

శ్రీమద్రామాయణ  
కల్పవృక్షము

అ రణ్య కాం డము

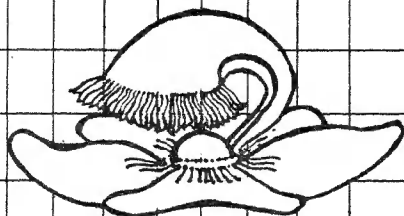


విశ్వనాథ  
సత్యనారాయణ



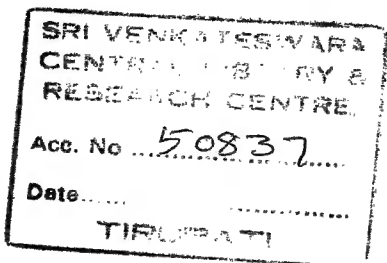
# శ్రీమద్రామాయణ కల్పవృక్షము

అరణ్య కాండము

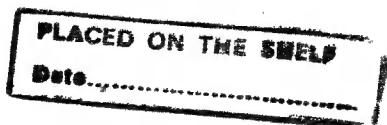


విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

సర్వహక్కులు :  
గ్రంథకర్త కుమారులవి



ఆటవ ముద్రణ : 1992  
ప్రతులు : 1000



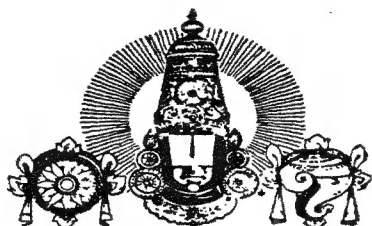
ధర : రూ. 55/-.  
లైబ్రరీ ప్రతి : రూ. 80/-.

D.T.P., Printing  
INDIA BLOCK MAKERS  
VIJAYAWADA - 520 003.

ప్రతులకు:

విశ్వనాథ పబ్లికేషన్స్  
విశ్వనాథపురము,  
మారుతీనగర్, విజయవాడ - 520 004.





This Book is Published with the financial  
assistance of

**TIRUMALA TIRUPATI DEVASTHANAMS**

under their Scheme aid to publish  
religious books.



## ఒక్కమాట

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారు 1895 సెప్టెంబరు 10న (అనగా మన్మథ నామ సంవత్సర భాద్రపద బహుళ షష్ఠి) కృష్ణాజిల్లా నందమూరు గ్రామంలో జన్మించారు.

1976 అక్టోబరు 18న (అనగా నలనామ సంవత్సర అశ్వయుజ బహుళ దశమి) పరమపదించారు. పొలిత సగోత్రీకుడైన వీరి తండ్రి శోభనాద్రిగారు, తల్లి పార్వతమ్మగారు.

ఈ కల్పవృక్ష రచన 1932 ప్రాంతాలలో ప్రారంభింపబడింది. 1944లో నాటి ముక్త్యాల జమీందారుగారి ద్రవ్య సహాయంతో బాలకాండ ప్రథమ ముద్రణ అయింది. 1944 ప్రాంతాలలోనే అయోధ్యకాండ కూడా పూర్తయింది. దానిని కూడా ముక్త్యాల వారే ముద్రింపించారని వినికిడి. 1950 ప్రాంతాలలో అరణ్య, కీష్కింధకాండలు పూర్తి అయినాయి. నాటిని ఎలాగో అలాగ విశ్వనాథవారే ముద్రింపించుకో గలిగారు.

1950 నుంచి 1962 వరకు సుందర, యుద్ధకాండల రచన సాగింది. సుందరకాండ తొలిముద్రణ 1956. యుద్ధకాండ తొలిముద్రణ 1962 నవంబరు. ఇవికూడా విశ్వనాథవారు స్వయంగా ముద్రించినవే. 1970లో ఈ మహాకావ్యానికి భారతీయ జ్ఞానపీఠం వారి ఇక్ష్వరూపాయల బహుమతి లభించింది.

1976లో అప్పటి ఆంధ్రప్రదేశ్ ముఖ్యమంత్రి శ్రీ జలగం వెంగళరావుగారు, విద్యామంత్రి శ్రీ మండలి వెంకటకృష్ణారావుగార్లు కృషి వలన ఐదవ ముద్రణకు ప్రభుత్వ సహాయం కొంత లభించింది. అప్పుడు విశ్వనాథవారు ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వ ఆస్థాన కవి.

ఐదవ ముద్రణ ప్రతులు అయిపోయి చాలాకాలం అయింది. ఎంతో మంది సహృదయులు రామాయణ కల్పవృక్షం ప్రతులు కావాలి, కావాలి అని అడుగుతున్నప్పటికీ పెరుగుతున్న ధరలకి తట్టుకోలేక ఇంత పెద్ద కావ్యాన్ని ముద్రించటానికి పూనుకోలేక పోయాము.

మా నాయనగారైన విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారిచే “తొలుతటి జనుస్సులందరి చెలిమికాడు”గా వర్ణింపబడిన (భ్రష్టయోగి-ఖండకావ్య సంపుటి- అంకిత పద్యాలు) శ్రీ జావ్వాడి గౌతమరావుగారు ఇంతలో మాకు అండగా నిలిచారు. మరి కొంతమంది సహృదయ వదాన్యులు ద్రవ్యసంపత్తి నందించారు. వారి సహాయ సంపత్తులతో ఈ ఆరవ ముద్రణను అంద్రపాఠకలోకం ముందుంచగలుగుతున్నాము. వారి పేర్లు గ్రంథముచివర ముద్రింపబడి ఉన్నవి. వారికి మేము సర్వదా కృతజ్ఞులము. పీఠతా కలిసి మాకు కల్పవృక్ష ముద్రణకు కావలసినదానికంటే కొంత ఎక్కువే అందించారు. ఆ మిగిలినదానితో ఒక పద్యకావ్యసంపుటము, ఒక నవల కూడా అందించే ప్రయత్నం చేస్తున్నాము.

ఇది కంప్యూటర్ సాయంతో చేయబడిన ఆఫ్ సెట్ ముద్రణ. దీనిలో సాధ్యమైనంత వరకు ముద్రాస్థితిత్వాలు లేకుండానే జాగ్రత్తపడ్డాము. ఏవైనా కొన్ని ఉంటే వాటిని వచ్చే ముద్రణలో తప్పక సవరిస్తాము. పూర్వపు ముద్రణలలో లేని, ఈ ముద్రణలో ఉన్న విశేషం విషయసూచిక.

రామాయణ కల్పవృక్షంపై ఇంతవరకు దాదాపు అంద్రప్రదేశ్ లోని అన్ని విశ్వవిద్యాలయాలలోను M.Philలు Ph.D.లు ఎన్నో జరిగాయి. ఇంకా అనేకం జరుగుతున్నాయి. వాటిలో కొన్ని ముద్రణ కూడా అయినాయి.

విశ్వనాథ పావనిశాస్త్రి

ఈ గ్రంథము ఆరవ ముద్రణకు ద్రవ్యసహాయము చేసిన దాతలు

శ్రీ కందుకూరి శివానందమూర్తిగారు, (భీమునిపట్నము) వారిశిష్యులు 15,000-00

\* శ్రీ బి.వి.ఎస్.ఎస్. మణిగారు ముద్రాసు 18,000-00

కీ.శే. జువ్వాడి చొక్కారావుగారి జ్ఞాపకార్థము

శ్రీ జువ్వాడి గౌతమరావుగారు కరీంనగరము 12,000-00

శ్రీ జువ్వాడి రామేశ్వరరావుగారు కరీంనగరము 8,000-00

శ్రీ జువ్వాడి రఘునాథరావుగారు M.D. నిజామాబాదు 20,000-00

కీ.శే. జువ్వాడి వరదరావుగారి జ్ఞాపకార్థము

శ్రీ జువ్వాడి హనుమంతరావుగారు కరీంనగరము 5,000-00

శ్రీ జువ్వాడి రామచంద్రరావుగారు కరీంనగరము 5,000-00

శ్రీ జువ్వాడి మదనమోహనరావుగారు వరంగల్లు 5,000-00

కీ.శే. జువ్వాడి తిరుమలరావుగారి జ్ఞాపకార్థము

శ్రీ జువ్వాడి మధుసూదనరావుగారు కరీంనగరము 4,000-00

శ్రీ వెలచాల కొండలరావుగారు కరీంనగరము 4,000-00

శ్రీ చీటి అయోధ్యరామరావుగారు కరీంనగరము 4,000-00

శ్రీ సుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు కరీంనగరము 2,500-00

శ్రీ నేదునూరి బాబురావుగారు కరీంనగరము 2,400-00

శ్రీ నేదునూరి మనోహరరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ నిమ్మగడ్డ రామమోహనరావుగారు కరీంనగరము 1,118-00

శ్రీ జి. రంగాచారిగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ చీటి ముత్యంరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ ఎస్. జగన్నాథరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ మతి మంగాదేవిగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ సిరికొండ ప్రభాకరరావుగారు కరీంనగరము 1,000-00

శ్రీ మాకలమట్టి గంగయ్యారావుగారు కరీంనగరము 2,000-00

శ్రీ గండ నారాయణరావుగారు హైదరాబాదు 1,000-00

శ్రీ ఆర్. మాధవరావుగారు హైదరాబాదు 1,000-00

శ్రీ తులా ప్రభాకరరావుగారు హైదరాబాదు 1,000-00

శ్రీ సిరికొండ వేంకటరావుగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ ఎ. రామరాజుగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ అవటపల్లి రాధాకృష్ణమూర్తిగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ సి. హెచ్. రామచంద్రరావుగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ డి. చంద్రారెడ్డిగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ ఉప్పల వేంకటేశముగారు సిద్దిపేట 1,000-00

శ్రీ బి. రవీందర్ గారు	సిద్ధిపేట 1,000-00
శ్రీ టి. వద్దనాభంగారు	సిద్ధిపేట 1,000-00
శ్రీ పొన్నాల తిరుమల రెడ్డిగారు	సిద్ధిపేట 1,000-00
శ్రీ కె. చంద్రశేఖరరావుగారు	సిద్ధిపేట 1,000-00
శ్రీ బి. రాజారెడ్డిగారు	సిద్ధిపేట 1,000-00
శ్రీ కోవెల సంపత్కుమారాచార్యగారు	వరంగల్లు 4,000-00
శ్రీ అనుమాండ్ల భూమయ్యగారు	వరంగల్లు 1,000-00
శ్రీ జి. అప్పయ్యశాస్త్రిగారు	ఖమ్మం 1,000-00
శ్రీ జనమంచి కామేశ్వరరావుగారు	రాజమండ్రి 4,000-00
శ్రీ సత్తి చంద్రారెడ్డిగారు	రాజమండ్రి 4,000-00
శ్రీ సీరిపురం పరదేశిగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ ఎఱ్ఱాప్రగడ రామకృష్ణగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ కుతపా వేంకటేశ్వరరావుగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ వెదపాటి సత్యనారాయణగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ బేతవోలు రామబ్రహ్మంగారు	రాజమండ్రి 1,000-00
శ్రీ కట్టి నాగార్జున శ్రీ గారు	చిల్లంగి 1,000-00
శ్రీమతి జి. పుల్లమాంబగారు	గుంటూరు 558-00
* శ్రీమతి భద్రమ్మ శ్రీ మల్లినరామచంద్రరావు దంపతులు	తణుకు 4,000-00
* శ్రీమతి విజయ శ్రీ చిట్టారిబాపినీడు దంపతులు	తణుకు 4,000-00
* శ్రీమతి యశోదాదేవి శ్రీ కరటూరు సూర్యారావుదంపతులుబెంగుళూరు	4,000-00
* శ్రీమతి రంగనాయకమ్మ సకలానరసింహులుచెట్టిచారిటీస్	బెంగుళూరు 4,000-00
* శ్రీ ఎం. రుక్మాంగదనాయుడుగారు	బెంగుళూరు 1,000-00
* శ్రీ ఎన్. రాజారెడ్డిగారు	బెంగుళూరు 1,000-00

3. శ్రీ సీతామహాఽక్షి, తంగిరాల వెంకటసుబ్బావధానులుగార్ల (తణుకు) జ్ఞాపకార్థము

* శ్రీ తంగిరాల సోదరులు :	
సోమయాజులు, వేంకటసుబ్బారావు,	
బాస్కరరావు, కృష్ణమూర్తిగార్లు	2,000-00
శ్రీ తుమ్మపూడి కోటేశ్వరరావుగారు	అనంతపురం 1,500-00
శ్రీ శలాక రఘునాథశర్మగారు	అనంతపురం 518-00
ముక్తిమాతల గురునాథరావుగారు	విజయవాడ 4,000-00

\* వీరు మందరకాండ (2000 కాపీలు) ముద్రణకై ప్రత్యేకముగా సమర్పించిరి.

## విషయ సూచిక

(అంకెలు వద్ద సంఖ్యను సూచించును) .

### దశవర్ణ ఖండము - పుటలు 1-43

దండకారణ్యమున ప్రవేశించిన శ్రీరామునికి మునుల స్వాగతము 2 - విరాధుని వృత్తాంతము 28- శరభంగా శ్రమ ప్రవేశము 92- శరభంగుని శరీరత్యాగము 120 - రాక్షస పీడితులైన మునులకు శ్రీరాముని అభయప్రదానము 140- సుతిక్ష్ణుని ఆశ్రమ ప్రవేశము 152 - సీతారామలక్ష్మణ చరణయోగ్యములైన ఆశ్రమ మండలములు 226- అగస్త్యశ్రమమునకై పయనము 250 - వాతాపి ఇల్లులు కథ 261 - అగస్త్యభ్రాత దర్శనము, ఆయన చెప్పిన వింధ్యదమన గాధ 290- అగస్త్య దర్శనము 327- అగస్త్యుని ధనుః కరవాలముల ప్రదానము, శ్రీరాముని పరిగ్రహము 338 - పంచపట్టకై ప్రయాణము 404.

### పంచవటి ఖండము - పుటలు 44-92

పర్లశాలా నిర్మాణము 28 - శూర్పణఖ ఆగమనము 89- తనను గ్రహింపుమన్న శూర్పణఖతో రామలక్ష్మణుల పరిహాసము 134 - శూర్పణఖ దురాచరణము, ముక్కుచెవుల కత్తిరింపు 199- శూర్పణఖ ఖరుని వద్దకేగి సీతారామలక్ష్మణుల వృత్తాంతము చెప్పుట 223- ఖరుడు ఏదునల్వరు సేనానాయకుల రామునిపైకి బంపుట, తద్వద్ద 236 - ఖరుని దండయాత్ర 300- యుద్ధము 340- సర్వనైన్యవధ 381- ధూషణ వధ 388- త్రిశిరవధ 415 - ఖరుని వధ 448 - ఖరాదులకు బుష్పల తర్పణము -456.

### మారీచ ఖండము - పుటలు 93-136

'వారాహరుదైన అకంపనుని లంకా ప్రవేశము, ఖరాదుల వధ విన్న రావణుని కోపము 11- అకంపనుని సీతా వర్ణనము, రావణుని భయమోహములు 25- రావణుని మారీచాశ్రమ ప్రవేశము; మారీచ బోధ 33- తిరిగి పోవుచున్న రావణునికి సీతా హరణమునకై శూర్పణఖ ప్రేరేపణ 42- మారీచుని వద్దకు మరల రావణుని రాక. రావణ మారీచ సంవాదము 113 -మాయలేడి రూపముతో పర్లశాల వద్దకు వచ్చిన మారీచుడు 251 - సీత అచ్చెరుపు 284 - లేడిని పట్టి తెమ్మని రాముని సీత యడుగుట 302- లక్ష్మణుని ప్రత్యాఖ్యానము, సీతాల్క్మణ సంవాదము 305- లేడిని పట్టి తెచ్చుటకై వెడలిన శ్రీరాముడు -337 రాముని అడవిలో దూరదూరముగా తీసికొని పోయిన మాయలేడి 353 - మారీచ హననము, విజౌలి గొంతుతో మారీచుడు పెట్టిన తేక 369 - తేక విన్న సీత యారాటము, లక్ష్మణుని రామునికి సహాయముగా బొమ్మనుట 375- సీతా లక్ష్మణ సంవాదము 387 - సీతకోపము, దుఃఖ పశుడైన లక్ష్మణుని నిష్క్రమణము 412.

## జటాయుః ఖండము- పుటలు 137-181

వర్ణశాలకు సన్యాసి వేషములో రావణుని రాక 6- సీతస్వాగతము, సన్యాసి విచిత్ర భాషణము, సీత యుపాలంభము 12- నిజరూపములో రావణుడు 45- సీతాపహరణము, సీత దుఃఖము 83- సీత నెత్తుకొని పోవుచున్న రావణునికి జటాయువు హితబోధ 115 - రావణ జటాయువుల యుద్ధము 145 - టెక్కలు తెగిన జటాయువు, సీతదుఃఖము 205 - గగనమార్గమున సీతనెత్తికొని పోయిన రావణుడు 307 - లంకాప్రవేశము 325- రావణుడు సీతకు చూపిన లంకా నగర వైభవములు 365 - సీత తృణీకారము 386 - సీతను అశోకవనమున జేర్చుట, అకాల సంధ్యారాగము 406.

## శబరీ ఖండము - పుటలు 182-226

మారీచుని కేక వినిన రాముని గుండెలో గులులు 11- ఉక్త్యులుని రాక 23- రామ ఉక్త్యులులు తిరిగి వచ్చునప్పటికి బావురమనుచున్న వర్ణశాల 52 - సీతకై వెదుకుట, రాముని దుఃఖము 68- జటాయువు దర్శనము, ఆయన చెప్పిన సీతాపహరణ వృత్తాంతము 158 - జటాయువు మరణము, దహన సంస్కారము 171- రామఉక్త్యులుల అరణ్య పథ గమనము 192 - కబంధుని పాలబడిన రామఉక్త్యులులు 223 - కబంధుని చేతులు నరకుట 251- కబంధుని శాపవృత్తాంతము 277 - కబంధుడు రామఉక్త్యులులకు చేసిన మార్గోపదేశము, సుగ్రీవ స్నేహమునకు ప్రేరణ 292- శబర్యాశ్రమ ప్రవేశము 328 - శబరీ రామచంద్రుల పల్లాపము, ఫలపుష్ప సమర్పణము 340 - పంపాల్లి గమనము.



## అరణ్యకాండము

### దశవర్ష ఖండము

- క. శ్రీ విశ్వనాథకుల పారావారశశాంక శోభనాద్రికృత ప్రతిష్ఠా విభవ! నందమూరు పురీ విలనచ్చేతలింగ శ్రీ విశ్వేశా!  
మ. అదియేమే రఘురామచంద్రునకు బాలా! తుమ్మిపూ ల్మాలగా గుదిగ్రుచ్చన్ మదినెంతు రాముఁ డటవీగుంజా గళాంకుండు దా రదకంఠుండు కీరాతరాజుటె? గృహారామంబు కోరళ్ళు మొ గ్గుదలల్ నిండంగఁ గమ్మతావిముసరౌ గోరంటపూలుండగన్. 2
- శా. ఓయీ! నాయన! తోడు లేడిఁ గొనిపోవోయీ! యెవేదర్పమో శ్వాయాచోటులఁ బడ్డచోఁ గొఱికివేయంజాలు శ్రీరామచం ద్రాయానంబగు, స్వామి వచ్చునెడ మార్గంబందు గోపాదరే ఖాయత్తంబగు నధ్వమెల్లఁ జెడరాదయ్యా భవత్పద్దతిన్. 3
- మ. ఇది యీబాలిక కవ్వజెప్పుదురటే యీచిట్టి మైత్రేయి కం దదు పై కొమ్మ, శితాతపంబులు తరుద్దంద్వాంతరాళంబుగాఁ జెదరున్ వల్కలమొండుచాల దదియుం జెట్టెక్కి కట్టున్ వలెన్ మందదంతావళ మందయానునకు రామస్వామికిన్ బాధయౌ. 4
- న. శ్రీరామచంద్రుండు దండకారణ్యంబు ప్రవేశించె ననివిని యిట్లు తదాగమన వ్యగ్రమైన తావసాశ్రమ మండలంబును. 5
- అ. వడగ దీర్ఘముగను బరంగించి పుచ్చంబు జొర్చు భుజగరాజు సహిత శైవ మూర్తి యట్లు రామమూర్తి ప్రవేశించె నల్లెత్రాడు జొర్చినట్టి వింట. 6
- ఉ. వచ్చిన రామచంద్రునకుఁ బ్రాణము చల్లబడెన్ దవళ్ళటల్ విచ్చిన కాంతిపుంజములు వెక్కినమై కనుఁదమ్ములాంగె నే వచ్చని చెట్టుచూచినను స్వాగత వాక్యవిశారదాననో ద్యచ్చలదక్షిగోళకములై చనుఁ జిక్కిని శారికావళుల్. 7
- సీ. వీవులపై వ్రాలు పిట్టలు వడకుండ లీలగా నడచెడి లేటికాన లనిలాగ్రసియమా నాప్పరో గానస్వనం బాలకించెడి నాగకన్య బాహువ్రయుక్త సత్సాహోవచస్సను వహ్ని కుండోద్గారి ఫలరసంబు లాను పూర్వీ పరివ్వాహ వర్ణిసహస్ర శీఘ్ర నిర్వర్తి తాశీస్సహస్ర
- గీ. మాతృకుల మరుదెంచె నంచాశ్రమస్థ సరసిఁ దలలెత్తి చూచెడు జలరుహోలి చూడఁజూడంగ రఘురాజుచూడమునకు శాంతభోగమ్ముస్వర్గమ్ము సరణిఁదోచె. 8

- మ. మునులున్ వర్ణులు రామచంద్రుని ముఖాంభోజాతముం గాంచగన్  
మునిపత్నుల్ జనకాత్మజాత కనుదమ్ముల్ చెక్కికుల్ ముంగురుల్ ..  
కని తద్రూప్యలు చీనివస్త్రములునుం గన్నొంచు మున్నాడగ  
వినినామంచు భ్రమింతు దేవియని వెన్వెంటన్ భ్రమల్ వాయుగన్. ■
- క. తరణికులుండు మౌసీంద్రులు వరస్పరాధిపిదాన వరమోదారా  
దరరేఖాకరణానంతర సమయమున ఋషీనమితి తత్పరమతులై. 10
- గీ. అర్చ్య పాద్యమ్ము లిచ్చి ఫలాశనములు కందమూలమ్ము లిచ్చి రాఘవులు సీత  
యారగించిన తరువాత వారి యుటజ మహికి నేగి తత్రత్యసంయమిజనంబు
- చ. ధరణిని వేయిమంది వసుధావరు లుందురు గాక భర్తసం  
భరణముచేయు భూవతికిఁ బాల్కుల మే మటుగాన నీవు మా  
నరపతి వాడు వేల్పులయినం బలుకోట్లుగదా! తపస్సులన్  
హరిహయుండొండె ధర్మభృతి నందును నాటవపాట రాఘవా! 12
- గీ. శమదమాధ్యయనాగ్నిహోత్రములు తపముదానమునుసత్యనునునవి ధర్మమగును  
నీవు ధర్మము పాలింతు నీరజాక్ష! పాదివికాని ధర్మ మాచరించెదము మేము.
- శా. కోపందెక్కిన నెత్తునాడు అవి మాకున్ లేవ యిమ్మేనులం  
దీ పాణిద్యయ మర్చనావిషయమై యెట్లో రిపుధ్వంసన  
వ్యాపారంబున నట్లు పాగవు తపస్యన్ ధర్మపాలుండ వీ  
వై పాలింపక యున్నచో శరణులేదయ్యా! రఘూత్తంసమా! 14
- వ. అవివ శ్రీరామచంద్రుండు వారికి శరణాగతి నొసంగె. 15
- వీ. ఉద్యవచ్చుంగమౌ యువకురంగము దడిఁ బొడిచి లోనికిఁ జూచిపోవుచుండ  
నిస్తబ్దమౌ గాలి నిల్చి నిల్చి తరంగ భృతిఁ జెట్లపై ముర్మురించుచుండ  
నవుడప్పు రోమంధ మాపి వరున్న యాశ్రమగవి నిట్టూర్పు జొర్చుచుండ  
నడికిరే ఘూకస్వనము సింహగర్జయు వదలి వేర్నవ్వడి మెదలకుండ
- గీ. ధరణిసంతానమునకు నిద్రామనస్సు స్వామి జాగ్రత్తపడి సతి పైని జేయు  
చాచి మాటికి మాటికిఁ జూచుచుండఁ బ్రభునుఖాపాదని గతించె రాత్రియెల్ల.
- గీ. అంతట నుషస్సు విరళమై ప్రాంతపత్ర హరిణ వర్ణవభా మనోహరదుదార  
బాలమార్తాండవృదయమైవరిణమింప మునిసమూహమునెలవుగైకొని ప్రభుండు.
- మ. అటవీమార్గముఁ బట్టి మువ్వరునుబో నంతంత నా త్రోవ దు  
ర్లుటమై ఘోరతమశ్చటాజటిలమై క్రవ్యాదసంచార వి  
ష్టుటమై క్రూరమృగావళీరవ ప్రతిమూర్ఖత్వాగోళమై  
విటతాటంబుగఁ బడ్డ ప్రాంతలలికా విధ్వస్తవైశాల్యమై.

- మ. తఱుచై అక్ష్మణపొస్త ఖడ్గ వినికృత్త జ్ఞౌజశాఖాలతా  
భరమై కానన ఘోరజంతు ఖర నంబందై కర్పశ్యాధ్వమై  
యరుగన్ దవ్వుగఁ బంకమై వథము సామీవ్యస్థ కాసారవి  
స్ఫరణన్ జానకి యోర్చికొంచు నడచెన్ పుల్లాత్మ విశ్రాంతికై. 19
- గీ. చెఱువునొడ్డున విశ్రమించెదమకాదె యనిన జానకి, శ్రీరాముఁ డనె నయోధ్య  
వదలి విశ్రాంతి కొఱకయి వచ్చినావె, యనిన జానకి యటంగలదా యటంచు.
- చ. అవున యయోధ్యలోఁ దెఱపి యంతని యింతని చెప్పనా! ధరా  
ధవుండు న్నుపైకజీవి చనె దైవతలోకము, బిడ్డయైన రా  
ఘవుని వనంబుపోక కథ కట్టి నిరంతము స్రుక్కుతల్లి, య  
న్న వదలివట్టి చెప్పలయినన్ చింతమ్ముండు కొల్వఁ డవ్వరిన్. 21
- వ. అనిన తరువాత మువ్వరును మాటాడకుండఁ గొంత దవ్వుపోయిన స్వామికీ  
కోవము వచ్చెనేమో యేదో తానే మాటాడవలయు నని జానకి. 22
- క. మనము మరులుఁతీగను ద్రొక్కినజాడగఁ గానిపించుఁ గేవల మిది త్రో  
వన వీలులేదు చెఱు వనుకొనునది కన్పించ దడవికోసయె కాకన్. 23
- శా. నా రాముం డనె నెంతయున్ మరులుగొన్నంగాదటే ఘోరకాం  
తారంబున్ బతితోడ వచ్చు టనినన్ ధాత్రీజ ధర్మంపు బు  
ద్ధ్యా రానెనది భర్తపై మరులు లేదన్నన్ రఘూత్తంసకుం  
డారంభించు శిరఃనకంవముగ ముందై యేగె మార్గంబునన్. 24
- క. బొమముడి విస్ఫుటకోపాభిమానహృదయుండు రఘువ్రపీరుండు నడచెన్  
శ్రమమునఁ గించిద్దుఃఖాభిమానహృదయాబ్జ యేగె బృహ్మీసుతయున్. 25
- చ. అలికిడి తాఁకి యొత్తిగిలు నల్పపుజంతు లొనంగు దారిగా  
వెలలిన వారి కల్లంగనిపించె దటాకము దూరతీరసం  
చలదురుఘోరదీప్త వనసత్వము దీర్ఘగళోగ్రచంచు వి  
హ్వలముఖసంచర దృహవిహంగమ మూర్ఛితవారిపూరమై. 26
- శా. ఒడ్డెల్లన్ బహుకంటకావృతముగా నున్నన్ సుమిత్రాసుతుం  
డడ్డం బాఁచినకత్తితోఁ దుడిచి యోగ్యాసీనతాస్థాన మే  
ర్పడ్డన్ రాముండు గొంతదవ్వు చని నిల్వన్ సీత యట్లే నిలం  
బడ్డన్ అక్ష్మణుఁ డేమియుం దెలియ కవ్వారిం బ్రవేశించుచున్. 27
- ఆ. వేనుకనుండి వచ్చి భీష్మోగ్రధ్వాన మదియు నమ్మగకృత మటంచుఁ దెలిసి  
యుర్విజాతతోడనుండె నన్న యటన్న తెలివితోడ వెన్నతిరిగి చూచె. 28

- మ. విముఖుండై చను స్వామి జానకిదేవన్ పీక్షించె గంభీర వ  
క్రము ఘోరాకృతి కన్నులంజ్ఞాని రక్షస్వామి యొక్కండు వ  
న్య మదేభాభశరీరు డుర్విసుత పాంతన్ నిల్చి యా దేవి హ  
స్తమునం గైకొని పోవనీక కనిపించం జూచి రొక్కమ్మడిన్. 29
- సీ. వ్యాఘ్రచర్మాంబరుం డప్పగ్నక్షితుండు వసామలినదేహుండు మహామాంసకృక్షి  
విషమోదరుండు వాని వెన్నున దీప్తదీర్ఘాయన శూల అంబాకృతులయి  
వ్యాఘ్రముల్ నాల్గు సింహమ్ములుమూండు తోడేళ్ళు రెండును బదిలేళ్ళు గ్రుచ్చు  
బడి వ్రేలుచున్నవి, వానివాస్తమున వసాదిగ్గ మేనుమస్తకము కలదు
- అ. వాండు వార్డుకోగ్గ వారివాహము వోలె నులుముచుండెనల్లె తరణికులులు  
నిలిచి చూచుచుండి నివ్వెఱపొందిరి సీత పొందుచున్న చేటు నరసి. 30
- వ. అంత నారాక్షసుండు సగర్వముగా 'నా పేరు విరాధురడు' అని యుచి  
వికటాట్రహానంబు చేసి యిట్లనియె. 31
- క. నా పేరే వినలేదా! యీ ప్రాంతము లేల రాక యెవ్వరు మీరల్?  
కాపురుషు బుభయవర్ణ వ్యాపృతచిహ్నోకృతుల్ దురాత్ములు మీరల్. 32
- మ. జటలున్ వల్కముల్ వృషత్కములునుం జావంబు సంధిదు  
ర్జటవేషంబుల నేరి మోసపఱువంగా గూర్చు టష్టాపద  
చ్చట దేహములకాంతి రత్నమయభూషాహేమచీరాదు లొ  
ప్పట సంతాపురయోగ్య నాగరకురా ల్పాబోడి తానీమెయున్. 33
- శా. వీయంతాపుర మీరు కొల్లయిడి ఇష్టేచ్ఛామహాభోగీ  
లాయత్తం బువుబోడి దొంగిలితి రేలా వచ్చుటో రాక రా  
కీ యుర్విస్థలి యొక్కడే దొరకనా? యెచ్చో విరాధుండు మో  
న్యాయుర్దక్షిణదిక్కు హేశ్వరుండు సహారాద్భుతుం డుండెన్. 34
- శా. నామూంపుంబడి యిన్పయ్యాటె యిదికన్నారే మిముంగ్రుచ్చుగా  
నేమూలొ మఱి యేదొ త్రోవఁ జనకిల్లై రాకయున్ మేలె, తా  
నీ మందాక్షదృశాంత కావలయు నా కిల్లాలుగా, మీరనన్  
మీ మాంసంబు భుజిక్రియాంత రసనా మృష్టంబగున్ నంజుకో. 35
- ఉ. ఈనడుమన్ దనస్విజన మెవ్వరురారిట వూటవూట బ్రా  
చీనము నేనుపచ్చియెఱచిన్ దినఁజాలక మొత్తిపోయె నో  
హో నరమాంసఖాది పులియున్ రుచి, యచ్చమనుష్యమాంస మెం  
తైన రుచో వచింపనగునా! మఱిస్సానము చేసి రండికన్. 36
- వ. అని వెనుగులాడుచున్న సీత నదలించి యిట్లనియె. 37

- శా. మీ దే దేశము మీరలున్ ద్విజులెకా మీనామధేయంబు లె  
తై దీపించును శూద్రమాంసమును వాడన్ నేను, మీరిట్టి రం  
చాదిం జెప్పఁ డెఱుంగరానిదగు నే యన్నంబు నే ముట్ట, క్షు  
ద్వాదుల్ క్షుద్రజనుల్ భుజింతు రటవీపర్యంత మేదైననున్. 38
- వ. అంత జానకీదేవి శ్రీరామచంద్రునితో నిట్లనియె. 39
- శా. నాకున్ దూరము పోతి దగ్గరయున్నన్ వీడు నన్ముట్టునా?  
నీ కత్తిం జెయి రెండుముక్కులగుం గానీ! నవ్వులూల్కటలన్  
డీకల్ చేసెదు మాటమాటకును బట్టించైన నీ కానల్  
నేకోసంబడి యేమి యేమగుదునో యిట్టిట్టులెతిన్ గదా! 40
- అ. వ్రభువ! నీదు నెడఁద భార్య యంచుండునా తల్లిలేదు నీకుఁ దండ్రి లేడు  
వరమదైవమంచుఁ బ్రార్థించుచుంటివి నను క్షమింపుమయ్య! నాథ నాథ! 41
- శా. అంతన్ రాముండు జానకీ వరమదీనాలాపముల్ వించు ధీ  
చింతామగ్నుండు సీతచేటు కనుటం జిత్తం బధైర్యంబుగా  
వంతన్ టక్కులుఁగాంచి. యిట్లనియె, నావైదేహీ గనోంటివే  
యింతో నంచు నెఱుంగ నైతిని గదోయీ కానకున్ వచ్చుచో. 42
- శా. లీలాకల్పముగాఁగనై చను వనీశ్వరంబు భూమీసుతా  
హేలాతర్పిత బుద్ధివై చనిన నం, చేఁ దెచ్చితిన్ దైత్యవ  
క్రాంతిన్ జనకాత్మజాతఁ గని యేమెతిన్ మఱి ప్లేసు న  
న్నా! లోభంబును గామమెప్పటికి నిట్లాసుమ్ము ముమ్మాటికీన్. 43
- మ. వలదన్నన్ వినెనా! ధరాతనయ నావంకం బరిభ్రాంతయై  
బలవంతమ్ముగ వచ్చె నివ్వధముగాఁ బండెన్ గలా! యెల్ల మై  
థిలు లేమందురు, పుచ్చువి ల్విఱచి వైదేహీ సమార్థక్షణ  
స్థలితుం డారఘరాముండే తగును నాఁగాఁ బ్రయ్యగాఁ బల్కరే. 44
- ఉ. ఆ పినతల్లి కైకయి సమాధృతిఁ బంచె వనాంతరంబు తా  
నీ వనికోసమై యనుచు నెంచెద, జానకి యామెయందు శ్ర  
ద్ధాపరిచర్యున్ మనియె దానికివైనను జాలిలేద, యీ  
పాపము నాది కావలయుం బైదలి పౌఖ్యము లేదు నాకెటన్. 45
- గీ. పితృవియోగాదులవి దుఃఖపెట్టు బిట్టుగాని జానకి దుఃఖము కరణిణావు  
తల్లివరములు జానకిఁ దగులవలెనె విన్నుం దగిలినయది చాలదన్న యట్లు. 46
- వ. అని బాష్పవర్షాకులేక్షణుం డయిన యన్నఁ గని సౌమిత్రి యిట్లనియె, 47

- శా. అన్నా! నీ వనినట్టి మాటలవి నాకర్థంబు కాలేదు మీ  
డన్నన్ నీకన నేకబాణ రుధిరవ్యాసక్త మృత్పిండమౌ  
నెన్నన్ దల్లికి నంత చేడ్వడెదు నీవేలా ధరాజాత యం  
దున్నన్ నిల్వక దూరమేగితివి నీవున్నావటం చెంచితిన్. 48
- గీ. సర్వజీవలోక సంత్రాణశీలుండవంతలోన నిట్టై యటమటంతు  
ధరణి సర్వవలయధానుష్క రత్నంబ వసి మొగంబై తెలియనట్టు బుందు. 49
- మ. ఎవడా మైథిలుం డెవ్వడో శివధనుస్సే వుచ్చెనాయేమి? యా  
యెవడో దోర్బలశాలి యా విఱుగుముక్కే యెత్తలేడేమి? యి  
ట్టి విలాపంబుల కేమిగాని కనుగొంటే వీని నొక్కమ్ముచే  
నవనీశాయిగఁ జేతుం జూడుమని దైత్యశేష్యతో నిట్లనెన్. 50
- క. ఎఱుంగకయు నీవు మముందిన పెఱుంగకయు వధింప మేము నెవ్వఁడ, వటవిన్  
మరగి తిరివంపుదిండికి, చెఱిచెద వీ యటవిత్తోవ శిక్షానిరహీ! 51
- చ. అనిన విరాధుండంత వికటాట్టముగా నగి మీర తెవ్వ రెం  
దునకును బోవుచుంటిని తొల్లను నే నడుగంగ, మీరు చె  
ప్పిన యదిలేదు నన్నడుగఁ బేర్చితి, మామకముష్టిక్లవ్త జీ  
వనులకు నింతగాఁ దగదు, బాణచయంబు మదప్రయుక్తమౌ. 52
- మ. అనినన్ స్వామి విరాధుతో ననియె నీవన్నట్లు మేమే వచిం  
వనునౌ మున్నుగ రామలక్ష్మణులమున్ వైదేహి యీ దేవి యా  
మెను నే దొంగిలలేదు మైథిలసభామేధ్యోర్విఁ గంకాలభృ  
ద్దనువున్ వంచి గ్రహించితిన్ బిత్తవచస్తాత్పర్య మీరాకకున్. 53
- క. తన కోప మభినయం బని తన యాదర మవనిదేవితనయ యెఱుంగం  
గను స్వామివలక లక్ష్మణుండనుకొనె మర్యాద యేలయంచు దితిజితోన్. 54
- వ. అంత దైత్యుండిట్లనియె. నాతండ్రి జయుండు. నాతల్లి శతప్రాద. నన్ను  
సర్వరాక్షసులుం విరాధుండందురు. నేను బ్రహ్మనుగూర్చి తపస్సుచేసి సర్వశ  
స్త్రములచేత నవద్యతయు నచ్చేద్యత్వాభేద్యత్వములును వరములుగాఁ బడసితి.  
ఆమెను వదలి మీదారిని మీరు పొండు. తండ్రిమాటబడి యడవికి వచ్చితి  
మని చెప్పుచున్నావు. మిమ్ము చంపి తినుట యెందుల కనిన శ్రీరాముండు  
కోపఘూర్ణితాక్షుండై యిట్లనియె. 55
- గీ. ఓరి దైత్యుడ! యుర్విపై నుండి నీవు నాల్కకాలాలపాటు వన్యగజసింహ  
ముఖమృగాదన సుఖవగు బుద్ధియున్న వదలురా సీత, వదలి నీవలను పొమ్ము.
- వ. అనిన విరాధుండు నవ్వి మీరు నన్నుం జంపెద మంటిరిగదా! సీత వదలివ  
నేటికీ జంపెద రన్న రాముండు కుసీతుండై యిట్లనియె. 57

- శా. సృష్ట్యాద్విన్ దితిసంతునన్ మొదటివాడే నీవు, మౌర్ఖ్యంబు మీ  
సృష్ట్యర్థ్యాతగుణంబు, కోరి వరియింత్రేలో భవజ్ఞాతి మృ  
త్విష్ట్యావేశము పూని వచ్చెదరు మే మేమన్న లాభంబు మీ  
ఘృష్ట్యత్పన్నగుణంబు వండెడిని పోనీ యంచు జాపంబునన్. 58
- చ. పిడికిట నేండు బాణములు వేర్చి విరాధునిమేను దూసినన్  
దడిసెను ధాత్రి జిమ్మనిన దానపు నెత్తురుచేత వాండు నె  
క్కుడు రభసాన శూలమునఁ గ్రుచ్చిన క్రూరమృగాలి దూపి తా  
విడిచెను ద్రిప్పి దాని రఘువీరులవై యమదండవైఖరిన్. 59
- చ. ఒక పెను రుంఝకున్ బెగిలి యుర్విని లేచిన పెద్దతాడి చె  
ట్టుకరణి వచ్చు శూలము కడున్ భయదాకృతి సర్వకానన  
వ్రకటిత వృక్షసంతతిని బాయఁగఁద్రోచెడు వేగవల్లనా  
ధికపలుశక్తి తోడఁ బఱఁతెంచిన రాముండు నాలుగమ్ములన్. 60
- ఉ. నాలుగుముక్కలై నఱకినన్ జెడి ముక్కలు నాల్గు వేగధా  
రా లవనోగ్రముల్ వనధరాబహువృక్ష విమర్దనంబుగా  
నాలుగుదిక్కులం జనె ఘనాఘన వాయు విఘూర్ణనోగ్ర గ  
ర్వా లవనంబుతో దితిజరాజా వికారపు నప్పునప్పుచున్. 61
- క. నెట్టన ప్రాణములన్ బిగబట్టి విరాధుండు వరముబలమున వేర్మిన్  
బిట్టాపులింపగా సెలకట్టియ లవి రోమకూపగతి వెలువడియెన్. 62
- గీ. అంతదైత్యుండు రాఘవునరసి యోయిరామ! చూచితివా వాడు ప్రాణములకు  
నీదు శరములకును నుంత లేదు సుద్వే యల్పసంబంధమైన నం చాపులించి.
- క. అద్దా! అద్దా! రాఘవ! విద్వమ్మె యీట నాల్గు విఘుగులు విఠేగెన్  
దృద్ధనునును బనిచేయని పద్ధతి చేసెద నటంచు బైనుఱికి వెనన్. ■■
- చ. లలిం బరగించు నమ్ములను లక్ష్మ్యముచేయక వట్టి రెండు బా  
హులఁ జెఱియొక్కరిన్ వనమహోర్విని బర్వులు వెట్టెఱ్ఱొచ్చి వి  
ప్వాలముగ నప్పుచున్ శిశువు లక్కట మీరలు, మద్భుజాగ్రను  
ష్ఠలమునఁ గూరుచుండుండు విచారముదక్కి యటంచు బోవఁగా. 65
- మ. చనగా మైథిలి తాన యొక్కరిత కాసారంబు తీరంబునం  
దున నేకాకిత భీతయై యటచుచున్ దోనేగుచున్ బిగ్గ గొం  
తున వాపోవుచు దైత్యతో ననియె నోదుష్టాత్మ! నీపెందుఁబో  
వను వాంఛించెడు, వారి డించి కొవిపోవంజూడు నన్నేనియున్. ■■

- గీ. ఆత్మగుణముల పుట్టినిల్లె నవాండు దాశరథి రామచంద్రుండు దైత్యలోక  
సార్వభౌమ! నీకును నమస్కారమయ్య యాయనను డించిపోవగదయ్య నీవు.
- క. బెరిసి విరాధుం డగమ్యపుం దెరువునఁ గొనిపోవుచుండె ధీశరథుల దా  
శరథులను మోసికొం చోగిర మైతిని గ్రూరనవమృగీవక్త్రములన్. 68
- శా. వన్నన్నన్ బరిరక్ష చేసెడు ప్రతిజ్ఞాబుద్ధి సౌమిత్రి వ  
చ్చె న్నేడాతవికైన నిష్క్రియత వచ్చెన్ ఘోరశైలాభు దై.  
త్యున్నిల్వోపగ లేకపోయెదరు, నేనో! క్రూరజంత్వాస్యమం  
దన్నంబైతిని నీ వరంబుల ఫలం బైనాము శ్వశూ! యిదే. 69
- చ. అటువిటు రెండుకాళ్ళు దితిజాధిపుమూఁపున వైచి దీప్తదోః  
వటుతరమూర్తి లక్ష్మణుండు బంధురమార్గము గుర్తు పెట్టు కొం  
చటునిటు జానకీవధము సంతయు సజ్యధనుర్విలగ్నవి  
స్టులతర బాణలక్ష్మ్యకృతభూమిగ నిల్పెఁ బ్రచండమూర్తియై. 70
- మ. తనలక్ష్మ్యం బటు లిట్టులుం జెడక సంధానించి సౌమిత్రి రా  
మునితో నిట్లనెఁ దల్లి యింక నిముసంబున్ దాటిన్ గానిపిం  
చనురా దధ్య మెఱింగితిన్ దనుజు పాస్తంబుద్ది నీ విద్ది నే  
నును ఛేదింత మిదే యటన్న నుడిలో నూల్కొన్న కోపంబునన్. 1
- ఉ. ఇద్దఱు దైత్యబాహువుల నిట్టులు రెండును గత్తివాదరన్  
బ్రద్దలుచేసినన్ దనుజరాజు హఠాదశనిప్రసాతమై  
నెద్దయు బాధచే నఱచి పృథ్వివయింబడె, లాఘవంబుతో  
నిద్దఱుదూఁకి యట్టిటు వహించిరి దైత్యుని లేవకుండగన్. 72
- చ. ఇది గని సీతయుం బరువులెత్తుచు వచ్చెను రామలక్ష్మణుల్  
సోదంబడియున్న యట్టి దనుజున్ గరవాలవృషత్కధారలన్  
గుదులగు గాట్లుగాఁ బొడిచి కోరి ధరాన్తలి నెత్తి వైచుచుం  
బదిపది నెత్తుముద్ద యగుపొటిగఁ జేసిననైనఁ జావడున్. 73
- క. మెడ నఱకిన నఱుకువడదు వడిబాహువు లెట్లు నఱుకువడియెనొ దైత్యున్  
మడియించుఁ ద్రోవ గానక తడయక రాముండు చెప్పెఁ దమ్మునితోడన్. 74
- శా. చావం డీ దనుజుండు మిక్కిలి తవశ్శక్తిన్! మఱిన్ వీని కం  
ఠావిద్ధంబుగఁ గాలితో గదలకుండన్ నొక్కదన్ నేనునున్  
నీ వీ ప్రక్కన గోయి త్రవ్వు మపు డందే వీని దొర్లింత మా  
పై వే టాలను అప్పలన్ బయిని గప్పన్వచ్చు బర్హప్పగన్. 75



- క. వేటాకరీతిగ పీనిని మారణముంజేయు త్రోవ మసలదు వాగన్  
దా రాక్షసుండు నిట్లనె శ్రీరామా! మంచియూహ చేసితివయ్యా! 76
- శా. మున్నే యెందఱో రాక్షసుల్ మడిసి రంభోజాక్ష! నీచేతిలో  
నెన్నన్ భావిని జత్తు రేమయినఁ గానీ! స్వామి! విన్నోగిలిం  
ప నేనైతిని దుంబురుండనఁగ నే వర్తింతు గంధర్వుడన్  
నన్నున్ వైశ్రవణుండు తిట్టినదిగా నర్తించితిన్ దైత్యుండై. 77
- క. తనకొడుకు నదుపులోనిది గనుకను రంభకును నేస్తగాండై యున్నన్  
ననుశపియించెఁ గుబేరుండు ననుఁ దుదించి గైకొనియెఁ బ్రార్థనా మృదువగుచున్.
- శా. అంపంగాఁ బినతల్లి స్వామియు వనీయాత్రాగతిన్ వచ్చి విన్  
జంపున్ నీ సహజంపురూపము గడించంజాలు దంచుం బ్రసా  
దించన్ నీకయి వేచియుంటిఁ బ్రభువా! దీవ్యదృష్టి శ్రీధను  
శృంపానీరదమూర్తి! నిన్ను గుఱుతింపంజాల కెల్లయ్యెడున్. 79
- క. నీ మార్గణం బపూతపు నామేనునఁ బడకమున్న నాథా! వైదే  
హీ మహిత తనూస్పర్శ వ్యామిశ్రముగాఁగఁ బూతవఱచితిఁ దండ్రీ! 80
- క. అపునో కాదో యనియెడి లవ మనుమానంబు రామలక్ష్మణులము నాన్  
ధవ! చెప్పినంతఁ దీక్షిం దవలంబ్రభూ! యెంత తగ్గియాడితిఁ గంటే! 81
- మ. ఘను లీత్రోవనుబట్టి మీరు చనగాఁ గన్పించు నధర్వయో  
జనమందున్ శరభంగు నాశ్రమము నా సన్మాని మీ కెల్ల శో  
భనముల్ గూర్చెడు స్వామి! నాసుకృతముల్ వండెంజుమీ! నీవుచే  
యని దాతండ్రికి నాకుఁ జేతు పరకర్మారంభముల్ బిడ్డవై. 82
- శా. శ్వభంబందున నన్నుఁ బూడ్చవె రఘుస్వామీ! సదా దైత్యలో  
కభ్రాజిష్టుపథంబు నియ్యదియె యో కంజాక్ష! నీపాదయు  
క్త్యభేషంబుగ నాగళంబుపయి నీవారోపణంజేయు! ధ  
ర్మభంశంబున కడ్డుపెట్టు, పద మస్మత్కంఠముం జేర్చుచున్. 83
- ప. అనిన శ్రీరామచంద్రుండు దైత్యుని కంఠమునఁ గాలూది యిట్లనియె. 84
- ఉ. దారికి దారిచూపితివి తల్లిగ నెంచితి భూమిజాత నిన్  
మారణ మాచరించెదను మామకమై చను క్షత్రియత్వ మే  
దారిదియో కటా! సహజతం గనె దంచునుగాక నీ గళాం  
భోరుహ మిట్లు త్రొక్కుటయుఁ బుట్టునె నాకు దయాదిలోకముల్. 85
- క. అని యన్నదమ్ములిద్దఱు దనుజుని గత్తులను గ్రుమ్మి తత్కంఠంబున్  
వినికృతముగా నవలంబున నిక్షేపంబు చేసి పూడ్చిరి రాలన్. 86

- వ. తరువాత దద్దర్పితార్థమున శరభంగాశ్రమాభిముఖముగా మువ్వురు నేగుచు  
స్వామి విషణ్ణుడై నడచి కొంత కిట్లనియె. 87
- శా. ఓయా! సీతద్యజింపడా యసుర, యేదో దివ్యబాణంబుచే  
మాయంజేసి ధర్మజాతం గొనలేమా! వాని మ్రందించు లే  
లా! యీచంపుటయీ కసాయిపని మేలన్నట్లుగా నున్న ద  
య్యో! యాకత్తులగుమ్ము పేషణము ప్రాణోత్కృంతి దుర్భావ్యమౌ. 88
- ఉ. ఊహకు నందదే, బ్రదికియండినవానిని బూడ్చి పెట్టినా  
మే! హరి! వానినేమొ వధియించినయట్లుగనా యింకొక్క న  
న్నాహముచేత దద్దర్పమనన్ ఘటియిల్లదు, చంపవద్దునా  
నోహరిసాహరిన్ దినుచునుండె ఋషీంద్రుల దైత్యుడాతడై. 88
- మ. తనపూర్వంబగు జన్మలో గలుగు వృత్తాంతంబు తానే యెఱుం  
గును, దుష్టాచరణంబు నేవగిదిం గైకొన్నాడు నన్నాచినం  
తన పూర్వస్మృతి కలెనా! పెదకుచుం దా వచ్చెనన్నాడుగా  
ననుం బైశాచిక దేహమే బలమొ గంధర్వత్వ భావానకున్. 89
- మ. అగు దేహంబు బలంబు పెద్దయది సింహంబేమొ ముద్దాడెడిన్  
జిగురుంగోఱు గోళ్ళుతాకి వ్రణముల్ చేయన్, బుర్రాపుణ్యక  
ర్మగమై సాధుకృతుల్ భరింపనగు జన్మంబైన గాకేది చే  
యగ నే దేహబలంబు లాగునొ కదయ్యా! జీవకర్మోద్ధతిన్. 90
- వ. అనుచు శరభంగాశ్రమ సమీపదేశం బధిగమించి. 91
- చ. ఒక తెలిమబ్బులోఁ గదలుచుండిన వైఖరి శ్వేతనల్ల భే  
దకమును రేఖలన్ నయనతాకృతతత్పరతా మనోజ్ఞమూ  
ర్తికమును పైండిడాలు వివరించిన రమ్యతతోడి సాధుచి  
త్రకమునువై విలోచనవధంబును దర్పణ మాచరించుచున్. 92
- సీ. చక్రా లిరమృదచకచక్రద్యుతితోడ మధురమంధరగర్జ మక్కుళింప  
గుఱ్ఱాలు రాయంకొదమల హరువుతో మౌళిమాణిక్యసంపత్తి చూప  
నరదంబుగూడు దీప్యతేస్నిగ్ధలవలీలతా కుడుంగమ్ము చందమ్ము నెఱవ  
సారధిచేతి కశారీతి యింద్రచాపము పేడుతీసిన పగిదితోప
- గీ. నొకమనోజ్ఞ నేవధ్యమై యుర్విదాక వ్రాలి తెలిమబ్బువలె నంత రథమునుండి  
యొక్కమహితానుభావపయోధి కపచికటకీ కుర్రులి మకుటి డిగ్గంగనయ్యె. 93
- గీ. మస్తకసహస్రమాణిక్యమహిత సితఫణా భుజంగమ స్వామి యనంగ శక్తి  
గుచ్చకల్పమ్ము ముత్యాలగోడుగుకాంగ నా మహామహోవారాశి ననుగమించె.

- ఉ. పాలసముద్రపుం దరగవైఁ జిగిదేరిన వచ్చిమీఁగడల్  
శ్రీలలితాంచితాంగక విశేషములై చనినట్లు కంకణ  
శ్రీలుదయించు క్రొవ్వెలుగు చిందులుగా వ్యజనానిలాక్షచూ  
ర్ణాలక అమ్మపోవురుఘ నల్లలఁగొల్తురు నల్లకీతనల్. 95
- ఉ. ఆ మహానీయమూర్తిని మహర్షులు స్తోత్రముచేయుచుండి రు  
ద్దామ వివంచికానుగత దైవత సుస్వర కంఠగీతిరే  
ఖానుధురస్తుతుల్ వినయగౌరవవంతులు వెంబడింతు రా  
స్వామి రథంబు డిగ్గియును జ్ఞాన్వలి నంటక యేగుచుండెడిన్. 96
- చ. వికసితచారులోచనులు విస్తృతవక్షులు పుండరీకకో  
రకనిభదేహ లంగకసరస్వదు విద్యుదుదారకాంతులున్  
మకుటులు పంచవింశతినమా సముపేతవయస్కులా మహాః  
ప్రకటితమూర్తిఁ గొల్పుచును పత్తురు నాయతఖడ్గపాణులై. 97
- గీ. ప్రాచికుడ్యంపు టిడుపుల వ్రాసినట్టి యొక మనోజ్ఞ ధారాచిత్రమౌ యనంగ  
నీ మహాదృశ్య మేపారి రామచంద్రమూర్తి సామిత్రిఁ గొతుకన్మూర్తి ననియె. 98
- శా. చిన్న పీద్యశ ఆక్షణోపహితులం జెప్పంగ స్వర్వాసులన్  
విన్నా మావయి గ్రంథముల్ సదివినన్ వేల్పుల్ మఱీలాటివౌ  
సన్నల్ గల్గినవారుగాఁ దెలియు నా స్వామితృప్తమర్యాదతో  
నున్నాఁ డాయన వేల్పుతేండ యని నేనూహించెదన్ దమ్ముడా! 99
- చ. అది శరభంగమౌనిమణి యాశ్రమదేశము, మౌనితోడ నా  
త్రిదశజగత్ప్రభుండు వినతిన్ వచియించెడుఁ జూడు మిద్దఱున్  
మదిమదిలోపలం గలియు మైత్రి కలట్టిరు వోలె మాటలా  
డెదరు, మహాత్ముఁ డింద్రుండని డెందముచెప్పెడు నిశ్చయించెదన్. 100
- ఉ. మర్కతమైన యెట్టి శుభమంజులవేశసు లేచినార మో  
కర్కతమైన యీ వనవిగాహిత కాలమునందు దేవతా  
దర్శనమయ్యె సర్వముషి దర్శనభాగ్యము తోడిపాటుగా  
దర్శము ద్వాదశిం గలసి దాపున జేరినయట్లు లయ్యెడిన్. 101
- ఉ. ఏఁజని చూచివచ్చెదన యిచ్చటనుండుండు మీరలిర్దఱున్  
భ్రాజిత సత్కృపాంబునిధి స్వవతి యొప్పుదలన్ ఘటించ భూ  
మీజయు నీవు నేను జని మేదిని మ్రొక్కుదమంచు దంతి లీ  
లాజయయాన మంధరవిలాసమునన్ జనె స్వామి నముండై. 102
- మ. వతి యచ్చోటికిఁ బోవులోన నసితాభ్రం బొక్కడా సర్వదై  
వత సంఘంబున కడ్డువచ్చి యనిలవ్యాధూతమై దూరసం

- గతిఁ గొంచుంజనె మౌని నిల్చెనట నొక్కండంత శ్రీరాముఁ డం  
చిత పద్మాంజలి మౌనిపాదములనుంచెన్ గోత్రనామంబులన్. 103
- వ. విస్ఫారిత లోచన వారిజాతుండై ముని యిట్లనియె. 104
- క. నీ వతిథివిగా వచ్చెడు దేవాలయ మివ్వ డరుగందీఆదు నాకం  
చే వెలచినాడను దండ్రీ! విబుధేశ్వరుని నివ్వడే కను మదిగో. 105
- క. పానపాన నల్లనిమేఘము తునుకవలెం బోవు దూరదూరము నన్నుం  
గొనిపోవ వచ్చె నర్చిర్వనలోకంబులు తవన్సుఖ సమార్జితముల్. 106
- క. సురవతితో నంటిని నీ దరిసెనముం జేయుమంచుఁ దండ్రీ! యనినన్  
సురవతి చేయుటయా? నా దరిసెనమా? యంచు స్వామి తల్లడ వడియెన్. 107
- వ. అంత నమ్మహర్షి సెంబాళించుకొని యిట్లనియె. 108
- శా. అయ్యా! రాఘవ! నీవుచేసినవి ధర్మారంభముల్ పున్నెపుం  
దయ్యంబుల్ తలఁదాల్చగగయవి! సుత్రాముండు నిన్ గాంచగా  
నయ్యారే! యది యెప్పుడో నట భవిష్యద్వివేకకర్మాంతముం  
దయ్యగొమి శుభంబువేళ నని తా నాకాశవీధిం జనెన్. 109
- క. అని మౌని దూరమం దుండిన లక్ష్మణు సీతఁగాంచి నీవును నీవుం  
జనుదెం డటంచు నత తర్జునిగా సరమూత కనుల సన్నగఁ బిలిచెన్. 110
- ఉ. వచ్చినవారు తచ్చరణ పద్మములంటి ముసీంద్రుతోడుతన్  
మచ్చికగా లసద్దసనమంజుల నేత్రులు కూడియుండ నం  
పచ్చయమ్మార్చి మౌని రఘుమండనుఁ గాంచి తవస్సమార్జితం  
బచ్చపు బ్రహ్మలోకము మహావ్రభు! సిద్ధమునాకుఁ గల్గునే. 111
- గీ. బ్రాహ్మ్యములు నాకవ్యవ్యముల్ బహుళశుభజగత్తు లస్త్రవేషకృష్టఁ గలవునాకు  
మరలవత్తువె నీవు నామహితలోకములను నిత్తుఁ గైకొనవే యముత్రఫలగ !
- మ. అనినన్ రాముండుస్వామి! స్వామి! బహుళాయాసంబుచే గృహతా  
యనమై నీకగు బ్రాహ్మ్య సంపద సునాయాసంబుగా వేను గై  
కొనుచోఁ దండ్రీవచఃప్రమాణముగ నాకున్ ఘోరకాంతార వ  
ల్గ నిరీహగమనం బిదేల? దయచాలున్ నీదు నాశిస్సుతో. 113
- శా. నే నార్జింతును సర్వలోకములు తండ్రీ! యంతకుం జాలుదున్  
నేనీ కాననవీధిం బాక యొకఁడెందే వేసి యావాసముం  
గా నేర్పాటుగ నుండ నెంతు నది యోగ్యంబొ నెటం జెప్పవే  
యీ నీ సత్కృతి యొండె నాకుఁ బదివే లిజ్యాఫలాకారకా! 114

- చ. అనిన గ్రహించి మౌని యవునౌ గ్రహియింతువాకో, గ్రహించినన్  
ముని నొకరుండ వేనటవె, పుత్తురు స్వీయతపఃఫలంబు నీ  
కును సకలర్షిసంఘ మది కొన్నను రాజన మౌనె? యన్నఁ, దా  
మునికీ బ్రదక్షిణించి రఘుమూర్తి క్షమింపవె యంచునాడినన్. 115
- మ. శరభంగుండు ప్రసన్నదృష్టుల రఘుస్వామిన్ విలోకించి భా  
సుర మీదైవతవారి యొడ్డునఁ బ్రతిస్తోతస్సుగాఁ బొందు స  
త్వరతన్ వాహినినైనఁ బూజుటవలన్ దాటంగనౌ విందు నం  
దరుగన్ మీకు సుతీక్ష్ణనాశ్రమము నేత్రార్థంబు ప్రాపించెడున్. 116
- మ. రామా! మీక్కిలి సంతసించును వసీరమ్యైకదేశంబునం  
దా మౌనీంద్రుండు మిమ్ము నిల్పును సుఖంబౌఁ గావనావాసముల్  
స్వామీ! యించుక నిల్చిపోగదె త్యజించం గోరెదన్ మేను నీ  
సామివ్యంబున, నీవునై యరుగుదెంచం గోరి యే నుండితిన్. 117
- వ. అని యచ్చౌని యగ్నిసంధానంబు చేసి వేల్చి యందుఁ బ్రవేశించిన. 118
- మ. అది యత్యద్బుత మన్నయట్లు మునిదేహాస్థుల్ సమానంబు కుం  
డ దళజ్జిహ్వల నింతయున్ మిగులకుండంగా గ్రసెంపంబడెన్  
హృదయం బద్భుతభావమగ్నుముగ వర్షియాంసుఁ డమ్మౌని స  
మ్మద కౌమారదశన్ వహించి విలసన్మౌద్గిన సస్యాకృతిన్. 119
- క. ఏ లోకము లగ్నాహితులే లోకము లఖిలఋషులు నేగెదరో  
నాలోకములం జనియెను సాలోచనుడౌచు రామచంద్రుండు చూడన్. 120
- వ. అంత శరభంగ బ్రహ్మలోకగమన దిదృక్సువులై శ్రీరామచంద్ర దర్శనాభిలాష  
నరుగుదెంచిన తద్వనన్త సర్వమునిసంఘములు వైఖానసులు వాలఖిల్యులు సంప్ర  
క్షాకులు మరీచిపులు నశ్యకుట్టులు వత్సాహారులు దంతోలూఖులు బున్ద్రజ్జకులు  
గాత్రశయ్యు లశయ్యులు నభ్రావకాశకులు సలిలాహారులు వాయుభక్తులు నాకాశనిల  
యులు స్థండిలశాయులు వ్రతవవాసు లార్ద్రవటువాససులు సజపులు తపోనిత్యులు  
పంచతపోన్వితులు రామచంద్రుని దర్శించి యిట్లనిరి. 121
- శై. నీ విశ్వకుల యింటిబిడ్డ వగుటన్ నీరేజవత్రాక్ష! మా  
యీ వైశ్వానర నిత్యయాజులకు నీవే రాజ వెవ్వాడు ధ  
ర్మావిష్టండుగు నాతఁడొక్కరుడె బ్రాహ్మ్యంబున్ సమర్థించు లే  
దో విశ్వాసము క్రౌర్యముం గలసి దైత్యుల్ వారికె రాఘవా! 122
- మ. అది వాక్యంబున నొక్కకన్నడు ప్రధానార్థంబు లేశార్థమౌ  
బదిమార్గంబుల వర్తి కాదనుచుఁ జెప్పన్ వచ్చు లోకంబు

- ప్పిదముం జెప్పదు కాదటన్న నెవఁడో వీరుండు లేశంబు న  
య్యది పాలించును ధర్మి వాఁడొకడు సత్యాధారమై నిల్చెడున్. 123
- శా. నీ వేతాధ్యక్షుఁడౌట నిన్నుఁబడి నిండెం గోర్కు లీ మాకుఁ దం  
ద్రీ! విశ్వంభర సత్యసంస్త యిదియున్ నీపైని నిల్పున్ దయా  
వ్యాసల్ల న్నృదుదృష్టి మా తపములం బాలింపు కోదండ వ  
ల్లీ వేల్లదుబ్బజ! నీవు సత్కృతిమతల్లిశ్రేణికం గూర్చుచున్. 124
- మ. సకలార్థప్రవిభాగ ధీపరిణత స్వచ్ఛాత్మకా! యాధిదై  
విక మాధ్యాత్మిక మాధిభౌతికమునా వీనం బ్రయత్నంబు త  
త్పరికటిభూతఫలంబు దేన, నది సంధానించు పాలభ్య, మిం  
కొకటన్ వేతొకదానిఁ గూర్చంగఁ బ్రయత్నోగ్రత్వ మేపారెడిన్. 126
- శా. ఆ యా ధర్మము లట్టులట్లుగను మన్వాదిష్టమార్గంబునం  
దే యుర్వీపురుషాతుఁ డాచరణ చేయింపించు వాఁడాత్మ భూ  
సాయుజ్యంబు గడించు రాఘవ! తపశ్చర్యా తపోర్షక్ష లా  
యాయీ చోట్ల ఫలంబునందు సమమర్యాదం బ్రవర్తించెడున్. 127
- శా. తాతా! మాప్రతనిష్ఠ లెట్లరుగునో! దైతేయరాడ్డుష్కిరియా  
కేతుస్తీతము లస్థివంజర సమాక్షీర్ణంబులై పొల్చు బం  
పాతీరంబులు చిత్రకూటతటముల్ మందాకినీతీరముల్  
ఖ్యాతిం జెప్పెడు నా తపస్వుల గమిష్యల్లోక మేపాటిదో. 128
- గీ. ఒక్కదవడకురాని మాబక్కయొడలులకును మొగమువాచెదరు పాలనులనురులు  
వెలుగుకోరళ్ళ బరినెలుపెట్టి యాచికొనంగ నడవిమృగాలో రఘుప్రవీర! 129
- ఆ. విశ్వవతి! సమాధి వెలలిన జాగ్రత్త వారి విమాన మరయుటందుఁ గాదు  
విపుతదైత్యవక్త్ర విస్తారదంష్ట్రా భయంకరాట్టాహాస మరయుటందు. 130
- క. సీతఱుంగకయ విరాధుని పోకార్చుట మాకు శరణుపొంటెను నీ వం  
గీకారమ్మును నెఱపుట మా కాశ్రయ మగుము నీవు మహిజాస్వామీ! 131
- క. మమ్ము బరాక్రమరేఖను నిమ్ముగు ధర్మాభిరతిని నివ్వటిదాఁకన్  
నమ్మించి తనురదంష్ట్రులఁ గ్రుమ్మింపకు మిపుడు నమ్మికొనఁ జెఱువకువే. 132
- మ. అనినన్ స్వామిదయాద్రుమూర్తి దరహాసంకూర మేపార ని  
ట్లనె నమ్మించితినా! మిమున్ దొనఁగు నాయందయ్యె మన్నింపుఁ డే  
మన నమ్మించినదానికిన్ ఫలము దైత్యశ్రేణి మీకోసమై  
ధనురంతమ్మున మ్రగ్గఁజేసినదను మీ తాత్పర్యమిట్లే గదా! 133

- చ. కలిగిన తండ్రియూహా బడి కానకు వచ్చితి మీరు దానిలో  
వల బహూర్థ సంగ్రహణ బంధుర భీకులు మీకునంతగాఁ  
దెలిసిన నేలకాదనుట? తీర్థము స్వార్థము కూడివచ్చినన్  
వలదననేల? మీకు వశవర్తినిగా నడతున్ బ్రియంబునన్. 134
- వ. అన్యంతవేపు స్వామి చిటునవ్వునవ్వుచు నంతలో నధ్యవ్యతా రేఖయొక్కందు  
మొగంబున వ్యాపింప నిట్లనియె. 135
- శా. చీచి! యేమి యనవ్యామైనవని దాక్షిణ్యంబు గన్పింపదే  
యేచెట్లో యిలు, ముక్కుమూసికొని వారే జోలియున్ సొంటిలే  
కాచారస్థితినుండఁ బొంచికొని తద్వ్యాపాదన ప్రక్రియా  
సీచత్వంబు వహింప మాహకును గన్పించున్ మఱిట్లానెనాన్. 136
- క. తానొక్కఁడు ధర్మం బనుకోనగు, వదికానివారిఁ గ్రొచ్చుదురే, ప్రా  
ణానకు నసవ్యావధెడు విధానం గనిపించు వృత్తి దైత్యత యనినన్. 137
- మ. పులియుం బామును దైత్యుఁ డీమొదలుగాఁబుట్టున్, మహాఘక్రియా  
వలి హేతుత్వముచేతఁ బుట్టి మఱియుం బావంబులే చేయు వి  
ప్వాలుండై జీవి, మఱింక వీధుశ జనుష్పారమ్య మేవాఁటికో  
తెలియండెప్పుడు మన్న నెక్కడుగదా దీసంస్క్రియాసంపుటన్. 138
- వ. అని శ్రీరాముం డా ఋషిసంఘములతో విట్లనె. 139
- ఉ. ఉన్నకొలందిఁ బావముల మారకచేయుదు రీ శరీరముల్  
చన్నయనంతరంబయిన సంగతి యెట్టిదో యట్లు చేసినన్  
బున్నెముకొంత, మీకుఁ దవముల్ కొనసాగుట చేసినట్లగున్  
నన్నఘమందునన్ దనుజనాథ విమర్దనఁ జేసి యందెడున్. 140
- మ. ఇది వాగ్దానము మీ తవవరమ సాహిత్యంబు నిత్యత్వ సంత  
వద వర్తిల్లఁగ దైత్యయూధముల వ్యాపాదింతు నే గాఢ వ  
న్యదరీ గూఢులనైనఁ గూడికొని యిట్లైవచ్చి యర్థించు నా  
వదలోఁ దీవ్రత యెంతయో తెలియ సర్వర్షుల్ నమస్కారముల్. 141
- వ. అంత సర్వర్షిసంఘ వదనజనిత జయారావముతోఁ గొండఱు ఋషు లిట్లనిరి.  
అహోహా! ఏమి రామచంద్రుండయ్యా! యేమి రామచంద్రుండు. 142
- గీ. తూచినట్లుమాటాడుట తూచినట్లుబ్రదుకుటయు నేమియారామభద్రమూర్తి  
యిన్ని వేలేండ్లకైన మహేశ్వరుండు మా తపోరక్ష చేయంగ మాకు దొరకె.
- ఉ. అంతట రామచంద్రుండు మహర్షుల నందఱుజూచి నేను మీ  
ప్రాంతము లెల్ల వచ్చెదను వచ్చినయప్పుడు తావకాశ్రమ

ప్రాంత చరన్నిశాచర దురాచరణంబు తలంగువాండ నం  
చెంతయుఁ జెప్పిపంపె వినయేందిర మోమునఁ జెంగలింపంగన్.

144

ఉ. ఆ ఋషులందఱోగిన యనంతరమందు సుతీక్ష్ణునాశ్రమో  
దారవనీస్థలంబు నరుదారంగఁ బోద మటంచు రాముండున్  
ధారణీజాతతోఁ బలికి తమ్మునితోడఁ బ్రయాణమయ్యె సంత  
ధ్యా రమణీయవల్కల జటాభరణుండయి దీక్షితుంబలెన్.

145

చ. అలఘులు రాత్రు లేమునుల యాశ్రమపాళిన్ నిద్రపోయి రే  
పుల మునికాంతలం గలిసిపోయిన భూతనుజాత యన్నద  
మ్ముల విడివల్కలాలుదికి పొల్కుగఁ దెచ్చున యెఱ్ఱవాఁగు నీ  
ళ్ళుల నవి కావి యెక్కి పొదలున్ లలితారుణకాంతిమంతముల్.

146

శా. కానన్ మున్నుగ లక్ష్మణుండు చన వెన్నన్ దంపతుల్ పోవుచున్  
వానస్పత్యము నైన కోనబడిపోవన్ సీత సంతకుష్టిమై  
నానావర్ణలతాంతముల్ చిదిమి వింతల్కాలలన్ చీరదా  
రానంగ్రుచ్చి యలంకరించుచుఁ జనున్ రామున్ బ్రయ, రామయై.

147

గీ. మఱుది విను నేమిమాటలు మామండంచు బ్రహ్మచర్యవ్రతంబు నీపాటిదంచు  
పాలుగా నైన విదలువు లెనక మెనఁగ వెనుక నడచెడుఁబలితోడఁ బృథ్విజాత.

పీ. స్వాగతి నెఱుపు నచ్చరలు చేతులుచాచిన విధానఁ బ్రవహించు నదులు దాటి  
కనుచూపుమేర దాటినను గమ్యప్రాప్తి యన సన్నవడు నట్టి యధ్యమేగు  
చావర్ణసామరస్యము నైగవిగ్యమ్మ చింత్యమౌ పక్షులచిత్ర మరః  
కన్నులలోవలఁ గన్నులుంచుచు ధరాజాతఁ గాంచు పారిణీనంతరింగను

గీ. చేగియేగి గర్తస్థితుండీ విరాధుఁ డెట్లెదురు పచ్చెనన్నట్టు నెదురు గాగ  
నడవి తంగెడువూపుల నవఘళించు ఘనశిలోచ్చయ మొక్కండు గాంచినారు.

ఉ. మిన్ను సమూర్యచంద్రముగ మేదిని డిగ్గి చరింపవచ్చినన్  
గన్నులు విచ్చి చూచుననఁ గానన మెల్ల వికాసిసూనసం  
పన్నిధియైన జానకి సభాజన భాజన యౌచు స్వామితో  
డన్నడచెన్ మఱుది నికటస్థలి మున్నుగ దారిదీయంగన్.

150

ఉ. క్రుమ్మిన రేగుపండ్ల పెనుగుజ్జను నింగుదినూనె పోపిడం  
గమ్మని తావి గుమ్ముమని ప్రూణము సోకిన నారచీరలున్  
గొమ్మల నాఱవేయఁ గనుగోఁ దెరచావలనెత్తినట్టు యం  
దమ్మగు యానపాత్రము విధమ్మున నాశ్రమమొండు తోచినన్.

151

ఉ. భాసుర మీ ధరిత్రి నిరువద్రవ మాశ్రమ మ్మిద్ది యుక్తివి  
న్యాస మిదే సుతీక్ష్ణముని యాశ్రమ మౌనని చేరనేగి చూ



- డా నముదత్త పింగళజటాచ్ఛవినిర్గత కాంతిపుంజు ని  
ప్ర్రాసకు వాసుశీక్షు నవిధంబును జేరి నమస్కరించుచున్. 152
- చ. పరముండు గౌతముండు శరభంగుని పంపునవచ్చినాడ దా  
శరధిని రాముండన్ సకల సంయమి సేవన బుద్ధి నెల్లెడన్  
దిరిగెద నీవు నన్ననుమతింపవె ప్రాతరుదారప్రాశ్నిశా  
సురుచిర వారివాహ రుచినుందర భాస్కరమూర్తి! మస్కరి! 153
- వ. అనిన నమ్ముని యిట్లనియె. 154
- గీ. పరమమిత్రమ్ము తా శరభంగమౌని వాకు, నడిగితిం బంపించినాడు నిన్ను  
నార! బుషికులయాత్రికుండౌ కాదు మేమువిన్నాము నీ ధర్మవృదుచరణము. 155
- మ. ఇటకున్ వత్తురు చిత్రకూటమునులా యెల్లన్ సమాచారముల్  
స్థుటముల్ మాకును, నీవువత్తువని యోసూర్యాన్వవాయోత్తమా!  
అట రమ్మన్నను వేల్పుడేడు చనలే, దస్మత్తపఃకృష్టి దు  
ర్బటముల్ లోకములున్న వా యనుభవారంభార్త మే తెమ్మనెన్. 156
- శా. ఏమో! యల్లతవశ్చిరానుభవమం దింతైనలేదిచ్చ నా  
శ్రీమల్లోకము లీవు చేకొనవె దాక్షిణ్యకవారాన్నిధి!  
యామాద్రిం దపమాచరించుటయె నాయాకోర్కి నీవంటి రా  
జే మృగ్యం బది యీ వయస్సున నిరాకృన్మౌనినంపత్రికా! 157
- వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 158
- ఉ. ■ శరభంగులైన షటులాడిరి మీరును నట్లెయాడుటే  
దాశరథిన్ భవచ్చరణ దర్శన సంగతు మీతవఫల  
ప్రాశనదోషి చేయు నకృపామతి యేటికే బట్టిచూచుటా!  
మీ శిశువైన యీ కరుణ మేలగు నాకు నమస్త వీధులన్. 159
- మ. అనినన్ మౌనియు నిట్లువల్కె నదికాదయ్యా! వక్షిత్వాపదం  
బునకున్ దాటిన నీవ యిట్లునుట మా పుణ్యాత్మలోకంబు కై  
కొన వాంఛించపు గాక మాతపము వైకొన్నట్టి యాకోర్కి పెం  
టనపోనీ బలవంతువెట్టి యిది యంటంగట్టగా నానొకో. 160
- మ. ఇచటన్ గ్రూరమృగంబులున్ దితిజలం చే భీతియున్ లేదు రొ  
ప్పుచుం దోలంగను బ్రహ్మచార్లడవిదున్నల్ వందులున్ వచ్చి స  
న్యచయం బల్పము పాడునేనీ చను నప్పా! యంతె యిజ్యామలి  
మ్లుచముల్ వేఱుగ లేవు దోసములు నీ పుణ్యంబుచే. రాఘవా. 161

- చ. ఇట నిలుకట్టియుండుటకు నెంతయువీలగునేల నీవు ని  
చ్చొట వసియించినన్ హితము సుష్మఫలవదమో నటన్న ము  
న్నటి కటులే తలంచితీ ననంతర మంతయు మారిపోయె ని  
ప్పటికిని బోకతప్పదు కృపానిధి! నాకు ఋషీంద్రవాటికల్. 162
- మ. సులభంబౌ పని స్వామి! సస్యచయనంక్షోదంబు కావించు దు  
ష్టలనున్ బండులఁ జంపియే చనెద నీ పుణ్యాశ్రమాస్థానిగ  
న్నులతోఁగాంచుటయయ్యెఁ బూర్వ సుకృతానుప్రాప్తయూత్రామహా  
ఫల మీ యించుక చేసి పెట్టగలిమిన్ బైపెచ్చు ప్రాప్తించెదన్. 163
- వ. అంత నయ్యాశ్రమవీధిఁ బ్రవర్తించిన సంధ్యావేళయందు. 164
- క. తనుఁజూచుచుండు మని ప్రొద్దునమేతకు జన్న పులుగుతో నివె నీ గ్రు  
డ్లని యవ్వజెప్పె భుజాంగన యొక్కతె యిరుగుపొరుగు కైదో డెనెగన్. 165
- ఉ. వ్రాలిన ప్రొద్దులోఁ దిరిగివచ్చిన యెఱ్ఱదనాలనేరిమిన్  
దేలిన సంజవేళ గుఱుతింపగ నాశ్రమవారిజేక్షణా  
జ్వాలయితోరుబూక రసనంగత దీవశిఖాభిరామముల్  
క్రాలె మునీశ్వరాశ్రమనరస్సుల మోడ్పుల వుండరికముల్. 166
- మ. మునిలోకార్చితుండై తపోవనకళాపుణ్యుండు సంధ్యాహతా  
శన సమ్యక్రరణంబు చేసి రఘునంశస్వామి ధాత్రీసతీ  
తనయానంయుతుండై సుశీక్షణ మునిదత్త ప్రాంశువర్ణాంగణం  
బున సౌఖ్యంబగు నిద్రలోపల నిశంబుచ్చెన్ దమఃకర్కశన్. 167
- గీ. సస్యములపైకి రా వెల్ల జంతువులును యల్పె యలవాటుపడినవే యరుగుదెంచు  
దిమిర సంచాలనముగ గుర్తించి చంపె అక్షుణ్డు డందకారదీలక్ష్మశుద్ధి. 168
- వ. మరునాడు స్వామివ్రయాణమై మునివద్ద సెలవుగైకొనఁబోయి. 169
- ఉ. ఈ పదునాల్గు వత్సరము లీ భవదాశ్రమవీధి సౌఖ్య రే  
ఖా పరమానుభూతిఁ గనుఁ గైవడి సున్నది నీదునాదర  
శ్రీ వ్రభు! యంతశాంతి వ్రసరించదు నాయెద వేఱుచోట నో  
దీవ్రమహోసిధీ! యనుమతించిన వేసును బోయినచ్చెదన్. 170
- అ. ఇన్ని యాశ్రమమ్ము లేగితి నెచ్చోట నిచటఁ బోలె సీత యిందయుండ  
మనదు కాద యుందమన్నను గుదురదు భాసురాత్మకృతదయా! సుశీక్షణ!
- గీ. అనిన ముని పోయినత్తువా యనుచు నంత నేదో పనిచూచుకొంచు సరేయటంచు  
మరల నెప్పుడు వత్తువం చరయ జ్ఞప్తి సుందునా యంచు దాత్సర్య మొనరఁజేయ.

- వ. అంతలోఁ దమనవ్యంబులు పాడుచేయునవి యేదుప్పి యేనంది గుర్తు తెలిసిన  
ఋషులు ఋషిబాలకు లరుడెంచి యిట్లనిరి. 173
- క. సరి సర్వజంతు బుదరంభరణంబును జేసికోనువలయును మేమో  
ధరణిం గ్రొచ్చిన నన్యవ్రూఢి చెడుచున్న నింతపాటువడితిమే. 174
- చ. వనులను వానియంత నవి వండి ధరిత్రిని రాలుగింజలం  
దిని తమపాట్లపోసికొను దివ్యుల మౌనులఁ గూరుచున్న వా  
రిని మఱి కూరుచున్నటుల మ్రింగెడు దైత్యులచేత నెంతపా  
టును బడుచుందురో జనికటుత్వము వారికి నెట్లులున్నదో. 175
- వ. తొందర పెట్టినట్లయిన యామాటలు విని. సుతీక్ష్ణుం డిట్లనియె. 176
- ఉ. అచిన ధర్మసంగ్రహణ మందున నోరఘరాను! భిన్నవ  
ర్ణాచరణంబు భిన్నముగదయ్య! యొకే స్థలమందునుండి మే  
మేచనినట్టి మార్గమున నేనియు మీరలు నిందులో వయ  
స్సై చనుఁగొంతమట్టుకు భుజాద్భుతవృత్తియు గొంతమట్టుకున్. 177
- శా. వీపుం గోడలు చిన్నయో వయసు తండ్రీ! కందమూలంబులే  
యీవైదేశికభోజనం బెచటఁ గానీ! మార్గమందేగుచోఁ  
బావులో కాయలు చిత్రచిత్రమృగముల్ పుణ్యస్థలంబుల్ గిరుల్  
శైవాశిన్యురుచికాలులు దిద్దుక్షపూర్తి కావించుచున్. 178
- శా. సామాన్యంబుగ నేరికే సువకృతిన్ సల్పన్ గడుంబుణ్యమో  
సామిత్రి! యది యన్నగారయిన బెల్పన్ వాండు ధర్మాఖిల  
శ్రీమన్మోహన మూర్తియైన మఱి యాసేవాఫలంబెట్టిదో  
రామున్ రామను గొల్పుచుం జనుమురా! రామానుజా! అక్ష్మణా!. 179
- చ. మునినిఁ బ్రదక్షిణించి రఘుమూర్తియు జానకి అక్షుణుండు భ  
క్తిని బ్రణమిల్లుచుం బయలుదేఱిన జానకి వర్ణశాలలోఁ  
జని ధనువుల్ కరాసులు వృషత్కధులుంగొని తెచ్చి యిచ్చెఁ ద  
మ్మునకును నన్న కయ్యడవెఁ బోయిరి వార బుదారధీకులై. 180
- గీ. నిజమునట్టించుకొనలేదు నిభృతమతిని సీత రాముండు ఋషులతోఁ జెప్పినట్టి  
దద్ది యిపుడక్షరాల యాధార్థ్యమైన నామె రాముని వెనువెంట నరుగుచుండి.
- ఉ పోవుచు రాముండీ మునులపోదుము లెల్లను జిత్రమయ్యెఁ ద  
ద్భావము లింతమెత్తనగు పాటికి నేమి మనోజ్ఞ సృష్టియో  
యీవిధ మల్లగామముల నెచ్చటఁ దోవదు వారలైన ధ  
ర్మావృత చిత్తవృత్తులయి యక్కట నేరరు కేవలత్వమున్.

- క. తమరాజుకొడుకు కాంతారము లేగునటన్న ప్రేమరాజుల వారు  
త్తము లొడు రిట్టియచ్చపు విమలపు సాహార్దమచట వెలయదు చూడన్. 183
- శా. క్షీప్రందౌగతిఁ దండ్రిమాటవయి నిల్వెన్ నా నవిశ్వాస్య ము  
య్యో వ్రత్యేకముగాఁగ నేనొకడనే యుర్విన్ బితం గొల్పు టా  
నా? ప్రత్యక్షమ సర్వజీవులను బిత్రాద్యర్చనం బీ మునుల్  
దీప్రందౌగతి నన్ను జెప్పట సమర్థింపన్ స్వసాహార్దమున్. 184
- చ. అనుకొనుచుండ జానకి హృదంతరమందు సుతీక్ష్ణుచోట రా  
మునియిలుకట్టి నిల్పుటయుఁ బొల్పు నటన్నతలంపు దూరమై  
చనఁ దుది స్వామియల్ల ఋషినంచయమాడిన మాట చేయ నెం  
చెన యని విశ్వయంబయినఁ జేరికగాఁ బతితోడ నేగుచున్. 185
- శా. అయ్యామాటల నాడి తుట్టుతుదకి ట్లారంభముం జేసె స్వా  
మీ! యెల్లప్పుడు నీవు ధర్మవథమే మేకొందు వన్యాయ్యమా  
నేయధ్వంబునఁ బోదు నీచునను నీయీధర్మసంపత్తి నే  
నేయేవేళల నాయదృష్టదుని యూహింతున్ రఘూత్తంసకా! 186
- చ. చనఁ బరదారసంగమ మనత్యముతోడిది దానఁ నొండు నీ  
మనసున కెంత రాదొ రఘుమండన! నాలుక కంతరాద యొం  
డనితరదృష్ట మీవ్రకృతి యార్యజనావళి వానితోడిదై  
కనఁజను నంచు జెప్పెద రకారణవైరముకూడ నా వ్రభూ! 187
- చ. మొదలిటిరెంటు స్పర్శయును బుట్టదు సీయెద దాని నే నెఱుం  
గుదు నదినాదు భాగ్యదునుకొంచును మంటి నటంచు జెప్పితిం  
గద నినుఁగూర్చి నేనెదియుఁగా నొక చెప్పెదదానఁగాను గా  
ని దితిజపాళికై తుదిది నీకది యేటికిఁ జెప్పవే వ్రభూ! 188
- చ. వికరముగాఁగఁ జూచినను విన్నటిసాయమువేళ మీరు మీ  
రొకటిగనుంటి రీ యుదయ మొప్పెను విన్నును బంచెదల్లి కా  
నకు మనభాగ్య మీవిధమునంజన నియ్యదిచాలనట్లు నే  
త్తికిఁగొని తెచ్చుకోనయిన తీరున నున్నవి యీ విరోధముల్. 189
- చ. అడిగినయత్త కావరములర్థము, నీకయినట్లు కాదు చొ  
ప్పడు ననుకొన్న మీయవినవద్దతియే ధరణీమహేశ్వరుం  
డడవికిఁ బొమ్మటన్న విలునమ్ములు తాలిచి పోయి క్రూరముల్  
కడుకొని చేయుమంచనెనొ కార్యము లచ్చపుశాంతి నెంచెనో. 190
- మ. అప్పుడో తండ్రి మనోర్థమిందెఱుంగ రాదొనాయె వ్యాఖ్యానల  
బ్ధ విశేష ప్రతిపత్తి యన్న యెడ నా వ్యాఖ్యాన మీలేని పో

దశవర్ష



నివి శీర్షమ్మునకెత్తికో నవుట యానే యింతకున్ సాధుడు  
డవు కాంతారము వచ్చుటైనయది దుష్టంచైన సంసర్గము

గీ. అట భరద్వాజులున్నార లక్రికలరు నీ సుతీక్ష్ణులుకల రు నెచ్చునైన  
శమదమాధ్యయనాది భాస్వరతపంబు సలువనగుఁ జతుర్దశసమల బాలినంత.

శా. లీలన్ గానకు నచ్చమౌ మునుల పోల్కిన్ వచ్చినామేని దై  
త్యానిన్ మాకును జంపి పెట్టుమని యేరైనం బ్రసంగింతురా  
క్రాలన్ గత్తులు విండ్లు నమ్ములు కనంగానైనవా రడ్లగా  
నోలిన్ మీకును జేసిపెట్టు తలపై యొప్పంగ నిట్లయ్యెడిన్.

193

క. ఆయుధసంపర్క నిమిత్తాయత కుఫలాభిధాన మర్థము కలదొం  
డేయెడ శుచియును బుతువాక్కి యెసంగెడు నొక తపస్వి యడవి వసింపన్.

మ. సిలుగై యెప్పటికప్పుడే సురజగచ్చిలోభి యింద్రుండు కా  
వలెనం చాముని యున్నచో విడిచిపోవన్ భద్రమొక్కండు కా  
నల రక్షించుచు వ్యాసబుద్ధి ముని యంతన్ దాని నా పైని దుం  
పలు చేదింపంగఁ బై మృగంబుల వధింపన్ దై నికేమున్నదో.

195

క. తొలిశుచితయు బుతవాక్యము తలఁచిన విపాదబుద్ధి దైవతలోకం  
బులకుం జెడియె నటందురు సలలిత శమ దమ విధాన సంచరణజ్ఞుల్.

196

శా. ఈ నామాత్రపు టూపా వేరవనికాసీ నేం బరిజ్ఞాత్రి నం  
చైనంగాదు వచించెదం జనవుచే నాదైత్యసంతాన మే  
మైన నీకవరాధమున్ సలిపెనా యోగాని నిర్దేతుక  
ప్రాణాపాయము వారికేటికి ఘటంపంజాతువో చెల్లరే.

197

క. పిత్రీయమైన రాజ్యము శత్రువశంచైన బాహుశౌర్యము కలిమిన్  
దాత్రి పెఱచోటు గెలుచు ధరిత్రీపాలనమతియుం జరింపదు దీనన్.

198

శా. చెందున్ చెందదు జ్ఞా చతుర్దశ సమల్ చెల్లంగ నన్నర్థపున్  
సందిగ్ధత్వము లేదు కోసలములన్ స్వామిత్యమున్ భద్రమై  
యొందెన్ దమ్ములలోన్ నొక్కనికి లే దుర్వాశ యింకెన్నువో  
సందోహమ్ములచే జరించి యిది యీ జ్ఞానల్లి సంధించుటల్.

199

ఉ. క్రూరమృగంబులున్ దితిజకోటియుం గానన హింసజంతువుల్  
క్రూరత సింహముల్ పులులు ఘోణులు గుంపులుకట్టి యుండవా  
క్రూరమృగంబులందున నొకొండు వధించినఁ దక్కునన్నియున్  
వారక కోపమూని వగవట్టి చరింపవు మూకలెత్తుచున్.

200

- క. అటు మనుజులనఁ జరింతురు నిటు హింసమృగంబులట్టు లెనఁగుదురును దు  
ర్బటు లా దితిజులు వార న్నిటను దలకునూనె త్రావనేయియు గాకన్. 201
- క. అస్తమెయి వేలయేండ్లులు జ్ఞాన్తలి పాలింప ధర్మసంగ్రహణరసా  
గ్రస్తాయి తపముచేయక ప్రస్తానము వైరకలుష భావమ్మునకా. 202
- వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 203
- చ. అగుదునొ కానో యంచు భయమందఁగ నీవచియించుమాటలన్  
దగనిదియేది? సర్వము యధార్థము నెప్పటి వంతెకాద యెం  
చగ హితమింతకంటెను నెసంగద నాదగు మంచి నిన్ను మిం  
చి గణనసేయగా నెవరు ! చేడ్వడుటిద్దఱకున్ సనుంబుగా. 204
- మ. ఒకయేరేన్ హితమున్ వచించుటకునై యూహించిరేయన్మ యూ  
హకు నీకందినయట్టు లందవలదా యాయామనోభావముల్  
సకియా! ధాత్రివహించు శక్తికిఁ దవన్మయ్యుక్తి మున్నున్న దా  
నికీ వైదేహాలయింటఁ బుట్టవలెనే నిర్వాజ రమ్యాకృతీ. 205
- క. జనకుడు కాంతారమ్ములు చనుచునఁగా మొదలిక్షత్రుజాతిత వదలం  
గను నెంచెననుట మేలే మునినై రక్కసుల కన్నముంబలె నగుదున్. 206
- మ. క్రమ మొప్పంగను నాల్గధర్మములలోఁ గైపూనగా క్షత్ర ధ  
ర్మము కోదండము, పూని యార్జున సంగర్భవిధానంబు ధ  
ర్మము వాగ్దానము తీర్పులో పరమధర్మం, బీ త్రయీధర్మ ము  
త్రమ మస్మత్ప్రియ మీ తపస్విజన మద్దా! యేమికానానాకో. 207
- చ. కులవతి యాశ్రమాశింగనుగో నపుడేగితి నీవు మౌనివ  
త్నులు నిను గొంచుఁబోయిరి మనోహర మా మలుసంజ నీవు వా  
ర లదవిలోని యా తెలిపి వ్రన్నని మిన్నున హొన్నవన్నెజా  
దిలి పొడుపుంగనుం గనుచుఁ బెద్దయుఁ బ్రోద్దయి వచ్చి తాయెడన్. 208
- క. శరభంగు బ్రహ్మలోక స్వరణంబును జూడవచ్చి మునులెల్లరునున్  
దరిసెన మొసంగి నా కాదర మొప్పగఁ జెప్పికొంచుఁ దమబాధలొగిన్. 209
- శా. ఓయీ! రాఘవవంశబాలకుండ! నీవో బుద్ధిమంతుండవీ  
మా యాపత్తి యనన్యసాధ్యము, నిలింపద్రోహి సంతాన దం  
ప్త్రాయత్రంబగు మాదుజీవనము నీవై యాదుకోవేని, న  
ల్పాయర్థాయము మేము మా తపము లేమన్నావు కోదండివై. 210
- శా. పైనిన్ మీ సకలాస్త్రవైభవము విశ్వామిత్ర దత్తంబు, తా  
నైనన్ గాధిజుఁ డన్న మాటుషియ, నీ కస్మద్వద్రోహిసం

తానంబూడ్చుట తప్పదన్న బలవంతంబైన నేమందు, వా  
గ్దానందిచ్చితి నట్లెచేతునని సత్యం బేమిచేయన్ వలెన్.

211

క. వలసిన నిను వదలెదన్ వలసిన సౌమిత్రింగూడ వదలెదన్ మై  
థిలి! తనచేయుఁ బ్రతిజ్ఞా స్థలనము ప్రాణంబుతోడఁ గానీకుండన్.

212

గీ. రాఘవులు మౌనులను దపోరక్ష తత్ర కలితవాగ్దాన మిద్ది యుగాలుగాఁగ  
యోగవద్యసంగత సమాహారధర్మశుద్ధి నే నటవే పరిచ్ఛేదండ్ నిచట.

213

వ. అంత జానకి పతిచేతిలోనిఖడ్గము తానుతీసికొని నడచుచుం బోఁగా.

214

క. మును ఇక్ష్మణుండు జానకి పెనుకను మరియూమె పెనుక వీరుండు రాముం  
డును గాఁగఁ బోవుచున్ రామునికను లామెకచభారముననే యుండెన్.

215

సీ. దీప్ర మోహన చంద్రకి ప్రభా ద్యోతిత వనసీమము మయూరవైభవంబుఁ  
నద్దినీలాసీల యామ్యదిశా లంబమానాంబుదాభోగ మధుర రేఖ  
జందనాచల పనీ సంవాసి చమరీ మృగాలి వాలాంచల వ్యజనరేఖ  
లలిత తమాల వల్లవ గుళుచ్చ కదంబ కల్పిత చ్చాయా ప్రకామ రేఖ

గీ. జరతవర్షర్తు సమయ ఘానచ్చవి వ్రతను నవోరభ్ర లోమ కంధానుషయయుఁ  
గాంచుచును దారినడువరాఘవకులుండు జనకసుత భర్తమున్నంటి చనుచునుండఁ,

వ. జలపిపాసార్ధినియై జానకి యొకనరస్తీరంబున రేవుఁజేరి రాఘవులను బిలిచి  
చూపింపఁగా.

217

సీ. నవ్తన్వరంబుల స్థానముల్ మంద్రముల్ తీవ్రన్వరంబులు తెలుపు చోట్లు  
నలి రేఁగి యొక ప్రమాణము గల్గు బుడగలు, నుద్దతంబుగ లేచుచున్నయట్టి  
బుడగలు, నల్పాల్పముగ లేచు బుడగలు గాఁగనై, గమకముల్ గ్రామ తాన  
ములును యథాయోగ్యకలితవేగావేగ సంభూతములుగ, నచ్చరలుపాడి

గీ. నట్లువినిపించు నదృష్టమరయుచుండ, జలముత్రావంగ సీతసంశయవడంగ  
నింతలోఁ గోకిలవుగాఁగ వెగసిపో చటంచుఁ దోనిల్చి యుల్లనమాడె స్వామి.

క. అటులని యిటులని బహుధా ఘటనంబుల నాడుకొన్న కారణమది వి  
స్ఫుటవరచి ధర్మభృతుండను జటి వారికిఁ జెప్పెఁ గొలని సంగీతంబుల్.

219

గీ. అగ్నివృక్షమ్ము చివురాకు లార్చినట్లు వీతిహోత్ర జిహ్వసరివేషచటుల  
మైన యమరావతిం జూచి యమర వితతి మాందకర్ణి తవశృటానుగ్నవీధి.

220

చ. ఇతఁడీది కోరు సంఘెఱుంగ నియ్యదియేమి యెదైన నిత్తురే  
యితఁడీది కోరునం ఘెఱుంగ నేమియు నేరక కోర్కిచే నసం

ధితమగుఁ దత్తవశ్యుల నెట్టుకొనంగ శరీరతాగుణం  
బలికినచోట నమ్ముని తపోగ్నికే జల్లన తెచ్చిరూపాతో.

221

- సీ. కనులుపుట్టినచోటి కాను పొక్కతె విద్యుదేకసరఃపుండరీకలక్ష్మీ  
సామవిభక్తికా సంధిస్థలంబు తోబుట్టువొక్కతె వియన్మోహనాంగి  
ప్రూణేంద్రియ సమస్త కల్పసువాసనా గంధి యొక్కతె ధరాకాంతజఘన  
మలయాచల సమీర మధుర మర్యాదా సమానన్నశిశిరదేహి యొక చాన  
గీ. యిక్షురసపయోరాశి సమృద్ధిరూప యొకతె య్మేదుగు రచ్చర లక్ష్మతపూర్వ  
పరపరీభోగలకుఁ బరపశుండు చూచి మౌళి మున్ముగగా నయ్యె మాందకర్ణి.  
గీ. తనతవశ్యకీచే సరోధస్థలాన మేల్మిసౌధ మ్మొకండు నిర్మించి వారి  
తోనఁ బంచాగ్నివద్య నిర్మాణ తపసు చేయుచుండుసంగీత విశేషకముల.

223

- మ. ప్రకటేభూతము మాందకర్ణిమహిమన్ బంచాష్టరస్తోత్రనా  
మకమై యీకొలనొప్పుఁ గానన నిలింపఁజేసి సమూహగ్రణై  
క్షకమై వేర్మి నమూహితప్రభవ సంస్థానాకులీభూత శ్రౌ  
తి కదంబాశ్రితనైకభావ కలితోత్పేక్ష సనాథంబుగన్.

224

- వ. ఇట్టియద్భుతంబులు గంచువించుఁ జరించు సీతారామలక్ష్మణ చరణయోగ్యం  
బైన యయ్యాశ్రమ మండలంబు.

225

- శా. ఊగంజొచ్చిన యట్టినాల్కల హతాహాతుల్ సురాకుల్ జరీ  
పాగల్ తాలిచి వచ్చినట్లు కనిపింపన్ వహ్ని లానీతనం  
ధ్యాగృద్భుచ్చవిం బొల్చి పాలుబుకు నూధన్యుల్ వయస్సేతుపుల్  
గా గోవ్రాతము లేలు సన్యపరిపాక శ్రీక కేదారముల్.

226

- మ. వినిపించున్ నడిరాత్రివేళల ధనుర్విస్తారహోర్విమధు  
స్వనముల్ లంగున మ్రోతసాగి యనిలప్రస్తారముంబొంది య  
ల్లన నిద్రాంతరమందునన్ సగముమేల్కన్నట్టి చొక్కా రిరం  
సను సర్వర్షకులంబునన్ సురవధూనంగీతక భ్రాంతిగాన్.

227

- మ. అదియే చిత్రము, మున్నుమౌనులకు వేదాంతార్థచర్చానమా  
త్త దమాద్యచ్చతపఃక్రియాకలన, సీతారామలీలావిశే  
ష దరాకూతసుధాప్రసంగములచే సంపన్నమై పొల్చె శాం  
తిదమై నేడు, నివృత్తికంటెను బ్రవృత్తిన్ స్వాదుతాధిక్యమై.

228

- సీ. వంటచేయుచునుండి వైదేహి పతిఁగాంచి యదియెదోయందియిందనుచునడిగె  
గోరగించిన కొండగోగువూ ల్లడలోనముడిచి యెల్లున్నదం చడిగె స్వామి



- వతి నిద్రవోపుచోఁ బ్రభుచేతియుంగరం బూడ్చి తాండనవ్రేలి కుంచికొనియెఁ  
తనశిరోమణి స్రభాత్తము కొంగునందున్నఁ దెలియకుండఁగి నూడఁదీసికొనియెఁ  
గీ. దనర నంసారజీవనాంతఃప్రపాతి తాల్పవిషయంబు లివి చూచి యబ్రమునను  
సాధుశృంగారలీలా ప్రసన్నకథలు గాంగఁ జెప్పికొందురు మునికాంతలెల్ల. 229
- మ. తవులం గోర్కులు జీవితంబులును సీతారామ లీలావిశే  
ష విభూతిస్మృతియుక్త యజ్ఞకృతిభాస్వ త్వర్వలిప్తుల్ మునుల్  
నవలా లూరక యట్టిటుం దిరుగు చానందైకఖండాకృతుల్  
సువిశాలాక్షులు మందహాస వదనుల్ శుద్ధాత్ము లేపారగన్. 230
- న. అయ్యోశ్రమమండలం బేదిక్కున కాదిక్కు వైకుంఠైకదేశంబై సత్యలోకఖండంబై  
యొప్పగా సీతారామలక్ష్మణులు. 231
- సీ. ఒకచోటనెలయుందు రొకచోట నెలకుంబైచిలుకుందు రొకచోట నెలలు మూడు  
నాలుగు రెచట జానకీయాడుజోడైన ఋషికాంతలంగూడి యెలమింబొందు  
నచ్చోటం బది నెలలైన నట్లేయుందు రుందు రింకొకచోట నురక నెచటి  
కేనిదోపలెనంచు నెంచి తారెటనుండి యెట కేగి మూడగ్గు లేగినట్లు  
గీ. లద్ది దశవర్ష సత్రయాగాకృతిగను జరిగె శ్రీరామచంద్రుని స్వాంతమందు  
మును సుతీక్ష్ణుని తను విడిపోవలేని జాగుచేనైన మెత్తన నందడించి. 232
- చ. మరల సుతీక్ష్ణుపల్లె కభిమానమె యాడ్చుకపోయెఁ బ్రాంతచు  
ట్టితీకము పెల్లగిల్లిన కడంకం దదాశ్రమ సర్వవార్తలున్  
గఱదలు గాంగఁజెప్పికొనగా వినగా నడుగంగఁ జెప్పవోఁ  
దఱుగని వింతగా వినువిధంబులుగాఁ జనె వారికూడికల్. 233
- చ. అల వదియేడ్ల నాటి కథలన్నియుం జర్వితచర్చణంబులై  
చిలుకును సీరసంవడపు చిత్తములం దెడమింతలేక మౌ  
నులకును రామచంద్రునకు నూల్కొను బ్రేమబలంబుచేత వా  
గ్విలననముల్ హృదంతర నివిష్ట నవార్తగ్రత లేమి చెప్పనా. 234
- శా. ఈరాముండు పురాజనుస్సలను మౌసీంద్రుండొ యేమో మహా  
ప్రారబ్ధం బొకడేదియోకలిగి తా రాజన్యపంశంబునం  
దారూఢిన్ జనియించె నన్న కలితోహం దానువైదేహి వి  
స్తారాక్షుల్ జలజాతముగ్గములుగా భర్తన్ విలోకించెడున్. 235
- క. తనయింటికి నొక ముని లక్ష్మణుం గొనిచని పాప్యవాపా మండపమున మే  
కునందగిలించిన పులితో ల్పనపుమెయి నొసంగె నీపు చంపిన దంచున్ 236
- క. ఆఋషికథ యీ ఋషికథ యేఋషికథ చెప్పుచున్న నేమి యగస్త్య  
దార చరిత్రస్పర్శ వినా రాదది రామునకు మనంబున నాడున్. 237

- వ. అంత నొక్కవాండు శ్రీరామచంద్రుండు సుతీక్ష్ణునితో నిట్లనియె. 238
- శా. స్వామి! యా ప్రభువౌ నగస్వముని భాస్వల్లోక రక్షకథా  
గ్రామంబే వినిపించునెల్లెడ శ్రవః కల్హార మాలాభమై  
నా మున్నేగిన యాశ్రమంబులకు నెన్నం జాలదవ్వంచు వా  
రేమో చెప్పచువచ్చి రిచ్చటికినా నేదవ్వు చెప్పంగదే. 239
- క. ఊహ సమార్థకు మావైదేహికి నెఱుంగుదురుకాదె ధీగతి ఘీరల్  
సాహస కృత త్రిజగద్రక్షా హిండనకృ ద్విదృక్ష జనుట నియంబౌ. 240
- చ. కనులను మూసి యోగపరికల్పిత గాఢ సమాధి లగ్నల  
తమను దనియింత్రు లోకపరితర్పణ సంగత వీరకర్ములౌ  
మునులు కనుల్ చెవుల్ మనసు బుద్ధి యివ్వెల్లను సంతసింపజే  
యనగుదు రింద్రియంబులకు నంటి చరించునుగాదె జీవులున్. 241
- వ. అనిన సుతీక్ష్ణుం డిట్లనియె. 242
- చ. ఎవని మనస్సుగాని మఱియేమని కష్టముపొందునో యటం  
చు విమలదృష్టి చూచి మధుసూదన! యాడెద వింతచక్కగా  
నెవడును నీకుఁగాని గదయిత్తుశిరోమణి! యేది యేని ■  
వృషలసివచ్చెనేనిఁ బరిపాటిగ యోజనచేసి చెప్పనౌ. 243
- ఉ. నాలుకదాఁక వచ్చినది నాయన! మౌని నగస్వఃజూడఁబో  
వేలని యెన్నొసార్లు మరి యివ్వుడు సీపుగఁ దెచ్చినావు వ  
న్యాలిని నీదునున్కి గడువయ్యె సగానికె బైనదాఁటి ధీ  
పాలన మౌని దర్శనశుభం బొనగూడఁగఁ జేసికోవలెన్. 244
- క. ఈ మా యందఱు ఋషులను నీ మిఁముఁబోల్ తెర్తికులును నేతెంచిన య  
ల్లే మిఁముఁ జూడఁగవచ్చున యా మునిదర్శనము కాద యాగతి వత్సా! 245
- అ. మున్ను భక్తితోడ నున్న శిష్యునిమున్న యభ్యనుజ్ఞకొఱకు సంపదలయు  
నభ్యనుజ్ఞ నరిగి యాయన మనసున కనుగుణంబుగాఁగ నాడవలయు. 246
- ఉ. సంతత మట్టులే సుమి నిజానకునాయన ధక్షిణాపథం  
బంతయు సర్వమౌని విచయంబున కింత నివాసయోగ్యతా  
వంతము చేసె నట్టెతలవంచిన వింజము కొప్పమీదుగా  
బంతముతోడఁ దా నడచివచ్చెను మేమును వచ్చినామయా. 247
- చ. ఇచ్చటికి నాల్గుయోజనము లేగిన ధక్షిణమైన దిక్కుగా  
నచట నగస్వసోదరుని యాశ్రమమున్నది సిప్పలీ తరు

వ్రచుర వనంబు లేచు మృదు వల్లు నమీరణ మంద శీత వీ  
చి చయ కషాయగంధ పరిశీలితదేహి రుజమ్ములంతటన్.

248

గీ. అట నగమ్మని సోదరు నాశ్రమంబు పార్శ్వమున నేగ నామడ పైవిగలదు  
కుంభసంభవు నాశ్రమకూట మధ్వసీమ యెవ్వరి నడిగినఁ జెప్పఁగలరు.

249

క. ఈ పూట కగ్నిపరిచర్యాప్రాశనలయ్యె మీకు నమ్ములుబిండ్లున్  
జోపి బుజమ్మునఁ బోదగు నీపాటున మంచెలగ్నిమిది రఘురామా!

250

ప. కొంచెము వెనుకాడి శ్రీరామచంద్రునకు వినిపించకుండ జానకీ సుతీక్ష్ణుతో  
నిట్లనియె.

251

గీ. తండ్రీ! యెందరు జెప్పిన దక్షిణంబు పయనము కొలంది రాక్షసబాధ యంద్రు  
కుంభసంభవముని దైత్యకూటమునకుఁ గ్రోలరానట్టిదగుఁ గాలకూట మంద్రు.

క. అని తుదిమాటలు రాముని విసుకలిలో నంచు సీత వెడలెను గడకం  
టను మందహాసరేఖాననుడై పతి సీతఁగంచు నడచెఁ గడంకన్.

253

సీ. పాపతేని గళంబువైఁ బాదమున నొక్కి పడగపై ముక్కునఁ బొడుచునెమ్మిఁ  
జూడుమంచును భూమిసుతకుఁ జూపించె రాముఁడు భావగంభీరముగ్దమూర్తి  
సీతయన్నది యెంత సేగివచ్చిననైనఁ బ్రతిఘటించగలట్టి ప్రతిభ కలద  
యని సేగియెందైనఁ గొనితెచ్చుకొందురా యైన లోకోపకారార్థమైన

గీ. సాహసము కుంభసంభవ సర్వశులైన ప్రభువు తెల్లును మాన రాప్రభుల దివ్య  
కరుణచేతన కాదె లోకములు సేగి వాసి సుఖపడుచున్నవి పర్యనేత్ర!

254

గీ. మన సుతీక్ష్ణుల కులమున మాచిగున్న మొన్న పూచినదే యట మన్న వర్ణ  
శాల వృద్ధగార్గ్య దీక్షా కవర్తి నామె చెప్పెను చెప్పెదనా యటన్న.

255

ఉ. చెప్పెదనా యటన్న మఱి చెప్పెడు నద్ది యెదో యెఱుంగఁగా  
నొప్పదటన్న స్వామి, సతి ఊ! యటులొనె ప్రసంగసాధువై  
యొప్పు నగస్త్యమౌని కథ యొక్కడటంచును నామెయొల్లుగఁ  
జెప్పెనో యట్లె చెప్పెదను చిక్కని యాకథ యంచునాడగన్.

256

గీ. స్వామి యదియిప్పు నేవినఁజాలనన్న జానకీ కథాభిమానకృష్టాత్మ యగుచు  
మీరు చినుకున్న చినును సౌమిత్రి యంచు కథ సమారంభముంజేసెఁ గాతరాక్షి.

ఉ. పూనికలేక యల్ల మఱుపూటకు నైనను గూడఁబెట్టుకో  
రాని వ్రతస్థులౌ క్షీతిసురప్రకరం బెనఁదోకుటుంచి య  
న్నానకు రమ్మనంగఁ దినినన్ క్షుధతీటుట గాఁగనె యర  
జ్యానిఁ జరించు సద్రుతి గణమ్మునఁ జూచిన దొంగఁగిండియె.

258

- గీ. ముదురు తొండ యొకకడు ముంగళ్యపైనిక్కి నిశ్చలంబుగాఁగ నిలిచియుండి  
కాళ్ళనడుమనుండి కదలుచీమలబారు చెదరుచీమలను గ్రసించునట్లు. 259
- సీ. వాతాపితమ్ముఁ డీల్వలండన్న యిద్దఱుం గామరూపులు క్రూరకర్ములగును  
నరమాంసపున్ రుచి మరగి నృమాంస నిత్యాహారమార్గమ్ము నరసి యొకకడు  
తమ్ముఁ డురభ్రమై తా వచ్చునతిధికే గనుపింప వాకీటఁ గట్టియుండు  
నన్న యెవ్వనినొ బ్రాహ్మణుని బిల్చుకవచ్చు 'మే' యను వాతాపిమేష కంఠ
- గీ. కర్తనముచేసి వండి యాగంతుకునకు నారగింపించు వాతాపి! యరుగుదెమ్ము  
టంచు నవ్వుడుపీలుచుఁ దానరుగుదెంచుఁ బొట్టచీలిచి కామరూపుండు వాండు.
- చ. తెరువులు కాచి తాదృశ ప్రతింగని స్వామి! భవాదృశుండు మా  
యిరవున కేగుదెంచి యొక యిన్ని జలంబులు పుచ్చుకోనిచో  
బరువయి నట్టి కుక్కిరిని బావపుండండి భుజింపలేమి ని  
ష్కరము గృహస్థధర్మము కడున్ మిముఁబోలినవారు లేనిచో. 261
- చ. నలఁ బ్రతినిత్యమున్ ప్రతము నాకిది గుండెగయందు మిక్కిలిం  
బలిసిన గొట్టెపోతు రుచివంటకమున్ బొనరించి తాదృశుం  
బిలిచెద మంచి భోజనము పెట్టెద మికును మాకుఁ దృప్తి యా  
వలను గృహస్థధర్మపరిపాలన మీకిది స్వర్గహేతువా. 262
- క. వాకిట బలిసిన గొట్టియ మీకే కనిపించు నంచు మేదకుని ద్విజాన్  
గైకొని పోవు నెవండేన్ రాక యెదేజెప్ప, వాండు రాకాసి మఱిన్. 263
- చ. నేను రమ్మనుటయు రాకపోవులయులేదు. వా ప్రతభంగము నేను చేయను.  
నీవు రానిచో నిన్ను మూఁపునమోసికొని పోదు నన్నధూర్తత నెఱవఁగా. 264
- మ. అనిదంపూర్వ నిమంత్రణోగ్రవదమై యానోట నానోట బొ  
క్కిన యీ పుణ్యగృహస్థు సద్వృత్తముచు క్షీత్యాదితేయుల్ గృహ  
స్థుని యాయింటికే బోవువారె మఱి యచ్చోనుండి విచ్చేయువా  
రని కన్పింపరె యోరఘాతముని భార్యారత్నమా! యెచ్చటన్. 265
- మ. కలగుండయ్యె ఋషింద్రవాటికలనంగా నాల్గుకాంతారసీ  
మలు తోడెవ్వరులేక పోవరెచటన్ మోసింద్రు లాగేస్తు త్రో  
వల నెచ్చోలును గాచునోయను భయభ్రాంతిన్ సరే! జీవయా  
త్రలు పోసి ప్రతభంగమై చెడిన స్వర్గప్రాప్తి నూహించుచున్. 266
- మ. ధృత నానాప్రత సంచయంబులు యదుద్విష్టంబు లా యెల్ల దే  
వతలున్ దూరిన ఖండశఃకృతమహత్త్వంబైన ఫాలస్థపా

ణితలుల్ పోయి హిరణ్యగర్భుని నరత్నిప్రాప్యమౌ వీఫలా  
గతిస్వామీ! విగృహీతులైతిమని మ్రొక్కున్ దిక్కుడుంగంబులన్.

267

గీ. ■ శ్రీశాలనుదర్శనంబులు పినాక శార్దములు లేని యానీరజాతభవుండు  
స్వాధీమతకర్మ శాపాయుధాయుధుండు తన మహాయుధరాజంబు దరిసియనియె.

గీ. వరమమాహేశ్వరుండపు వరమదైష్ట్యపుండపు నగన్వ! నీ కనుబొమలు రెండు  
శార్దము పినాకమును దవస్సంభృతాత్మ చటుల మామక శాసనశక్తి వీపు. ■

చ. బలి తలమీదఁ జిన్ని పారిపాదపు గుర్తులు వింధ్యవర్చతో  
వల శిఖరాన వీడుముని పాదపుగుర్తులు రెండునున్ జగ  
త్ప్రళయ నివారకాభయ నిదాన నికేతన మోహనాంశులై  
చెలిగెడు సాధు సౌరవదవీ నదవీయనమైన సత్కృపన్.

270

క. నిను మననులోన నుంచుక నను నభ్యర్థించెదరు వినాకృత సౌఖ్యుల్  
మునులును దేవతలును నిన్నును జూడఁగ వత్తు నేనునున్ ఋషితిలకా.

271

మ. అనగా నమృతవాండు దారి జనుచో నాపీన బాహూరు కాం  
చన కుంభచ్ఛవి రమ్యపింగళజటా సంభారు రుద్రాక్షహా  
రునిఁ గుంభాభమహోదరోన్నతశరీరున్ క్షుత్ప్రకోపాకృతిన్  
గవినాఁడిల్వలుఁ డంచటేనినడకల్ గా వచ్చుకుంభోద్భవున్.

272

క. ఈనకజ్జవుల్ల లేమునీంద్రునిఁ గన్నఁ బెట్టియేమిఫలము పీట్టతిండ్లు  
ఘటశరీరు నిన్ను జటిధూర్జలీ! కొంచుబోనువలయుఁ దృప్తి పొందవలయు.

ఉ. భక్తిత సర్వమైన తరువాతను నైతము మాంసరూపమై  
కుక్షిగతము కొమ్ములను గ్రుమ్మునొ నాజను గొట్టెపోతు మీ  
భక్షణమౌత యేమి ప్రతపారణచేసెడు మౌనిరాజ! నా  
యక్షియుగంబు తృప్తిగను నద్దిర! నీవయియారగించుచో.

274

ఉ. వేరిమిఁబిల్చి భోజనము పెట్టెద నన్నను బాటిపోదు రే  
లో! రుచిలేని బక్తద్విజు బూరక యాకడచన్న నాళ్ళ భీ  
భూరుల భోజనప్రియులఁ జూచినఁ ద్వాదృశులం బ్రియంబు నా  
కా రమణీయగేహ మది యద్దియె మాగృహమో ప్రతీశ్వరా!

275

వ. ఇవిదొడ్లు ఇవి పాడిబట్టెలూ ఇవి పాడియావులు, మాకుందగినంత పస్య సంప  
దయుఁ గలదు. మీదయవలనఁ గొంత నిలువయున్నది. ఇదే యురభ్రము.  
దినదినము పరిగానిట్లే బలిసినదానినే యతిథి బ్రాహ్మణులకుఁ బెట్టుదునని.

276

గీ. తన యనుష్ఠానమైనంత మునికి నరంటి యాకు పెన్నీనె తీసి కొసాకు పెద్ద  
చెఱుపునంతటియాకు వేసి జలమింత చఱచి వండినవాతాపి యెఱచిఁ బెట్టె.

- క. ముని ముద్దముద్దకును త్రేచును జేతం గుక్తి రాచుచున్ జీర్ణ మ్ముం  
చను నమలి నమలి ప్రింగును కనుచుండిన యిల్వలునకుఁ గడువెఱుగొదవన్.
- వ. ఓయీవాతాపి! బ్రాహ్మణుక్కుక్షి వెల్వడిరమ్మన యిల్వలునకు మోనియిట్లనియె.
- గీ. ఎంత కామరూపు లేని వింధ్యాచల మంత పెరుంగలేరురా! దురాత్మ!  
కడు నగన్వదంది గర్భంబునన్ జీర్ణమైన తమ్ముడెట్లు లరుగుదెంచు. ■
- ఉ. నా విని కుంభసంభవుని నామముచే పొంది దిగ్గురంచు దుః  
ఖావిలచేతుఁ డిల్వలుఁడు నాగ్రహవృత్తి నగన్వమోనిపైఁ  
బోవ పుటోద్భవుండు కనుమూసి సమాధిని బొందినంత దే  
వానలివైరి కీకనచయంబులతో మసిబొగ్గుగాఁగనై. 281
- క. అట్లే మార్దెన మునలి పోల్చా విల్వలునిది మునిపుంగవుఁ డనురం  
జిట్లించి తద్దన మొకటొకట్లు మునుల కీచ్చె జనకుగన్నకుమారి! 282
- వ. అని జానకి ఇది గార్గేయ చెప్పినకథ బాగుగాలేదాయన స్వామి నాకాబాగేమో  
తెలియదుగాని తెలిసినవి రెండుసంగతులు మొదటిది నీవు రాముని భార్యవని  
రెండవది జనకుగన్నకుమారి వనియన సీత కాదు కాదు రఘూత్తముని  
భార్యారత్ను ననియనగా రాముడు సౌమిత్రితో నిట్లనియె. 283
- శా. నాసాగోళము పిప్పలీవిరళ గంధస్వాదుమందానిలా  
భ్యాసోపేతముగా శరీరము లఘుత్వావాప్తిగాబోల్చు ల  
చ్చీ! సాయంతనవేళ యైనయది మమ్మీ! చూడు మోసింద్రవా  
టీ సంసన్నగృహోత్త దూమవరిపాటేరేఖ లేపారెడిన్. 284
- చ. అడవితనంబు పోయి తరులన్నియుఁ బల్లయచెట్లు వోలెఁ గ  
న్నడు, విరళాపవీన్ద్రలఘనంబుగ మార్గము కాలిగుర్తులే  
ర్పడినది, యల్ల యాశ్రమ నరన్నున యొడ్డున వర్తిలోక మొ  
క్కండొకడుఁ పంధ్యవారైదరు కాంచుచునే మనమేగుదెంచుచో. 285
- తడిగుడ్డలతోఁ దదిసుల వడఁతుకలు జలంబు గొంచుఁ బయనందై క  
న్నడిన మనవంకఁ గంచున్ జడతం గనినట్లు నిలిచి సాగరు కంటే. 286
- చ. మొగదల చెర్వు, చెర్వుదరి మోడుగుచెట్టును, జెట్టుయొక్క తూ  
ర్పుగ సికతాస్తలీ విరళ రూఢము దర్బలగుంపు, శ్రీసుఖీ  
క్షణ్ణగదితమైన గుర్తులు కనంబడు, నిద్రె యగన్వసోదరుం  
డుగ వసియించు వల్లయ, విమాతన మిచ్చటి సన్యరాజియున్. 287
- వ. అంత వర్తిలోక సీయమానులై యగన్వసోదరునింటికిఁ బోయి యాయనతో  
మేము రామభక్తులుల మీమె వైదేహి యనుచుండగా నతడు. 288

- క. శ్రీయుతు వింధ్యాచల శిక్షయుతు దర్శనము చేయుగా నేగెదరా  
యాయన మీరెప్పుడు విచ్చేయుదు రని యెదురుచూచు శ్రీయుతులారా! 289
- క. ఏవ్రూట వడివ మీరలు నా పూటనె వత్తురంచు ననుకొనుచుంటిన్  
మీ వయనపుబడలిక పో నోపిక ప్సానములు చేయుడున్నవి జలముల్. 290
- అ. నేను బ్రహ్మచారి వెట్టులా! తల్లివచ్చెడు నటంచు నేను సేగిపొందఁ  
బొరుగు గాలవుండను మునిభార్య నాకంటె తొందరించి తాను తోడువచ్చె.
- వ. అన్నియు సిద్ధముగా నున్నవని ప్సానభోజనాదులు వెఱపుచుండ నగవ్యసోదరుఁ  
డరుదెంచి. 292
- ఉ. ఆకడ బ్రాంతవిద్దియల నారుణకేతుకరూపుండైన కూ  
ర్మాకృతి యన్నిదిక్కులను స్వాంజలియందు స్పృశించె నంద్రు కా  
సీ, కమనీయవార్డుక వివీలవయోదశరీర! అన్నగా  
రే కద దక్షిణాశ స్పృశియించె, బ్రజాపతిస్పష్ట తొమ్మిదె. 293
- ఉ. మంజుల తేజమౌ ఋషినమాజము వచ్చిన దక్షిణాశకున్  
వింజముచల్వ అయ్య! అరవిందదళేక్షణ! నిక్తమింతయున్  
వింజముచల్వ యమ్మ! యరవిందదళేక్షణ! పర్వతంబు కు  
చ్చుం జదలంబుగా వెదురు చువ్వయునా శివమౌళి దూసినన్. 294
- మ. ఋతమార్గంబట మేరువుందిరుగుబో యేనంతగాఁ గాకపో  
యితివా! నేనవ నేమియో తెలియుఁ గానిమ్ముంచు వింజమ్ము ను  
న్నతమై కాళ్ళులు దువ్వి కొమ్మద్రుచు దున్నంబోలె మార్తాండా దే  
వతవైఁ బోటికి నిల్చె మిన్నవియఁగా బట్టెన్ విచిత్రంబునాన్. 295
- మ. పరమానేహము లిష్టలిష్ట సవరింపన్ ముందుచూపే నిరం  
తర మాకాశవుఁ ద్రోవయేమయిన వెన్మంజూచికొంచేగు నా  
హరి తానిన్ననె చూచినన్ దెలియ వింధ్యంబూటికొంచున్ శిలా  
ఝర మొక్కుమ్మడి నుట్టినట్టుల దిశానంక్రాంతిగా నేగుటల్. 296
- గీ. కఱ్ఱమని గీసివోనియొడికంబు చెడగ నిరుసు గుఱ్ఱాలు పెడగాఁగ దిరిగి చనియె  
నంత కుదిరింపు సూర్యున కల్గవీరే భద్రుని చపేటమైనను బట్టలేదు. 297
- గీ. పోలు నేడిచ్చె నిరుసున సీల చెదరె నడ్డకట్టాడ బీటిచ్చె నాకు బురలె  
టంగుతెగి గుఱ్ఱములు వికటంబులయ్యె నవనిఁ బిచ్చకకుంట్లు కే లానుకొనియె.
- వ. సపుష్పితపుక్షమై యడ్డమ్ము పొడుగెదిగిన వింజమ్ము గగనమ్మానుకొనియె. 299
- ఉ. బంగరుకొండతోడ నొకపొటిగ పొటువవచ్చె నచ్చటన్  
ముంగలనున్న వింధ్యగిరిమూర్తికి మూర్త్య హిరణ్మయోరు దీ

ప్రాంగ విచిత్రకాంతినివహమ్ముల క్రమ్మిక, స్వామిక్రుద్ధ నే  
త్రాంగణమందు రాతిబురదై స్రవియింపమి యొక్కడ బ్రమ్మై. 300

క. అప్పుడు టుమచైనది మా యప్పా యోజానికమ్మ! యనలవు కాలం  
బెప్పుడు కదలదు కదలిక చొప్పుడు సూర్యగతిచేతం జువ్వే యనుచున్. 301

మ. రథనంఘట్టన జాత సంభ్రమ గిరిసంసత్ ప్రమానావళి  
పురులందౌ నభిషేకభావ పరమప్రీతాత్ముడై లోకసా  
రథి మన్నించుటయున్ దదంగజని ధారాసంగ గాంగేయ సే  
వధియై పొల్పుటయున్ బసిండిగిరి గొప్పా! యంచు సాగింపంగా. 302

గీ. అప్పుడు బ్రహ్మాంశుమాలికా వ్యాప్తి చెడిన సంధతమన లోకంబులయందు జీవుల  
డిడియుచున్నట్టులుండిన హేమభూమిధరముకన్ననుమిణుంగుఱుబురుగునయము.

మ. సరగన్ మున్ బవిధార తొక్కలువెగల్పన్ నాంటికిన్ న్యాయమై  
పరచెన్, నేడవియున్న వింధ్యగిరి యీబండార మెల్లన్ మహో.  
ద్ధుర మట్టపరశైలమున్ నిముసమందుం దేల్చియుండున్ గరా  
గరి యాతానో యదో కటా! యిప్పుడనంగా బైడిముద్దైచనున్. 304

మ. ■ మున్ వింటివికాదె యిల్లల కథాహంకార నిర్వాహణో  
జ్జ్వలు నాతమ్ముని, బ్రహ్మయున్ సుర లహో సంప్రార్థనావాపదూ  
కులు కుంభోద్భవ! మేరు నాశ్రితుని గైకొమ్మన్నం గొమ్మన్నలా!  
పెలుచన్ మింటు లగించియున్న ధరణీభృత్వామి పీక్షించుచున్. 305

మధ్యాక్రమ.

ఓయోయి! మింటిలోనం దల యూంటిన యో భూమిభృత్!  
నా యాడుచున్న మాటలు వినంబడునా! తలయేమొ  
యా యెక్కడో పెట్టినావు నన్మదీయాలాపసరణి  
నీయశ్వసరణి బై కెక్కి నీ చెవిన్ నిండించుగాక. 306

ప. అనిన పలుకునవ్వడి త్రాచేగం బ్రాంకినట్లై. 307

గీ. చని పరావహ మను మరుత్స్కంధవీధిం జొన్పిన శిరస్సుతో వంగి క్షోణిమీదం  
జావచట్టుగాబడి వనుస్కార మాచరించె మనవాని కంఠతంద్రియును నిట్లై.

ప. అంతం బలికి శయ్యనమర్చు జానకీదేవి స్వామీ! యానవ్యాపి పైకథ చెప్పడన్న  
నమ్ముని యాయాస పోసాంతరిత వచస్కుండిట్లనియె. 309

క. అబ్బో! యగస్త్వం డాతండు సెబ్బరమానిసి ధరిత్రి శిరసాన్నిన యా  
గబ్బిగిరితోడ నిట్లనె నబ్బి! మునిలోకభక్తుండై వర్తిలుమి. 310



వ. మాకు ధక్షిణాదిఁ బనిపట్టినది. యజ్ఞాకృతియైన పౌవర్ణవలె రెండు కడళ్ళు మోసి పఠచుకొన్న నీవు మముఁదోసిచ్చి పోసిచ్చుటయే కాదు. మరలమేము వచ్చుట యచ్చుట మావనిబట్టి. అప్పటికెంత పెరుఁగుదువో. పిలువందునో, యందదో, మాతిరిగివచ్చుపఠ కీళ్లే యుండుదువు. మమ్మెఱుఁగు దెఱిఁగిన పనియని యిట్లుచెప్పుటయని.

311

గీ. పర్వతాగ్రమ్ములను హొన్నపావకోళ్ళు గుర్తులవి మీరు దారిగాఁ గొండదాఁచి వచ్చితిరికద కనియుండవచ్చు మీరు అదియె మిగిలినబంగార ముద్రినతికి. 312

వ. అని హఠాత్తుగా నమ్ముని వెడలిపోయిన శ్రీరామచంద్రుం డయ్యగన్వై భ్రాత యందలి యాత్మమనోధర్మముల విస్పష్టవైవిధ్యంబున కచ్చేరు వడుచుండ. 313

నీ. విడిలు నచ్చరల గుప్పిళ్ళట్లు పొలిచిన నందివర్తనివూల యంద మురలి రేకంచున మఱుంగు రేకంచు బిగుచైన తెల్లగన్నేరువూల మొల్లమెనఁగి చిటు హరిద్రావర్ణ వరివేషరమ్యమున తమ్మివూదిమ్మల తనరు చూపి పాలసులతోడి చేఁవలవోలె నెగిరెడు పైఁడిపిచ్చుకలట్లు వరిఁగివిల్లి

గీ. యంత మచ్చైశ్రవము స్వారియనఁగవచ్చి మరలియిల్లె యెఱ్ఱాపులమందతోలి ప్రాగ్నిశోషస్సు నంద్యగాఁ బరిణమించి బ్రాహ్మణార్ఘ్యంబులు తరవారులయ్యె.

నీ. మారేడు చెట్టిది మౌళిపైఁ బుష్పిత కుండలతం దాల్చికొనియె శివుండు మహతితో దేవర్షి మాదిరి వ్రేలు లతాళితోఁ జివురెత్తు రేలచెట్టు ఇది వేరువనన భూవిదళనాత్త సువాసనా రమ్య మహదహంకారసరణి మొకరి తేంట్లులపిండు మూఁగిన దిది మధూలకము బ్రహ్మోణిహేలా మనోజ్ఞ

గీ. మిద్దిశ్లేష్మాతకము యజ్ఞమెల్లఁ దానెయన్నటుల యూపదీర్ఘ శాఖాశిఁబోలుచు ననుచుఁ దత్తత్తరున్వభావాభిభాషణముల శ్రీరామచంద్రుండు నడచుచుండె.

నీ. ఈ సామజమ్ము బృంహితఘ్న చేసెడు తీరు స్తోత్రజలచరించు సాంపుతీర్య నెఱుంగవు మనుజుల నెవ్వడే నీ వ్లవంగళి మనుష్యుల నభినయించు ఈ లేళ్ళు చూడఁదో వివి మనుష్యుల మన కీళ్లే నివెళ్ళఁ గనులవృగించు నల పక్షులవి యేమొ యల్పాల్పదేహముల్ ముక్కునదింతలు మోయుటెట్లా

గీ. లక్ష్మణా! దారితప్పినలాగు తోచు కాదు కాదోయి యల్లదే గారచెట్టు దీనికిని ధక్షిణంబుగాఁ దిరిగి చనిన వచ్చునన్నట్టి వల్లపు వాగు నదియె.

నీ. కుందేళ్ళతో వియ్య మందెనో గోమాయువులు పెండ్లినడకలుపోవు చూడు మెలివెట్టి త్రుంచిన తలగొగ్గి దర్భమోళ్ళు చూడు పిడికిలి కొలఁది గావు ఈ సాధువానరం బిది కృత్తశాఖాంచ లోపరి కృత క్షయోగాదండి గోఘృతంబునను రేఁగుంబండ్ల గుంజును బొదిపి వేల్చిన తావి పాదలుఁగనుమ

- గీ. పాలదుత్తలవోలె నింపారుపాడుగు లోలయ నీవుంతం బడిపోవుచుండె నాలు  
వానిచెంబడి బడిం జనవలయు మనము గోఖురక్తుల్లాధూళి తక్కివ్వమేన. 317
- ఉ. ఈఋషి సాగరాళి క్షీతిభృతతి మ్రింగెడునంత లోకర  
క్షారమణీయభావ పరికల్పిత తీవ్రదయానిధాన మా  
ధారము బ్రహ్మస్పృష్టి కరుదారంగ నిన్నిదినాలకీ తప  
శ్శూరుని దర్శనంబగుట చొప్పడెం గాలముపండనొంగదా. 318
- వ. అనిన జానకి యిట్లనియె. 319
- క. మీరెప్పుడు చక్కగాంగ విచారించి వచింతు రితరజనములు మీతో  
మారాడెం జెప్ప నంత విచారింపంగవలయు జువ్వె చక్కగ ననుచున్. 320
- గీ. అదియెదో దాచిమాటాడెనమ్ముని యిటమేలుగానాడె మఱి వింధ్యశైలదమనుం  
డీ మహాముని మనకోస మెదురుచూచు ననుచు నీయన సోదరుం డదియుంజూడ. 321
- చ. అన రఘురామమూర్తి పరిపోసముచేయుచు నింతభక్తులై  
చను మనమేగుదెంతుమని సంబర మేటికిం బొందరాదె యి  
మ్మునిజన మంచు నిమ్ముని యమోఘ మహస్కండు తాను నాధను  
స్సనం దనకైన యల్పములు చూడడు లోకకృతుల్ రచించెడిన్. 322
- శా. అయ్యో యిచ్చటఁ గుంభసంభవుండు తానై యిల్లుకట్టెన్ ఋషుల్  
ధాయ్యాదీపితపహ్ని యాగ సముదాత్తప్రాధులై, రాశరుల్  
వ్రయ్యన్ గోర్కులు దూరదూరము చనన్ బ్రత్యుక్తమప్రాధునీ  
యయ్యం గోల్లల చేయఁగాని చనుదేరాఘాతక నక్తంచరుల్. 323
- మ. సురలున్ సిద్ధులు సాధ్యులిచ్చటఁ దవస్సల్ సేతు రాత్మీయభా  
స్వరరోఖావదనీ సుఖంబులు త్యజింపం దగ్గదీచోటు ని  
ష్కరు లైసట్టి మృషాభిభాషులు శకుల్ చూవట్ట రచ్చోట ని  
ర్ధరణింజేయు తపస్సులుత్తమ మహస్థానంబులం దార్చెడిన్. 324
- వ. అంత నయ్యూరిమొగదల యొకయమ్మతవాపిం బాదప్రక్షాళనము చేసి వార్చి  
యగమ్ముని మహాగ్నిగృహంబులకు మున్న వర్షియాంసుం బొదరువోని తెలికను  
బొమల్ గలాని యక్షోవవీతములు తాల్చువాని దరిసి అక్షుణ్ణుం డిట్లనియె. 325
- ఉ. ఈయన ప్రొద్దువంగడము హీరము పంక్తిరథాత్మజుండు తా  
నీ యటపుల్ చరించెడుం బితృప్రియ కార్యచణుండు వింజవున్  
మాయుకసింహమైన మునిమండను పాద నమస్క్రియానవ  
ర్యాయుతమైన యూహ పెనువైచనుదెంచెను బ్రాహ్మణోత్తమా!  
326

- గీ. అవసరంబైన దర్శన మాచరింతు మనిన వృద్ధుండు తలయెత్తి హస్తమడ్ల  
మిడి సితాంబోద విద్యుత్పద్మిల దృష్టి వఱపి రఘుమూర్తివై లోనికరిగి లేచి.
- సీ. ఆకాశముననుండి యవతరించిన నవాషాఢ నీలాంబోద సదృశమూర్తి  
దశరథరాజపుత్రకుండలు, సంజకెంజాయ క్రమ్మిన సితజలదమూర్తి  
యొక్కఁడు, నిలుచున్న యుర్విలోనుండి బంగరుబొమ్మ లేచినకరణి నొప్పు  
నొక పసిచాన, మదుజ్జ్వలభూదీప్తి వీచి, యవసరంబు వేచియుండి
- గీ. రనినఁగుంబోద్భవుండు పేర్కొనరయేమి యాత్మనామంబులనిన వృద్ధావనిసురు  
డివుడు వారినామంబుల నేను చెప్పితిని గదా యన నద్వి రమ్మనియె మౌని.
- వ. అంత నావృద్ధుండు వెలికివచ్చి యిట్లనె. 329
- క. ఎవరయ్యా యిట రాముండు రవివంశ్యుం డంట దశరథరాజు కొడుకంటే  
తదిలి కనన్ రమ్మనె మౌని వింధ్యకార్తస్వరాగ్ర విహితాంఘ్రి వెనన్. 330
- వ. అంత నమ్మువ్వురు సర్వత్ర హరిణవంచారందైన యయ్యగ్ని గృహంబు ప్రవేశించి  
నానాగ్నిస్తానంబుల బలులు సమర్పించు నగస్త్యకృతతృష్టిసంజ్ఞానుయాతులై  
ముని బ్రహ్మస్తానంబున బలివేయుచుండ నొక బాలహరిణంబు పూజాద్ర  
వ్యంబులు తాఁక కుండ నొడ్డిగిలిపోవఁగా, నగ్ని విష్ణు మహేంద్ర వివస్వ  
తోమ భగస్తానంబు లనుసరించి కౌటేరస్తానంబున ఋషివేల్చిన తరువాత  
నొకలేడి వచ్చి పరిత్యక్త దర్పాంకురంబులు కొఱుకఁగా, ధాతృ విధాతృవాయ్య  
నంత గాయత్రీ వసు వరుణ కార్తికేయ ధర్మస్తానంబులనుసరించి, యంతఁ గుంభ  
భవుండింతసేపు తన్నుగన్నులతో జూచుచు నొకమూలఁ గదలక వర్షుండియున్న  
దుప్పికి, ఝంఝానిలంబునకు నేలవ్రాలి యటనుండి యాకాశంబునకుఁ గొమ్మలు  
నేయు వటవృక్షంబువలె నున్న దానికి గృసరంబు తినివచ్చి, మఖాసీనుండై  
శ్రీరామచంద్రునిఁ గాంచిన నమ్మువ్వురు ఋషికి సాష్టాంగదండప్రణామంబులు  
గావించిన నమ్ముని యిట్లనియె. 331
- గీ. అగ్ని వేల్చి యనంతరం బర్హమిచ్చి యతిథివ్రాజ నొనర్చగా నగును రామ  
కాదయేనియు దుస్సాక్షికరణేందవసి మూఢకరణుండయి శ్వమానంబోక్త యగును.
- చ. కృసరమొసంగినట్టి రురు వియ్యది పెంటని బాసి మిక్కిలిన్  
వ్యసనమునంది నాదెనకు నైనది, దీనినిగూడ నగ్నితో  
డ సరిగఁ జూచెదన్, మృదుకదారము వన్నె నెనంగుదావి దృ  
క్సరము జాలిగొల్పు, ప్రియభార్య వియోగము పుక్కిలింతలై. 333
- చ. పృథు పితృవాక్ప్రియాచరణ విశ్రుతధర్ముండ వీపునున్ మహా  
రథుండవు మానసీయుండవు రాజపు సర్వధరిత్రికిన్ బ్రియా

తిథి వరుదెంచి నా వనుమతింపుము మత్స్యత మర్హపాదముల్  
పుథుల వనాంతవాసమున నెప్పుడు వచ్చెదవంచు జూచెదన్.

334

చ. అని ఫలమూలముల్ నవలతాంతము లంబు లొసంగి రామచంద్రునకు దినాంతసంధ్యయు మనోజ్ఞముకన్న మనోజ్ఞమయ్యె నేడని యవి యారగించిన యనంతరమందున వారు మువ్వరున్ ముని మనుమెత్తవెన్నెలల మొత్తమువోలిన పిన్ననవ్వులన్.

335

చ. ఇలులనె గోసలావనిమహేశ్వర! దానవ సంప్రహర దుర్బలమగు మున్నొకప్పడు సురప్రకరావనదీక్షణ గేశవుండలు నొకవిల్లునుం దఱుంగనట్టివి యమ్ములు గల్గుగ్రాండ్లునుం జటులతరాసి యొక్కడును సంగత పింగలహేమకోశమున్.

336

చ. వరమతపోభిలబ్ధములఁ బట్టి సురారుల మూఁక గొట్టి నిర్భరమగు దైత్యులక్ష్మిని బరాణితముం బొనరించె, దద్దను శృరకరవాలముల్ మమపు సంగతపెట్టిన విందు మద్దప్పాంతరముననున్న, వీపు సముదారత వాసిఁ బరిగ్రహింపుమీ.

337

శా. అచ్చేద్యంబు నదాప్య మద్దనుపు దీవ్యత్సంగరాంతఃఫణా సచ్చాయావిషమంబు, కోటి శరధుల్ నప్రోగ్రపాధోనిధా నచ్చద్మాకృతు, అమ్మవోసి యమదండ్రాక్షర, మీ నీదు బాహుచ్చందఃవరిణామ వల్లన సమీకాశ్చర్యముల్ పొల్పెడున్.

338

క. సీకోస మట్టెపెట్టితి గైకొమ్మా! యంచుఁ బొదులు కార్ముక మపియున్ వే కొనిరమ్మన శిష్యులు వే కొనివచ్చిరి ధనుస్సు విశిఖము లనియున్.

339

గీ. అంతముచ్చటవడి ముని యవిధరింపుమనియెరాముని నవి రాముండునుధరించె నా ధరించిన రాముని యక్షియుగము నంబుజాప్రోగ్ర బింబద్వయంబుఁబోలె.

ఉ. నూతనమైన ఖడ్గము ధనుశ్శరధుల్ ధరియించి రాఘవుండాతతభక్త యమ్ముని వదాంబుజమందు నమస్కరించినం బ్రితమనస్కుండై మునియుం బెద్దవిచేసిన కమ్మలన్ ధరిత్ర తనయామనోహర! తృతీయగజత్పరిపాలనాచణా!

341

శా. యౌష్మాకీన ధనుర్విముక్త శరణాలాభీల దుర్దర్యన శ్రీషౌచిత్య కృశాసురశ్మినివహో క్రీడా దురంతాతహా ర్విష్మత్తన్ దితిజాతకంఠములు శుష్కించున్ మదీవ్యద్దను శ్శుష్మా! వేల్మికి వాడు వేల్పులకు రక్షణాతి మండించుచున్.

342

చ. అని యాశీర్వదించి యింత సముదాచార ప్రవర్తకుండపు వదివేలేండ్లు వర్తిల్లుమని.

343

- చ. వెలయుగఁ దండ్రమాట యని వేనికిఁగావలె, భర్తయంచు నే  
పొలంతికి వెంటఁ గానబడిఁ బోవుట కావలె, మీరు లేక యీ  
లలితవిలాసవాంఛలు వెలందులు పొదరనంబుకన్నఁ జం  
చలలు తలంపులన్ నిలువఁజాలుదురే స్థితధర్మవీధులన్. 344
- చ. తదిలి నృపాలకన్యకల దారియుఁ జిత్రము వారికేమి త  
క్కువ, పదియూళ్ళులిత్తు రసుకొమ్ముపితల్, తనుయాత్రదాఁటి పె  
క్కువయుగ లౌకికంబు నుఖకోటి భజింపను వచ్చు భర్తయన్  
నవపనబుద్ధి నిల్చిన ననాతనభావశిఖల్ జ్వలించుటల్. 345
- క. నేనంతరాజు కూఁతుర గానకు నేనేగునంత గరుజేమి యనున్  
దానది విద్యాధర్మ స్థానంబుల గర్వమెంత ధార్మ్యముచేయున్. 346
- ఉ. తోరముగా మనస్సువ కధోదిశ దేహము, మార్వదిక్కువన్  
దూరపుభూమి నాత్మయును, ద్రోవయు ధర్మసమూహ గమ్య, మా  
తీఱనిదేహవాంఛలను ద్రిమ్మరి క్రిందికిలాగు, నీమన  
స్సూరక నిత్యయత్నమున మార్వవధంబున జేర్పఁగావలెన్. 347
- చ. ఎలమి మనస్సుత్రిప్పి యెవఁడేనియు ధర్మపుఁ ద్రోవ బోవగాఁ  
బలుకుదు రాతనిన్ జనులు వాఁడొక సజ్జనుడంచుఁ, ద్రిప్పకే  
నిలుచును ధర్మవీధి నొకనిర్గతకల్మష మూననంబు, లో  
కులు మఱి వాని నేమియనుకొందురు దేవతలన్నఁ జాలదే. 348
- చ. అనవరతంబు ధర్మమునయందు జలింపని మూననంబు క  
ల్గినయది సీత, పోల్కి కదలించి యరుంధతిఁ దేజప్రోవుఁ ■  
వృసువలెఁ, గాన కీవగిది వచ్చుట గొప్పయెకాదు నిన్నుబొం  
దిన జనకాత్మజా మనసు నీవతిభావ త్రికాలనిష్ఠమై. 349
- గీ. లిప్త కాల భాగ లేశలేశంబున యందు నామె పృథయ మంటియుండు  
ధర్మమార్గమందుఁ దప్పదొక్కింతయు నింతకంటెఁ జెప్పనేమివలయు. 350
- వ. ఇట్లమ్ముని జానకీ ప్రశంపాదనమండయిన నాత్మస్తతి నిమిఖయైన జానకీ పృథు  
లవశ్యాద్భాగ లీలాగమనల హరిణీ సమూహంబు గాంచుచుండ శ్రీరామచంద్రుండు  
ప్రియావిరహ రురువుఁగాంచుచుండె నంత నమ్ముని మరల నిట్లవియె. 351
- మ. ప్రమదారత్నము కానఁ దోడరిగినన్ భర్తృప్రతాలోకమా  
ళి మహారత్నము సీత యేమడిగివన్ లేదంచనన్ రాదు, ని  
త్యముఁ గాంతార విహరఖిన్నమతి యేదైనన్ సరే కోరు, ను  
త్తమురా లయ్యది తీర్చుటే మిగుల యుక్తంబొను శ్రీరామవా! 352

కా. అన్యల్ భార్య నగరవింత్తు, రఘురామా! దంపతిశ్రేణి యు  
న్యోన్యారాధనఁ జేసి యుత్తమ జగత్ప్రాప్తిన్ విడంబింత్తు, న  
మ్యాన్యల్ భార్యనుబట్టి వత్తురు నిలింపశ్రేణి క్రీడింప రా  
జన్య శ్రేష్ఠ! భవద్భవోపశి, వషట్ స్వాహాప్రియాహూతులై. 353

గీ. రమణి రమణీత్వముననె యారాధనీయ రమణి భార్యాత్వమునను నారాధనీయ  
రమణి సీత పతివ్రతోత్తమ జగచ్చిరస్థమణి దాన మిగుల నారాధనీయ. 354

ఉ. నీరజనేత్ర ముగ్ధపారిణీప్రియ నీ సుకుమారి నిట్లు కాం  
తారము తెచ్చినావు, విదితంబగు శైవధనుర్వికర్షణ  
క్రూరభుజాభిరాముండవు. కోమలికోరిక దీర్చు నీకు నీ  
శూరత చాలదో మరి యనుప్రియ జానకి ప్రేమచాలదో. 355

వ. రాత్రి సుఖంబుగాఁ బుచ్చుడని వంపించిన. 356

మ. తొలివాళ్ళన్ గొడుకున్ స్పృశన్ బ్రయమునం దోకొంచురాగా సుమం  
త్రులఁ బంపించి స్వభర్మపూర్వముల నెంతో బ్రేమతో గొడ్డుకో  
డలు క్రీడింపగఁ జేయుఁ బంక్తిరథుజాడన్ నేడగన్వ్యాశ్రమ  
స్థలి సీతారమురామచంద్రులకుఁ దోచన్ జిత్రమైయెంచుచున్. 357

వ. ■■■ నుషోనేశ సీత యిట్లనియె. 358

గీ. నాకు నిజముగ నెపుడు స్వప్నములు రావు  
రాత్రి యొక్కటే స్వప్నముల్ రామచంద్ర  
కడుఁ బసిండి మేను పొడలు మాఘవతమణులు  
కనులు వచ్చులు మిన్నేగంగలుగు లేళ్ళు. ■■■

మ. అనినన్ శ్రీరఘమూర్తి యిట్లనియెఁ గాంతా! నాకునట్లే యగ  
స్త్వని యా పెంపుడుదుప్పి పెంటివిరహమ్యాతాక్షికోజాగ్ని యెం  
దున వేనుందునా యల్లఁ దా మగిడి యందున్ వచ్చి తోచున్ సుధా  
వన! యేమున్నది భావలగ్నములు స్వప్నంబుల్ విడంబించెడున్. 360

వ. అంత వారితో నగస్త్వం డిట్లనియె. 361

గీ. నా యనుఁబులార! యీ డక్షిణావధమున శీతవేళాతపము పరిసేవ్యవృదువు  
సన్నప్రావారమును గప్పికొన్న జాలు నగ్నిహోత్ర స్థలంబు సుఖావహంబు. 362

ఉ. కానవవీధులం దిరుగఁగా నది యెప్పటికపై యగ్నిసం  
ధానము క్రొత్త, హవ్యవహనస్థితి నగ్నులు సుష్మపాలెనా!  
యానతవైరి! మీకు గతయామిని సౌఖ్యముగాఁగ నున్నదా!  
జానకి కీ యగస్త్వముని సదృశము క్రొత్తనిపించలేదుగా!

గీ. అనిన జానకి స్వామి మీ యాశ్రమంబు జనకుని గృహంబు దశరథునద్య మనిన మునియనియె నీవువారియింద్లనుపదలితివల్లె నాయాశ్రమముకూడనాయటంచు.

ప. అనిన రాముడు. 365

శా. ఇచ్చో నిష్టములేక కాదు ప్రభు! మీ కిబ్బంది, పైనిన్ ధరా భృచ్చంద్రోదితవాక్యపాలనము నే నే యూరనో యిల్లుగా బుచ్చంగాలము చేసినట్లుగునె నీ పుణ్యాశ్రమందెట్టులో యచ్చో బంక్తిరథేశు గేహములు నట్టె యున్ని నింకేమనన్. 366

చ. దశరథరాజు నీదగు సుతత్వముచేతఁ దరించెనోయి యో యి శమితకామ! ధర్మపథహిండన సూక్ష్మరహస్యవేది! ధీ విశద సమస్త ధర్మపదవీ! యన నమ్ముని రాముండిట్లనెన్ దశరథరాజు నాదగుసుతత్వముచేతఁ దరింపనేటికిన్. 367

మ. తనకున్ బ్రాణములోనిప్రాణమగుఁ బుత్రస్రష్టయై పూర్వమిచ్చినమాటన్ నుపుగించియుంత బెనగన్ జేకోని చిత్తందె చాటును దానొచుఁ దరింప నాన్యపుని పల్కున్ నేను పాలించుచుండిన నాధర్మము నేనుచేయుట యగున్ నిర్వాణప్రేమాకృతి! 368

అ. అంత మోని రాము నాననంబును జూచుచుండె నిశ్చలముగ నుల్లమందు నిట్లుతోచె మునికి నింత యజ్ఞల్యక్తి లేని యచ్చవనసులోని యూహ. ■■■

శా. “అవ్యాజంబుగ నాడు దేవతలతోనెనన్ సరే యిట్టె ధర్మవ్యాఖానమునట్ల మంతయెదకున్ రానీడు మోమాట మూర్ఖవ్యాలోలముకాని యట్టి యెద పైరించున్; భరించున్ సమూహపుష్టిన్ దతధర్మభావకలనా వ్యాపార పారీణతల్.” 370

క. మునియూహ రామునకుఁ దెలియు, సతని తెలివి మునికేదెలియు, సవాగ్విక్యతిం జనుతెలివి సర్వగ సనాతని వ్యోమస్థితయు స్వగత తానదియగుటన్. 371

ప. అంత శ్రీరామచంద్రుం డగన్యునితో నిట్లనియె. 372

శా. నీవో వీరకథా భగీరథ నృపాసీతాంబుధారాప్రవాహోష్కరము వేయినోళ్ళ విని నీయందైన శ్రద్ధన్ వినున్ నేదింపం జనుదెంచి నాము ప్రభు! నీచేగూడ నేదోజగత్సేవావర్యపసాయి నీకథ విసన్ జేతంబు వాంఛించెడున్. 373

ప. మఱియు జానకీదేవి యట్లనియె. 374

గీ. స్వామి! మీరు చెప్ప జనములు వినుచుంట తపసుశక్తి కొంత తార్చికొంట మీదు మాటవెంట మీదో దపశక్తి జాలువారి మాకు సంక్రమించు. 375

- వ. ఈ దేశం బింత పర్వసస్యసంపద్భరితంబై యున్ని యాశ్చర్యమ్ము గొల్పుచు  
న్నదని శ్రీరామచంద్రుం డనిన ముని యిట్లనియె. 375
౯. మున్నీక్ష్యాకుసుతుండు దండుండని యాభూపాలుఁ డాపుత్రునా  
సన్మక్ష్టిప్తమతిన్ దురూహ కలుష స్కన్నాత్ము దుష్కార్యసం  
ఘన్నక్రీడుని దేశమున్ వెలిచెన్ నద్భావ సంపాదనో  
ద్యస్సవ్యాత్ముడునోల భార్గవునిజెందన్ వాండుశిష్యాకృతిన్. 377
- ఉ. చేతము నొప్పజేసె మునిశేఖరునందునఁ జాలదప్పు వాఁ  
డాతని రాజ్యమీయడవి, యమ్ముని యిందు సహస్రయోజనో  
పేత ధరిత్రి మన్ను కురియించె దివానిశ లిద్ది మట్టిది  
బై తెగ గడ్డగట్టి గిరులై పెనువింజము తాఁ గిరీటమై. 378
- క. గిరులెత్తు నంతకంటెన్ దరులెత్తుగ నడవిపెరింగె దైత్యసమూహం  
బిరులొత్తుకొన్న మనసుల నిరువుగఁ జేసికొని యుండి రిచ్చట రామా! 379
- వ. విధాతృని మూటయందలి పరువునిలబెట్టవలయుట నేనిందు వదలి పోరామి  
నాకుఁ దెలియును. అందుచే నావెంట హిమవద్భూధరశృంగ కూటగృహస్థుల  
మేఘకుటుంబములఁ దెచ్చితి. 380
- ఉ. పాగరవారిపాన గుణసంగత సోదర భావ గౌరవ  
శ్రీ గరులెత్తు మేనుల భరించిన సస్యసమృద్ధి మూర్తులై  
యాగత పుష్కలాది జలదావళి నాయెదఁ బెర్చి నీ ధరి  
త్రీగిరి కానవావళి భరించెను సస్యసమృద్ధి కల్గగా. 381
- క. అదియేమోనయ్యా! వారిదమూర్తివి నీవుకూడఁ గృపమెయి నాయీ  
సదనమునకుఁ జనుదెంచితి వదవీస్థిత మత్పయోద బంధుత నెఱవన్. 382
- వ. అంతశ్శ్రీరామచంద్రుండు చిఱునవ్వున నమ్మునితో నిట్లనియె. 383
- ఉ. గుమ్ములుకట్టి భూరుహానికుంజము లల్లనఁ జల్లనీడలన్  
గ్రమ్మడిచో నదీజలభరంబు ముదాకర శీకరావళుల్  
చిమ్మడిచోఁ బ్రసూనభర శీతలవాయు తరంగమూలికల్  
పమ్మడిచోట నీయడవి పట్టున నేనిలుగట్ట నెంచెదన్. 384
- సీ. నిదుర మేల్కనువేళ నికటస్తలీసుధాగీతిసాధువు జలపాత మొకటి  
స్నానంబునకుఁ బర్ణశాలాంగణస్తలీ న్రవణశీలము వారిరుధర మొకండు  
క్రీడార్థ మాసక్తకిన్నరీ గాన ఘూర్జన గుహాశ్రేణిక నగ మొకండు  
మా మఱిదికి విహారామంద సంతోషదాయ మంజులము కొంతార మొకండు
- గీ. మున్ని కెత్తెన సమదేశ మొక్కచోటు చోటు నవవర్ణ చిక్కణ సుందరతరు  
శాఖికా సమచ్ఛాయా ప్రశాంతభూమి మాకుఁగావలె జెప్పవే! మౌనివర్య! 385



- గీ. మదతి జానకి చుటచుట చూచె బతిని మఱచి పొమ్మితి మదిలో నమస్కరించె  
పదివె గారికి, శ్రీరఘువల్లభుండు నవత తోవని ముఖలక్షణంబు నెఱవె. 386
- వ. అనిన నమ్ముని నిమిలిత నేత్రుడై కించిద్వానలగ్నుడై యిట్లనియె. 387
- శా. ఓయీ! శ్రీరఘరామ! యాయడవి నీయున్కిం బ్రమాణంబులో  
భూయిష్టంబుగఁ జెల్లిపోయె మఱియే మూడేండ్ల మీ కైక తా  
నేయూహన్ నినుఁబంచెన్ పనికి నీకే యూహ లోనుండెన్  
యా యూహాఖిల సర్వసిద్ధియగుఁ జోటాలోచనం జేసితిన్. 388
- శా. నీ సత్యవ్రతపాలనా నియమ పాండిత్యంబుచే రాఘవా!  
యాసూర్యంబుగ మీకులంబు పరిపూతాకారముం దాల్చెన్  
యీ! సత్యవ్రతబుద్ధి నీజనకుఁ డూహింపంగరానట్టి వా  
చాసత్యవ్రతము రూపమేర్పడఁ క్రియాసంధానముం చేయుటన్. 389
- ఉ. తా వరయుగ్మమిచ్చుటయె ధారణీనాథుని యిష్ట మట్లు కా  
దో వరమీయ నేది యగువో యది యౌనని చెప్పియుండు, నీ  
తో వనమేగుమంచు ననఁడో యది నీ సుగుణంబుచేత నీ  
వే వెనఁజేయఁగావలయు నిర్దట ధర్మము లిట్టి సూక్ష్మముల్. 390
- క. ఆతండ్రికి నాతండ్రియు నీతనయున కీవు నీవు నిర్దట ధర్మ  
ద్యోతితమూర్తుల యోత ప్రోతముల క్రియోహ లేకరూపము రామా. 391
- మ. తగనిచ్చోటనె యుండుండంచు బలవంతంబేను గావించ నీ  
కగు పృథ్విది మదాశ్రమంబున నయోధ్యన్ భేదమే లేని య  
ట్లుగ నద్దాన వసంబున న్నిలిచినట్లుంగాదు వా పైని స్వే  
చ్ఛగ మీకుండదు నిత్యమద్గత మనీషా భక్తి శుశ్రూషణన్. 392
- సీ. అడుగున గులకరాల్చె వారి సీలమండలలోతుగా ~~అలంకరించు~~  
నొకచోట, నొకచోట నుజ్జ్వలాగాధవారి తరంగ భీకర శ్రీ వహించు  
వైడూర్యకాంతి ప్రవాహ శోభారమ్య సికతాష్టలంబులు చెన్నుమిగులు  
నొకచోట, నొకచోట నొగిఁ దెల్ల చమరలేళ్ళుల తోకలట్టి తెల్లపువు లొప్పు
- గీ. నెచ్చెఱుచట మీయిష్టము వచ్చినన్ని గిరివికట భూములును సదాభరితశోభ  
లద్ది గోదావరీతీర మచటఁ బంచవటి యనంగను నొక్క శుభవలంబు. 393
- మ. అది మీయున్కికే జాలభద్రమగుచో టాచోటి నానా రమా  
న్నద శోభావ్రజముం గనుంగొనుచు నీభావంబు నా రామచం  
ద్ర! దయావార్తి! యుగాలుగా నచట భద్రంబై రమించున్, భవ  
త్పద సీతావద చిహ్న మాయడవి తాల్పన్ మౌళి వద్యాకృతిన్. 394

- చ. అనిల భరోద్యహత్పరిమళాంచిత నిత్యలతాంత, రెండుయో  
జనముల దవ్య వంచవటి సన్ననిరేఖగనౌ మధూకకా  
ననమున యుత్తరంబు చనగా బెనుమట్టికి నాభిముఖ్యమై  
తనరిన త్రోవ త్రోవ యది దాటిన నంతయు మెట్టదేశమే. 395
- శా. అపై నెల్లను జిన్న పెద్ద గిరులయ్యా! రామ! కాంతారల  
క్షీపర్యంక మనోజ్ఞ ఘాసచయ విశ్రేణిం జనన్ బాలనం  
ధ్యా పాటచ్చర కాంతిమత్తల సమూహ ప్రాధశాఖోపరి  
శ్రీపాథోనిధి తోచుం బంచవటి రాజీవాక్ష! మిన్నంటుచున్. 396
- క. హరిణ మనోహర రేఖా పరవశు లిద్దఱును మీరు భార్యాభర్తల్  
ధరణి యది, మృగతనుచ్ఛవి భరితాహ్లాద గిరి వ్రభా భాసురమౌ. 397
- అ. ఏను దశరథావనీశుండ ననిపించు జనకభూమి నాథుండ ననిపించు  
సీతఁజూచినంత పిరి యిట్లువచ్చిన సీతకోర్కి రిత్తనేయ కెపుడు. 398
- శా. నీ దోరగ్రచలద్దనుస్సు దనుజానీకంబు మ్రుందించు శి  
క్షాదర్శిజ్వల మేమిచేయపు ధరాజాతా మనోలగ్న వాం  
ఛా దీప్తోరుఫలాభినందికయి వాచామాత్రమౌ వ్రేమకా  
నీ దివ్యద్బుజ! మూది, ధాత్రిసుతకై నీవేమి కావో శిశూ! 399
- ప. రాత్రి రామచంద్రుం డగస్త్యముని సాక్షాత్పరమేశ్వరుం డన్నట్లు వ్రవర్తిం  
చిన సీత యిట్లనియె. 400
- గీ. ఎవ్వరును సమర్థింపని దిట్లుమౌని తా సమర్థించె దశరథ ధరణీనేత  
సత్యసంధత్య మందుకీ నంతనంబు నాకుం దెలిసినదయ్య యోవాధనాథ! 401
- అ. అన సుమిత్రదిడ్డ యమ్మ! తానక్షయ శరధులిచ్చె మౌని చాలుననినఁ  
దోయజాక్షుండల్లఁ దూణీరముల నమ్ముతీసి మరల నమ్ము తెలిసి సొలయు. 402
- ప. మఱునాండు వారు వంచవటీప్రయాణంబు సాగించుటయు. 403
- ఖం డాం త ము
- గీ. వ్రభు! వనీకాండమున దశవర్ష ఖండ మిద్ది శ్రీ చంద్రమౌలి ముఖ్యేశ్వరులకు  
దశశత సహస్ర వర్ష సంధాధుకముగ నీకృపావృష్టిచే గీర్తి నిలుచుంగాక. 404
- ఉ. లింగము రూపమూనిన శిలీభవదాకృతి వట్టిమాయ ని  
ర్లింగముగా సమార్ధ్య విమలీకృత సంతత భావవాహిని  
సంగత చిత్తవృత్తి గిరిశా! యువలక్ష్మకమయ్యనీకు భ  
స్మాంగ ముఖాభిధేయములు నట్టివె నన్దయఁజూడవే శివా! 405

మాలిని

క్షయ విచయ విహీనా! శాశ్వతత్వప్రమాణా!  
 అయ వివధ విదానా! యాతృదీనా! పురాణా!  
 నియతి విలసితాధ్యాసీకృతాంతః ప్రవేశో  
 దయ వికసిత వేళా ప్రస్నువత్సంచరిష్ణా!

406



## పంచవటీఖండము

క. శ్రీరజతాచల శేఖర హారి గుహావాసి లేలిహాన! శ్రితజన్  
దార స్పృహదుహానా! హరీకృతదివ్యలేలిహాన! ప్రధానా!

1

మహాకృతలు.

నాయనా! రఘువతి! పూర్వకాలంబునన్ బ్రజాపతు లేంద రగుదురొక్కొ  
యా యుదారచరిత్రంబు చెప్పెద నాలకింపుము జానకీరమణ!  
మాయురే ప్రథముండు కర్తముఁ డగు మతీయు విక్రీతుండు శేషుండును  
శ్రీయుతులు సంశ్రయుండు బహుపుత్రుండు శ్రీవీర్యవంతుండు స్థాణుండును. 2

అల మరీచ్యుత్రికతు మహాబల పులస్త్యంగిరుల్ మతీయుఁ బ్రచేతసుండు  
పులహ దక్ష వివస్వ దరిష్టవేములు మహాతేజాఁడౌ కశ్యపుడు  
వెలయ నేకోవవింశసంఖ్యాకులు వీరియందఱిలోన దక్షునకుఁ  
గలరు కూంతు లర్పదిమంది గ్రహించెఁగశ్యపుఁ డెన్నిదిమంది సుతల. 3

విమ్మ మా దశరథుదిద్ద! తక్కిన వెలందులం గైకొనె నాంగిరుండు  
సన్మహాదీప్తి కాశ్యపు డంగనాష్టకమును గన్నాని యిట్లునియె  
మన్మనస్కులు కండోసి మీరలు మగువలపై నచో మాదృశులు  
జన్మలం గాంచుదురు పుత్రుకు లటన్నజోన లతన్మస్కులుగ నైరి. 4

అదితి దితియును గాళిక మువ్వురే యైరయ్య తన్మనస్కులుగ రామ!  
అదితిగర్భమునందున దేవత లశ్వినుల్ వసువులు రుద్రులును  
సుదితులైరి; దైత్యులు దితికడుపున నుదయించి; రక్కాశిగర్భమునఁ  
గదిసి నరకుండు కాళికుఁ డిద్వరు కలిగిరి సుతు లిందిరారమణ! 5

దనువునకును నశ్వగ్రీవుఁ డన్నట్టి తనయుండు కలిగె రాఘవకులేశ!  
మనువునకు నాల్గువర్ణాల వారలు మనుజులు కలిగి రంభోజదృశ!  
అనల యన్నట్టి యామెకుఁ బుత్రులొకమంజులవృక్షముల్ కలిగె  
ననితర గ్రహణాభియోగ్య ధనుస్సహాయ! తేజో భర ధృత విహాయ!

చ. అంతః గ్రోధవశ యన్న యామెకు మృగముల తల్లియైన మృగియును, ఋక్ష  
స్థుమర చమరముల జననియైన మృగమదయును హరివానరముల మాతయైన  
హరియును భద్రమదయును జన్మించిరి. ఈ భద్రమద కిరావతి కలిగెను.  
ఇరావతి గర్భం బైరావతము. మతీయుఁ గ్రోధవశకు మాతంగమాతయైన  
మాతంగియు గోలాంగూలవ్యాఘ్రజనని యైన శార్వారియు దిగ్గజగర్భయైన  
శ్వేతయు సురభియు సుద్భవించిరి. ఈసురభికి రోహిణియు గంధర్వియు  
దుహితలు. రోహిణి గోమూత. గంధర్వి యశ్వమాత. నాగమాతయైన సుర  
సయుఁబన్నగజననియగు కద్రువయు గ్రోధవశకు మరి యిద్దఱు కొమార్తెలు.

వీరు వదినుంది. మఱియు నష్టమభార్య తామ్ర కైదుగురుకూతులు క్రొంచి, భాసి, శ్యేని, ధృతరాష్ట్ర శుకీ. క్రొంచి యులూకమాత. భాసి భాసమాత. ధృతరాష్ట్ర కలహంసచక్రవాక జనని. శుకీకి నతయను కూతురుదయించె. నత వినతామాత. వినత మా వాయనమ్మగారు. అరుణుడు మాతండ్రి. గరుడి మా పినతండ్రి. మాయమ్మ శ్యేని. సంపాతి మాయన్నగారు. నాపేరు జటాయువు.

7

చ. అల తొలివాళ్ళులందున సురాలయపుం బొలిమేర లెట్ల మూ కలుగ దితి వ్రనూవితతి కట్టిన మొగ్గరముల్ వృషత్సన మ్మిలిత మహాగ్నులన్ విద్రువ మీ జనకుండట నేనుమింట గోళ్ళుల ముకుంగోలన్ దితిజలోకము నెత్తుల మొత్తుచుండగన్.

క. భ్రమపొంది వారు గరుడాస్త్రమటంచు నమోవచస్కత్న మందెదరా నమయంబు చెలిమి నాకును నమరేశ్వరసఖుండు దశరథావనివతికిన్.

శా. ఈ కాంతార మనంత మాయలకుం బుట్టిండైన దుర్రికదై త్యాకం బేపాద వెన్కబొంచినను వారై పొంతు రీగుల్మశా ఖాకీర్ణంబయి దవ్వుకన్నడదు ఝక్షచ్చిష్టి మీరుందురే యే కోసం బదియోజనంబుల వియత్తే జూచుచుం గాచెదన్.

10

శా. ■ మన్వంతర దివ్యజీవి ఖగరా జారీతి మాటాడుచో భూమీజాత తదీయచంచు నయన భ్రూక్షప్త షక్షాంత గ్రీవా మందానత చాలనంబులను భావావిష్కృతింజూచు నేదో మోహంపడి కోటి వత్సర పురాణోదార వాఙ్మృదున్.

11

ఉ. రాముండు ప్రాంజలించి ఖగరాజనకున్ మును తాత! నిన్ను విన్నాము సుమయ్య! చిన్నపుడు నాయనగారును మమ్ము వంకపున్ సీమను జేర్చి యేకథలొ చెప్పాచు నీకథలెన్నొ చెప్పె గన్నాము సుమయ్య! నిన్నిపుడు నాయనగారు దివంగతుండుగాన్.

12

క. అన్మద్యాల్వకథా మృదు విస్మేరాకృతిని నిన్ను వీక్షించి ద్విషద్భస్మర! మాకష్టంబులవస్మారములై చెడంగఁ బ్రమదము గందున్.

13

మ. పితృకల్పండపు నీకు నర్జుమిదిగో ప్రీతాత్ముండై కొమ్ము సమ్మతి పాద్యంబిదిగో గ్రహింపు మనుచున్ మన్నించి రాముండు వక్షతి నచ్చాయముగా జటాయువు దివిన్ సాగన్ సమాహ్లాద సన్నత సాకేత కుటుంబ మధ్య చరణావందంబు లందంబుగన్.

14

ఉ. దీప్తశిఖా సహస్రవటి దెప్పరమైనది కంటికిన్ బురస్సువై విచిత్రధాత్రి రిపుసూదన! మేల్మననట్లు తోచెడిన్

- క్లవబహార్విజాతమును క్లవమహోమ్మగరాజి, షక్తిలో  
కావము కాననం బిట మహర్షివచించిన జాడలన్నియున్. 15
- గీ. మఱి విమర్శించి చూచిన మఱ్ఱులైదు కానిపించెడుఁ బసిడిలేళ్ళయిన వెండి  
కుందెలులునైన యీ కానకోవ సాగును మీ వదినె చూచు నభిలాషయే వచించు.
- వ. అని శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 17
- మ. మనదేశంబు నదుల్ నిరంతరిత వార్యర్యాదముల్ చీర వి  
వ్వని యట్లెచ్చటి యీనదీవితతి శుభ్రత్వంబు ప్రాజీరవి  
వ్వను గ్రాంజీరధరించు నా జలము పోవున్ వచ్చు నీ వాఁగు వి  
వ్వెను చీరన్న పతిం గుహళముగఁ గప్పెన్ సీత కన్జాజరన్. 18
- మ. కలితాయామత ధక్షిణావధ మహాకాంతార మధ్యంబునన్  
జెలువ వాఁగు లివెల్ల నేలవఱుపై చెన్నారి పొన్నారి వ  
న్నెలుగా నట్టిటు దవ్వుగా నిసుకతిన్నెల్ గాఁగ నేపారు నీ  
వల నీవాఁగిది యొడ్డుకోసెను నదీ వాన్పంగమందై చనున్. 19
- క. మరి యీ కలియుట గోదావరిగావలె బోద మొడ్డువట్టి మహా సా  
గరధర్మవత్ని యంభస్తరంగమజ్జనము పిన్నతల్లి వరంబౌ. 20
- వ. అని పెద్ద పెద్ద యంగలతోఁ బోవుస్వామి ప్రావారాంచల కోణము తన చీర  
చెఱుగున ముడివేసిన సీతఁ గాంచి ప్రభువు నవ్వుచు నెమ్మదిగ నడచె. 21
- సీ. సీర్పయంబుగ లేళ్ళు సీర్పాపు చోటికిఁజని స్నానమాడి భాస్కరునివార్చి  
ప్రాగ్గిశాగత సాగరస్వామి గౌరవ ప్రణయాధిసామ్రాజ్య పట్టమహిషి  
గోదావరీదేవి కౌఱకు నానావర్ణ లలిత లతాంతాంజలుల నొసంగి  
యొక చెట్టు చుట్టు నల్లికొను నల్లిజాల మిలుకట్టినట్టిచోఁ దొలచి ముండ్లు  
అ. శుభ్రవఱచి యొక్కచో నగ్నిహోత్రము చేసి వేఱ వంటచేసికొని భు  
జించి సుంత విశ్రమించి శ్రీరామపుం డనుజాతోడ నిట్టు లనియొఁ బ్రీతి. 23
- చ. ఇట నెటనేని చూచి యొక యిల్లుగ నుండవలెన్ సమస్తమౌ  
నటవి విమర్శనానిపుణమైనది నీమలియున్ సమోన్నత  
స్థలము సమీపవారియు విశుద్ధ సమాగత వాయువీచి యి  
చ్చట నొక చోట నీమనకు సదృ మొకండుగఁ జేసికోవలెన్. 24
- ఉ. కంటికి నీకు నీ వదినెగారికి నింపగుచోటు చూడు, మా  
వెంటనె యిల్లుకట్టుదము వేర్మినటన్నను లక్ష్మణుండు నీ  
వెంటను వచ్చినాడ నరవిందదళేక్షణ! యింపు నింపు ■  
కుంటయు లేదు నాకుఁ గయికొందు నమాజ్ఞ ననుగ్రహింపవే! 25

- మ. శతవర్షంబులు నీవుచేసిన సమాజ్ఞాబద్ధుడై పోయెదన్  
మతి సర్వంబు రమించు నీదెస, సమున్మత్త స్వతంత్రంబు ధీ  
గతి నాయందున లేదటన్న, రఘునంపుస్వామి బాహుసమా  
నత శీర్షాగ్ర జటాభిరాముఁ గవుఁగింటం బట్టుచుం దమ్మునిన్. 26
- చ. తనదయినట్టి స్వార్థరహితత్వము నేను వదేండ్లుగా నెఱిం  
గినది గదయ్య నీదెస, నకించనతా రహితంబు నీ పృథ  
జ్ఞ నిబిడ ధర్మభావము శుభప్రవణం బని భూమిజాత పెం  
టన చన నన్నదమ్ములు వనస్థలి దర్శన లాలసాత్ములై. 27
- వ. చనియొకచో రామచంద్రుం డిట్లనియె. 28
- సీ. ఎడమెడమ్ముగ నుండె నిచ్చోట వృక్షముల్ హింసజంతువుల తా విద్ది కాదు  
వచ్చికబయలులై వఱవైన దిచ్చోటు పారిణ సంఘార యోగ్యస్థలంబు  
ఝరిణీ మహానదీ సంగమ నికట దేశంబిది వాఁగు గ్రీష్మము ప్రవించు  
గుట్టలకంటెఁ బెక్కువయైన దాగిరి సమహీరుహంబు సంఘారయోగ్య
- గీ. మిచలు పల్లమై వాగునీరెక్కురాని దల్లవంచవటిశాఖకాంతభూమి  
మధురవాచాల వక్షిసంవన్మహీరుహంబు సదృవిర్మాణయోగ్యంబు కాదె! 29
- గీ. అన్న యిట్లనుచుండఁ దానరిగి యొక్క తరువునకు లక్ష్మణుండు ప్రదక్షిణించి  
మూరెండైన నన్ననియొక్కపుల్ల విఠిచికొంచు రామోక్త ధారుణిఁ గొలువఁ జూచె.
- ఉ. లెక్కగఁ జిత్రకూటమున లేపిన చొక్కపుఁ బర్ణశాలకున్  
మిక్కిలి లెన్నగాఁగ నువమించినఁ దోవఁగ నన్నివీళ్ళులన్  
జక్క నమర్చి వాస్తవ గుణ సంగతి భద్రము నొంటియిల్లుగా  
మిక్కిలియిండ్లు చుట్టికొని మేకొని వచ్చెడునట్లు చేయుచున్. 31
- చ. అమరంగఁ బర్వముల్ తెలియనట్టివి సాధు సహస్రవర్ష వృ  
ద్ధములు పెదుళ్ళు పైడి జిగితాపులు కప్పన వేసి వేణువ  
ర్ణములగు జెట్టుపట్టులు గుణంబులు ముళ్ళు బిగించి పైన దీ  
ర్ఘములగు సన్న తెల్లలగు కఱ్ఱలు వ్రేలని యాకు లొప్పగన్. ■
- చ. బయటికిఁ బూరిపాక, మురివంబుగ లోనికిఁదోయి చూడ వి  
స్మయకరమైన సాధనుకుమార మనోహర రమ్యభూమి, యా  
లయములు వేఱు వేఱ వదిలంబుగ నగ్నికి స్వామి శ్రాంతి తీ  
రి యునికికిన్ భుజిక్రియకు రెంటెపునేతగ స్వామి నిద్రకున్. ■
- క. మలుదెస మూయని చావడి మలయాచల విలయ మందమందానిల సం  
చలన పరిసేవనా విచికిల కాంతారాభిముఖ్య కృతీసాధువుగాన్. 34

- క. లోనేలఁ బచ్చి తేనియ బూనఁగఁ బ్రవహింపఁ జేసెన్ యన వన్నెన్  
దానేమి యలికి తెచ్చెనా యా నును పే దారినెచ్చె నద్భుతమయ్యెన్. 35
- గీ. వర్ణ శాలాంగణ ద్వార భాగమందు నిలువలు వితర్దికల రెంటి నేర్పఱించె.  
వాసుభాగవితర్దిక వ్రక్క వింటి కొప్పనానింప గోడలో గూడుచేసి. 36
- వ. గోదావరీవారి సమిత్కుశ కుసుమాదులు తెచ్చి శాంతి పొప్పిక కర్మలుచేసి సీతా  
రాముల గృహప్రవేశంబు చేయించిన. 37
- మ. ఇది జన్మాంతరమైన ప్రేమ యగుఁగానీ యొక్కగర్భంబునం  
దుదయంబందుట మాత్ర యిట్టులగునొక్కో ప్రేమఁ గౌగింటఁ బ  
ట్టుదుఁ గౌగింటనుబట్టి దీనికి ఫలాటోపంబు సంధించుటో  
యదయం బావిధి నాకునేల వనవాసాయాసముం గూర్చెనో. 38
- ఉ. తమ్ముని మెచ్చెదన్ బ్రభువదమ్ముగ, లేని వ్రభుత్వమేమి యం  
దమ్ముగు నట్లు కాదని కృతజ్ఞత చెప్పెద, దాననేమి లా  
భమ్ముగు సేవకై యెసఁగు భావము సేవ కడిందియోమఁ జి  
త్తమ్మును విద్యయున్ దెలివి తానవి యాతని సృష్టియౌటచే. 39
- చ. ఇరువురి తోమ్ములత్తుకొన నిర్వురి చెక్కిఁకు లానుకోన్ హృదం  
తర మధుభార మార్చికొనఁ దమ్ముని కౌగిట బూననెంతునా!  
యొఱఁగి వదాల వ్రాలఁ జను నూఁపున వానిజలాని తోమ్ముపై  
విరియును నాసుఖంబునకు వీడొక దైవముగాఁగఁ బుట్టెనో. 40
- వ. ఇట్లునుకొనుచున్న శ్రీరామ మేఘంబును సీత లోచనవర్షానరస్సులం జూచిన,  
నిద్దఱు పొమిత్రిని బర్ణశాలాసౌందర్యమును బర్యాయంబుగఁ జూచుచుండిరి. 41
- చ. మురువుగ శేషభోగి తలఁ బూంచిన ధారుణీ బంతివోలికన్  
దిరిగె సుదర్శనాయుధవుఁ దీవ్రతరాంచల సంచితచ్చవుల్  
గురుసులు వారి దిగ్విలభికోణములందున లోకబాంధవ  
స్థిరితములయ్యె లక్ష్మణుని మోమున మాత్రము లజ్జతోఁవఁగన్. 42
- మ. అలవ్వాటైనది భూమిజాతకు సమాయాతాటవీ కుంద పు  
ష్ప లసద్వాయు చలద్దిశాభిముఖ భాస్వత్సర్గశాలా స్థలిన్  
నిలుచున్ నిచ్చలు సంచర ద్ధరిణరా జ్జీర్వాజ సౌందర్య ని  
ర్మల రేఖాభినమీక్షణోజ్జ్వల దృశ్యమగ్నాభిరామాకృతిన్. 43
- ఉ. వచ్చిక మేయు చొక్క చెవివట్టి యెదేనియుఁ బుట్టు సవ్యదీన్  
నిచ్చలువిన్ని, మేయుచు వనింజను మెత్తని మేసిచాలనం



బచ్చగ మూసలోఁ బసిండి యాజీన యట్లుగ నున్ని, శాంతమౌ  
నచ్చపునున్ని, భూమిత దృగంచల చంచల మోహనాబ్జులై.

44

శా. సాయంప్రాతిక రామచంద్ర విలస త్సంస్తుత్య గోదావరీ  
ప్రేయః పూర్ణ విషేవజార్థ గమన శ్రీసుంజలాకాశ వీ  
ధీ యుక్తాంశు విచిత్ర చక్రమణ సాధిష్ఠంబుగా దండకం  
బాయెన్ సాధు వికుంఠ పుణ్యనగరీ ప్లోదైక సంపూర్ణతన్.

చ. స్నానముచేసినట్టి వననంబుల పిండినముద్దలన్ బుజం  
బూసిన సీత వెంటఁజన, నొక్కొక కొండొకవెన్ను అక్షుణ్ణుం  
డానత చాపమూర్తి చన నాప్రభువుం దడి యంగవస్త్రమున్  
దాసు శిరస్సుచేర్చి చలితాధరుండై చనుం బర్హశాలకున్.

46

ఉ. రాముండు అక్షుణ్ణుండు వనరాజిఁ జరించుచునుండ నప్పుడ  
స్థా మహాసీయనుందర తరాద్యుత మూర్తుల దైత్యకామినుల్  
ప్రేమనుగాంచి కామపరిపీడిత లాఁకలి చంపుకొందు రా  
రాముని అక్షుణ్ణున్ జెనకరామి యెఱుంగని యట్టి బేలలై.

47

గీ. ఊరంగుక్కలు మేయుచునున్నయట్టి మేఁకలంగోర్పితోఁజూచి మీఁదకుఱుకఁ  
జాలనట్టులఁ బెదరు రక్షస్సులవ్వు డవుడు వారిని గని తూల్తు రాశలెల్ల.

48

గీ. అక్షుణ్ణాస్థామి పర్ణశాలా వితర్దికా నిషణ్ణుండై యొక్క నిశా నితాంత  
నిత్యజాగ్రత్ స్థితిన్ బొల్పు నిమునములునుబలిసి యాకాశమునందెల్లపటముక్రమ్మి.

చ. క్రమమున నాకసంబు కనరాదు వనాంతరసీమ దూరదూ  
రములు కనంగరావు పయి బ్రాంత ధరిత్రియుఁ గానరాదు నే  
త్రములను మాటికిన్ జలము క్రమ్మందొడంగె వణంకువుట్టై దే  
హమునఁ బ్రభుండు యోగనియతాత్మతఁ దాల్చెడు సంతలోపలన్.

49

ఉ. ఆ హిమఘాత భీతి నియతాత్మత తాల్చిన యంతలోన లో  
నూహ సుమిత్రబిడ్డ కెద నూర్మిళ తోచెను, తోచి యోగ వి  
ద్యాపౌతమూర్తులిద్దఱు దృగంచల మేళన మాచరించి గా  
ధాపౌతదృష్టిఁ బొల్పు నిమిషాంతరమందున మంచుచిల్చుచున్.

51

క. అచ్చరయో రక్కసియో వచ్చినయెడ దక్కినంబొ స్వర్గంబో తా  
నచ్చవలాయతలోచన వచ్చనిదో యంధకార వ్రభ చిమ్మిడిదో.

52

చ. మగువకు మున్నుగా నడచు మన్మథ కోకిల కీర శారికల్  
మగువకు వెన్నుగా నడచు మంధర నంగరస్సైన్యయాధముల్  
మగువయు లోకమోహన సుమస్తుటమూర్తి మరింతలో నపు  
గ్నిగలితదేహ యాచుఁ గనిపించె వెదేఁ బగఁబూసినట్లుగా.

53

- శా. ఆ సామిత్రి మనోబ్రమావయి నయోధ్యా బాంధవ శ్రేణిపై  
భాసింఁచెన్ బెనుమంచు మంచుగనె పూర్వాశా సితాంశు చ్చటా  
భ్యాసంఁదై యొకతెల్ల పెల్ల విరిసెన్ బ్రధ్నాంశుధారల్ హిమా  
నీ సెంపాతము వెన్నెఁ గూయురవమో నాఁ బక్షులుం గూయగన్. 54
- వ. అంత రాత్రియుదికిన మడుగుదోపతులు మడిగాఁ జుట్టిపెట్టిన కృష్ణ మృగచ  
ర్మంబు సీత కక్షభాగంబున నిడికొని రాఁ గమండలుపాణి శ్రీరామచంద్రుండు  
గౌతమీస్నానార్థంబు బయలుదేఱిన. 55
- క. మును తెలిసినదగు దారియ కనుక చనుట కాని సుంత కనిపింపద యా  
జనకజి పావటలో రాముని జటపై మంచు ముత్తెములుగాఁ బోసెన్. 56
- వ. తో వడచుచు అక్షుణుం డిట్లనియె. 57
- గీ. సకలధాత్రీశునకు సితచ్చత్రమిద్ది నీకుఁబట్టినయట్లు వండినది హిమము  
సకలజగదీశునకు సితచామరంబు నీకువీచెడునట్లు పూనినది హిమము. 58
- సీ. క్షీతియె మూహేశ్వరవ్రతమూని భస్మాసులిప్తాంగియైన పోలిక తనర్చి  
ధారణయైన రథంబున కీశ్వరుండమరించు గవునెన యన నెలర్చి  
దిక్కామినీ తపోదీప్తాగ్నిదూమముల్ క్రమ్మిన పనునట్లుగా నమర్చి  
కాగిన నేయి యో కాలంబు పూసకట్లుగఁ బేరుకొన్నయట్లుగఁ డలిర్చి
- గీ. భరిత సర్వతేజోమహాభార నిత్యదృతి మహాకాశమిది చెమరించినట్లు  
నాల్గుదిక్కులఁ గ్రమ్మికొన్నయది ధాత్రి నాత్త హేమంత వేళాదియైన హిమము.
- గీ. రే హిమాసార వర్షజార్ద్రీకృతావఘనము తద్రూపిరుహ శాఖికాశ్రితంబు  
సామజం బొప్పుచున్న దచ్చముగ నూనెరాచిన పురాతనాశ్మవిగ్రహము వోలె.
- ఉ. ■ రవిమండలంబును హిమావృతి, రత్నముండెచ్చి కాకి బం  
గారవుఁ బంజరాన నిడుకైవడి నున్నది, విష్ణునాభి వం  
కేరుహ బాలవత్ర వరికీలితుండైన విధాతృసామ్య మిం  
పారెడునట్టులున్నది ధరాధిప సత్యవచస్సమావృతా!
- ఉ. ఏయెడ లేవో కాననము లెన్నియొ పాపము నాకెవచ్చె నం  
చీయటపిష్టలాధ్యనన మేచు వనేదిర, నీ నివాన రే  
ఖాయతి నిందు బాష్పకలితాక్షిత తాలైననంగ, రే, నవ  
శ్యాయ నితాంత పాత విబిడాకుల వత్రలతాంతయై చనున్. 62
- శా. అంభోధిప్రభుబిందువుల్ మొగిలుగానైమున్ను వర్షించె, శే  
షాంభోబిందులు మేఘరూపముగఁ దా మాశక్తికిం జాలకా  
రంభించెన్ హిమరూపపాతము, మహారాజొక్క డౌదాత్మ్యపుం  
గంభీరాత్మత పూన నల్పంధు వచక్ష్మరార్చియైనట్లుగా. 63



చ. అధికుండో యల్పుడో వివదనంతరశా పరిపీడితాత్మలై  
వ్యధ కనుచో సమానులనవచ్చు హిమావృతి పొందినూర్చును  
విధుండు సమానులట్లు కనిపించును, ముఖంబున పొచ్చుతగ్గున  
వ్యధవడు దుఃఖవేళ సకలావని సామ్యము సౌమ్యముంగనున్.

గీ. వసిడివన్నె పిసాళింపఁ బండినట్టి ముదురు నివ్వరికంతెల మోనులందు  
సాంపుగాఁగూడియున్న మంచుపెరయొకటి యంచితెక్కవిధంబున నవఘటించు.

చ. ఉవరి వియత్సమస్త కలితోగ్ర హిమావృతిచే గిరింద్రశృం  
గవుం బరిమాణ మింతయని కానమి యొక్కఁ డచింత్యమైన ము  
తైవుంబెనుఁద్రోవుగాఁ గనులందీర్చుట యొక్కఁడు ప్రాకృత్యముద్రతి  
రపు గిరిమాలయున్ హిమధరాధరవైఖరి దోవఁజేసెడున్.

ఉ. కన్నుల నీరుక్రమ్ము హిమకాలమునన్ మునుకాలిడెక్కతో  
గన్నులఁ గ్రమ్ము నీరుజడగాఁ బెడఁద్రోచెడు లేటికాన కా  
క న్నిలుపోసమిన్ నెమిలి కన్నునఁ గన్నున నీరుక్రమ్ముగా  
నెన్నని త్రోయగా నెఱుంగ కిట్లె మనోహరమూర్తి యేగడున్.

ప. అని మఱియు నిట్టినియె.

ఉ. నీ వల సాగరాస్వయ వినిర్మల రత్నమ వంచు నెట్లా గో  
దావరిదేవికిం దెలిసెఁ దానినుఁ గాంచుచు మంచుమేల్పునుం  
గోవరి గాఁగ వేసికొనియున్నది తమ్మికనుల్ నిమీలనం  
బై వెలయున్ మఱుందిఁ గనినంతన మెత్తని లజ్జ వెంపునన్.

చ. మురివపుఁ బూనకట్టు జలముల్ పొరి నొడ్డున రేకగాఁగ, బూ  
ర్వితీచిన యంచు చీర మెయి వెట్టుట యొప్పఁగఁ దమ్మితమ్మికిన్  
దిరిగెడు నీటికాకులను దీర్చినకాటుక రేక యొప్పగా  
నరయ సరిత్తు మంచువసుపాడి యలంకృతిసేనె నెంతయున్.

క. కరి నీరమానఁ దొండము విరిసి జలము తాఁకఁబోవు వేళకు బెదరై  
బెరుకునఁ దాకీ తాఁకక విరవిరలార్చెడు గరాంతవివర త్వచమున్.

మ. జిలుగుం దామరపూపుఁజుట్టుపుజిగుల్ చిక్కించుకొన్నన్ సుధా  
కలరై పేర్చిన మంచుక్రమ్మిన తలల్ కన్పింప కీ చెల్లుదో  
దలు కన్పించుచు వేయికంబముల ముక్తామండపం బన్నయ  
ట్టులు కాంతారముతోఁచుఁ బూర్వరమురాడ్డుప్పొసఁగెదోసహ!

చ. రవికిరణంబు లీ హిమభర ప్రతనూజ్జ్వల చిందు నంతలిం  
దవిలి మనోజ్ఞతాధికత దాల్చెడు నట్లు సమావరింప న

చ్చ వయసుచూఱయిచ్చి నదిచాలక యాయువులోడ్చుచుండె బిం  
దువితతి, విండుప్రేమగల తాయ్యలి యిచ్చిన నేమి యాయదో.

73

గీ. ముట్టెపైనిల్లు మంచుడుంపురులు హరిణకన్య తుడిచికో బాలవృక్షంబుబోద  
రాచి తద్గుల్మ భూతశిఖా చలద్దిమాంబువుల జల్లుచే గగురై తొలంగు.

74

ఉ. వేలువుతేని కోర్కి నును వెచ్చనియూరువు చెమ్మ పూసలై  
తేలిసప్రాగ్తిశా మదవతీ లలితార్ద్రకపోల వైఖరిన్  
ద్రేలేడు మంచుతోన రవిబింబము తోచెడుఁ జిన్నిముత్తైముల్  
జాలరులైన నన్న తెర చాటున వచ్చర చూచినట్లుగన్.

75

క. తలవేమొ నిర్మమత్వము పలుకు రసారామవీధి వలె నైన ఋషిం  
బలె నాలాపముసేసెడుఁ జిలుక యిది యెడంద మంచుసేగిం బడుచున్.

76

క. కనుకని నాలుక తడియారిసగతిఁ గనె వన రసాల వృక్షకేసలయం  
బనలశిఖా వరరూపము వినమిత జలజాప్తకిరణ పీత హిమంబై.

77

శా. రాజదైమ నితాంత బిందు నపధారాశ్రీ, వధూ ఫాలము  
క్తా జాలా కృతి పూనగా మధువుషత్సంతాన మానందల  
జ్ఞ జీవాతువు గాంగఁ బ్రేమపరిరంజ త్కాముకాలాపవ  
త్కూజ ద్భంభరకోటి పాలెడు వనీ కూశ్మాండపుష్పంబులన్.

78

ప. మఱి వర్ణశాలభిముఖులైన నిట్లనియె.

79

ఉ. ఈనమయంబునన్ భరతుఁ డేగతినుండెనో యింటియొద్దఁ బా  
దూ సుమపూజనా హృదయ తోయజుఁ డీహిమపాతవేళఁ బ్రే  
మాసమమూర్తి కేకయధరాధిపు కూంతురు వానినైతమున్  
సీసరిగాంగఁ జూచునో తృణీకృత ధారుణిరాజ్యసంపదా!

80

శా. సివుం గైకయియున్ యరవ్వరమనో నిర్వాజ లగ్నోహ లా  
డేవిన్ నీకడ దెప్పమాట లవినన్ దీ నోర్వలేవీవు మీ  
భావసానము లేమెఱుంగము వసీవానంపు దౌర్జన్యమై  
యావేశంబును బొంది శాంతమగు మాచాల్ రాపుమాకిచ్చటన్.

81

ఉ. ■ భరతుండు నీకు నెనుమై యెదయందునఁ గూరుచుండె నా  
కీభరమెట్టులోపవలె నేన యెఱుంగ. ఎటువ భవత్సవ  
ర్యాభుతమైన యాత్మ భవదాపద చూచుచు ముప్పిచే క్షమా  
లాభముకల్గెఁ జూడమి ~~యూతనవేగి భారమౌ~~.

82

శా. లేదున్నన్నిదినాలు రాజు వెదతల్లిం జూడలే దంతగా  
నీదొర్పాగ్య మొకండువచ్చినది నే నేమన్నచో నేమి త

పో! దీవ్యద్బుజ! పెద్దబిడ్డ యిదిగో భూపాలుడై పొఖ్యము  
ర్యాదల్ గాంచుటకైన యేవ్రతము చేయన్ లేద యొక్కింతయున్. 83

గీ. భక్తియో సేవయో ధర్మవధముచనుటో యొకమహావేశమున్న జీవికి సుకరము  
జీవితము భరతుండు నేను నీవుగాగ లేనిపెదతల్లి బ్రదుకు బర్వానునెట్లు. 84

ఉ. మానుషస్వప్తిలోఁ గల యమాయికతా గుణమెల్ల రూపధే  
యానకునొగ్గియున్నదననో పెదతల్లి ధరిత్రిలో సుఖం  
దైనది దుఃఖమైనదియు నాయమఁబోలినవారిపాలు చే  
కో వనియచ్చమైన బ్రదుకుల్ పెదతల్లి విచారమేమనన్. 85

వ. నావిని శ్రీరామచంద్రుండు. 86

చ. తెలియంగ దుఃఖశీలునకు దేశము కాలము రెండు బంధుతా  
స్థలమునఁ జొచ్చి యందు వ్యవధానముచేసి వ్యధన్ ఘటించు ను  
త్తలవడఁ గాలమైన వ్యవధానము తండ్రికిఁ గల్గె దేశమై  
కలిగెను దల్లికిన్ పగవగా నిదియేటికి నల్పమందునన్. 87

మ. అనినన్ జానకియున్ మఱింది గని యేలయ్యా! సుమిత్రాసుతా!  
కనినన్ మాటకు మాట యుండదనియో కాదన్నగారేమి నే  
ర్వనివారా యవ, భూమిజాత దెసకై రాముం డపొంగవ్రసా  
రణముం జేసి ప్రళాంతహాస మధుధారామూర్తియై తమ్ముతో.

గీ. నను నిరాకరించి నాటిన దుఃఖంబు లేదు నీకిదొక్కలేదరంబు  
నివృఢమివచ్చె వివాళ్లు గడచిన దొక్క కొలది దినములోర్వలేవె. 89

వ. అను ప్వామి పాధువ్రసన్నతామగతాయోధ్యా పూర్వముఖకథా ప్రాసంగికులగు  
చున్న వారికడ కొకనాండు. 90

సీ. విరిసి మన్మథరాజు బిల్తాపులించిన యాకాశ మది రూపమందె వవఁగ  
విరియమ్మువాని విల్ ఫెళ్ళున విఱిగిన పెనురావమది మూర్తి తవరె ననఁగ  
శివద్రుగిన్ని వివేత వనమన్మథ శరీర శిఖ యిట్టియాకృతి చెందెవవఁగ  
మన్మథ దహన సంభవ రఠిబాష్ప సంతాప మీదేహంబు పూచెవవఁగ

గీ. నన్నియునుగూడియే యిట్టులాయెవొక్కొయనఁగ లోచనపభాజదర్శనపమగ్ర  
శక్తి యుపసంహృతిచ్చిదా చటుల మగునో నా వొకావొక కామివి, కామిపించె:91

గీ. అన్నతో నుండి మాటాడుచున్న అక్షులుండెచటమండి వచ్చెఁ గనుంగొనండు  
లోనికిం గానిపించెను లోలవేత్ర వర్ణశాలాకమాటవంబంధ మూర్తి. 92

చ. ఇది మునికాంతకారు మునులెవ్వరి కాంతలు వింతజీవపుం  
బదను తెఱంగ గెఱుంగ రిది స్వర్గపురీ పరసీజవేత్ర కా

దు దివిషదంగనల్ పిరికిఁ దొడగు మండిగమందు నిల్వ రి  
య్యదియు మనుష్యకాంత యగునట్టుల లేదు త్రపావిహితన్. 93

చ. అనియెడు స్వార్తి యెవ్వరికి నైనను గల్గున యామె గాంచినం  
తన యటు నిల్చియున్ననఖి తానును గుమ్ముము రెండుకమ్ములన్  
గొని రఘుమూర్తిఁ గన్నులను గ్రోలుచుఁ గ్రోల్చుచున్న కంఠమం  
దున మఱియోగు చాఁగుచు మృదుస్వర కల్పనచేయు యత్నమై. 94

ప్రియంపద

తొలకరిన్ మొయిలు తూఁగుచున్నదో యలసతన్ నెమలి యాడుచున్నదో  
సొలయకన్ జివురు చూచుచున్నదో యలరువింటిదొర వాడువా మునీ! 95

వసంత తిలక

నేరేటి పండ్లెఱుపు నీలిపగుళ్ళ రంగై యౌరార నీతనుపునందము చిందిపోవున్  
రారా మనోభవశరప్రమితాకృతి ప్రావారాంతదేశమునఁ బట్టెదఁజిందకుండన్.

శా. వీదీ రావణుఁ డన్న రాక్షసధరాభృత్వామి విన్నానటో  
యా దైత్యేశ్వరు పట్ట పేనువలె నీయాకారమేపారు గా  
దా దైత్యద్విపరాజు హంజిలుగు హౌదా వోలె నున్నాను నే  
నీ దాంపత్యపు హౌను చూడఁగదవోయీ! మౌనిరాజ్యాన్మథా. 97

శా. ద్రాఘిష్ఠాశని పాత భీకర మహోద్బద్ధర్తురధ్వాన హో  
మోరావమనాభమున్ మధురమై నీ మూర్తి మౌనీ దశ  
స్యేషుశ్రీ వికురుంబ డంబరము బమ్మెన్రూప మీ కానన  
శ్రీ ఘవ్రంబులు వార్డుకంబులు రతిస్విన్నంబు లాశించెదన్. 98

వ. అని నాలుక కొఱికికొని. 99

మంజుభాషిణి.

నలి నూనెలేనితల వారచీరలున్ దెలియంగ నీయెడ నదేమియందమో  
యెల్లగోలు మూఁక మును లెంతమంది లే రిలలోన వారలకు నీవు రాజవో. 100

క. జలజల నల్లవి తలతల వెలుంగులు రాలెడిని నల్లచినెవూచినదో  
తెలిసెను నీమై చిక్కని జిలుంగులు కనులంటఁబొడిచె జిమ్మనక్రోవై. 101

శా. భర్గ శ్రీగళకాంతిభావ పరిదీప్య దైత్య రాజ్యేందిరా  
దుర్గద్వార కవాట మోహనకళా దుర్వార మీషక్త మా  
నర్గళ్యం బువగూహన క్రియకు సంధానించు నచ్చోట సం  
తర్కాఢోజ్జ్వల వల్లభోదిత రసోద్య ద్భృహ్మకైవల్యమో. 102

- శా. ఘోషాకంపిత కేసరోగ్రహరి సంక్షుభ్యద్వలగ్నోందిరా  
దోషారోపణ శీల మీనడుము నీ దోర్జీర్ణ దండంబు లీ  
వేషంబెల్ల వృధా వృధా రతికళావేశాంగజోన్మర్తన  
భ్రేష పృష్టి రసాధిపత్య విచరద్విశ్వత్వమే లేనిచో. 103
- వ. అని చిడిముడిపాటు పొంది. 104
- చ. అలుపపు దైత్యకామినులు నాడుచు వాడుచు నుండ వింటి ను  
తృలదళ నీలమోహన శుభాంగుండు తామరసాయతాక్షుడ  
ల్లలముగవాండొకండు వసులం జరియింపంగజూచినా మటం  
చొలిచిన కోర్కెపండుతోనయో యన నుంటివ యబ్బురంబుగా. 106
- ఉ. కండ్లకు మంచి దవ్వయినకాలము పోయెను నేను రెండుమూఁ  
డేండ్లీటరాను మీది యనలెక్కడ? వచ్చితివెన్నికాలువల్  
గండ్లును దాంటి? యేమి కడగండ్లివి? కాననమెల్లత్రోవలన్  
ముండ్లును గంచెలున్ నడచిపోదువో చెప్పలులేవె వాఁకిటన్. 106
- చ. మును శివుకంటిమంటంబడి బొగ్గయి పోయిన మన్మథుం డెఱుం  
గని యతఁ డేమికాఁడిది జగంబునఁ జెప్పెడునంతలేదు కా  
ని నిజమ యందగాఁడయగు నీవిదియెక్కడ వానియట్లు వం  
దును నిను నక్షరాలఁ దులతూగడు నీ కానగోటి కేనియున్. 107
- ఉ. భూతముగూర్చి యర్ది యనుభూతము కాదని దుఃఖమేటికిన్  
బ్రీతిగ వర్తమానము భవిష్యము చేతని జాఱకుండగాఁ  
జాతము, మూఁడులోకములఁ జొచ్చిన కాలువ యొడ్డునన్ సమా  
నీత మహాగ్నిభూత ధమని ప్రకటాపఘనాభిలాషలన్. 108
- శా. నే శ్వాసంబు గ్రహించినన్ వదలినన్ వినేమఱన్ బ్రాణమై  
శశ్వదక్షణ చేసికొంచుఁ జనెదన్ సాయుజ్యమన్నట్లుగన్  
నీశ్వాసంబును నాదుశ్వాస మొక్కడై నిల్పన్ వలెన్ నిల్పినన్  
విశ్వారాట్టును నిన్ను జేసెదనయా విధ్వస్త మోహాచ్ఛటా. 109
- వ. అని వినుపుకొనుచుండ శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 110
- క. గుణ మొక్కశబ్దగతమా గుణ మర్థగతంబుకూడఁ గోమలి! వాగ్దో  
రణి మాఱునంచు వినువున సణుగుకొనెద వేల యెందునహజత కలదే. 111
- ఉ. నీ శితశిల్ప దృష్టి రమణీయము మాది యయోధ్య రాముండన్  
దాశరథిన్ వనాంతర వధమ్మరుడెంచితిం బిన్నతల్లి వాం  
ఛా శతశో వినిర్వహణ సంగతి, సంగతివీడలేని యీ  
కాశనుమాభదేహ తనకంటెను మున్నుగవచ్చె వాకిటన్. 112

- క. సీవధినయింపఁ జేవిడ నీ వెడలినవాఁడు తమ్ము డీతఁడొక సేవా  
భావావిష్టండుఁ గాల్పలు నావలులేనివి తరించినా మీవఱకున్. 113
- గీ. **కా**నకఁబంపినఁ దమ్ముఁ డాతడొకఁడు కాలికే జెప్పలేకుండఁ జేసె  
మాపు లింగుది మానియ మర్దనంబు నలుపు మైథిలి యామడమల నగుళ్ళు.
- ఆ. శివుని విల్లు విఱువఁ జేడియ యీ యను మెలఁత యయ్యె నాకు మిథిలయందు  
మఱియు నగ్ని యంతనుంది వైదేహులు నింతనుంది సాక్ష్యమేనునందు. 115
- క. **మోహ** మెక్కున కఱదలు బోధించి లాభగతి లేదైనన్  
దఱువంటి మోహమున్నను మొఱుగు భార్యల సమక్షమున వలతురఁటే!
- వ. అనిన నక్కామిని యట్లనియె. 117
- ఆ. ఎంతయల్పబలులో యంత యధికవివేకులు మనుష్యజాతి తెలియ మీరు  
**యింత** దేవతలకైన నుండదు రాక్షసులు సరే వరాస్త మతులు. 118
- శా. నన్నెట్లున్ మఱి గుర్తుపట్టితివి కానన్ దాచి లాభంబు లే  
దెన్నన్ శూర్పణఖాభిధానను భరాభృత్సామిదైత్యేశ్వరుం  
డన్నానే పెదతల్లి పుత్రుకుండు **కా**తండు తద్యక్రమ  
చ్చన్నం బేడుణగంబు నేర్వినరు తచ్చార్పకీయాశ్చర్యముల్ 119
- వ. రావణ కుంభకర్ణ విభీషణులు వారుముప్పురు. నాతమ్ములు ఖరదూషణులు.  
నేనందఱకుఁ బెద్దదానము. ఒకర్తనయాండువడుచను. 120
- ఆ. అందువడుచనపుట నధికమౌ వ్రేమంబు పెద్దదాన నగుటఁ బెరిమ పాచ్చు  
నా సహోదరులును నాదు గీచిన గీటు దాఁట దొక్కరుండును వ్రేలుకొండ్రు.
- క. **రావణుండు** స్వకాంతా రావణుఁ డతనికత్తి నానాదిక్కాం  
**రుచిర** వలగ్గువునూగారు యమదిశావకోర గరుదగ్రంబున్. 121
- సీ. ఆదిశేషుండు ధాత్రి నవధరించినయట్లు లిరువదిచేతు లట్టిట్లు జరిపి  
కూర్పున్న పెండిలికూఁతును దట్టతో మేనమామ గ్రహించు మేల్మిగాంగఁ  
గైలాసగిరి బిట్టు కదలించి పాదుతోఁ బెల్లగించెను రసోత్పల్లమూర్తి  
యమ్మవారు విభీతి నందినదని నంది కోపించెనని యూరకొనియెఁ గావి
- గీ. రజతగిరి పార్శ్వగత శిలాప్రకరకషణ కీణము లతని బాహుదశయుగీ మహాసీ  
కంచుకన్యస్తచిహ్నముల్ గాంగనమరు వాడొకండ వరాక్రమరమాభద్రమూర్తి.
- గీ. వరమ వీరమహేశ్వరప్రతుండతండు చంద్రమఃకళా కోటీర చరణపీఠి  
సర్పణముచేసెఁ జంద్రహాసాసిహ్నత నకుండలకిరీట దశశిరఃకుసుమమాల.
- ప. తనరన్ జందన భూరుహోపవన మధ్యాహ్ననిలాయాత పీ  
చి నిబద్ధామృత సాధురావ భర యక్షీకిన్నరీశ్రేణి మ్రో



గిన వీణాస్వనముల్ తదుజ్జ్వల యశోగీతి వ్రబంధావళుల్  
వినిపించున్ మలయాచలేశ్వరదరి వీధి ప్రదేశంబులన్.

125

చ. నది తలలైన రావణుండు బాహువు లిర్వదియైన రావణుం  
డుదిత సరోజబాంధవ రథోల్బణవైఖరి దిక్కులందున్  
జెదరు శిషామహావటము చెల్వునఁ గొల్పునుదీర్చ వేలువుల్  
మెదలరు కాననాంతర నమేరు ముఖాల్పతరు ప్రభావుల్.

126

ఉ. ఆతని యింటి చావడులయందున గంధము దీయుచున్ బ్రసూ  
నాతత మాలికాచిరచనాత్మత నుండుచుఁ దత్పరాక్రమ  
స్తీత యశోనుగీత వివశీకృతలొచును గొల్తురవ్వరో  
వ్రాతము స్వారమా చ్యవన వైభవనూచి విసీల నేత్రల్.

127

మ. అమరీ కైశిక పారిజాతముల నిద్రాపక్తిఁ గ్రీడించు ను  
త్తమ శృంగార రసాధిదైవతము దైత్యస్వామి దిక్పాల పా  
లములం బెట్టిన చంద్రహాసజని హేలా రక్తబిందూత్కారం  
బమరున్ వైష్ణవ చిహ్నసంతతులుగా నాయనశైవంబుల్.

128

ఉ. చిక్కులు పొంది లుంగలయి చేడ్చుడు ప్రాజదువెల్ల నోపికన్  
జిక్కులుతీసి లెక్కుయిడి చేర్చిన వండితమాళి స్పాద్రుతా  
దిక్కులఁ బచ్చకవ్వరపు దీవులు రాజతశృంగరమ్యముల్  
చొక్కుములన్ సృజించె దితిసూనుని శైవనుతివ్రబంధముల్.

129

గీ. బ్రహ్మతొడమీదఁ గూర్చుండి ప్రాజదువులు చదివినట్టిరు తమతవశ్చటుల శక్తి  
బ్రహ్మలోక మార్జించినవారు నా సహోదరులు వారికంత మర్యాద కలదు.

130

క. ఈ పాండిత్యము శౌర్యము దీపించిన యట్టి సర్వ దితిసుతరాజ్య  
వ్యాపాళంబుల మీదను వీవెత్తనదారుతనము వెగడంజేతున్.

131

చ. ధృతరథివాంఛ స్త్రీపురుష దేవా నిబద్ధము దేహధారులన్  
దితిజాలతెన సృష్టిగడిదేఱని మోహ విమగ్నసృష్టి, యు  
ద్ధతమగ్న కామత్పత్తి యొకదారి తపశ్చరణానుకూల్య న  
ద్ధతికి, ననుగ్రహించి పరితర్పణచేయుము కామదేవతన్.

132

శా. బాహూబాహవి సంచరింతము దిశావర్యంత మాకాశ వీ  
ధీహర్యంబునఁ గాంతిగోళభయముల్ దీపాలి గాగన్ మరు  
ద్వ్యాహంబుల్ ధృతచామరంబులుగ దివ్యున్ నవ్యు విన్గాంచుచే  
యాహావెట్టెడు వెల్లయచ్చరల కీర్వాస్తానమై పొల్చెదన్.

133

క. కడచిన కడవని మనుగడ లడుగున గల భోగవస్తు లాఘ్రాణింతున్  
విడివడని యూహ విందున్ గడించెదను వాని వీకుఁగా భోగనిధి.

134

- వ. నన్ను స్వీకరింపు మనిన శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 135
- శా. మా ముత్తాతలనాటివాడట నిలింపద్యేషి మీతమ్ముడీ  
వేమో యంతకు వెంతవెద్దవాకొ నీయీడేమి నేనేమి! నా  
కేమో నల్వది నిండవిప్పటికే గాకీకామమార్గానకున్  
బ్రేమవ్యాప్తులిచే నశాకిక రసాత్కృష్టంబు సంధింతువో. 136
- మ. కొడుకుల్ కొమ్మలు లేరే? భర్తయునునీకున్ లేడె! వాడేమియ  
య్యెడకు దైనన్ గొనితెచ్చికొన్నటుల నాకీ వెద్దశత్రుత్వ మీ  
తడవై నన్నడిరాఁగ నట్టనడి కాంతారంబునం దీనతిన్  
విడువన్ నాకును గాని పుట్టగతులున్నే! యుండనీ! పోవనీ. 137
- అ. నీవు నన్ను వలచినావు విన్నను నేను వలవవలదె! యెట్లు వలచుటకును  
ముగుద! నీదునపాజముర్తి చూడకయుండ వలచుటెట్లు ప్రేమకలుగుటెట్లు? 138
- వ. అని సీతవంక జూచి యిదినాకుఁబ్రియురాలు నన్ను వలచినచ్చిన వనిత. నాకు  
బుద్ధి తెలియనప్పడు నాతండ్రి నిన్ను నాకుఁగట్టెను. ఈమె యతిలోకసౌంద  
ర్యంబు నీవుచూతువుగాని యని దైత్యాంగనతో నిట్లనియె. 139
- చ. ఎవరును గామరూపులు వహించెడు నిక్కముగాని రూపమే  
క్కువయగునే నిజంబలముకొన్నది ప్రేమకుఁ దావలంబుకా  
నువలయుం గాదునా, నిజమనోభవరూపము సర్వకామరూ  
పవలననం బొకేయువతివై వలపుం గలిగింపఁ జాలునే. 140
- అ. ఒక రసాలవృక్ష మున్నది దానిపై మమత యేల! ఫలము మధురమంచు  
నన్ని చెల్ల ఫలము లట్టిదే రుచియైన నీ రసాలవృక్షమేమి గొప్ప. 141
- గీ. అంతఁ గామాంధకు వివేక మంతరింప నవలురూపంబు చాలనియెట్లు తనకు  
నచ్చిన వికృతాలంకరణంబు లొప్పఁ జటులరూపంబుతోడ సాక్షాత్కరించె. 142
- వ. దుర్ముఖి, మహోదరి, విరూపాక్షి, తామ్రమూర్తజ, విరూప, భైరవస్వర,  
దారుణ, పుద్గ, యర్కప్రమాన్తేశిక, రుండమాలాకాంచి, వసాకజ్జల, యయః  
కంకణ యయిన యామెం గాంచి జానకీ భయవిహ్వల యయిన రామచంద్రుండు  
సీతవైఁ జెయివైచి దైత్యకాంతతో నిట్లనియె. 143
- క. మరిచూచితివా! యింతటి సురూపమును మఱుగుపఱచి చూపున కేదో  
విరిగినగతిఁ గనిపించి కికురింప నెంచితివి యెంతకుం జాలుదువే. 144
- క. మరియందము కాదన నిదనురులకు నదియేది మీకు మందరమో మా  
నరులకుఁ గాదది మీకోగిర మే మేనుంతయు బెనగినఁ జాలుగదే. 145

- అ. పిల్లి యెలుకమగని డెండ్లాడనేటికి పులియు దుప్పిరాజుఁ బొందనేల  
అగ్నిశిఖయుదూది నభిగమింపంగ నేల అయిన మగఁడు, కాదో యప్పడంబు.
- ఆ. ఈవు విప్రకాంత వేను క్షత్రియుండను ఈవు దైత్యకాంత వేచునుజుండ  
నీవు చూడ గొప్పయింటి బిడ్డవు వేను నవునో కాదో యడవులందు దిరుగ.
- వ. దీని కేమిలే పోనిమ్మనిన శూర్పణఖ వికావిక నగి. 148
- ఉ. నామగఁడేమొ వచ్చి నినునాటగఁ బల్కునటంచు నెంచితో  
■ మగఁ డెట్లునేననిన నట్టులవచ్చెడువాఁడు కాదయే  
నీ మఱిమాటలోన పదియించెద వానిని నన్నెఱుంగఁడా  
యీ మననంగమంబు విధియేనియుఁ గాదన నడ్డదింతయున్. 149
- శా. నాకా కోపమువచ్చుటా యదియు నిన్నా! ఓరెముంజేయుటా  
యీ కాంతాళపు మాటలేమిటికి నాకీయూహాయే వచ్చినన్  
నాకంఠంబును నేనకోసికొనెదన్ నాప్రాణమిత్రంబు ని  
న్నా! కార్పించెదఁ దిండికేమి మరి కన్నావూహా పారమ్యమున్. 150
- క. మగవారికంటెఁ గామము మగువలకొకవందరెట్లు మనుజులకంటెం  
దగునన్నీ రెట్లు దితిజుల కగడుం జేయక సరెయటంచుఁ బలుకుమీ. 151
- చ. అన రఘురామచంద్రు డీటులాడెను నీకును వంతకామముం  
డిన మఱికామమంతనెగడెన్ మగవానికి వేనికాతనిన్  
గనవలె మూర్ఖుని వలచి కామము తీరక రిత్తవోవనే  
లనె మగవారి కింతటియిలాతల మంతయు గొడ్డువోయెనే. 152
- వ. 'కనుక మరియొండెడఁ జూచికొమ్ము' 'కాదు. నేనునీయంద బద్ధాను రాగను'  
'నే నేకపత్ని వ్రతస్థుండను' 'అ వ్రత మెహికసుఖదాయి కాదు దానియందుఁ  
బారలౌకిక సుఖము చెప్పంబడినట్లు లేదు' 'నేను సుఖమే వాంఛింపను'  
'అయినచో నీమెతో సంసార మేల చేయుచుంటివి' 'అదిధర్మమని' 'ధర్మము  
చతుర్విధము, అందులోఁగామమొకటి' 'మనకూటమి విలోమము, లేనిదానికి  
బేరుండదు.' ఇత్థంప్రచలితోక్తి ప్రత్యుక్తి కానంతరమున . 153
- శా. నా. యందమ్మును జూచికాదటవె కాంతా యిద్ది! సౌమిత్రి యి  
ట్లే యుండెంగద యెఱ్ఱవాడతఁడు సుంతేభేద మాతండు కాం  
తా! యాయీ వదుఁమూడు వత్సరములైనన్ స్త్రీవియోగోగబా  
ధా యుక్తిం జనునే, వరింపుమతనిం దా నీకు పుణ్యంబగున్. 154
- క. నామాటగాఁగఁ జెప్పుము సౌమిత్రియుఁ గాదు నాఁగఁ జాలండు వాడున్  
నీ మోహచ్చేద విధా సామగ్రి నిపుణ చిత్తసారసుండు సుమీ. 155

- వ. అనిన నడ్డానవి యాశ్రమ దూరదేశంబున నొక వృక్షచ్ఛాయ నిలుచుండి వర్ష శాలవంకం జూచుచు ధనుస్సుపై నావి నిలిచియున్న పౌమిత్రియొద్దకుం జని యిట్లనియె. 156
- క. అన్నకు రాజ్యము పోయిన దన్నన్ దనకెట్లువచ్చునాయని యూహించి వన్నేర్చిన లోకంబున నెన్నన్ సీవంటివాం డహీనుండు నుమ్మి. 157
- శా. కన్నుం గన్నును గానిపించనిది చీకట్లైన మోహంబు నా కన్నుల్ వెల్లులం జిమ్మె నీవగు తనూకాంతుల్ పిసాలించినన్ దన్నుం గాదని విన్నుం బొందుమనియెన్ దానన్న నీవన్నమా ట నిల్చంగల యోగ్యశీలుండవు వెంటన్ వచ్చితీ కావకున్. 158
- చ. వలసిన నీకు దైత్యజన వల్లభరాజ్య మృగేంద్రపీఠిపై నిలివెద, నీవు కాదనిన నీవలె నిచ్చటం బర్లశాలలో వల నదియేదియేనియును భక్షణచేయుచు నిల్చిపోయెదన్, దెలియని కోర్కీచీకటుల దివ్తభవత్తనుకాంతి నార్చుమీ. 159
- వ. అనిన లక్ష్మణుండు. 160
- చ. ఇది యొకగంత వామెడకునేటికిఁ గట్టికొనంగ నున్నదే వదలి యయోధ్య నిర్మమత వచ్చితి నిచ్చట నున్నవూట లే నిదియును బూట నీకుమఱి నెత్తికి నేలకు చేయలేను నే నొడుగుచు గాలియున్ వెలుగు లోగిరమై మనుచుంటి వక్కటా. 161
- క. నా యొక్కపాట్ల కోపమె యా యన్నవయిన్ వనాన నాధారవడం గా యుక్తము కాదంచును జేయుదు నువనానముల వశేషదినంబుల్. 162
- శా. నీడవ్విల్వంగవైన లేద యిచటన్ నీపాట్ల కైవారమే చూడన్ యోజనమంతయున్నయది రోజున్ రోజు నీ భోజనం బేడన్ వట్టి కనీవమైన నగునే యేయేన్నా! మాతల్ల! నీ తోడం గాననమందుం గాంపురము నాతో నాకుంఁగెవల్యమే. 163
- మ. అనినన్ దానవి యిట్లుగాననియె నీకాభీతి లేదోయి నా తినునాహారము నేనుగా వనిని పాధింపన్ నమర్థం జుమీ నిను బాధింపను నెత్తికోసమయి నూవెంగాని యీ నేలకం చును వస్త్రంబునుగాని కోరను దయంజూడంగదే భార్యగా. 164
- గీ. బహుసహస్ర వర్షంబులు బ్రదికినాను సర్వకామోపభోగ భావ్యరతం గంటి నకట! మీదివ్యదేహి విన్యాస శోభ మదికి వెఱ్ఱులెక్కించిన మరులుగొంటి. 165

- ఉ. ఏపులివేని సామజమువేని పదామడమేరలోపలన్  
రేపుల మాపులందుఁ బొనరించిన గర్జలు మెల్ల నాచెవిం  
జోపి వినంగఁ జాలుదునుమా! గిరినిర్జర వేగధారగా  
నూపిరిపీల్చి లాగఁగల నోరెముకోసర మెట్టిజంతులన్. 166
- ఉ. వెంపలిచెట్టుఁ బండ్లకయి వేడిన యట్టుల మిమ్ము నింతదై  
న్యంపడి సుంతకామమునకై చతిమాలుచు వేడ మీయెదన్  
నింప రహో కృపాగుణము నేను విమేషముకూడ నింక నై  
రింపంగఁ జాల మీకింక భరింపక తప్పుదు గట్టచేసితిన్. 167
- క. నేనేమొ వయసు మీతిన దానను నందంబులేని దానను దనుజన్  
నేనే యచ్చరనైనను మానుగ మీయంత మీరు మరులుకొనరటే. 168
- గీ. లింగసంబంధికామమ్ము లేదు దితిజ మనుజయన్న భేదమ్ము యౌవనము వార్ధ  
కంబన దశాశ్రభేదముల్ కామ సహిత భావమే దివ్య ముప్రతిబంధకంబు. 169
- క. ననుమీరు స్వీకరింపరు తినను నిదురపోవ నిచట దిగవిడుతును నా  
తనువు సహస్రాబ్దంబులు గను మీగుండెలదినును జగుంబునందెలియున్. 170
- వ. నీవన్నగారి మాటమీద సంత నిలిచెడువాడవని వచ్చితిం గాదన్నచో మరల  
నాయనయొద్దకే పోదుననిన లక్ష్మణుండు. 171
- క. అవనియె చేయఁదగినది నావయి నీకపలుప్రేమ నాటద యొకనిం  
జేపట్టి యతఁడు కాదని చోపిన యెలనాఁగ యిట్టిచోప్పునబలుకున్. 172
- క. నీమాట యట్టులుంచుము నామాటను వినుము, యన్న వచ్చిన వెలదిన్  
గామించునంత దైత్యవ్యామోహము లేదు దితిజభామిని! నాకున్. 173
- క. ఆయనయును మీయన్నయుఁ జేయియు జేయియును గలవఁ జేవగలరు నే  
నాయనకు వెంత? పొమ్మనఁ బోయెడు రమ్మన్నవచ్చు పూనిన బంటన్. 174
- క. ఆయన కాదన్నను గొప్పి యే నిను స్వీకరించియేమగు వది శూ  
న్యాయత గగనంబును జేదోయి గ్రహించిన విధంబు దూరప్రూణీ. 175
- వ. మరలఁ బల్లశాలదాఁకఁ బంపింతునాయన్నఁ జాన్పనాక రునరునలుగా రివ్వనఁ  
బల్లశాలాకవాటముపఱకుకఁ జని యటనుండి నెమ్మదిగ లోనికీజని. 176
- క. నీవంపించుటయైనది నే వచ్చుటయైన దెంతనేర్చినవారో  
యీవెరవెలుఁడైన చిన్న మ్మావనవాసమున కంపు నవసరమందున్. 177
- ఉ. తమ్ముండు నీదుమాట జవదాటడటంచును నమ్మకంబు చి  
త్తమ్మునయందు భద్రముగ దాచుము ముందదియేమియావదల్

క్రమ్మునో యట్టివేళల భరంవడి తమ్మున కప్పజెప్పి భా  
గ్యమ్మునుగాని జానకిగాని యెటె విడనాడిపోకుమీ!

178

గీ. మరల వచ్చితివన రఘూత్తముండు చాలు నేను వలదన నచ్చటికేగినావు  
వాండు వలదన నింకొక్కవానికడకు బోవలయు నేమి తెలియనిపాలంతి వనిన.

శా. కాదీమాటలు కట్టిపెట్టుము ననుంగైకొమ్ము కైకొన్నచోఁ  
జేదున్ మేయపు కాదు జానకియే నీ జీవంబుగా నెంతువో  
యాదింజూడును మీకు నిర్దటకు నన్యోన్యన్యరాగంబు ■  
ద్దా! దర్శింకరభూషు కార్ముకము బ్రద్దల్ మిమ్మునందించెనా.

180

గీ. తెలిసి యౌను కాదను రతిదీనయైన వనితను దిరస్కరించెడు వాని కెప్పుడు  
స్త్రీసుఖంబుండఁబోదునూ చేతులారంబున్యమనిచేయ నఘములుపొందునిజము.

శా. నా సౌందర్యము కాదు నీలలన సౌందర్యంబై సౌందర్యమం  
దో? సౌందర్యము దేశజాతులవి వేరూహించు, దేశోంగవి  
న్యాయం బొక్కొకచోట నొక్కవిధమో, ప్రాణీప్రజం బందు నీ  
హాసంధిత్సువు గాఢమో వలపు ముఖ్యంబౌను కామంబునన్.

182

చ. బ్రతికితి నే నహానములు వర్షము లింతటి యందగాడు క  
న్నతికిన మేలులేదు గదరా! మరియింతటి యందమెల్ల నీ  
వితమున నీమెయే యనుభవించునె యొక్కతె శేషస్వప్నీ యో  
వతమును వంచనంబునకుం బట్టెడు జీవితసారమందునన్.

183

చ. అనవుడు భూమిజాత కసురాంగన మాటలు సాజమైన పా  
యని కృవచే నహేతుకము లట్లనిపించి వ్యాధిశుతోడ ని  
ట్లనెఁ బ్రభు! యీమె యెంత నిజమాడును నీదగు నందమే నొక  
ర్తన .యనుభూతిఁగాంచి యవురా! కికురింతున జీవలోకమున్.

184

ఉ. ఈయమయందు దోసమొకయింపుకయైనను గానిపింపదే  
పాయక యల్ల సర్వఋషివాటికలందున మౌనికామినుల్  
తీయనిదృష్టి నిన్ననుమతించిన నాకు స్ఫురింపలేదు ని  
న్నాయమలెల్ల మోహకలితాక్షులఁ గాంచుట తెల్లమయ్యెడిన్.

185

క. నిను స్వామివంచుఁ ద్రిప్పిరి మనసులు వారెల్ల నీమె మానవికామిన్  
నిను నేనుచూచినట్టులఁ గనుచున్నది దోసమిందుఁ గలదే స్వామీ.

186

వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుండు ముఖరేఖలు బిగువుతేరఁగా నిట్లనియె.

187

గీ. ఆమెయెఱిగినకామంబు నదియెఱుంగ నీమెయెఱిగినవేదాంత మిదియెఱుంగ  
మనుజుండనునేనుమనుజుధర్మంబెఱుంగుదు నిలనధర్మంబుచాయనహించుటెఱుంగ.

- క. ఇదిజొరపురుష వాంఛా స్వదవృత్తిని భర్తనల్లె చంపెద ననెడున్  
ముదిసినదియుఁ గామము చావదు దీనికి సర్వపాపభాజన మగుచున్. 189
- వ. నేను దీనిమొగంబు చూడను. దీని నవతలకుఁ బంపివేయు మని స్వామి  
పెడమొగమైయుండ సీత గడగడలాడ నసురస్త్రి జానకీ గాంచుచు నిట్లనియె.
- గీ. అతని ముంతేలిచిలుక వీ యభినయంబు లేల యీకదలించిన దీపు కాదె  
యేమి బూచక్కిమాటలు నేమివగలు నేమిగుంటయాలోచన లేమిసెగలు. 191
- గీ. అనుజనిం జూచిరమ్మన నట్టులరిగితిని మఱింతలోఁ జక్రము త్రిప్పినావు  
మధురపరిహాసమూర్తిని మగనిఁ జేత నుంచికొని కీటబొమ్మ నాడించుచుంటి.
- క. నావక్షంబుగ నాడుట చూపి మగని మనసువిఱిచి సుందరముఖ రే  
ఖా పొందురిత జ్యోత్స్న ద్వాపనమును జేసి యాపతముగల్గింపన్. 193
- గీ. త్రాడువోలె వచ్చి దబ్బనమును బోలెఁ దేలునట్టియంత తెలివిగలవు  
ఇంక నెంతదాన వీవు కాకుండిన విఱిచి మగని వలను వేసికొంటి. 194
- మ. పదునాల్గేడు లరణ్యవానమునకున్ వచ్చుంబలిం గాన నే  
మదిరాలోచన యేమిచేయునొ పతిన్ మన్నించినట్లెప్పు కా  
పుదలం బెట్టినయట్లు వెంటఁబడి రావుంబెట్టుచున్నావు నీ  
యెద యాలోచన నేడు కాదనుము రేపేనిం బరివృక్షమౌ. 195
- గీ. అంత ఘధురంబుగానాడు నట్టి స్వామి యింతగా బిట్టబిగియించితీపుగాని  
భర్త వెంటడి కానకు వచ్చుటెల యా మఱిది భార్య తా వచ్చెనా వచింపు.
- మ. అవురా! రాచనెలంత లెందయినఁ దా రంతఃపురస్త్రిలు నీ  
సపురుంజూచిన గ్రామదేశములలో సంచారముండేయు చొ  
వ్వువలెం గన్పడు అక్షిదేవివి గుణంబుల్ రాశివైనావు నీ  
ధవునిం పట్టయమామకున్ జిలుకచందంబొప్ప వాడించుచున్. 197
- మ. ఎటనే నున్నదె రాజులంట! బలిరా! యీ యేకవర్షివ్రతం  
బట! నేదిన్నదికాదు కన్నదియుంగా దారెర! యేమాయమం  
దిటులంబెట్టితి ప్రాణవాధునకు నోసీ! మీరు వేదాంతు ల  
క్కట! ప్రాణాంతకమైనజాతి మిథిలాక్షునాధు లా యెల్లరున్. 198
- శా. ఈ పున్నన్ని దినాలు స్వామికి సుఖంబేలేదు నిన్ బండ్లతో  
గ్రీవాదేశమునందుఁ బట్టికొని భక్షింతుంజుమీ! యోసీ! యో  
సీ! వైయాఘ్రపు గాపువట్టెదనటం చేపారి ఘోరాకృతిన్  
రా వైదేహియుంగూక వెట్టి ధర మూర్చాగ్రస్తయై వ్రాలినన్. 199

- వ. రాముం డడ్డముసొచ్చి అక్షులుని బిలిచి యీమె దురాచరణంబు మాన్పు  
మనిన నాతడొమెను బర్ల శాలాబహిష్టలంబునకు గెంటి కలియఁబడి యుద్ధ  
మారంభించిన దాని వల్లెత్రాటఁ గోలుకొక్కరగాఁ బడఁద్రోసి మరియ నెఱికి  
చెవులు ముక్కులుత్తరించి వదలి యింకఁ బదియామడలలోని జంతువులకు  
భద్రము పొమ్మనిన నది ముక్కు వెంటఁ జెవుల వెంట నెత్తురోడికలుగా  
మింటి కెగిరిపోవుచు. 200

### లాటీపిటము

అవు నిల్లలుకంగనె పండువు కాదంభోదోద్యద్రాక్షసరాజుల్  
వివృతానమ బుద్ధతబాహులు వృద్ధీమోషానర్వాప్తభుజోగ్రుల్  
దవులం జనుదెంతురు మీదగు నీదర్పావేశాధఃకృతి బద్ధుల్  
నవలా చెవులున్ మునినాసికయున్ నద్దంపెట్టం బండవు ప్రజ్ఞుల్. 201

### అసంబాధము

కోటుల్ అక్షల్ దానప బలములు క్షోదించన్  
సీటుల్ గోటుల్ సాగవు పానంగదు నిల్వంగన్  
ధాటీ మోటీ ఘట్టన శకలిత దర్పంబౌ  
నాటోపంబున్ జూపంగ వెలదుఁక యన్నట్లా 202

### హలముఖి

ఎంతలేసి కుటిలుురా  
వింతలైన వలపులురా  
జంతలింకఁ దెలియునులే  
స్వాంతమందు శిఖులెగయన్. 203

### ప్రీడ

సురారాతి స్మరత్సేన్యం  
బురో సృగ్ధార రోదీయన్. 204

- వ. అని దూరదూరంబుగ నామె బెదరింపు మాటలు విననైన. 205

శా. హేమంతం బతిగాఢమై తుహిణసాహిత్యంబు దుర్వారమై  
సామీప్యంబులు దూరమై స్ఫుటదృశాపవత్తులున్ దవ్వులై  
యామై ధారణిజాతకున్ భయముపెల్లై కాననోద్యత్తురు  
స్వాముల్ శీర్షమనోజ్ఞ మాలిక లవశ్యాయ ప్రతివాక్యతుల్. 206

క. అటు లెగిరి చనిన దానవి జొటజొట స్రవియించు నెత్తుచుక్కలు మార్గ  
స్ఫుట భావ మేర్పరించుచు రటదంబుద మట్లు ఖరుని రాజ్యము చేరెన్. 207

క. ఖర్కుడు జనస్థాన వనదసుర భీకర శతపహస్ర శూర చమూ దు  
ర్బర నాయకత్వరేఖా భరితుఁడు దూషణునియన్న పటువిక్రముఁడున్. 208



- క. ఖరదూషెబులిద్దఱు సంభరిత తవస్సనముపాత్త వరగర్వితులు  
ద్ధుర విక్రమ రేఖా సంగర వీధీక్షుద్ధరా సుఖ వ్యాఘ్రంబుల్. 209
- చ. అపుడు ఖరుండు రాక్షస సహస్రము గొల్వంగె గొల్వతిరి యుం  
డి నదియు నబ్బరాశరు లనీకినినాడుని తోడంగూడి రా  
జ్యపుం బని చూచుచుండి ధరయందున మిన్నున నుండి వ్రాలిన  
ట్టి వడఁతి నవ్వగారి భ్రుకుటీ వికటంబుగఁ జూచు చిట్లనెన్. 210
- క. ఇటులిది యేనుమ్మా ముకు పుటముల నెత్తురులుగాఱు? ముక్కుం జెవులం  
గటకట! యిట్టెలయ్యెను బటువెవ్వఁడు నిన్ను నిట్టిపాటుం బఱుపన్. 211
- క. ఖర ధక్షరాజ నహోదరి నీకే ధక్షలేనిదా! యీ యటపి  
ధరణీస్థలి ఖరు నాజ్ఞా తిరస్కృతిం జెలఁగు నెవఁడు తెలియఁగ జాలన్. 212
- వ. అనినఁ జుప్పనాక గొంతెత్తి విలపించిన నతండు. 213
- ఉ. నిద్దుర పోవుచున్న యహి నిద్దురలేపి ఫజాగ్రమందునన్  
గ్రుద్దె నెవండు దాని పెనుఁగోఱలు క్రక్కువిపోగ్రవహీకల్  
ముద్దులుచేసి మ్రింగెడు విమూఢత వేనికింగల్గి మూర్ఛుండ  
గద్దరియెవ్వఁడో విలయకాల మహాగ్నులయందు దూఁకెడున్. 214
- ఉ. వెంగలి యంతకంటె అయభీకర సాగర వారిమధ్య మీఁ  
దంగను బోక పోయెన! శతప్రాదమున్ సహసా శతభ్రమిన్  
ముంగల నున్న సింహనటమున్ గవి యెఱ్ఱని గడ్డియంచు లా  
గంగనులేక పోయెన! నికామము త్రోసుక వచ్చె వానికిన్. 215
- చ. ఎవఁడు ఖరుండు శూర్యణఖ యెవ్వతె యెవ్వరటంచు నెంచెనో  
యపురపురా! సహస్రసమలైనది యీ మనపేరు చెప్ప గుం  
డె విరియు వీడెవండగుఁ గడిదిమగంటిమి నా సహోదరిం  
జెవులను గత్తిరించి విరచించుకొనెన్ దన దైనపుత్యపున్. 216
- చ. మొగి బహుకాలమై యననుభూతము మాకు నెవండు నెగుసేఁ  
త గడుసువారి యెవ్వఁడో విధాత్యవరంబులు పొంది క్రొత్తక్రొ  
త్తగఁ దొలిపొంగు నోర్చికొనఁజాలక దుష్టుండ చేసెఁగాని యి  
ట్లుగ మరి తానదేమియగుటో యొకయించుక యెంచఁజాలడే. 217
- చ. తెగి తిగకన్న వేల్చెదురు తీర్చిననైన క్షమింపరాని యీ  
దెగడును దెచ్చి జాలికనిపింపగ వేడెడు పోడిమైనగా  
మిగఁ దనుదాన చేసికొనె మిక్కిలి దైత్యులమయ్యుఁ గూడఁగ  
చ్చెగ ముకుకోయుటల్ మనము చేయమె యీదృశ జంతువెవ్వఁడో. ■■■

- చ. ఇది దనుజుల్ పొనర్చువని యెప్పుడు కాదు మనుష్యులే పొనర్చుదగు మనుష్యులన్ దిననివారల క్రౌర్యము యిట్టులుండు నీవు దినపు ప్రాణిజంపెదవుపో యిటు క్రౌర్యముచూప విట్టి క్రౌర్యదశకుఁ దానుపొల్పుడు సరాధముఁ డన్నముకాని చోటులన్. 219
- వ. అని శూర్యణును లేవఁదీయుచు. 220
- చ. తలఁచినయట్టి రూపమును దాల్చ సమర్థపు బాహువిక్రమోజ్జ్వల పటు శక్తియుక్తపు నసాధ్యపు శత్రుల కిట్టి నిన్నహోయులుచును వోని నిన్ గదలకుండఁగ బాహుల బిగ్గఁగట్టి వీనులు ముకుఁ గోయనెందఱు మనుష్యులు చేవగలారు కావలెన్. 221
- వ. అని కూర్చుండఁ బెట్టి. 222
- ఉ. ఏడువకుండఁ జెప్పుమ మహీయను లెవ్వరొ వారు లిష్టలోనేడ పొనర్తు నెంతయు నణియనులన్ వినువంటిదానినే కాండఁగఁ జేసినట్టి బలగర్వితు లీవనమందు నున్మియున్ గూడద యల్పరాక్షసులకున్ బెనునేగి ఘటించువారల్తె. 223
- వ. అనవుడు శూర్యణు. 224
- క. వారన్నదమ్ములిద్దఱు వారలలోఁ బెద్దవాని భార్యయు, విద్యుద్ధారా శరీరలత, సంసారార్ణవ తరి, కృపారస వయోనిధియున్. 225
- క. అల్పపు మనుధర్మ విధాజల్పాకులు నగ్నిహోత్ర సాంయాత్రికులున్ గల్పాంత వహ్ని రేఖా కల్పలు వారలను నన్నగారతఁడన్నన్. 226
- సీ. అపుడ విచ్చిన నల్ల యవివేపూవంచు నిగ్గులు వాని మైజిగి క్రొత్త తీర్పు వానివల్వరుస జీవపుఁ దమ్మిమానికంబుల యిరుదెస నన్న పోహలింపు వలరాచవారి యేల్బడిఁ బెద్దమాడుపు పొనుగిండి క్రొంజడ ముడిబిగింపు వాని కన్పినర మవ్యంపు వెన్నెలతీవ చివురాకు నునుదోక చిత్తగింపు
- గీ. అతనిఁగన్నులఁ జూచిన యంతసేపు నతనిఁగన్నుల జూచిన యట్లులేద అతనిఁగన్నుల జాడనియంతసేపు నతనిఁ గన్నులఁ జూచిన యట్లుకలద. 227
- క. వారౌత్తరాహులు నయోధ్యారాజులు పిన్నతల్లి యంపంగాఁ గాంతారావాసము చేయఁగ వారిచటికి రాక వచ్చి వదుముఁడేండై. 228
- గీ. అన్ననలుపు తమ్ముం డెఱు వంతెభేద మతనిఁగని యీతఁడని భ్రమ నందవచ్చు నడుము తొమ్ములఁ గన మృగేంద్రములు దీర్ఘ బాహువులు చావములు జటల్ వెరమశివులు. 229

వ. వారి నామములు రామభక్తులు భార్య వైదేహి. 230

శా. నాకబ్రంబుగనున్న దే విధమునన్ సన్నేలకుం ద్రోచెనో  
నా కైజంటను బిగ్గెబట్టెనా మరిన్ నా నాసకం గోపెనో  
చీకాకై యెఱుగంగ నేరను దటిప్పిప్రుక్రియావంతుండై  
యా కోఁతెంబలెనున్న అక్తులుని దౌరాత్మ్యం బసహ్యంబుగా. 231

గీ. మఱియు తొమ్ములలోని మాంసంబు వారి దోగిరములోన నంజకోకుండ నాకు  
నిదురపట్టదు నే బ్రయత్నించి వారి మనసు నొవ్వక మాటాడితిని గదయ్య.

అ. మనము దైత్యులమును మరివారు మనుజులీ భేదబుద్ధి వట్టరాదు వారి  
కసురజాతి సర్వమాఱిపోవలె వారి కగ్నిదగ్గమైన యట్టజాతి. 233

వ. ఇల్లనుచుండ నా చతుర్దశానీకివతులలో వార్తామంత్రియైన దుర్యుఖుండను  
వాడు ఖరునితో నిట్లనియె. 234

ఉ. విన్నవమాచరించితిని వీరినిగూర్చియె రెండుమూఁడు సా  
రైన్నగఁ బూర్వమీమనుజులే శరభంగుని యాశ్రమాంత ధా  
త్రి స్మరజాతి విప్రులు నుతింప సమర్థులమంచు నెంచుకొం  
చు న్నిఖిలాసురావ్యయ నిషాదనమందుఁ బ్రతిజ్ఞ చేసిరే. 235

శా. అందం దావయి నల్పరాక్షసుల సంహారంబు గావించగా  
నెందున్ సర్వసమర్థులంచును దలంత్రివ్వారి నమ్మోనులున్  
ముందా రాక్షసులెవ్వరున్ మన చమూముఖ్యత్వ మేపారమిన్  
సందిపింపదు శ్రద్ధ మీకు రిపులున్ సాధ్యత్వమున్ మీఱగన్. 236

చ. అన ఖరుండింత వారలది యంతయి నట్టుల లేదె వారలున్  
మునుపట నెందఱో యిపుడు మువ్వరె, వారలలో నొకర్లు కా  
మిని వదునల్వరున్ గలసి మీరదిచూడుడు పోయి వేగనం  
చని తనయవ్వగారిఁ జనుమంచనె వారికిఁ ద్రోవచూపగన్. 237

ఉ. ■ వదునల్వరున్ దృఢమహాయుధసంతతు లాసురీ సము  
ద్దీపిత మార్కులై వనగతిం జని రాముని పర్లశాలకున్  
గోపనయైన శూర్పణఖ కోయని రామునిఁ బిల్చి అక్తులుం  
జూపి మరితండే యనుచు సొంపుగ ధాముండు లోన నుండిరాన్. 238

క. ఇరుగో మాపేనాపతు లరుదెంచిరి నీవుచేసినది చెప్పునునన్  
దరణికులుండు చిఱునవ్వున సరి నీ మొగమే పచింపజాలున యనినన్. 239

ఉ. దుర్యుఖుఁ డుగ్రకోపపరిదూషితుండై యివియేటిమాటలో  
వర్మ! వెలంది నిన్ వలచివచ్చినదే యను నీవు కాదనన్

దుర్మదవృత్తి నేదయిన దోసము చేసెన యన్ము క్రూరతా  
కర్మకుఁ గొంచనట్టి మతికాక ప్రసన్నమతుల్ పొనర్తురా!

240

చ. తమి పెనుపైన నూరకొనె దానవి మిమ్మునువంటి నూర్పురన్  
నమలఁగలట్టి దీయతివ న్యాయమె యియ్యది దైత్యరాజు ప  
త్యము వచియించె దైత్యులమహా! పొనరింపమ యిట్లు మాకు న  
న్నముఁ బ్రియమారఁ జంపెద మనాథమనుష్యులె యిట్లు చేయుటల్.

241

వ. అనిన శ్రీ రామచంద్రుండు నిరుత్తరుడైన భక్తులుండిట్లనియె.

242

ఉ. ఆయన చేయలేదయిది యంతయుఁ జేసినదేను దుష్టకా  
మాయతవృత్తియన్న నొక పొద్దును బద్ధునుగాని యుండదా  
పోయెడిదేమొ దాఁ బడిపోవక భూసుతఁ జంపబోవునా  
న్యాయము చెప్పవచ్చితరయా పదునల్పరు గొప్పవీరులై.

243

క. అదికాదు నిజము చెప్పెరఁ బదియామడ మేర మునులు వనజంతువులన్  
గదలిన విసిపీల్చెడు నట్టి దుష్టురాలికిది శిక్ష డెవ్వరమవునే.

244

వ. అనిన రామచంద్రుండు నాకిది తెలియదు భోగవస్తువు లాఘ్రాణింతు నన్నది,  
మంచెవని చేసితవని.

245

శా. ౬ నేనావతులార! మీరు చని మీయర్హివతిం జెప్పు డా  
యాసంబేటికి, సర్వరాక్షసుల సంహారమ్ము గల్గంగ నే  
మీ సంతోషమే? దైత్యులున్ మునులసామీప్యంబు పోరాదు  
చ్చిసంపాదిత యజ్ఞకర్మలకొగన్ సేమంబు విత్యంబుగా.

246

ఉ. వింజము దక్షిణంబునను బృద్ధి విశాలముగాఁగ నున్న దిం  
దుంజను మీకు దైత్యులు మునుల్ వసియింపఁగఁ జాలినంత ధా  
త్రీం జనియించు దుంపలు ధృతిం దినవచ్చు ఫలాళి దున్నుకో  
నుంజను భూమి కాదవిసమన్ వనజంతువులున్న వావయిన్.

247

క. దైత్యులు మునులం దినియెడు మత్యధమత యేలగల్గె మౌనిజన తపః  
స్తుత్యక్రియ మీదు వధో గత్యగత కాకయేల గాపించెట్టన్.

248

మ. కొనుండీ రాజసహోదరిన్ జెవులు ముక్కుం గోతమేలయ్యె నం  
దున మీరిచ్చటి కేగుదెంచితిరి సుంతుల్ పోయి మీ రాజుతో  
ననుండీ మౌనుల జోలికింజవఁగ దైత్య శ్రేణి యంగీకరిం  
వను నాకట్టడి యిద్ది యొప్పుకొనివన్ వైరంబు లేదంతయున్.

249

చ. భరతుండు భూమిరా జతనివంపున వచ్చితి వేను రాముడన్  
దరుణీయుఁ దమ్ముడున్, దశరథక్షతినాథుని పుత్రులేము, నా

భరతుండు సర్వధర్మపరిపాలన తీక్ష్ణుండు, దైత్యజాతికిన్  
ధరవయి నిల్చుకోర్కీకలదా, మును లగ్నులు సుష్ణ గావలెన్. 250

క. ఒక యాడదాని చెవులున్ ముకువుటముఁగొఱకు వగవఁ బోకుండుఁ దిలిజ  
ప్రకరంబు సర్వనాశనమకటా! చేసికొనవేల యల్పపుణ్యనికై. 251

మ. అనినన్ దుర్ముఖుఁ డోరగా నగి బలే యన్నావె? యీసీ ధను  
స్సును విన్నంగని నాల్గుమూరల మనుష్యున్ మేము నీగీయు గీ  
తను నిల్వన్వలె? నిన్వధింపక ఖరున్ దర్శింపఁ బోలేము, యం  
చును శూలంబును స్వామిపై వినరెఁ గొంచున్ వజ్రకల్పంబునున్. 252

క. ధనువువఁద్రాటిని గూర్చుటయును బాణంబును దొడుగుటయును రివ్వనున  
మువ శూలము విఱుగుటయును వసఁగా నిదియెల్ల జరిగెనా యనిపించెన్. 253

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు రక్కసుల చెవులు దిమ్మెక్క ధనురాస్థాలనంబు చేసి  
యిట్లనియె. 254

ఉ. ఏ నొకరుండకాను జగమెల్లను నేన ధురాత్మలార రం  
డీ నిమునంబు వట్టదు సుఁడీ మిముఁ జంపఁగ, నివ్వడైననుం  
బూని వచించెదన్ దిరిగిపొండు, వచింపుడు దైత్యరాజుతో  
నా వియమంబునన్ నడచినందగు నన్న మహోగ్రమూర్తులై. 255

క. పదునల్గురు దానవులున్ బది పది శూలముల మఱియుఁ బదిపది పరిఘల్  
పదిపది వట్టినములు పది పది చక్రంబులును రాముపైఁ బరచింపన్. 256

గీ. అయిదువందల యర్వది యాయుధముల లిప్త శతశోక భాగ కాలిక విముక్త  
ద్వంద పుషత్కవిదారణ దీప్తచాపుఁ రఘూత్తముఁ డత్యుగ్రుండై వెలింగె. 257

వ. మరియు శ్రీ రామచంద్రుం డిట్లనియె. 258

చ. కడుపడి మీరు చచ్చి యొక కార్యము పుట్టదు మీరు పోయి మీ  
యొడయనితోడఁ జెప్ప డతఁ డొప్పుకొనన్ సరి, కాదయేని య  
వ్పడ చనుదెండు దానవచమూ బహుగాఢ సహస్రయుక్తులై  
చెడుటయొ కాదొ తేల్చుకొనఁ జెల్లనయవ్పడ యన్న దానవుల్. 259

చ. మొగిం బదియైన శూలములు ముక్కలు చేసిన యంతఁ దీతె వో  
లిగఁ జని రాజుతో ననవలెన్ జగమెల్లను మమ్మొందాకె నం  
చాగి శతమున్ సహస్రము మహోగ్రములైన మహాయుధంబులన్  
దెగి రఘురామునేసినను దీపిత విద్యుదుదార చాపుండై. 260

చ. రఘువతి తన్మహాయుధవరంవర ముక్కలుచేసి గాఢదీ  
ప్త ఘన చతుర్దశంబులగు బాణములెక్కిడి వీరుదీనితో

విఘటితులైరటంచు వడి విడిచిన గుండెలు వ్రచ్చి హోరుతో  
నుఘన విరోధులందఱును మ్రుందిరి తాము నిమేషవేళలో.

261

క. అంతట శూర్పణఖా దుర్దాంత మహోదన స్వరప్రవిలులితా  
శాంత ప్రతినిస్సన రేఖాంతముగాఁ జల్లవడియె నాశ్రమవనమున్.

262.

మ. మరలంజాచె ఖరుండు శూర్పణఖఁ గుంభధ్వాన ఘువ్యత్వయో  
ధరముం బోలినదాని నెండిన యస్పగ్ధారల్ ముఖంబందు ని  
ర్భరమై మూర్ధజలగ్నమై బెరుడులై రాపిల్లుదానిన్ నమ  
స్తరుజల్ తన్నునె పొందినట్లుగను సంత్రాపించుదానిన్ వెనన్.

263

సీ. కడచిన యామిని పిడుగువడ్డ సగంబు మాండిన తలయైన మద్దిచెట్టుఁ  
బోలినదానిని, ముంచెత్తు వానలు సగములోవచ్చినం జల్లనారి  
పోయిన కావ్వంబుఁ బోలిన దానిని, గహనంబులోఁ గుంటగట్టులోన  
మట్టలెండి జలాన మాఁగిన చిట్టితఁ బోలినదానిని, సోలుదాని

గీ. నెడపెడగవాయుపులువీన నిట్లునచ్చువాయువున వంగుచును నట్లునచ్చువాయు  
పూరణమున నాగుచు నాఁగిమొరయుచున్న వేణు వల్మీక గుల్మంబుఁబోనిదాని.

చ. కవి వనమూలికల్ వెదకి గాయము మాన్పుకొనంగరాదె యిం  
కను వగవంగనేల? పగగల్గినచోఁ బ్రతికార మాచరిం  
చిన వెనుకన్ వగర్చుటయు జెందదుపో, వదునాల్గమంది నీ  
వెనుకనరార యెచ్చటికి వెళ్ళిరి నా నది యట్లె యేడ్వగన్.

265

ఉ. తో డశనిప్రభావులఁ జతుర్దశ వీరులఁ బంపితిన్ మఱిన్  
సూడును దీతె, నింకవగచుం బనియేటికి? లెమ్ము, దుర్ముఖుం  
డేడ? నమస్త శత్రుభయపేతువు నీతివిచిత్రబుద్ధి, నీ  
తోడుగ వచ్చినట్టిరును దుష్టనుహాప వహ్నికల్పరున్.

శా. క్షుద్బాధా వివృతాస్యమై చను మృగేశున్ గ్రూరదంష్ట్రాగ్రహో  
ద్యద్బుద్ధిన్ బయిదూఁకి జాలెడమచేతం బట్టి గల్లప్రదా  
వద్బాహోచ్చటఁ గోఱబాడివడు చేపంగల్లు సచ్చార్య రే  
ఖోద్భిబ్భోకులు జైత్రలక్ష్మికి మహాహల్ యుద్ధరంగంబుల్.

267

చ. కనువడి త్రోవ దేవతలు క్రమ్మంగ నెంచెడునంతలో భయం  
బున నతిచేయుచున్ దొలఁగిపోవుచు నుందురు కాదయేని యీ  
దనుజులదైన చచ్చుటయుఁ దానమరత్వము వారిదేమి చె  
ప్పవలయు నట్టివారు నుమి వంచిన యీవదునాల్గమందియున్.

268

- గీ. ఈ మనుష్యులదగు మృత్యువే విచిత్ర మిచటమనచేతం జచ్చెద రిట్టులేగి  
స్వర్గసీమకుం బోదురు స్వర్గవాసులకు దితిజబాధ యింతచాలనివిధాన. 269
- మ. అనినన్ దానవి నెత్తిమోదుకొనుచావో యంతసౌభాగ్యమా!  
నను మాత్రమ్ము మిగిల్చినాడు పుతనానాథుల్ తదియోగ్రభా  
ణ నికాయమ్ములఁ జచ్చినారును త్రపానర్దన్ నినున్ జూడవ  
చ్చిన నాకే యది యేమి చెప్పవలయుం జిత్తంబునం దోచదే. 270
- గీ. మరలమరల నడిగెం ఖరుండేమియేమి చెప్పమని మరల మరల ముగుదచెప్పె  
నంత దానవునకు నాశ్చర్యమై దుఃఖమై కడిందికోవమయ్యె తుదకు. 271
- సీ. ఎవరో మనుష్యజాతి, వనిత యొక్కతె యిద్దరు పురుషులు నేగుదెంచి  
వంచవటీ ధరా ప్రాంతమ్మునన్ వసియించుచున్నా, రటకేగి శూర్ప  
ణఖ చంపగాఁబోయినది వారి, వారామె ముకు చెవుల్ తరిగిరి, వికటమతుల  
దుర్ముఖ ప్రముఖ చతుర్దశానీకీనీ వతుల వారిని జిగవఁ బంపెఖరుండు
- గీ. మరియుఁ బలుచాపశిక్షా సమర్థులైన వారిచే సంపాదించఁగాఁ బడిరి దైత్య  
సైన్యపతు లన్ననుడి జనస్థానమందు నంత నానోటనానోట వ్యాప్తిఁగాంచె.
- వ. యుద్ధవరిషదర్శనమాహూతులై సర్వమహోసేనాధిపతియైన దూషణుండును ఖరుని  
యంగదక్షకుండైన త్రిశిరుండును, దూషణునిసేనావతులు మహాకలావ స్థూలాక్ష  
ప్రమాథులును మిగిలిన వన్నిద్రులు సేనానాయకులు శ్వేనగామి, పృథుగ్రీవుండు,  
యజ్ఞశత్రుండు, విహంగముండు, దుర్బయుండు, కరవీరాక్షుండు, వరుండు,  
కాలకార్యుండు, మేఘమాలి, మహామాలి, సర్పాన్యుండు, రుద్రరాశముండు  
ననువారును ఖరునితో సప్తాదశ సంఖ్యాకమైన పరిషత్తు తీర్చి ఖరుండు శూర్ప  
ణఖను జరిగిన పృతాంతము చెప్పుచున్ననామె యిట్లనియె. 273
- ఉ. నా కనిపించు నాకృతి పొనర్చిరి రాముండు లక్ష్మణుం డయో  
ధ్యాకుభృదాత్మజుల్ విమతు లంతట శ్రీఖరులున్ దదీయశి  
క్షైకితాత్ము లుగ్రరణ చండ చతుర్దశ సైన్యనాథులం  
జేకొని వంపఁ బంచవటీ చేరితి మచ్చట వారి యున్మితాన్. 274
- ఉ. దుర్ముఖుఁ డిద్రిన్యాయమపు త్రోవయె మీకని యాడ, సోదరుల్  
దుర్మదవృత్తి న్యాయమపు త్రోవయె పొమ్మని, రంత గాడకో  
పోర్మినపాసభీకర మహోదధి యోచును దుర్ముఖుండు మీ  
కర్మ యిదిట్లు త్రోసి చనెఁ గాకయటంచును శూలమేసినన్. 275
- క. రాముండది యొక్క బాణముతో మలంగించి పెనుకినుక దోషాచరులా  
రా! మీరాజునకుం జెప్పడు నా మాటగనంచు వెట్టి నాలుక విప్పెన్. 276

- గీ. లోకమెల్ల నాజ్ఞలోనిదియట తన కందుచేత మునుల నశనవాంఛ  
దనుజకోటి యింకఁ దాఁక రాదట తాఁకి రేని చచ్చినారె యీ యసురులు.
- మ. ఇంకనేమున్నది మీరు మీఖరుండు విల్లేపోయి మోకాళ్ళపై  
వికృతాకారులు దోయిలించి ప్రభువా! విశ్వేశ! మమ్మింకఁ జం  
పక మన్నింపుమ మౌనులం దినము నీ పాదంబులానంచు త  
వృక సేమింతురొ యేమొ దుర్ముఖముఖుల్ ప్రాణంబులంబాయగన్. 278
- వ. అనిన వారిలో శ్వేతగామి యిట్లనియె. 279
- సీ. ప్రాగ్విశాగజ చతుర్దంతముల్ నందిట నిఱికించి నడలించు గరువతనము  
తాటక నామె సంధానించె దొబుదొల్త, గాధేయయజ్ఞ విఘటకులన్ సు  
బాహు మారీచుల వధియించెను సుబాహు, మారీచుని సముద్రమధ్యమందు  
నెగచె, దుహిసభూమిభుత్కన్యకా మనోహరుకార్యకంబును విఱిచె బరశు
- అ. రామునంతవాని ప్రతినివీటంచుచ్చె నతఁడు వెఱచి వరస, నంతజోడు  
నితనిమీదికల్లె యేవదునల్వరో యేగినంత దాననేమిఫలము. 280
- క. శరభంగమౌని యాశ్రమ ధరణీస్థలి పాసి నంత తానెచటెచటో  
తిరిగెను గావలె వారాహులకు వీతని వదంతి యందదు పైనిన్. 281
- వ. నాఁ ద్రిశిరుండు. 282
- మ. వడి మారీచుసముద్రమందున విదుర్బంజాలెనన్మాట యె  
క్కుడె యాతక్కినవానికేమి యదికైకోనంత సామాన్యమై  
విడువన్ రాదను దండకానతమహోర్విన్ దాదృశుండున్కి క  
ట్టడి నిర్దా పొలదిండిగుంపులకు దట్టంపొను ముమ్మాటికీన్. 283
- చ. అలువపు దైత్యులం బనుచుటందుమె దుర్ముఖ ముఖ్యు లందులో  
వలం బదునాల్గుమంది సులభంబుగఁ జంపెన వానిమీందఁ బో  
వలయును నేనో దూషణుండో వచ్చిన యీ వరిషత్తునందఱో  
యలుచుల మూక తున్నటుగ నంపిన మారక చంపికొంటయే. 284
- వ. మరి దూషణుండిట్లనియె. 285
- గీ. పిన్నపామునైనఁ బెద్దకత్తును గొట్టవలయు నంద్రు దండవాడు లితఁడు  
పిన్నపాముకాదు వృథులచమూయుక్తఁ జననెవలయు వాని సంపారింప. 286
- చ. అనిన ఖరుండు దుర్ముఖ ముఖాసుర వీరచమూ మహాదీనా  
ధ నికరమున్ వధించిన విధంబును శూర్పణఖా విరూపణం  
బును పచియించు నాతని ప్రభూతభుజాబలసంపదన్ వధిం  
వను మరియల్పపుం జముపు పంపక యీ వరిషత్తు పిల్చితిన్. 287



- ఉ. మీరలు వల్పపుంబునిగ మేకొన రియ్యది నర్వనైన్యయా  
త్రారభనంబునం జనియ దండకకానన ధూమకేతులన్  
వారి వధింపఁగావలయు వచ్చిన యావదకంటె వారు దు  
ర్వారులటన్న యల్పముని భావన బాధ ఘటంపఁజేసెడిన్. 288
- గీ. సాధుమృష్టాన్న భోజనసమయమందుఁ బంట్రీకిందికి గులకతా వచ్చినట్లు  
పిండొకఁడు వచ్చినాడయ్య వీరమాని యల్పమునులెల్ల పిండొకఁడధికుండంచు. 289
- క. ఇదుగుర మన్నదమ్ముల మైదుగురికిఁ బెద్ద యొక్క యాడవడుచు ము  
క్కెదిన యామెం గాంచుచు నేదీ యేమంచు బ్రతుకు టేదైత్యులలో. 290
- వ. అంత శూర్పణఖ పరిషన్నుఖమై. 291
- ఉ. అక్కట నా సహోదరుల కందఱు కేననఁ జెప్పరాద యా  
మక్కువ వారు బాహుబల మంధరు లంచును జెప్పినాన వా  
రెక్కడ నాదుమాట చెవికెక్కెనె వాసరులున్ నరుల్ కదా  
యక్కర మొక్కడే వెనుకనైనది భేదమదేటినప్పులో. 292
- గీ. ఇంత బలగముండి యిన్నాళ్ళు నింతగా బ్రతికి వీరిచేత భంగవడుటో  
వీరిచేతఁ గన్నవిప్పిన నా తమ్ములార! బూదియైనవారితే. 293
- వ. అంత ఖండు మహాసేనాధిపతియైన తన తమ్ముని దూషణునిసర్వసైన్యము  
బయలుదేరదీయించుమని తనరథం బాయత్తవఱువు మని యాజ్ఞాపించిన బ్రభా  
తంబు. 294
- సీ. మార్యాంశు మాలికా క్షుభ్యన్నత మహాంధకారమ్ములొక చోటఁ కరుడుకట్టె  
నద్యో మహేంద్రవజ్ర నికృత్తపక్షమ్ము కాలంజన మహాద్రి కూలంబడియె  
రుష్టవాంఛా మహాద్రుత నిర్దురిణ్యార్థ మూలవంకము త్రవ్వ కోలుకొనియె  
వటుకృష్ణపక్ష క్షిపాతమః పూర్వభాగ వికాయ మొకయెడఁ గ్రమ్ముదెంచె
- గీ. ననఁగ దోమరపరిఘశూలాసినమితి మిణుంగురుంబుర్వులోషధుల్ మిళితమత్స్య  
ములు పతత్తారకా శ్రేణికలుగఁ దీనర దానవ చమూ సహస్రసంతాన మొప్పె.
- వ. విహంగమాది నవచమూపతులు నవసహస్ర సైన్యాధిపతులై వ్రదాన సైన్యముగా  
మహాకపాల స్థూలాక్ష స్రమాధులు మూండు మూండు సహస్రదళములతో నిరుపా  
ర్బుంబులను బశ్చాద్భాగంబునను నిలువ సర్వమహాసేనాధిపతియై దూషణుండు  
ద్విసహస్రచమూ నాయకుండై యగ్రభాగంబున మహావేతయై, త్రిశిరుండు శ్యేన  
గామి పృథుగీపుండుయజ్ఞశత్రుండు ఖరునిరథంబునకుఁ జతుర్దిశార్థకులుగా నిలువ.
- సీ. రిపులఁ గివ్వించనేర్చినయట్లుగాఁ బురశ్చలిత వతాకావ్రచండమైన  
యల్పాసువులఁ గ్రోలునట్టి నాల్కలువోని పట్టిసాద్యాయుధ ప్రబలమైన

తౌడ్డి బరాధూతశత్రు కథావిధంచైన వీరకథా చిత్రవిపులమైన  
జైత్రయాత్రారమా శౌర్యపరిష్కంగ మన నధిజ్యశరాసనాత్మమైన

గీ. దైత్యరాజ్యేందిరా రశనాత్మదార కనకమణి కింకిణీ విసూతనమునైన  
రథముపై నధిరోహించె రాజు ఖరుండు బహుళ హేషాచలత్ సైంధవంబునైన.

శా. నానా దైత్య చమూగఘోగ్ర విగళ న్నాదంబు లాకాశ వీ  
ధీ నిర్వ్యాఢ ప్రచండ వాయులహరీ దృవ్యత్తరంగావలీ  
ధ్వనాభంబు దిశాప్రపూర్ణముగ మూర్తాండాంశు దీవ్యచ్చిర  
స్త్రాణంబుల్ పదునాల్గువేల దివిటీల్తారాడు నట్లాప్సంగన్.

298

క. జయజయ ఖరదైత్యేశ్వర! జయజయ ఖర శౌర్యరేఖ జయ! శత్రువరా  
జయ! జయ! తేజో భరదుర్జయ! జయ! యని మిను నినాదచటులంబయ్యెన్.

గీ. అన్నయెక్కిన రథమున కన్నఁ గించిదూన వైభవరథమున నొప్పె దూష  
ణుండు యజ్ఞశత్రుండుత్రిశిరుండు శ్వేనగామియునుబృదుగ్రీవుండు ఖరములెక్క.

మహాస్రగ్ధరలు.

మెరసెన్ దైత్యేంద్రసేనల్ మిళితకటువచో మీయమానాత్మకోపో  
ద్దురతా వాచాట్టపోస ద్రుత ఖగనివహాధూతి సంక్షిప్తమాన  
స్థురితాకాశేందిరా నిష్ఠుర భయజవిత స్యూతపుల్క ప్రమోహ  
త్కరలగ్నాపి ప్రచండగ్రహవతి సుషమాదర్ప సాంకాశ్య మొప్పన్.

301

కదలెన్ దైత్యేంద్రసేనల్ కలితవటుదిశా గంధనాగేంద్ర కుంభ  
ప్రదరామాతంబు వోలెన్ బదహత ధరణీబద్ధ భూమీధరాధః  
పద వక్రశూలి కోణావతిత కషణ ద్రాగ్పాథ బాధాసహందై  
వదదాశా వక్షిణిలోన్మద గరుదనిలాంత ప్రమీలాక్షిమాలన్.

302

నడచెన్ దైత్యేంద్రసేనల్ సతధరణీమహానాథ నిర్మధ్యమానో  
గ్ర డిమాభీలాత్త బాధాగతి చలిత శిరఃకాండ నిష్ప్యాత జిహ్వ  
జడ నేత్రాకార రేఖాచటుల ఫణధరస్వామి బుస్సాధ్వని భ్రాం  
తి డయత్కూజ త్క్రిమిశ్రేణి శలభనివహోద్రిక్త మర్యాదగాగన్

303

న. అద్దానవబలం బిట్లు పోవుచుండ.

304

జలదము.

భీకరగర్భభారుణము పెద్దమొగిల్ ప్రాకట శోణితోదకము వర్షము ద  
ర్శికరపుచ్చధారముగ పృథ్వయ బాధాకరఘోరమై కురిసె నచ్చెరువై.

305

భాస్కర విలసితము.

నల్లవివెలుగులు నెత్తురు రేఖల్ నాగలి విరిసిన గురుసులచాలుల్  
నెల్లగ రవివరివేషము కట్టెన్ భీకరవలయిత ఫణధరీశిన్  
వేల్లదధిక గరుదంచలరేఖా వృత్తిఁ దిరిగె ధ్వజలగుడుము చుట్టున్  
భల్లక విభ తనుగృధ్రము చంచూపాహితఖర వలలము ప్రళయందై.

ఖచరప్పుతము.

వికృతదుర్ముఖముల్ వలఖాదుల్ విన్వరముల్ మృదుల్ ఖగ  
ప్రకరముల్ ద్రుతజంబుకపంక్తుల్ పాటితమంగళరాఘుల్  
వికటదంతము బూర్జితసత్త్వావిర్భవ నిర్భయయాననం  
డ కుటిలోగ్రము లంత జనస్థానక్షమలో విహరింపఁ.

307

మేఘవిన్వార్జితము.

అకస్మాత్పుట్టెన్ చైలశిఖరనమందై మహామేఘ మొక్కం  
డు కాలాభిలోద్య చ్చిఖినికర గండూష భూమోగ్ర రేఖల్  
నికామం బాకాశవ్రకట నినదానీక సంజాత కల్పం  
త కాలందై క్రమ్యైన్ దిమిరచయముల్ దర్పచండబు లొప్పన్.

308

భుజంగప్రయాతము.

అవర్వంబునన్ రాహవంభోజబంధున్ కృపాదూరుడై గాఢకృష్టిం గ్రసించెన్  
క్షుపావేళ కాకుండ సంధ్యారుణచ్ఛాయ పొందెన్ వహ్నిమాంసహార్దరాణందై.

విమానము.

అమేఘమాకాశమందున్ గమించి విద్యుత్తు పొందెన్  
వమేతముల్కాప్రపాతంబమేయమై పాలై నెల్లన్.

310

వ. అంత తొక్కుతోఁ గొట్టిన గ్రద్ద బాహదండంబునఁ జెడఁద్రోచి సీదరించి ఖరుఁ  
డిట్లనియె.

311

క. ఎవడో యల్పిష్ఠనకు నశివమో శివమో మరేను శీఘ్ర కరతలో  
దృవ గాఢచపేట గళిత నవగ్రహండ్ నాకుఁ బుట్టినా యశుభంబుల్.

312

చ. కలిత సహస్రవర్షముల కాలము చేసితిమెన్ని సంఘం  
బులు మనకొక్కయింత నొకపొంతం బరాజయమన్న దింతయున్  
తలంచి యెఱుంగ నీవనవదంబునకున్ గగనానికిన్ మదం  
బలమెను నావ్రయాణసమయంబున నీగతి వెఱ్ఱు జెత్తంగన్.

313

మ. కనుబొమ్మల్ ముడిపొందినన్ జెదిరి చీకాకైన్ దిక్పారున్  
మనసే సుంతయుమాఱినన్ వినతమై మన్నించుటాతొలి, నా

కును నల్మగ్రహపాతముల్ జలదముల్ గోమాయురావంబులున్  
కన హాహా! వదమా చమూనివహమా! కాంక్షావధుల్ కల్గంగన్. 314

చ. కలుపెడో వ్రేలెడో గిడవగడ్డలు రాముండు లక్ష్మణుండు దు  
ర్యోణములు లేచినంత నశుభంబులు చెప్పెడు వెట్టిభూతముల్  
కణకణలాడు నిష్కలకంఠెను దీక్ష్యములైన కన్నులం  
గణికలుగాంగ మార్చెదను గాక వదండు చమూమహివతుల్. 315

సీ. మాయవ్వగారహో మహవీయ పౌలస్త్య పంశగౌరవవీయ, పట్టిగొడ్డు  
కాక క్రిందును మీందు కానవేరని పండునివ్వల వారిగుండెయెఱచి  
చీకులుగా, నభిషేకధారాభూత తద్దేహరక్తంబు త్రావవలయు  
ననినంత దైత్యసైన్య గళోత్త జయ జయా రావముల్ నిండె నాశావధిగను  
గీ. నడచెసె న్యంబు లంత మంధానగిరియుంగుదురుతొలచిన గతి మహానదియుం గట్టు  
గండివడేనట్లు దిగ్గజ గండదాన జలములింకెడు వదహతి చండముగను. 316

క. కిక్కురుమన లేదప్పడు నొక్క మహాభూతమైన, మరిసిన వేల్పుల్  
నుక్కిరి, మునుల ముఖంబుల నొక్కమ్మడి శాంతిపాఠముల్లము లురలెన్.

గీ. వృష్టి గోబ్రాహ్మణులకును వృష్టిసర్వభూతములకును వృష్టిప్రభూతశౌర్య  
లకును దశరథ శ్రీరామలక్ష్మణులకు వృష్టి సర్వధర్మార్థప్రశస్తలతకు. 318

చ. దనుజచమూ నముత్త నినదంబు వియత్పద మావరించి ముం  
దునకు మరుత్తరంగములతోఁ జని యామడ దాఁటి విన్నదన్  
వింబడినంతదప్పు కనిపించెను దుశ్శకునావళిన్ భయం  
బునుగని కారణంబెఱుంగఁ బొందక భీతి వహించిరెల్లరున్. 319

ఉ. అతతపర్వశాస్త్ర ధిషణాంచితశీలుండు రాముండెల్ల యు  
త్పాతములం గనుంగొనుచుఁ దమ్మునీతోడ వచించెనిట్లు నా  
చేతము సంశయంవడెడుఁ జేసిన శూర్పానా విరూపణో  
ద్యూతఫలంబు వెంబడిన పుట్టెడునట్టుల నూహచేసెదన్. 320

గీ. ప్రకృతిని నహేతుకమ్ము బుత్పాతములు మనుష్యలోకజీవిత ఫలభాష్యకారు  
లౌచు నంతర్భాషిః ప్రకృత్యనుచలత్పరస్ప రాకృత్యమాణతారంభ మేచు. 321

ఉ. ఆవె వచించెనేకద ఖరాసురసోదరి నంచు నిక్కమే  
ఆవదునాల్గుమందిని రయంబునఁ దోకొనివచ్చె వెంబడిన్  
గోపన కామెకుం దితిజకోటి వశంవద మంచుఁదోచు నే  
నావతు లంతమంది మరణంబు ఖరాసురుఁ డెట్టులోర్పెడున్. 322

శా. ఆ నైన్యంబది యెన్ని వేలగునొ యూహంజేయఁగారాద  
రానీ! నమృత్యురీవేషణంబొనరుతున్ నిక్కంబుగా సాధు వే

ఊ సామీవ్యముగల్గె దైత్యబల మేలా వచ్చునొక్కమ్మడిన్  
ద్రాసం దెప్పటికపై క్రొత్త ఋషినంతానంబునం దయ్యెడున్. 323

క. వదిమందిం జంపి యిచ్చటఁ బదిమందిని నవటంజంపి ఫలమేమీ దు  
ర్మదదైత్యమూలబల సంపద చితికినగాని వారు వంగరు తుదకున్. 324

క. పదునేనవ నమ వచ్చిన మొదలిదినందే యయోధ్యపురి నుండక త  
ప్పదు మతితీక్ష్ణుఁడు భరతుఁడు కొదయగు మనమాట మౌనికోటుల యందున్.

మ. మన మున్నున్నిదినాల పాటును నిలిపద్వేషులున్ మౌనులం  
జెనకందోవక సీవయోధ్యపురికిం జేరంగఁ బైవడ్డితో  
మునిసంతానముపైని కోవమఖిలంబున్ దీర్చు రీదైత్య బా  
ధను వారించుటన్న నావలుకు మిథ్యారూపమై పోవగా. 326

క. అది వదునల్గురు చచ్చినయది చెప్పఁచు నేను నియమమాడినయది చె  
ప్పదొ నానియమమెఱిగినట్టి దితిజవతి నేన తెచ్చుటే వగ తెలుపున్. 327

మ. విడియుద్ధంబున నెంతమందినయినన్ వింటన్ విదుర్బంగ నొ  
క్కఁడు చాలుంగద నేనొ సీవొ మఱి యొక్కఁడీవుగానేగినన్  
వడియై నాకు మనస్సు నిల్వదు మహాబాహువ్రచండుండ వీ  
వెడఁదన్ నేరక కాదు పెద్దనగుటే యీ ప్రేమకున్ హేతువై. 328

క. వాఁడెంతవాఁడు నైనను పోడిమిఁ దలిదండ్రులకును బొరి నన్నలకున్  
వాఁడు వసివాఁడె యనియెడు వాఁడి చెడద యెడఁద ప్రేమ వైభవవశమై.

శా. నీవుం బంటవలంతిక్మాఁతుఁ గొని యాసీరంద్ర కాంతారపుం  
గ్రామాధీశ విగూఢ కందర తటం గాపుండు మీలోఁ జమూ  
రావంబయ్యది యెంతదగ్గఱ వినన్ రానైనదో చూడు నీ  
నేవాసక్తికిఁ గ్రిందుపేయుము రణోత్సేకంపు టుత్సాహమున్. 330

క. ఈ మాటకుఁ బ్రతివలవదు నామై నొట్టంచుం బంపినన్ జానకీయున్  
సౌమిత్రియు శైలగుహో సామీవ్యము చేర రామచంద్రుండు వెలుచన్. 331

వ. అగష్ట్యపాయసీభూత కవచకార్ముకంబులు ధరించి వింటికొప్పన నల్లెత్రాడు  
బిగించి దైత్యసేవారావంబున కెదురుచని యొకయల్పగిరిపెన్నుగాఁ గఠినశిలాదే  
శంబున ధనుష్కీటి కక్షభాగంబునఁజేర్చి వ్యతస్తపాదుండైనిల్చి దైత్యసేనరాక  
కెదురుచూచుచుండిన సంతర్క్షిసముపాత్తులయిన మునులు దేవతలు నిట్లనుకొ  
నిరి. 332

క. ఇతఁడొకఁడు దైత్యసేవావితతులు పదునాల్గువేలు వెక్కనమగు వా  
రితఁడేమి యోనా యకటా నతముగఁ బొసంగంగఁ ద్రోసినా మీవఱకున్. ■■■

- అ. అన్నదమ్ము లిద్దరైన బాగుగనుండు నపుడు సీతరక్ష యమరచోడు  
నద్దదైత్యజాతి నమ్మిన దెవ్వరు నొంటి వర్ణశాలనున్న సీత. 334
- మ. మరియున్ దేవతలైన తోడుచనినన్ మన్నించునే రావణుం  
డరరే యీతని కేమికిడగునో సిద్ధాన్నందిదేహానాకో  
పరమందై చను శాంతి యీతని ముఖాబ్జంబందు భాసించు ని  
ష్కరమో సంగరమగ్నిహోత్రములు గండూషించు ముమ్మాటికిన్. 335
- గీ. స్వస్తిగోబ్రాహ్మణులకును స్వస్తి సర్వభూతములకును స్వస్తి ప్రభూతశౌర్య  
సాగరునకును శ్రీరామచంద్రునకును మరియు స్వస్తి వైశ్వానర మార్గమునకు.
- చ. అని యనుకొంచునుండఁ బృథనావళి దృష్టివధంబు చేరినన్  
గని రఘురాము సైన్యపు ముఖంబున వచ్చెడిచుప్పనాక యం  
తన గళమెత్తి వాఁడెయనినన్ ఖరుఁ డన్నయ తమ్ముండౌ యనం  
గను నవహర్షకాంబుధరకాయుండు చూడవె యన్నయే యనన్. 337
- ఉ. ఉద్ధతుండింతసేన కెదురొక్కఁడుగా నిలుచుండె యుద్ధన  
న్నద్దఁడుకూడఁ దోలుమనినన్ ఖరుఁ డంతట సూతుఁడేచినన్  
గ్రుద్ధ చమూనతుల్ చముపు కోయనియార్చుచు నాయుధోగ్రసం  
పద్ధతశౌర్వులై పరుగుహఱుచు రామునిపైకి దూఁకుచో. 338
- అ. అసుర చమువుఁ జూచినంతన రాఘవు నొడలుమండి కోప ముబికిపోయె  
మరల ఖరునితోడ మాటాడవలెనన్నమాటగూడ స్వామి మఱచిపోయె. 339
- వ. అంత నారక్త నేత్రుండు విస్తారిత వక్షుండు శ్రీరామభద్రుండు ధమవుచేబూని  
జ్ఞానిస్వాసంబు గావించిన. 340
- క. పరువుల వచ్చెడు సైన్యము వరాక్రమము డింది నిల్వఁబడె దైత్యచమూ  
ద్ధరరావము ప్రింగిన ఘర్జుర రవమున దిక్పించడకుంభము లుడుకన్. 341
- సీ. ఇతఁడు పినాకియో యేమో త్రిపురదాహవేళా సముద్యూత విధురమూర్తి  
ఈతఁడు గరుడియో యేమో యమృతకుంభపారణవేళాగ్నినిర్య న్ముఖుండు  
ఈతఁడు నృపారియో యేమో విదీర్ణాననోద్వృత్తరాళ దంష్ట్రోగ్రమూర్తి  
ఇతఁడు కృశానుడో యేమో లయాంతోగ్ర ధూమాంబుధర సముద్ధర శిఖుండు
- గీ. జ్ఞానినిస్వాస యుగవత్ప్రచండమూర్తి యంతలో నయ్యెఁ బూర్వపు శాంతమూర్తి  
తాదృశనిరాముఁగంచు భూతంబులున్ సురల్ మునుల్ నమస్కార మర్యాదులైరి.
- చ. కుశ కబళంబులన్ పారిణికోటిని మేపెడు శాంతమూర్తి క  
ర్కశ ముఖ బక్షణుండయి శిఖాజ్వలనాకృతియైనఁ జూచి శాం  
తి శబలభావలైన వనదేవత లూడనిఁబాడి రక్కటా  
విశదముగా నెఱుంగుటకు వీల్పడదంచును క్షత్రజాతులన్. 343

- క. తెప్పరిన దైత్యవైన్యము గుప్తన కోపాగ్నిమండి కోటిజ్వాలం  
బువ్వరమెగిరి రఘూత్తము గప్పెను నానాయుధప్రకాండమ్ములచే. 344
- సీ. స్వక కిటి వ్యాఘ్ర భల్లుక సంతతులమధ్య దృష్టమై చను పింగదృష్టివోలె  
చిట్టిత యడవిలో చెదురుగాఱుట్టి విజృంభించు బాడిచెట్టువోలె  
దైత్యసేనా సముద్రము మధ్య బడబాగ్నివలె నొప్పె ఖరుండు, దృష్టదితిజాత  
చముపు ముద్గరశూల చటుల చక్రాద్యయుధ సహస్రములఁ గప్పె దాశరథిని
- గీ. అధిక హిమపాత పిహితమార్తాండువోలె వర్షధారాప్రలీన గ్రావంబువోలె  
నంబుధర పరిచ్ఛన్న శీతాంశుఁబోలె స్వామి కనిపింపక సురలో విషాద మొంద.
- క. కనవడని రాము మనికిన్ గనుకను ఖంగని ధ్వనించు కార్ముకవల్లి  
నినదందె సాక్ష్యమిచ్చుచుఁ దనరె దిశాగోళ సముదిత ప్రతిరవమై. 346
- సీ. దితిజచమూసమర్చిత బాణసంతతి యుడిగిన వేళకుఁ గడఁగిమునులు  
ప్రకటకాషాయాంబరము లెండవేసిన పొగడచెట్టు విధానఁ బోలిచె స్వామి  
యటు రాఘవుండుండె నిటు దైత్యచమువుండె నడుమ నాకాశంబునన్ విచిత్ర  
మతనిబాణంబులు దితిజాయుధంబులు నీ రాముబాణంబు లివి సచేత
- గీ. నంబులాయేమి కొన్నిటి నడుములందు  
విఱుంచు గొన్నింటి ముఖముల విద్వంసముఁ  
గొన్నిటిని బుచ్చములయందుఁ గుంటువఱుచు  
దైత్య సర్వాయుధములు విధ్వంసములుగ. 347
- ఉ. రామునిదాకవచ్చు నసుర ప్రవిక్రములైన యాయుధ  
గ్రామము కొంతదప్పుననె ఖండితమైచను వంద యాయుధాల్  
రామునియొక్క బాణమున ప్రయ్యును రాముండు దూయ నాశర  
స్తోమము లెన్ని యన్నిటి నెదుర్కొనుఁ దూచిన యంతదప్పునన్. 348
- సీ. వీమేరకును దన యేయుబాణంబులు వేగమందికొని త్రెవ్వింపు రిపుల  
యాయుధప్రాతంబు సంతమేరను రామ శరపుంఖ వజ్రవంజరము పోలిచె  
శరశరపుంఖంబు చవలాతిచవలంబు నత్యంతవేగంబు నమితదృఢము  
నరిమార్గణంబుల కత్యంత రోధంబు ననుజమార్గణముల కధ్వదాయి
- గీ. రాముదేహంబునకుఁ దమాత్రాణ మొకఁడు ప్రథమప్రాకార మీ శరవంజరంబు  
రెండవదిగానొప్పె నీరెండవదియె చాలశక్యము కారయ్యె దైత్యతతికి. 349
- శా. రామస్వర్గమునన్ శరశ్రవణగా ప్రసాదణంబయ్యె స్రో  
తో మార్గంబుల నొండు వంజరశరద్రోణంబు పోషించు నొం  
డాముంచొందిన రాక్షసప్రజము సంహారంబు గావించు నొం  
డేమో మింటను మింటనే రిపుశరద్వివంబులన్ ముంచెడున్. 350

- సీ. వడగండ్రవానకుం బగిలిన వూజల కుండలై చెదరిన కుమ్మరావ  
ముట్టుల దైత్యపైన్య పురస్థ ధారుణీ భాగంబు సాంగదహాపులును  
మొగి నకుండలశిరమ్ములు నకంకణబాహువులు సహారమ్ములు గళము లుగ్ర  
కరవాల సహిత విక్షతమధ్యములు వీర ముద్రికాయుత పాదములును గాంగె
- గీ. గడు నికృతశుండమ్ములు కరులు, నిహత చరణములు నశ్యములు, భగ్గుచక్రకేతు  
పులు రథమ్ములు, గాంగె గన్నులకు దుర్బరంబుగా వొప్పె సంగర రంగభూమి.
- ఉ. ఈదృశుడైన రాఘవుం డదేటికి దాం దొలుదొల్ల దైత్యశూ  
లాదులంచేతఁ గొట్టుడుడె నన్నది యద్భుతమయ్యెఁ దానుగా  
నాదిని బాణమేయిండు దయాపథ మేలును గాదయేని ర  
క్షోదయితుండు సామమునకున్ దిగునోయని చూచుభావమున్. 352
- వ. అంత శ్రీరామచంద్రుం డేబదులేబదులు నాల్గుగుప్పిళ్లు బాణములు దూసిన  
నవి వివృత ఫణఫణాధరములవలెఁ గుటలచంచు శ్యేనములవలె వచ్చుచుండఁ  
గాంచి బెదరి దైత్యసేన పాటిపోవుచుండ దూషణుండు వారికి నడ్డముసొచ్చి  
యిట్లనియె. 353
- క. ఓ సేన లీతఁ డొక్కఁడు లే సున్యములోని కెముక లేకుండ సువా  
యానమ్ముగఁ జంపంగఁ బరిహాసమ్ముగఁ బాటిపోవు టయ్యయ్యె బలే. 354
- ఉ. గుంపుగఁ జేరి పట్టుకొన గుప్పెండుకా డితఁ డేమివీరులో  
తెంపరు లన్నియన్ని గడిదేతిన పోటుతనంబు లాడి బ  
ద్దింపులుగాంగఁ గొందఱు గతించిన నెవ్వరికైనఁ బుట్టువే  
తెంపు సహోదరుల్ మఱి మృతింగన మూడునునైన దీర్పరా. 355
- క. అని మరలించిన దైత్యులు వెనుక తిరిగి లజ్జవదలి పెరిగిన కోపం  
బున రాము నెదుర్కొని కని మనతర రోషోగ్ర వహ్నికలుగా నగుచున్. 356
- చ. బరిసెలు భిందివాలములు బల్లెము లీంఁటెలు తోమరంబులున్  
బరిఘలు ముద్గరంబులును భల్లములుం గొని రాము నేసినన్  
దరణికులుండు బాణపు శతంబున వానిని రెండుమూళ్ళుగా  
నఱికి ధమర్విచిత్రకలనా వలనంబున నమ్ము లూటుచున్. 357
- సీ. ఉడుకఁబెట్టిన చిలగడపు దుంపలువోలె నుదిరి వర్మములు పొట్టొలిచియొలిచి  
ధాన్యంపు నిండుబస్తాల మూతులవోలె దంతుల హౌదాల త్రాళ్ళు నఱికి  
పండిన వరిచేలవగిది బాచై కధారాక్షిప్తి బలము తోరాలు త్రొక్కి  
తుమ్మకంపలు వీధిఁ దోలినయట్లుగా నిరురథచక్రంబు లిరుసు లూడ్చి
- గీ. చుఱుకు గిత్తలు గాళ్ళుల నుడిసినట్లు రథముపై వేరురథ ముద్దురముగఁ దోచి  
రామచంద్రుండు చాప శిక్షానుహితుండు జిలుగువని చూపె దానవ సేనయందు.



- ఉ. వంచితధైర్యులై పరువువాఱిన సైన్యము పోవనీక మ  
ల్పించిన దూషణుండు కదళీతరుషండమునందు ఝంఝ తో  
లించినయట్లు రాముని శిలీముఖ వాయువు వెల్లురేగఁ బా  
లించుటకయ్యె సైన్యము కుశీరపుడెక్కల చిక్కునట్లుగా. 359
- సీ. శూలమెత్తనొకండు శూలంబుతోఁ జేయి క్షీతివ్రాలిపడియెను, సింహనాద  
మెత్తిన నొక్కరుం డెత్తిన గళము నికృత్తమై మింటికి నెత్తఁబడియె  
వరువెత్తి రామునిపై దూఁకఁబోనొక్కడేది కంఠము వరువెత్తె బొమ్మ  
రెండుచేతులఁబూని రెండాయుధముబుర్రాఁ గడగిఁ యొక్కనియూర్వకాయముంతఁ
- గీ. దోరణమువలె మిన్నునఁదోచె, నొకఁడు తరువువెకలింఁచుకొని పైకినుఱుకనగ్ని  
నంధితంచైనయట్టిదొ శరముచేతఁ దరువుతోఁ గూడ నాతఁడు దగ్ధమయ్యె. 360
- చ. వెనుకకుఁ బోయి లంఘనపువేగము పెంపఁగ నొక్క యాశ్వికుం  
డనితర కార్యసాహసము నదృఢతముం బొనరింప నెంచి ముం  
దునకు పొయంబు ద్రోచి రఘుధూర్వహ మూపునయందు దూఁక లే  
చిన పాయ మాకనంబునన చిట్టెముకట్టె మహాగ్నిదగ్ధమై. 361
- గీ. అంత నసురసైన్య మత్యుద్ధతక్రోధ పహ్నిశిఖలుగాఁగఁ బ్రజ్వలించి  
యార్చి రామచంద్రు నఖిలశతాయుధవ్రతతి క్రమ్ముకొనఁగ బరగఁచేసె. 362
- శా. కాలాభీల తటిత్యయోధర మహాగర్వా వినిస్సాస వా  
చాలోగ్రంబగఁ దైత్యసైన్యము ధృతోత్సాహోగ్రకోపంబులన్  
తా బుర్వీజములున్ మహాపరిఘలున్ బ్రాసంబులున్ ఖడ్గముల్  
శూలంబుల్ పటుభిందివాలములు కొంచున్ వేయఁగా జొచ్చినన్. 363
- అ. అంతవఱకు స్వామి యాడుచునుండెను దైత్యసేనతోడఁ, దనకు నవుడు  
వట్టరానికోప మట్టెపొంగెను గని దైత్యసేన మూర్ఛతాభరంబు. 364
- మ. తన చూపించిన చావవిద్యకు నముద్యద్యుద్దిమజ్ఞుతియై  
నను బోరాటము మాని యీవఱకె చింతన్ గాళ్ళ బేరానకుం  
జను, మూర్ఛత్యమటంచు ఫెళ్ళున మహాజ్యాధ్వాన సంఘూర్ణితా  
శని పాతోద్గత భీకరంబుగ మహాచాపంబు సారించుచున్. 365
- క. విల్లున్నది కనపడలే దల్ల శరంబులను దివియు లగవడలేదు  
త్పల్లము శబలితమును నావేల్లితమగు తెల్లమొగిలు విరిసినదనఁగా. 366
- క. ఒకవంద గుఱ్ఱముల వర్వుకు దీటుగునట్టి వేగరూఢి విముంచ  
త్రృకటిత శరౌఘ నిర్జర వికీర్ణ మసురాయుధాశ్మ విసరము విరిసెన్. 367

- పీ. పాములవలె గొన్ని వడగలయందున నడుములయందున నడచివీటిగి  
పులులవలెక కొన్ని ముఖములయందున బార్హుములందున బగిలినొగిలి  
కుందేళ్ళవలె గొన్ని కొన చెవులందున బాదంబులందున బడసి నుడిసి  
కణుజులవలె గొన్ని కణతలయందున గొరిజలయందున విరిసి యురిసి
- గీ. తూనిగలువలె తెక్కుల దునిగికొన్ని వాలుగలవలె మెడలందు బడసికొన్ని  
దైత్యసేనాయుధంబులు దాశరథి విక్రీర్ణశరబద్ధ వాగురాక్షిప్తములయి. 368
- ఉ. గర్వపు గోపరేఖ కడకన్నుల నొత్తంగ స్వామి యంత గాం  
ధర్వమహాస్త్రమున్ దొడిగి దైత్యచమూతతిపై నిగుడ్చినన్  
నిర్వమదగ్గికిలము తృణీభవదాసుర శీర్షపాదమున్  
వర్వము నొక్కపెట్ట శిఖి సంగతవెట్టినయట్టు లొప్పగన్. 369
- శా. క్రూరేభంబుల కృత్తమస్తములు ధక్షిణీరకంఠంబులున్  
ఘోరాశ్వంబుల భిన్నదేహములు ధక్షిరాజి భిన్నాంగముల్  
స్థారోద్గ్రధృతకృత్తభాగములు ధక్షిక్షీర్ణ భూషావళుల్  
వీరాశంసనమున్ శృశానవదచీ విభ్రాంతిమచ్చండమై. 370
- వ. ఈరీతిగా ఖరుని నవనపానచరనైన్యంబును దూషణునిచేత మరలింపఁ బడిన  
పరిశిష్ట సైన్యం బంతయు సోదెలోనికి పేరు కూడ రాకుండఁ బోయిన దూష  
ణుండు క్రుద్ధుండై తన అధిపత్యంబుననున్న పంచనపాన సైన్యంబు రాముని  
పైకిఁ బురిగొల్పిన. 371
- క. అది ఖరుని మూలబల మయ్యది దూషణు ప్రాణవదము నద్ది జనస్థా  
న దితిజనమూహ గర్వాన్నద మది సురలోకతూల పహ్నిక యదియున్. 372
- వ. దూషణుని వెన్నెముకయైన వజ్రాయుధము నైదువేల యంచులు గల చక్రా  
యుధము నైదు మొనల శూలాయుధము. 373
- క. ఒకవంద క్రతుధ్వంసములకు నొక్కొక బిరుదుగాఁగ లలిం బదివదునే  
నొకండొకడు తాల్చు నానైన్యకమది యాపేరు చెప్పినన్ గుండెదిగుల్. 374
- గీ. ఎదురువడినఁ ద్రోవ నెచ్చటనైన సురేశ్వరుండుఁ బరిపారించు వారిఁ  
దెనచి మూఁగి క్రమ్ముకొని యేచువారికి నడవి తేంచుకుక్కలయిన నయము.
- వ. అంత నానైన్యంబు రెండువేలు స్వామి కెదురుతీర్చి మూడువేలు స్వామి  
మూడు దెనలు క్రమ్మిరాగాఁ జీలి యటవీ తరువులు చాటుగాఁ జాట్టిరాఁ  
బోగా రాముండది గుర్తించి. 376
- మ. శితభల్లంబులఁ జాట్టునున్న యడవిన్ ఛేదించి తత్సైన్యపున్  
గతిఁ జాటుందొలగించి తచ్చరణసంఘాతంబు ఘాతంబుగా

బ్రతతాభీలశరాఘవర్షములచే బాటించె దత్తేన్యమున్  
క్షీతిపైఁ గూలియు దేకివచ్చుచు మహాసిక్రేణికన్ వీవంగన్.

377

క. అవి రామబాణసంజరము వితథముగఁ జేసె సైన్యమును గైవారం  
బు వెలయు రాముండు గోసెను నవచక్రశరాశిఁ గంఠనాళము లెల్లన్.

378

చ. ఒకనిముసంబులో జరుగుచుండిన నియ్యది రెండువేల సే  
నకు నెడమంది రాముని ననంతమహాయుధశూలసంతతిన్  
వికవికజేయ వీలువడె విచ్చినవూపులతోడి నన్నకో  
రకములతోడి మంకెన సరాగములాడంగ సామి మేనితో.

379

చ. బుడుతఁడు చావడిన్ నిలిచి పొల్కుగజాతెడు చూరుధారలన్  
వడిఁ దనచేతఁ బట్టుకొనువైఖరి వాన దినాల రాముండున్  
దొడుగుట మాని యమ్ములను దోరముగా నిముసంబు వారు వి  
చ్చెడు సకలాయుధంబు లరచేత గ్రహించె వదొక్కలీలగా.

380

చ. వెన శరపుంఖవంజరము భిన్నముచేసిన యట్టికత్తులం  
బన నరచేతఁ దాఁకంగను బట్టిన రాముని సాహసంబు పా  
ధ్వసమునఁ జూచి దైత్యభటవర్గము గుండెలుకొట్టుకోను మా  
ని నకలచేతనత్వమును నిల్చిన నిల్చిరి రాతిదొమ్మలై.

381

వ. అంతరాముండు మరల శరసంధానంబుచేసి యొకవిచిత్ర రుంఝావాత్య పుట్టం  
చిన.

382

సీ. వెనుభూతములు వచ్చి పీకలు నులిమి మింటికి నెత్తికొనుపోవు వికలలీల  
ద్విసహస్ర సైన్యంబు వెనఁ జిత్రచిత్రంబుగా వెత్తఁబడి మింటిగాలిచేతఁ  
గొంద అడ్డంబుగాఁ గొందఱునిడివిగాఁ గొందఱు శీర్షముల్ క్రిందుగాఁగ  
నేటవాలుగఁ గొంద ఱిట్టుట్లు వంగలు విచ్చిన కాళ్ళుగా విరిసికొంద

గీ. తాకనమున నెగురనగు గాలివడగలు వోలెఁ గొంతసేపు పొలిచి పైనిఁ  
ద్రాళ్ళు తెగినయట్లు తమవడినట్టి చోటైన వెఱుంగరాక హతమయ్యెరి.

383

శా. అచిత్రంబునుజూచి దూషణుండు నత్యాశ్చర్య మేపార మా  
రీచున్ గంధినిద్రోవగా బ్రదికె దూరేత్తుండు దోస్సార స  
ద్రీచినుండని వెంబడిన్ దఱుము మిత్తింబట్టుచున్ శౌర్య రే  
ఖాచిత్రంబున రాముపైఁ గవిసె దీక్షారోషపర్యాప్తుడై.

384

అ. వదియు నాల్గవేలు చదిసెను సైన్యంబు ఫలములేదటన్న తెలివిరాదు  
తనకు నైనదాఁకఁ దట్టనీయదు బుద్ధి తనకునైన పిదపఁ దట్టుటెట్లు.

385

మ. ద్రుతరీతిన్ రథమున్ రఘూద్యహునిపైఁ దోలించె దూలించి వి  
క్షత కాంతార మహాతరుల్ తలలు వేగవ్యాచలన్మాతరి

శ్వ తరంగాహతిః దత్పుభూత రస సంబాధంబు బాధింపగాఁ  
బ్రతతానేక వికీర్ణనైవికమ్పతి ప్రారంభరోదధ్వనిన్.

386

చ. కిటిముఖకోటి కార్ముక వికీర్ణములై వదు లేబదుల్ శరో  
త్కట వికరంబు రాఘవునిఁ గ్రమ్మినఁ గ్రమ్మిన బాణనంతతీన్  
దుటుములుగాఁగ నన్నిటిని దూరిచి వేలిచినట్టి వహ్నిగా  
జటిలుడు మండి స్వామి పరిసర్పిత కోపమిల చ్చలద్బుద్ధివై.

387

ఓ. వదిబాణములను నశ్వంబులఁగూల్చి యొక్క పృషత్కమునఁ బతాకంబు రాల్చి  
వదియమ్ములను సూతు వక్షంబు చీల్చి యొక్కశరాన బండినొగల్ వగిల్చి  
వదినారంబుల బండిసంధులు వ్రీల్చి పదిశరంబుల వాని పట్టువిట్లు  
నడిమికి విఱచి యంతట రథంబుననుండి యుఱికిన దూషణు సున్న ధాత్రి  
గీ. యినువనాగేభృతోడఁ ద్రవ్విన విధాన గుద్దలించినఁ జెంగు చెంగున నెగురుచు  
విస్ఫురత్క్రేవ చలిత దర్శకరంబు వోలె నతఁడు వగర్చుచుఁ బ్రోదిగొనుచు.

సీ. వరుణపాశమునకు వల్లభంబును యమదండమునకు దీర్చినదనుచు  
సురలోకయుద్ధ విస్ఫురణంబులన్ బేరు మోసిన యది పట్టుబుట్టమునను  
గూర్చిన రతనాల కుబునంబుగలయది కృతలోహమయశంకు శతభయదము  
పరిఘంబు గొని మహావ్యాఘ్రంబు వోలిక దూఁకుచుఁ బైకిరా దూషణుండు  
గీ. రాఘవుఁడు రెండు దీప్తశరంబులం దదియబాహుయుగంబు ఛేదించె నతఁడు  
తొరంగు రక్తద్విధారనూ తూమువోలె క్షితిధరమువోలె విఱచికొని పడియె.

గీ. వాండు బ్రతికిన బ్రతుకేమి వాండు చచ్చినట్టివావేమి రాఘవుడన్న వంత  
నిర్దయుండు వానిగళము ఖండింప కట్టిచాపు నొక గొడ్డుచాపును జొననిచ్చె.

క. ముపురతవి చమూపతులున్ శవమయి మరిశవముకాని సైన్యాధిపతిం  
దవిలిన కన్నులు దుఃఖప్రవిస్ఫురత్క్రేవవహ్ని భగ్గున నెగయన్.

391

ష. మహాకపాలుండు శూలంబు స్థూలాక్షుడు పట్టినమును బ్రమాధి పరశ్వధముం  
బూని స్వామివై నరుగుదేర రాముండు మహాకపాలుని గపాలమోక్షణంబుచేసి  
స్థూలాక్షుని యక్షులు శరవహ్ని దగ్గంబులుగా నొనరించి ప్రమాధి బహుశబ్దా  
ణవోతంబునఁ బ్రమాధించిన ఖరుండు చూచె.

అ. తాను వీరుండగుచుఁ దమ్ములు బందుగుల్ సంగరమున మృత్యుసంగతిఁ గన  
శోకమగునో తనకు శోకంబుకంటెను గోపమగునో తెలిపికోనులేక.

393

మ. తన పన్నిద్రులు నెవ్వనాథులకు జెంతంగాంచి మీరేగి యా  
యన నేమైనను జేయఁగల్గుదురె చింతాకంత నొవ్వఁడు నాన్  
దనుజుల్ స్వామి! మఱివే చూతువని హస్తప్రోత్థితోగ్రాసి కం  
వన నేగానిల వీచికల్పులయి రామస్వామివై కేగివన్.

394

క. పన్నిద్దఱ రాక్షసులన్ బన్నెండు శరంబులన్ బ్రభంజన పాహో  
య్యోన్నిద్రవహ్నిరేఖముల న్నిగిడించి వతి యయ్యిలాప్తలిఁ గూల్చున్. 395

వ. అంత నయ్యుద్ధభూమి. 396

సీ. శవఖాదులై నట్టి జంబుకంబు లలర్కములువోలెఁ బచ్చచూపులఁ దనర్చి  
నూదులవలె మోములై దేహములు బక్కచిక్కి యీఁగలు శిరస్సీమ మూగ  
నాకాశమున నేరొ యదలించినట్లులు బిత్తరవోయి దిగ్వికతఁ గనుచు  
గొనప్రాణములతోడి దనుజుల మూల్గులకును దినదోపుచు వెనుకకరిగి

గీ. నిక్కీప్రాలు రాబందుల తొక్కగాలి కూఁగుచును తూలిపోవుచు నొత్తిగిలుచు  
నొకవికృతపాదంబువో యొకవికృతపాస్తమునొ మూతిఁగఱచుచునడవిఁజొచ్చు.

విశా

అడవిశునులు భక్షణాశన్ శవానీకసాన్నిధ్యముం  
బడసి పెఱుమృగాలి పైరాఁ జలద్దర్శయద్దంతముల్  
గుడగుడలుగ గొంతు మూర్ఛారస స్పృందరావంబుగన్  
జడిసి జడియనట్లు సాగున్ మఱిం బేర్చి కవ్వించుచున్.

పొరవర్తనము

బద్ధవాసనఁజేసి హోవతి శార్దూలావతి పొందుచున్  
యుద్ధభూమివి జేరి దృష్టిగి వాదాత్మాయతి జిందుచున్  
విద్ధనైంధవరాజిపై విచలద్బుధ్రాపుతి క్రోధవం  
బద్ధగర్జనఁ బాపి తప్పక యట్లే కప్పక నిల్చుచున్. 399

శ్వేవి

మింట డేగపిండు మేలిచక్రముల్ వెంట వెంట తిర్గి వేగ వ్రాలుచున్  
మంటలేచు నట్టి మాంసఖండమున్ గెంటుకొంచు దోవుఁ గీర్ణధాత్రిగా. 400

వ. అంత ఖరుండు యుద్ధపన్నద్ధుండైనఁ ద్రిశిరుం డీట్లనియె. 401

ఉ. సేవకుఁడుండగాఁ బ్రభువు పేయండ యేవని యట్లు చేసినన్  
సేవకునందుఁ డెల్లఘము నెందున నీకును నంగధక్షకుం  
డై విడ నిన్ను సేవఱకు వక్కట యట్టుల కాదయేని  
నీ విలయంబు పుట్టునె మఱీవయి యుద్ధము సేయవచ్చునే. 402

ఉ. అతనియెత్తు నాకుఁ దెలియంగనువైనది మున్ హయంబులన్  
మాతుని చాపమున్ నఱికి చొక్కముగా విరథున్ వికారుకున్  
ఘాతము పేనెడిన్ సులువుగా మన మిన్నియుఁ గాచుకొంచు న  
ల్లాతనితో వెదుర్కొనిన నాపాపమేమగునో యెఱుంగవే. 403

- శా. వీనుండంగను భీతి యేమిటికి స్వామీ నీకు, దిక్కుంధికుం  
భానన్ నివ్వలకుండ లెత్తితిని, యస్మచ్చైర్య రేఖా పరి  
జ్ఞానం బివ్వడు విస్మృతింబడియె రాజా! నీకు, వాండంత జో  
దైనా డెంతటిదైన జోదుతనమో యాయెల్ల జూపించెదన్. 404
- క. నను నభిషేకింపు మనంగను నభిషేకించె వాని ఖరు డాతండె వా  
హిని వాహినీవతియు నాతనిచే మరల ఖరునాశ తలయెత్తంగన్. 405
- క. త్రిశిరుండును కౌర్ముకియై సశరుండయి రథియయి కవచ విభూషితుండై  
దశరథ సుత సింహముపై విశద క్రోధంబు శలలి విధమున నడచెన్. 406
- క. ఎదిరించుట ముగ్గురుగాఁ గదనము చేయంగ నొకఁడుగా భేదంబుల్  
మది సర్వకౌసల రాముని మృదువృత్తికి నదియు నొక నిమేషము వట్టెన్. 407
- ఉ. అంతట వాఁడు రథ్యముల నాత్మరథంబును సూతుఁ గాచికొం  
చెంతయుఁ దీవరించి తనయేచెడి యే వది కావ్యకెక్కఁగాఁ  
దాంత శరౌఘ వర్షమున దాశరథిన్ బెనువానజల్లు వి  
క్రాంతి మహామహీధరము క్రమ్మిన వైఖరిఁ గ్రమ్మియార్చుచున్. 408
- క. పదిపది బాణంబులతోడ దాశరథి పాదములు తొడల్ వక్షంబం  
గద భుజములు మొగము పెదా పెదగా గుప్పించి యొక్క పెట్టున నార్చెన్. 409
- క. మరి మూఁడు బాణములతోడ రాఘవుని ఫాలమున విడిన్ బొమ్ముడి ని  
వ్వర బాణపాతము నన్నగరి పొడిపింపంగఁ గ్రుచ్చి చండత నార్చెన్. 410
- ఉ. రాముని కంత కోపము భరంబయి క్రమ్మిన వీఁడొకండు నా  
హో మొనగాడు నచ్చెనని హాసము చేయుచు నోరి దైత్యుడా  
నా ముఖమందు బాణములు నాటిన దానికి నద్దిరా! సుశి  
క్షా మహావీరు చావకళ సాగివ రెండడుగుల్ ప్రశస్తమై. 411
- మ. అరే! నీవును నీఖరుండు నెటులేనై సుంత తప్పించుకొం  
దురు? నిర్దానవరాజ్య మాప్రభువు నీతోడేమి సౌభాగ్యం  
ధురమా రాజును విడ్చిపోక మృతబంధూ! వచ్చినా వార్తగ్రతా  
స్థురణం దీటుగ శౌర్యముం గలవటుంచున్ రాముడుం గోపియై. 412
- మ. ఒకవిద్యుత్పరివేగవండము శరం బోలాకులేకుండ దా  
నికిఁ దానొడ్డుకొనంగనే నెడము కన్పింపంగరాకుండఁ దే  
లికగా దూసిన, దైత్యుడున్ శరమువ్రాలెన్ నా నెఱుంగండు ల  
ప్తకనంభిన్నముగా ధనుస్సువిడె పాస్తంబండు బెండొగతిన్. 413

- మ. చిటికల్ చాలక యుగ్యముల్ మడిసె జచ్చెన్ సూతుఁ డాఘూర్ణన  
చుటమై కేతనమున్ ధరితి నడె సంస్థాన ప్రకీర్ణంబుగా  
విటతాటంబుగ బండి న్రచ్చెను, గదావిస్తారహస్తండు దు  
ర్బలమై తాఁ ద్రిశరుండు ధాత్రికిని దూఁకన్ భస్మదీర్ఘాశుండై. 414
- వ. అంత శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లనియె. 415
- క. నిను బండిమీఁద నుండంగనె చంపుటో బండిచెరిపి కాఱింఁచుటయో  
మనసునకుఁ దోవలేదైనను మీవారోయినట్లె నడిపెద నిన్నున్. 416
- ఉ. నాఁ ద్రిశరుండు కోవవరిణార్ద కరాళజటాల దంష్ట్రుండై  
యద్రి నవక్షమై విహరణాతిభయంకర సర్వగహ్వరో  
వద్రవ మేగుకైవడిఁ బ్రపాతమహానలమూర్తి త్రిప్పికొం  
చాద్రుఘణంబు రాముని శిరోగ్రపథంబున దూఁకెనేయనన్. 417
- క. అదియొక విచిత్రశరణాల దంశితక్రీడ రఘుకులప్రమథేశుం  
డు దనుజదేహము ముక్కులు వదు లిర్వదులై చెదరిన పాటుగఁ జేసెన్. 418
- గీ. అంతటన్ స్వామి ప్రేళ్ళతో నమ్ములూది  
కొనుచు మణిబంధతట మర్దికానియె నొసఁలు  
ఖరుండు నంతట తాన యొక్కఁడును నగుట  
చూచి రాముఁ డొక్కఁడగుట చూడలేక. 419
- చ. బహుళసహస్ర వర్షము లపారమహాహవ ఘోరవీధులన్  
విహృతి చరించినట్టి రణవీరున కా ఖరదైత్యలోకనా  
థు హృదయగోళమందు నొక దూఁకుడుపుట్టె నిమేషమందు ని  
గ్రహవరుషండు వెంబడిన క్రమ్మిన శౌర్యము నిల్వఁద్రొక్కఁగన్. 420
- క. ఒకనిమిషవేళ ద్విభ్రూ వికట జటాభావ సూచి విధురోహండు కా  
ర్ముకవామహాణి ధృతశస్త్రకదక్షిణహాణి ఖరుండు తా నిలుచుండెన్. 421
- గీ. వీరుఁ డొకరుండు వదునాల్గువేలసేన త్రిశరుండున్ దూషణుండును విశదబాహు  
బలులు సేనాధిపతులును బ్రభు పినాకీ లీలగా సున్నయది విమలీకరింప. 422
- చ. శివునకు మేము ద్రోహమును జేసిన దేమని యంతగాఁగ ను  
ద్భవమగు కోవహేతు వగువట్టదు నే మిగులన్ బ్రయోజనం  
బవునడ దిద్ది దానవ మహావిలయం బగువేళ కావలెన్  
గవిసిన నివృఘోవి జడకట్టెను వేళ కమర్చినట్లుగన్. 423
- అ. ఖరునిచేతి యమ్ము కార్ముక లస్తకసేమ చేరె నంత శివుండు కాండు  
త్రిశిరు దూషణుని నధించిన దుర్మార్గుఁడొక్క రాచవాఁ డహో యితండు.

- శా. అంతన్ శ్రీరఘురామ కార్ముక మహాజ్యోస్వాన సంఘూర్ణమై  
నింతారీతిని సర్వధాత్రియును గంపింపన్, ఖరుండొక్కని  
ద్రాంతంబందున మేలుకొన్నటుల స్వజ్యోరావ సంవూరితా  
శాంతంబుంబొనరించె దానికీ బ్రతిప్పానమ్ము నాజేయుచున్. 425
- చ. తిడిమితిడిమ్ములన్ ఖరునితేరు రఘుత్తము మీది కేగినన్  
గడువడి వారికిద్రఱకుం గయ్యముకల్గె గులాచలంబులె  
క్కుడువడి రెండు డీకొనియె గ్రూర లయాంతవయోనిధానముల్  
నుడివడి రెండుతాకెనన క్షుణ్ణ మహోవల శీర్ణవారిగన్. 426
- మ. ఖర రామప్రవిముక్తబాణముల నాకాశం బనాకాశమై  
సరసీజాపుని వెల్లుమాసి యిరులన్ సంఘన్నమై దిక్కులు  
ద్దురమై యమ్ములత్రోవ కన్నడక సందోహమ్ములై యమ్ములు  
ర్పర వ్రాలెన్ బరిపుష్టిలేక చెడు మూర్యాంశుప్రతానంబునాన్. 427
- ఉ. అంతట దైత్యనాయకుండు నంబుజనేత్రుని రాము సంగర  
శ్రాంతునిగాంగ నెంచె రఘునత్తముం డంతకునంత పొంగి వి  
క్రాంతి చలద్బుజారఘుండుగాం దనుసంగత సర్వరక్తధా  
రాంతర మాత్మశక్తి కలితాగ్నిశిఖుండుగ నుండెఁ జిత్రమై. 428
- చ. ఖరుండు నపాప్రమార్గములుగా శరముల్ పరగించుచున్ ధురం  
ధరుండయి రామునిన్ శరశతంబులం గప్పి తదీయవర్మమున్  
బొరలుగఁ దీసినట్లుగను ముక్కలుముక్కలుచేసి రాఘవో  
త్తరుని శరీరమున్ రుధిరధారలు వాతెడునట్లు చేయుచున్. 429
- విచిత్రము.  
ఖరప్రౌఢచాప స్థరద్యాణధారన్  
ధరాకన్యకా రా ట్కరానంబువిరైన్. 430
- చ. నకలసురల్ మునుల్ భయవిషాదములంగని యక్కటక్కటా  
యొకండు పానర్పణోప మరియొక్కండు కావుటయోనా దైత్యనా  
యకుండు నపాప్రవర్ణ నముపాహిత సంగర కేళితిర్లుండే  
యొకండు రఘుత్తముండు మఱియున్ మఱియేమగునంచు నెంచగా 431
- వ. మరల నగన్త్యదత్తేంద్ర చాపంబువూని. 432
- శా. హేవాకంబుగ రాముండున్ ఖరుని వోయీ! వానికిన్ వానికిన్  
నీపుం గార్ముకదక్షుండొడు నగిషీల్వీర్తిపుచేయన్ ధను  
ర్జ్ఞాపల్లీకృత చిత్రకర్షణ విసీషన్ గైకయీదేవి వి  
ద్యావిష్కారము నీవెఱుంగవునుమీ యంచున్ మఱిన్ నవ్వుచున్. 433



- చ. శిశిరవసంతముల్ కలుగజేసితి నామెయి నాకురాలుచున్  
భృశమును లేతయెట్లుచివురించినయట్టులు గాగ గ్రీష్మక  
ర్కశతను నీశరీరమునఁ గల్పనచేపెదఁ జూడుమంచుఁ క  
ర్కశముగ నొడ్డుకో నెడముచాలని నైపుణి వేగమొప్పగన్. 434
- మ. త్రిశరవ్యాపాతమై పతాకమును ద్వాత్రింశద్దతంబై హయా  
శి శరద్వాదశవేధ నూతుండు శరాలిం బండియున్ వ్రయ్యఁ గ  
ర్కశ మేకైక శరంబునం దనుజ వక్షంబుచ్చిపో నేయగా  
నశరుండైన మరారికిన్ గదశరణ్యంబయ్యె లంఘించుచో. 435
- గీ. అమర గదపూన దేవత లలిముదంబుగనిరి మునిరాజి వదనముల్ కందలించె  
దనుజులకు నిద్రి రెండవదశ యటంచు ద్విత్రిదశలగు ధక్షిణాయాత్రయందు. 436
- వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు ఖరుండు చేబూనిన గదాదండంబు ముక్కులుచేసి  
యిట్లనియె. 437
- చ. ఒకయుగమందుఁ, గల్పమున, నొక్కనిఁ జూపుము పాపకారియై  
వ్రకటిత తత్తలం బనుభవంబఱువాని, నరే నహస్ర వ  
ర్షకములపెట్టు జీవితభరంబయి చేసినయట్టి పాపమే  
యొక పదిసార్లుచేసి మఱియున్ మఱి దైవములేమి నెంతరే. 438
- క. అయ్యయ్యో జనస్థానపుణ్యంబు మీ ర్మునుల తలలు కోఅఁ గొఱుకన్  
జయ్యన కటకటలాడిన యయ్యులివే నాడు జ్యోమహాధ్వని యయ్యెన్. 439
- మ. నరమాంసంబురుచో దురాత్ములయి యాగ్నాయా స్రీయాప్యంబు ని  
ర్భరులై బ్రద్దలుచేసి యంగిటను జిహ్వాల్లోడి హవ్యంబు తో  
డిరి మీదుష్టసురారిమూఁక, యిదె కూడెం దత్తలంబున్, దృశా  
నరణం బాహవభూమిఁ జేయుము ఫలాస్రావంబు కన్పించెడిన్. 440
- మ. కులదోషంబొ యనగ్నిదగ్ధులకు మీకున్ సాధువైశ్వానరో  
జ్జ్వలమారంబున నంత బద్దము. మహాశత్రుత్వమేలా, య  
ద్విలమున్ మీరయి చొచ్చువారలు ధరిత్రిం బూడ్చి పెట్టంగ న  
గ్నులలో మండివవారు పోరు నజలాంధుశ్రీక విద్యుత్తథిన్. 441
- శా. ఆకంఠంబుగ మెక్కినట్టి మునిరాజానేక మాంసంబులన్  
నీకంఠంబును గత్తిరించి యిదిగో నీచేతఁ గ్రక్కించెదన్  
భూకాంతుడయినట్టి యాభరతుఁ డబ్బో! తీక్ష్ణుఁ డీ కార్యమున్  
నాకుం బెట్టెను దైత్యరాక్షస గళన్నాశంబులం గోయగన్. 442
- చ. బలికిన నాళ్ళులా యమునిఁ బట్టి కడుంగడు బాధపెట్టిన  
ట్టి తెలివి చచ్చునాపయి వడిం బినరంతయు గిట్ట దగ్గివం

స్తత నచటన్ పానంతుల దినంతులుకొట్టుండు మౌని వహ్నిలా  
తతముగ విఘ్నముల్ వ్యవగతంబుగ సాగునుగాక దుర్మతి.

443

వ. అనిన ఖరుం డిట్లనియె.

444

మహాకృత.

అకట! పదిమంది యలువంపుఁ బొలదిండులకు చావుచేసితి వదియునొక్క  
మొకరి కర్ణమువోలెఁ జెప్పికొనంగ మ్రోగంగ నంతగాఁ బెద్దదియె  
చికిలిచావులు బ్రదుకు లిచ్చట నీవు చేసెడి వసులుగాఁ బలుకుచుంటి  
వొకఁడు తనుఁదాను బొగడుకొనినకంటె మరికి బావిని చావు మేలనంగ.

445

మధ్యాకృత.

పరంగం విన్న నీవంటివాఁడును బరుసముల్ వలుక  
నరయంగఁ బనిలేద యనుచు ననుకొందు నల నిరాబారి  
వరునఁ జంపితిమేని మేము వారు మావంగడమునకుఁ  
బొరి తమ్మిచూ లేయు నన్నముగదయ్య మొగి రాచజోద.

మధురాకృత.

ఇంతదాఁకను నీవేమె యినుమడి జమునిరూపు  
పంత మొప్పంగఁ దాల్చితివి పరగ నా కలుక యేచ  
వితగా నిప్పు చల్లనై విరిసితి వసలు నీవు  
జంతవట్ట వెక్కిందోచి జడదారులిట్లునేత.

447

అంతరాకృత.

నేను చచ్చెదనన్ను నే బ్రతుక నేలపూని వంగనమెల్లఁ బొలిసె నామున్నె  
కాని నీవట్టులైనఁ గలద యాయాన మా నెలంతకు నడవి వరిగెడు సకికి.

అల్పాకృత.

విల్లెత్తుకోవయ్య పెల్ల వల్కు జల్లెత్తుటేలయ్య చావెప్పజో  
కల్లగాదుగదయ్య కడిమియున్న నెల్లయున్నది లేదో యేమయ్యోలే.

449

వ. నాకేమిమిగిలినది. నన్నుగూర్చి నాకేమియుండలవులేదు. నిన్నుఁ గూర్చియే  
యని ఖరుం డొకమహాసాలంబు వెఱికి రామచంద్రునిపైకి రాఁగాఁ దద్వధా  
పంతరమున స్వామి తదల్పగిరి వ్రస్తరంబున పొస్తగత కపోలుండై కూర్చున్న  
పెద్దసేపునకు సవ్వడిలేమి జానకీ లక్ష్మణులు గుహముఖమ్యులనుండి వచ్చి.

450

ఉ. ఏ దనుజున్ పధించినను నిట్టివిషాదమునొందు నాత్మమ  
ర్యారుండు స్వామి యంచును హృదంతరమందున వెంచి లక్ష్మణుం

దాదట స్వామిడగ్గఱి కృతాంజలి యౌచును బర్హశాలకుం  
బోదనుటన్న మువ్వురును బోయిరి నిర్నిమిషై కదృక్కులన్.

451

అ. అటవికులు వచ్చి యనుర నధానంద

కలితముఖులు రాము గాయములకు

మందు మాంకు చెప్పి మఱియున్ మఱియు రాముఁ

జూచి చూచి చనిరి సాగిసి సాగిసి.

452

ఉ. తానును నట్టి సంగరపు ధారుణి చూచెన యేఱుమేర నిం

తైనను దమ్ముడుం బలుక డన్నయుఁ జెప్పడ యంతనుల్వో యా

దానపు లంతకయ్యమును దాశరథిద్యయ బుద్ధికంచునున్

జానకి యెంచి తానునొక సన్నగి బల్కెడు దాని వారితో.

453

న. అంత మఱునాడు గోదావరీస్నాన సమనంతరంబున సకమండలు పాబులు

సర్వర్పులు సికతా నిషణ్ణులయి సంధ్యా తర్పణంబులు చేయుచు స్వామితో

నిట్లనుచుండిరి.

ఉ. మృగ్యముకాదె యీదృశ సమృద్ధి భుజాబలవృద్ధి యెందు నీ

యోగ్యత యేమిచెప్పవలెనోయి రఘూద్వహా! నీవుగల్గుటే

భాగ్యము. బ్రహ్మవర్చసము ప్రత్యుషఁగిర్జితమైన తేజమున్

వాగ్యతులైన మాకు నిదె వచ్చినదో ప్రభు శుక్లవక్షమున్.

455

ఉ. నీవలయాకృతంబయిన నిర్భరచాపమునం దపాంసపా

దేవతలుండుగా కవధి తెచ్చినకోటి యజుస్సు సుస్వరం

బై వసియించుగావుత వియత్పథి ఋక్షగణంబు తన్మహా

స్నేవన ధక్షమై భ్రమణసేయుత మోయి త్విషాంపతివ్రభా.

456

న. అని సర్వర్షి సంఘము ఖరాదులకుఁ దర్పణముచేసి వెడలిపోయిరి. అంత.

457

మధ్యాక్ష్మ.

తొలియీత యావులవెన్న తోడి బంధురవాసనాత్త

ములు హోమధూమముల్ పొలిచె మునిలోకపుణ్యాశ్రమముల

కలిత వీణారావమధుర కప్రురేఖా సామగాన

మొలసి చల్లనిగాలి తరంగ లూఁగినలూగినల్ గాఁగ.

458

ఖం డాం త ము

గీ. పంచవటియిది ముక్త్యై ప్రభువువకును తక్కు శ్రోతలకును నెల ముక్తమౌలి

జాలువారిని కాంతి ప్రసార సారభూతమగుకీర్తి సమకూర్చి ప్రోచుఁగాక.

459

ఉ. కన్నులుమూసి దీవశిఖగా నినుఁ జూతును ధూమశేఖరా

భ్యున్నత తావకీన ధవళోజ్జ్వల లింగము భ్రాంతికన్నులం

గన్నదికాక యీ స్మరణఁగొంచుట యూరక జ్ఞానమాత్రమై  
యున్నదియున్నిగా నలుపుమోయి మహావ్రభు! నీలలోహితా!

460

భుజంగవ్రయాతము.

అనూహ్యస్వరూపా! చిదానందదీపా! ధునీబద్ధచూడా! విధూతాఘతాపా!  
జని వ్యూహసంలగ్నజంతు వ్రతాన క్షణావృత్తి బీజాదిశమ్యా కలాపా!

461



## మూ రీ చ ఖం డ ము

- క. శ్రీ కాశీ సంవాసిత నైకమహాలింగ సంభృతాత్మ సమూహీ!  
యాకాశాదిక భూతతనూ! కైలాసాద్రి నిత్యసూతనగేహీ! 1
- ఉ. కానగం గామినీ విరహ కంఠ వినిరత రోదన స్వనా  
నూనములైన దిక్కులును మాల్గోను మిన్ను ఖగాధినాథ వ  
క్షానతపాతభీకర రవాహతి దుష్టముగాంగనై జన  
స్థానమెదో భవిష్యఫలితంబు వచించెడు రీతి వొప్పగా. 2
- మ. ఎవరో శత్రుచమూతతుల్ గుములుగా నేతెంచి స్త్రీ బాలవృ  
ద్ధ పథంబున్ బొనరింతురంచును జనస్థానంబునన్ భీతియై  
యపురా యూళ్ళు పరిత్యజించి జనులాహ వాంగులై గుట్టులై  
యెవరో యేగతినో సగానకునగం బెచ్చోటనో నాశమై. 3
- క. శూర్పణఖకూడం జచ్చెనో శూర్పణఖయుంగాని యెందుం జూపట్టు దటం  
చర్చిత నిఖిలానులయి వగర్బుల వటం గొందఱుండి కదలన్ లేకన్. 4
- ప. పరమపుద్గులైన కొందఱు రాక్షసులు రక్షశ్శమూసర్వనాశన వార్తాముఖుని నకం  
పనుండనువానిం బిలిచి 'యీ వార్త రావణునకుం దెలియవలయును తరువాత  
మనమీద నెవమని చెప్పగా నందులో నొక కృకలాసం బిట్లనియె. 5
- క. ఈ యందఱిట్టులైరి కదా యాయన తొందరించి యాహవబుద్ధిం  
జేయునో వారికి మాయోపాయంబునం బక్షులట్లు వల పన్నవలెన్. ■
- ప. అని యకంపనునితో మాటాడి. 8
- మ. అదిమూర్ఖంబుగనుండె రావణుండు స్త్రీయన్నన్ మహామోహదు  
ర్మదవృత్తిం జనువాండు మీరెఱుంగరే రంభాకథన్ వాని ■  
య్యదియే యెంతయు నచ్చుజెప్పవలె నభ్యామర్తబుద్ధిం జనన్  
బదునాల్చెచను వేల నైనయ్యు తలంపంగవలెన్ నీతిమై. 9
- మ. అని పంపింప నకంపనుడు వశనాయా నిమ్నకుక్ష్యక్షుండై  
మును లేరైనను ద్రోవం గవ్వడెదరేమో యాచలేమయ్యె న  
య్యెగు గంఠంబున శీర్షముండ దమకొం చేసాధుశైవానినీ  
వనతీరంబుల క్షుణ్ణమూర్గములు పోవందోక నుద్భీతియై. 10
- మ. వనరాశిం గని దానవ ప్రణీధి గోవ్యంబైనదా పాటరే  
వునం గంఠోపరివారి వందని స్థలంబుల్ బారుటీతంబడిం  
జని లంకాపురి చేరి తెల్పికొని ధక్షిణామి దర్శించి దా  
మునీచేనైన ఖరాదినాశ కథనంబున్ సర్వముం జెప్పినన్. 11

- చ. మఱియును నంతభగ్గుమని మండిన రావణునుంట గాంచుచున్  
 విజిగి యకంపనుండు పెనుభీతిని స్వామి ననున్ వధింపకే  
 చరణము లంటికొండు ననజక్కన పంక్తిముఖుండు చూచి యె  
 వ్వరు వచియింపుమీ ఖరునివంటి మహాబలు నిట్లు చేయుటల్. 12
- చ. ఖరుండె కులాచలం బదియుఁగాకయు నేనిటఁ జక్రవాళమై  
 ఖరు పరిరక్ష సేయ ననుఁగాదని యెవ్వరు వారు మౌర్ఖ్యని  
 ర్భరతను నూర్ణనాభ కృత వాగుర వోలిన నాడు బాహుపం  
 జరమునఁ జిక్కుచున్ జిగురుసాగిరి మృత్యుముఖంబు నందునన్. 13
- క. మాట మనది వినిన నెడఁద బీటెచ్చు నుషర్భుధునకు, వేలుపుంబడవాలే  
 కూటములకు, వీడెవ్వఁడు గోటన్ మీటందలంచె గులవర్వతముల్. 14
- వ. అనిన నకంపనుడు ప్రభూ! యయోధ్యారాజు దశరథుని కొడుకు రాముండను  
 వాఁడు పదునాల్గవేల సైన్యము ఖరదూషణత్రిగులతోఁ గూడ ముహూర్తా  
 దిక కాలంబున సమయించె ననిన రావణుండు. 15
- గీ. ఏమిరా! వేల్పుసేనతో స్వామి తాను రామునకు సాయపడెనా ఖరప్రభృతులఁ  
 దూరిచినదెట్లు పదునాల్గవేల సేన వ్రాలిచినదెట్లు దోశ్శీర్షిధురాభరంబు. 16
- చ. అనిన నకంపనుండు ప్రభువా! యతఁడొక్కఁడ వేల్పుసేనయున్  
 బనితభుజుండు వేల్పుపడవాలును, నా త్రిగురు డొకమ్ము వా  
 ని నొనల నాటుటే ఖరుండు నించిన యమ్ముల మర్చించుచుటే  
 యనితరసాధ్యమైనది మహద్భుతమైనదిగాఁ గనఁబడెన్. 17
- క. నా రావణుండు కోప శ్రీరంజిత దృఢుండు దంత కృత్తాధరుండై  
 యా రాము నిది వధించెదరార యన నకంపనుండు ప్రాంజలి యగుచున్. 18
- ఉ. దేవర దివ్యచిత్తమునఁ దేవలై సత్కృపకాలవాలమై  
 నా విభు! యా మనుష్యుడనినం బెఱమానవులట్లు కాదయా  
 నా విభు! వాఁడు వీరుడనినం బెఱవీరులయట్లు కాఁడు బా  
 హోవలయాకృతాహివతియై చను తేజము మాఱుటంజనున్. 19
- క. అదియేమి చావవిద్యయొ గుదులగు బాణముల గాలికొట్టించి సహ  
 న్దరళము చిఱుపింజలుగాఁ జెదరిచె నత్యంతరిక్షసీమం జనఁగా. 20
- చ. అదియు విచిత్ర మోగద ఖరానురుఁ బాలిత శౌర్యుఁ జేయఁగా  
 నెద దయపుట్టి యమ్ములను నేమియుఁ జేయక చించనిచ్చె నా  
 ప్పిదమయినట్టి మైమఱుపు వీనిని మించిన చిత్రమేమనన్  
 మృదువు తదీయభావుకత మింటికీ మంటికీ గూడ అక్షయమౌ. 21

- గీ. అతండజయుండు వానిపై నరుగరాద యతని బాణమ్ము వమ్ముగా దతని వగతుం  
డమ్ముతోఁ దాచరాద సహస్రలక్షరిపువధముచేసియును జెమరింప దతండు. 22
- క. నానాదివ్యాస్త్ర పరిజ్ఞానాంభోనిధి భుజాప్రచండబలుండు క్ష  
ప్తానేక బాణగతవే గానిల కల్పిత మహాలయానేహండున్. 23
- సీ. హైహయార్జునుని బాహుహాహూరకాంతార కఠోరకురారధార  
యతని భుజాస్పష్టి మెతకబాటిన దాతండొక్కండు లీలగా యుద్ధమాడె  
నతని తమ్ముండుండె నారగ్గద కిసాలయచ్ఛాయ మేనివాఁ దతనితోడఁ  
బటుమంత్రశాలులు బవరంబుసాగిన విలయభైరవమూర్తి విచ్చినట్లె
- గీ. యతని నెదిరించినిల్చుట యరిదిసూపె యతనినెదిరింపకయ గెల్పుటరిదికాద  
యతనినెదిరింపకయ గెల్చునట్లైత్రోవ యొక్కండున్నది యదియకార్యోచితంబు.
- ఉ. ఆతత మస్తిచర్మగతమై యసుసంతతి పోవునే కృత  
త్రేతలయందు జీవులును ద్రెళ్ళరు నేతొక హేతువొప్పి, కా  
నీ తొలిఁ దమ్మిచూలు సృజియించెను హేతువొకండు రామునం  
దాతని భార్య యాతనిది ప్రాణరహస్యము రాక్షసేశ్వరా! 25
- ఆ. అతండు ప్రాణి యామె ప్రాణంబు, ప్రాణంబు నవహరింపుమయ్య యసురనాథ  
సకల సృష్టిలోని సర్వసౌందర్యంబు మూటకట్టినట్లు ముగుద పాలుచు. 26
- ఆ. అల నమ్మద్ది యన్నయట్టి శబ్దార్థంబు సతి పయోధరములు జపనతలము  
విమలతర శరీర చిన్మాస మౌచిత్యమన్న శబ్దమునకు నర్థ భూమి. 27
- ఉ. అమ్మధురావలోకనము లద్భుతమయ్యెడు సీత లోచనాం  
తమ్ములు సాగినంతన శతప్రమితుల్ మధురేక్షుచాపఖం  
డమ్ములవారు రత్నమకుటంబులవారు జగద్విలోభనా  
స్యమ్ముల వారునుం బ్రభవమందెద రంబుదనీలరోచిష్ఠల్. 28
- చ. నిగమమహోర్తముల్ జగమునిండెను దన్నిగమాంతవైఖరుల్  
నిగమచయంబుకన్న హవణించెను దన్నిగమాంతచూడమై  
తగిలెను బ్రహ్మనాంబడు వదార్దము బ్రహ్మముమౌళి సీతక్రొం  
జిగురువదంబు గోటి రుచిచే రుచిమంత మదెంతచిత్రమో. 29
- వ. అనిన నేకవస్తు వికారంబులైన భయమోహంబులు క్రమ్మి రావణుండు. 30
- క. వరకాంత వాంఛ నేరిపెదరు రక్ష్యప్రజాతి తలఁగు తలఁగు నాన్  
గురుసులువారిన నప్సర విరిసి రకంపనుండు దనుజవిభుఁ డొక్కటిగా. 31
- మ. ఖరయుగ్మంబు రథంబుపై నరిగె నాకాశంబునన్ రావణుం  
డరయన్ సూర్యుండు భూమిదగ్గఱకు రానైనట్లు నీకార్యవా

గుర తానల్లంగ జాటువాఁ డెవఁడు కన్గోవాని మారీచు ని  
ర్బరచింతాభర వేత్రకోణ విచరత్పర్షోద్ధ భావంబునన్.

32

ఉ. వేచిన దైత్యనాథునకు వేగము స్వాగతమిచ్చి భక్త్యభో  
జ్యచమనంబులం దనిపి యయ్య! యెదో పనిలేక దానవ  
శ్రీచణులైన రావణులు చేరరు వేదలయిండ్లకంచు మా,  
రీచుండు బిట్టు తాననుసరించెను దానవనాథు చిత్తమున్.

■

వ. అనిన రావణుండు సర్వజనస్థాన ధక్ష్మణులంబును ఖరదూషణ త్రిశిరులను వనవాసి  
రాముండు వధించెనంట. వానిభార్యను జనకరాజదుహితను సీతామహాదేవి  
నవహరించవలె నన.

34

గీ. నివ్వెఱను బొంది మారీచుఁ డవ్వ! యెవరు సీకుఁ జెప్పిరి జానకినిన్ పొరింపు  
మనుచు మెడమీఁదఁదలలుండనభిలషింతె యన్నముందిని బ్రదుకఁగానభిలషింతె.

సీ. సేనుమా! దానవశ్రీమహారాజ్యేంద్రురా సమాసన్న భద్రత్వమునకు  
శ్రేయమా! లంకాపురీ పురంద్రమణీ భావిత సాభాగ్య దేవతలకు  
భద్రద్రమా! దనుజసంపల్లతోద్ధాన పోషక దీర్ఘికా సరోజాతములకు  
హైహయార్జునుని బాహుమహాఘోరకాంతార కఠోరకులార ధార

గీ. మెతకవరచిన సీతావమేతుఁడైన చండరాము భుజాలినశౌర్యవహ్ని  
కల్పితావకృతీంధనాకార వటు శిఖాలిగాఁ జేయఁబడలేదుగా సురారి!

36

శా. ఐహవచ్చినవేమొ దైత్యులకుఁ గట్టా! మంచిరోజుల్ దనుః  
శ్రీసాండిత్యవయోధి యంతరమునం జెందించి దీవ్యచ్చిఖా  
వ్యాపారం బయినట్టి బాడబ శిఖిన్ వార్చేల నింకించి శ్రీ  
ద్వీపం బుప్పెనలోన ముంచుకొనలేదే నిట్టులూహింతురే.

37

క. అమరంగ నంతటి ధక్ష్మశ్చము వొకవింటివయి నొక్కజామున నాశ్చ  
ర్యముగ పొరించినదగు లక్ష్మిమి దైవముతోడ నేటికి విరోధింపన్.

38

మ. అనుకూలించునయేని దేహగతసౌఖ్యంబుల్ విచారింప వ  
చ్చును గాదే వపవర్గవాంఛం జనవచ్చున్ దైత్యులన్ మానవుల్  
మనకున్ వేల్పుల కట్లుగా నవధిక్రమ్మున్ భోగమాత్రంబు ల  
క్షణముంజేయని బ్రహ్మకే నొక నమస్కారంబు గావించెదన్.

39

శా. ■ సృష్టింబడి పూవులై పనరుకాపై దోరపండైన శా  
ఖాసంపన్నముగాఁగ నొ దనుజవంశక్షృరుపాం బస్త్రమా  
లాసందగ్ధము చేయబోకు శిఖి మూలచ్చేదనొనట్టి యా  
యాసంబేటికిఁ బుణ్యముండునుగదయ్యా దైత్యలోకేశ్వరా.

40



- క. అరయంగ నీ యూహను నీశిరనున కెక్కించినట్టి చెట్టు యతం డా శర వంశ వృక్షమూలముఁ బురుగు తినంబట్టినట్టి మొదలు సురారీ. 41
- గీ. చాలుచాలు వింకఁ జనవయ్య లంక కనంగ రావణుండు ముంగివోలె లేచిపోయె హస్త లీలా సరోజాత మచటఁ బాఱవైచి యవశబుద్ధి. 42
- వ. అంత సామాత్యుండు విమానస్తుండైన రావణుని దృష్టిగోచరమైన శూర్పణఖ.
- క. తన కనులయెదుట ఖరదూషణు లిద్దఱు తేలికైన చావులు చావన్ మును రామునిల్లు పర్జన్యుని మెఱపును యమునిపాశ మొక్కటి గాఁగన్. 44
- ఆ. అధికమైనయట్టి యాత్మభావం బల్పదేహభావనన్నిధిన్ హతంబు యైనయట్లు తోచునంత శూర్పణఖకుఁ బ్రేమకంటెఁ బగయ పెద్దదయ్యె. 45
- ఉ. ఎక్కడ నెట్టివేళలను వింతుకయైనను సంచలింప డా యుక్తివమైన యుద్ధమున నొక్కసుమంత చలింపఁ దేమి యా యొక్కవ, చంపునట్లుభిన్నయించితి జానకీ వంతమాత్రలో నెక్కడి తొట్రుపాటుకనె నేమిభయంబది ప్రాణదఘ్నమై. 46
- మ. సారిదీన్ దానవయక్షరాక్షస పిశాచుల్ బద్ధవైరుల్ పొరిం బొరి హింసించిననైనఁ జెక్కు చెదరందోనట్టి యా శౌర్యము ద్దుర మా రాముని లొంగఁదయుటకు నీద్రోహంబు సేయన్వలెన్ ధరణీసంతతి విప్రయోగికి రఘూదన్వత్పుధారోచికిన్. 47
- ఆ. ఖరుండు సప్తప్రహర ఖరుండు దేహసుర ప్రబలయుద్ధజలధి బాడబంబు బ్రహ్మదత్త బహుళ వరప్రచండాకృతి చావవిద్యముందు చాలలేదు. 48
- ఉ. వీరకటిచెట్ల క్రొంజిపురు చెన్నులు మాఁగిన తచ్చరీరరే ఖాకమనీయకాంతి పరికల్పితమార్జవ చిత్తవృత్తియై చేకొనఁ డా ఖరుండు వివశీకృత శౌర్యమహిగ్ని రేఖ పై నేకసతివ్రతంబొకటి యిద్దఱిమధ్య సమార్ధభావమై. 49
- మ. అరరే! దానపు లెంతమూర్ఖులు సముద్రస్థీవరేఖా తవ శ్చరణంబుం బొనరించి బ్రహ్మవలనం జొ విట్లున ట్లెచ్చటం బొరయన్ రాని వరంబు వేడెదర యేమూలో నదాప్యత్వపుం జొరగా సందోకయింత యుండునుగదా క్షుణ్ణాఖిలాధ్వంబులన్. 50
- ఆ. దానికంటె సముదిత మహాస్త్రసంతతి యడిగికొనుట యెంతయైనమేలు అసలు చావులేమి యడిగిన నీయనియపుడు తత్రయత్న మనవసరము. 51
- శా. తానైరావణుఁ దొక్కురుండు చటులొస్త్రజ్ఞాత మావాండ్రలో నేనోమార్గగతాల్ప భౌతిక సుఖాకృష్టుండు యోజించినన్

దానై స్పర్తవహింవ వీతనికి నాతం డొక్కడేచాలు వాఁ  
డే నన్నన్ భయముంగలండు తుదకెట్లై జేయు మద్వాక్యమున్. 52

ఉ. పూవులరాచవానిదగుఁ బోడిమి గుర్తిడె దుర్ముఖుండు నా  
దేవుండు రాముఁ డాతని వధించి మహోపకృతింబొనర్చె నే  
త్రోవ నెదోగ్రహించెదరు ధూర్వపాబుద్దులు నాపులించినం  
బ్రేవులు లెక్క పెట్టెదరు పృథ్వి తోచగనీయరా దహో. 53

మ. ఒక మార్గంబున లోభపెట్టుచు గైత్తున్, వాండు నానాస్పరో  
నికరంబుం జెటవెట్టు కాముకుండగున్, నీరేజవత్రాక్షి జా  
నకి సౌందర్యము పుక్కిలింతలగు గంధర్వాస్పరోయక్ష క  
న్యకలా కేకర మత్యపుచ్చముల కెన్నన్ నేను వర్ణించెదన్. 54

చ. మెడతెగినన్ దృఙింపఁడది మేకొని వట్టిన మొండిపట్టరే  
వృడుండును దాళుకోఁ జనక యెట్టెదుటం గనిపింపఁజావలెన్  
బడఁతుక సీతవంక నెడవంగినఁ జాలును రాముఁ డేమి నే  
నెడు దశకంధరుండు వదిచెర్చుల నీళ్ళులు త్రావజేసెడున్. 55

శా. మూలచ్చేదముగాఁగ నున్నదిది రాముండీ వియోగార్లవ  
వ్యాశీధోగ్ర తరంగసంతతికిఁ దెప్పల్కట్టునా? దాఁటునా?  
యోలే ప్రేమకు బ్రేమ వర్ణమయి కట్టా! బండుగుల్ చచ్చి నా  
కేలా యాతఁ డటన్న జాలివడ నన్నేమైన మన్నించునా! 56

వ. అంత శూర్పణఖ రావణునిఁ గాంచి యాశ్చర్యము కోవము శోకంబు వ్యక్తం  
బుగా విట్టనియె. 57

క. నీకేమి మహారాజపు నీకోరిన కోర్కె మున్న నెగయు విమానం  
బేకడ ముట్టిన రాజ్యము చీకయి ఖరుండొక్కడే నశించెనుగానీ. 58

చ. ఒకపివతల్లి పుత్రుండని యుండిన నుండగవచ్చుగాదో నీ  
వ్రకట భుజాభిగుప్తికిని బాత్రుండటంచును నుండవచ్చు మ  
ప్పికగ ధరిత్రికిన్ వెనుకసీటికిఁ గావనియుండవచ్చు న  
మ్మక మదియంత యేకతమొ మానుగ నీకును జీమకుట్టదే. 59

మ. అలవాటైనది మొండిసాహసము నాహో! యంతవాఁ డింతవాఁ  
డలఘుండంచని పేరువచ్చినది నీ కయ్యయ్యో! నీ తెల్వితే  
టలకున్ నీతియొ దిబ్బో! యంగదకిరీటా ల్లాల్పి సింహాసన  
స్థలిఁ గూర్చుండుమటన్న నార! మనతోసాలా! త్రిలోకంబువన్. 60

- శా. అయ్యో! రావణునవ్వగా రతివ యేమారీచి, భోగంబు లే  
లయ్యా వేటొకచోటం గన్నడునటం చాగొప్ప కాగొప్పయే  
కొయ్యం జెక్కినయట్లుగా నయిన ముక్కున్ వీనులుంగాంగ దా  
ని య్యందంబది నా మొగానకు మొగంబే! యోయి! పొలన్యుడా. 61
- క. అని వెక్కివెక్కి యిట్లనెం దనయంతటి తమ్ముడుండెం దానను దైర్యం  
బును నిన్నాళ్ళకు వట్టిది పొనరించిన రాముండొకడె పురుషుండు ధాత్రిన్. 62
- మ. కులమర్యాదయు భాంధవాశ్రయము నీకున్ బట్టవో యా గుణం  
బులు నతఃకరణప్రధానములగుం బోనిమ్ము నీ సౌఖ్యముల్  
తలవన్ నీవును జూచుకోవలయుంగాదా! యల్లె పాథోధికి  
వల నీ దక్షిణ వేలదాంక రిపు ప్రాబల్యంబు సైరింతురే. 63
- క. అలనుండు నిర్వాపారుండు కలితవ్యసనాయమాన కాంతాలౌల్య  
స్థలితాత్మధైర్యుడై చను నిలావతిఁ ద్యజించు ధారుణీందిర కంటే. 64
- మ. తలక్రిందన్ దన కందరాని రివుండె తానెవ్వఁ డాలోచనా  
స్థలితుండై నిదురించుం జంచదహిదంధ్రైఖట్యసుప్తుండు వాఁ  
డెలమిం బొందగరాద యెవ్వనికి నాయూమేర శత్రూర్వి నా  
థుల కప్రావ్యమటన్న భ్రాంతివడి యెందో రంధ్రమేదారినో. 65
- మ. తన సామంతపు నేల నీకును జనస్థానంబు, తద్దాత్రి రా  
మునకుం గైవసమయ్యె గాల్కడువగా బోకీపు తద్దాత్రి నీ  
కును సామంతపు నేలయోట చని కైకో లంకయే రామచం  
ద్రున కారీతిదియౌను విష్ణియు నవత్తున్ బట్టి మన్నింపరే. 66
- వ. ఏదో లోకసామాన్యులు కాదో కించిదధికులనుకొంటే నవిషహ్యాలన్న ఖరునిచే  
తనే యట్లు చేయించి యుండును. 67
- శా. ఆలంబో, జయమో, యపాయములొ మర్యాదావిశేషంబొ, రా  
జ్యాలో, పాడొ, యవెల్ల నేమిటికిఁ గట్టా! జానకిం గాంచినం  
జాలిం జచ్చుచునుంటి దాదృశ మహాసౌందర్యభాగీరథీ  
నాశికాకృతి బొద్దపుర్వును సుధాంధఃప్రాశిగాఁ జేసెడున్. 68
- గీ. అందకత్తె బైరానికి నతివంజేయు దానికంటెను బ్రహ్మ ఛాందసము లేదు  
ఛాందసము దాఁటిపోయెను జనకదుహితం జెడు బికారికి భార్యను జేసినపుడు.
- గీ. అల్పసౌందర్యవత్తులైన యచ్చరలయు సోమయాజుల కూటమి చూడలేమె  
కలిగియుండను వలయునుగాదె చూడగాను సీతను దిచ్చి బికారితోడ. 70

చ. అరయఁగ మత్పరాభవము నార్పు మటంచును గోరఁదోప న  
ద్దిర! ఖరనాశమౌ వగను దీర్పుమటంచును గోరఁదోప న  
చ్చరలకు బోడి యాజుల వ్రసంగము మాన్పిన త్వద్దయారస  
స్ఫురణము పాప మా జనకపుత్రికి సైతము గల్గఁగోరెదన్. 71

వ. తాతమ్మగారు సరస్వతీదేవిగారి సౌందర్య మెఱుంగుదున, అలోచనకొలంది  
గాని యామె సౌందర్యము పొడకట్టదు, పరమవ్రసితామహి భవాని సౌందర్య  
మెఱుంగుదును, తదేకధ్యాననిష్ఠంగాని యామె సౌందర్యము సౌందర్య మనిపిం  
చదు. సంగీతమువలె నాపాతమధురమైన సీత సౌందర్యమే వేఱు. 72

శా. ఏ విద్యుల్లహరీవ్రవాహములొ యిట్లే సర్వనాశంబులన్  
బ్రావృల్కాల వయోదశీతల మరుత్పాగ్నార సంస్పృష్టిగాఁ  
గ్రోపుల్ కట్టి మనోజ్ఞసారణఁదనూరోమాంధువుల్ సొచ్చి యం  
దావిచ్చొరము పొందు పుల్కలుగ మోహనందనంధాయయౌ. 73

క. అని చుప్పనాక యుబ్బునఁ గనుఁగొలుకుల మన్న వారికణమును గోల్పిం  
దునిమి దశకంధరునకున్ వినఁబడి వినఁబడనియట్లు విలపించె నిలుల్. 74

అపరాజితము

కుహళి చెవులు ముక్కు కోసె దురాత్మకుం  
డహహ పొడువఁడాయె నక్షయుగంబు నా  
గ్రహము కనఁగలేని రావణుఁ గాంచఁగా  
దహనమయినఁ గంటఁ దార్కొన దేలొకో. 75

క. అన రావణుండు రాముండని యెవ్వఁడు అక్ష్యణుండటంచని యెవఁడున్  
వనజాక్షి సీతయును రామునకుం గామినియ చెప్పము నవివరమనన్. 76

క. నీకున్న కోపమునకును నీకుండిన గర్వమునకు నీవు తొలుతగా  
నాకథ విని కదలమిఁగై కోకేమి సరే వినను దగు నడిగినదియున్. 77

గీ. రాముండును అక్ష్యణుండు దశరథస్వపాల సుతులు సాతేతహనులు నతులధర్మ  
వరులు కోదండధూర్జటుల్ వారిలోన రాముని లతాంగి వైదేహి రమణి సీత.

ఉ. ఒక్కరికన్న నొక్కరు మహోగ్రులు నన్నయుఁ దమ్ములిద్దఱున్  
దిక్కరి కంఠఘోంకృతుల దెవ్వరమై చను నారిమ్రోతగా  
నెక్కిడునట్టి వింటుంటి మృత్యువు బాణవరంపరాకృతిన్  
నెక్కొనువారికై యెదురు నిల్చుట వేతొక బ్రహ్మమొల్పుటే. 79

క. జన్యాధ్వంబున జూపని యన్యాధ్వంబున హరింప ననువువడని రా  
జన్యున్ వానిని ధారణి కన్యాధ్వంబున జయింపఁగా వీలువడన్. 80

- చ. పాలువరి యెవ్వఁ డెత్తికొనిపోయెను బోయినదారి యేది యే  
వలనున నుంచె నేగులుతు పట్టగరాని గతిన్ హరించినం  
బొలంతుక నూహయేర్పడకమున్న వియోగమహోన్ని రామచం  
ద్రులు మరణింతు లక్ష్యులుండు తోడన చచ్చునదానుగామియై. 81
- గీ. సీత యంత తేజస్వతి సీత వచ్చెనేని లంకలోపల శీతభానుభాను  
కాంతి యక్కఱలేద నంక్రాంతరత్నసమితి దీపికలయును బ్రసక్తిలేదు. 82
- వ. అందున వెలుగు చీకటి పాళ్ళు సరిగా భూర్వణఖనలె లెక్కగట్టి రావణుండి  
ల్లనియె. 83
- క. అజ్ఞాపించెడిదానవు విజ్ఞాపన చేసినట్టి విధముగ నాయెన్  
ప్రజ్ఞాన ఘనవు నీ సీతిజ్ఞత నా రాజ్యసాధదీపిక కాదే. 84
- గీ. అంత చచ్చిలేనమ్మ ఖరాదిమరణ జనితదుఃఖమ్ము బొందంగా జాలనంత  
త్వత్పరాభవ జనిత సంతాప మెఱుంగనంత పగతిరుదారి యెట్లనుచుంకాక. 85
- ఉ. అక్కట! దండనీతి మొదలాడుట కార్యవధంబుకాదు తా  
నిక్కడ సామదానముల కిండుకయైన ప్రసక్తిలేద యా  
యొక్కడు భేద మున్నయది యున్నది శాత్రవదైర్యభేద మీ  
దిక్కుననీతినన్యములు తెచ్చిన నాటుట వండు లొక్కండై. 86
- వ. అంత రావణుండు ప్రచ్చన్న వేషుండు మందురైకదేశనిద్రాణు రథచోదకుని  
సభయ వేగనజ్జితము పిశాచవక్త్రఖరయుగ్యంబు రథంబెక్కి. 87
- క. పదితలల కుండలంబుల గదలాడిన రవలకాంతి కడలందున ని  
ర్వది జాబిల్లి వెలుంగులు పొదలినవగు వెలుంగుఁ గంబములుగా నొప్పన్. 88
- క. పదితలల పాము క్రతుసంపదతూలించెడు నఘంబు బయలువెడలె నాన్  
మొదలిటి యనత్పదార్థము పది వివృతాస్యములతోడ బయలువెడలె నాన్. 89
- ఉ. ఉజ్జనచేయరాని యొక యోగము సేయంగఁబూని బ్రహ్మాయన్  
వెజ్జ జంగంబులన్ బుటమువెట్టి రసంబును మాడ్చ వెంచుచున్  
విజ్ఞిన యగ్నిసంగహాణ వింశతికావ్యక పార్వయుక్తిగా  
జ్జ్వరకాదు పంక్తిఘట జంగమయంత్రము చేసిపుచ్చెనాన్. 90
- గీ. భిద్యయు నవిద్య శౌర్యంబు భీరుతయును దైర్యము భయంబు పరమమౌఢాత్మరేఖ  
మత్సరతయుఁ బ్రతీప సామగ్రి కలసి మోహనామోహనాకృతి పూనె ననంగ.
- వ. సముద్రము చన్న యతనికీఁ బ్రత్యక్షమైన సాగరవేలాభూత వర్వతకాననంబు.
- సీ. కోకిల. తూరుపు కోనలోఁ గూసినఁ బడమటి కోనలోఁ బగిది తోచ  
నుత్తరదిక్కున నుదయించు నెలయేఱు ధక్షిణదిక్కుంది దారివట్టు

నాకాశగత తారకాలి నానాతరు వ్రసవ సంతానమై పరిణమింప  
నన్నాద సంబంధి హాడిహాడి రవంబు యక్షకన్యాగీతు లబ్బుపాలయ

గీ. భ్రాంతిమయచేతనుండైనరావణుండు చిన్ననెలయేళ్ళు మొలమాళ్ళుచేలువుగులుక  
గిరి నితంబములను మతిక్రీడమైన రతినముత్సాహమున సంచరణముచేసె. 93

సీ. చూలెంతరాండ్రు వక్షులు వృద్ధవృక్ష కషాయ నిర్వాసముల్ చప్పరింప  
ముసలిలేళ్ళు నోటిపూతకు నేరేటి పాదల నిర్జ్వరవారి పుక్కిలింప  
గృకలాసతతి లవంగకవల్లి తుదికాడ నితవరి నోటి శుభ్రతకుఁ గొఱుక  
బ్రతను శీతల మరుత్సవయ తరంగమ్ము సహరాజ కన్యక లభినరింప

గీ. నిదిగొ కేళి నిధాన సాహిత్యరాశి వల్లవ లతాంత మధుర సంభారభాసి  
జలధి నేలా వనాంత వసంతమూర్తి యనుచుఁ గోకిల పిలిచిన దనంగఁ గూసె.

మ. తన శౌర్యంబునయందు నచ్చటి ఋషిధ్యానంబునం దేకులు  
ద్రివిజేయున్ మఱి వంచభూతములు శాంతిందాల్చి, వ్యాఘ్రాదిజం  
తు నికాయంబు భయంపడున్ దనకుఁ, దోడ్తోమోనులం బ్రేమతో  
గను, మాత్సర్యము పొంది రావణునిక్రొల్లమ్మల్ దువాళింపంగన్. 95

సీ. కదిపీకృతాంగలు కమలాయతాక్షులు నాజామబావావు లైనవారు  
మొగములయందున ముండేతులందు మ్రుగ్గులచుక్క పొడిపించు కొనినవారు  
చిక్కవేసిన రంగుచీరంచు కొట్టరా విఱచికట్టినవారు, వివుతవదన  
జలజాతములయందు స్మరుండు విల్వంచి ప్రత్యాల్లిడపాదుండై యలరువారు

గీ. విపులరవమోహకములు కాళ్ళవదిజతలు చేతులపదాఱుజతలును జెలంగఁజనుచుఁ  
గిన్నెరలు మీటునట్టి యక్షీనివాహము గిరి నితంబ్రాగ కాంచికాకృతులఁ గంచు.

చ. జలధి వినీల భంగవరిసర్వోత ధూత వయోజ బాంధవో  
జ్వలిత బుర్రురత్నీరణ సంతతి తీర ధరాధరేంద్ర పా  
ర్వ్య లలితధాతు మిశ్రణ లసచ్చవి వర్షిసఁ గృష్ణవక్షపున్  
మలుదెన సంజ మూసికొనుమాదిరి, సూది రిరంస పెంపగాన్. 97

చ. మొనసి తరంగముల్ కుటల పుచ్చములన్ విదలించు మత్స్యరా  
జన వదనోత్తశైవల లసత్కణఖాదనతః కషాయ వా  
ననలును, సుర్వుతెట్టియల చాలుల యుష్ఠని గోరువెచ్చగా  
లివి జనుదెంచు వాననలు, శ్లేషితమైన మూలజిహ్వలన్. 98

గీ. రావణుని రథధ్వని సముద్రంబు నగరములయు మ్రోతలు చీల్చుక పోవుచుండె  
చిందుల నవేగవాహిని చీల్చి రెండుకడల నిలుకడ నీటిని గదిమినట్లు. 99

చ. గగనము తీరకాననము కంధియు దానపుమేను నెల్లన  
ల్లగనయు చాయలో విఱువులం దగి చుట్టుచునుండి నల్లనొ

పొగ పవమానధూత మపుపోలిక వట్టుప నల్ల కాంతులై  
యెగసిన రీతి నొప్పెం దమి యేచిన యుగ్గిని మాహాపేయంగన్. 100

వ. రావణుం డీట్లు పోయి యొక మహాస్యగ్రోధ తరువుచేరి. 101

ఉ. వచ్చని కన్నులన్ గగనపద్మము పుప్పొడిరేగ నప్పుడే  
విచ్చిన గ్రుడ్డు డిప్పలను వెచ్చని అక్కల బాయంద్రోచి వే  
గోచ్చలదాత్మదేహాడు మహాధివయోధిని దాటి మింటలోఁ  
జొచ్చు స్వతంత్రుడౌ గరుడి చూచుచు చీపునయందుఁబాములన్. 102

క. మీ రెవ్వరంచు నడుగంగ వారిల్లని రోయి చండభాస్వరవేగా!  
ధారుణీకి దింపు మమ్ముల దోరింపంబడితి మగ్నితో సూర్యునితో. 103

ఉ. నీ పెదతల్లి పుత్రులకు నిల్పితి ప్రాణములన్ దయామతి!  
యావతితోరు మేరుమహితాద్రి సప్తగిరి! నిజంబుగా  
నా పినతల్లి దాస్యవిషయంబున నేమియు మేమెఱుంగ మే  
దో వణమాడిరంచు వినుటొక్కటదక్క లయాగ్నికల్పంబుడౌ! 104

వ. అనుచుండ నందొక్క డిట్లనియె. 105

గీ. పుట్టి నిమునంబు కాలేదు భూమి యాకనంబు సూత్రపట్టినయట్లు సాగినాపు  
తల్లి దాస్యంబు నిజముగాఁ దలఁగుటఁబుచు నీకు నొక పెద్దవనియటే నీడజేశ!

క. తలప్రాణంబులు తోఁకకు మలఁగెను సీతాకు సూర్యమండల చండ  
జ్వలనంబున నీవు సుధాశిలవోలిక నింత చెక్కు చెదరపు కంటే. 107

మ. రవి యా దూరపువేడిఁ దాళక సముద్రంబందు నిద్రించు మా  
కవురా! నిష్పలు తాఁకి చావని శుభంబౌ నా హిమానీమధా  
భ్యవహారంబు ఘటించి పెట్టుము పదివ్యాకృతసక్షంబులౌ  
నవనీధ్రంబుల నూడు తీర్చినటులౌనయ్యా! విహంగోత్తమా. 108

అ. అయినవారిలోన నక్కటా! దాస్యంబు మనకుఁ దగదటన్న వినదు తల్లి  
యిద్ది చేసిపెట్టుమెట్లా యొప్పింతుమయాఁడి చావులేమి చేదౌ యనంగ. 109

వ. గరుడికి లొకికందెల్ల తెలిసి వైరాగ్యోదయంచై మాత్రాణ విముక్తికోరి యిట్లు  
నియె. 110

క. నావంటికొడుకు గలిగియు నీవీ వరపుడముసేత నెగడునె తల్లీ!  
బాపుకొననిమ్మ యమృతము వే వారి మొగాలఁ బాటవేయుదు ననుచున్. 111

వ. క్షుధావనోదార్థం బనంతశక్తిసంపాదనార్థంబు జనకోపదిష్టమై సాగరమున  
నాండ్ంట సర్పవహించి యనంతసంవత్సరములుగా యుద్ధముచేయుచున్న గజ  
కన్యవంబులఁ బాదసఖంబుల గ్రహించి యారగించుతావునకై వెదికి యీ

మట్టికొమ్మపైననే వ్రాలె. ఈశాఖ వాశ్రయించి యంగువృక్షమాత్రదేహలు  
వాల్చిలులు సహస్రములు వ్రేలాడుచుఁ దవశ్చర్య గావించుచుండిరి. మూడు  
వర్షతంబులంత యా బర్హసకాంగక యాశాఖ పుటుక్కున విఱిగె. సువిభక్త  
కాలజ్ఞుండైన యగ్గరుడి.

ఉ. ముక్కునఁ గొమ్మకొంచు నవిమూఢతఁ జేసిన ప్రార్థనోక్తులం  
జొక్కువుఁ దొక్కుబల్కులుగఁ జూచుచు వారు ప్రసన్నులైచనన్  
జిక్కుని దైనతేయుండు గ్రసించెను వానిని శక్తి నంది స  
మృక్మరణుండు నింద్రముఖుండై తొలగించెను దల్లి దాన్యమున్. 113

క. చని సాగరాంతవేలావని నేకాంతప్రదేశ పరిరంజితమై  
చను వాశ్రమంబు మారీచుని యునికిని రావణుండు చూచుచు నిలిచెన్. 114

క. శంకా నివృత్తి సూచిత హంకారము హస్తచలన మొప్పంగ ధక్షః  
శంకర యుగమూర్తి నిరాతంకమతిన్ దాటకేయు ద్వాఙ్మలి నిలిచెన్. 115

మ. కని మారీచుండు విప్లవగన్ములను ధక్షస్వామి! రా స్వామి! ర  
మ్మని మర్యాదలు సర్పమున్ నెఱపి యేలయ్యా సురాారి! మఱిం  
గన నీయింతయులోన వచ్చితివి లంకారాజ్య పృత్తాంత మం  
దున నేక్రాత్తయుఁ బుట్టలేదుగద తోడ్దోనంచుఁ బ్రశ్నించినన్. 116

క. వదియు బిగించిన మొగములఁ బదిలివ్తల పాటు మౌనభావము బెలయన్  
వదనం బొకంట సవ్వడి పొదలఁగఁ దక్కినవి యధరములు కదలంగన్. 117

క. అది విశ్వయంబు చేసితి ముదిత జనక సుత హరించదోవలె నిది త  
ప్పదు మఱి కోటలుతీసిన వృధాకువగు రాము డతివ విరహము కనఁగా. 118

ఆ. దనుజుఁ డిట్లువలుకఁ దాను మారీచునకొక విచిత్రమైన యూహ కలిగెఁ  
బదియుండలల నొకఁడెవలికెడుఁ బలికినఁబదియు నొకఁడెవలుకుఁ బదియునేల?

వ. నేనువినలే దేమియేమి యనిన మారీచునితో రావణుండిట్లనఁదాడగె. 120

శా. ఓహో! విస్పదలేదయేమి యెదియో యూహించుచున్నావో, నీ  
యూహల్ నేను నెఱుంగుదున్ ముదిత లేధో సీత, యా చాపికిన్  
దేహార్థంబును బ్రాణసర్పముఁ బడంతిం దెచ్చెదన్, రాముఁడో  
హో! హో! పరిదేవనా శిథిలమై యుల్లంబు పొల్లంబడన్. 121

అ. అతఁడు నాకుఁ జేసినట్టిదానికి వానికింత సేయఁదగదో యేనుగాని  
యనినమాట తాను వినలేదంట వినలే దంతయువ్వుమేమి యాతఁ డనఁగ. 122

మ. ఖరుఁ డీశానుండు దండకాటవి మహాక్రవ్యాదసేనాధురం  
రుండున్ దూషణుఁ డంతటన్ ద్రిశురుఁ డంతన్ మువ్వరున్ దానవే



శ్వర సామ్రాజ్య రమా ధరిత్రికిని బళ్ళాద్వాగ రక్షామహే  
శ్వరులౌ వాపినతల్లిపుత్త్రులు చావంజూచు చిట్లుందువా. 123

మ. ఒకటా! రెండ! చతుర్దశంబగు సహస్రోపేతనైన్యంబు తే  
లికగా వాలిక వింట దూసెనట యోలింబెట్టి యయ్యస్తవ  
హీకిగాల్పంట్ల కటారికాండగమి మండింత్రేమి! యమ్మంత్రసా  
యకముల్ సూతురు యుద్ధనీతి విదులై యస్త్రజ్ఞ లస్త్రజ్ఞులున్. 124

శా. మండింపందగు నెల్లలోకములు బ్రహ్మస్త్రంబుచే గాలతా  
జ్ఞాండెవ్వఁడును జేయునే పరముఁ డజ్ఞుం ధూషవద్దగ్మృ  
ద్బాండందొన యఖండకాలమున నాత్మద్రవ్యతం బాయు ని  
ప్పిండిభూతము లాత్మభాగుపనిష త్నిద్ధాంతముల్ పట్టకన్. 125

చ. పరమములైన యియ్యవి యపండితుఁగూరిచి వానిగూర్చి యే  
లఱుమగ వానిచేసిన మహావక్యతిం బ్రతీకారవైఖరిం  
దిరుగఁగఁజాల సర్వగమతీన్ బహుధా వెలయించి తత్పతీ  
పారణము నిశ్చయించితి నహార్యము హార్యత యెంతసాపియో. 126

ఉ. పోయిన సేన లేదు చనిపోయిన బంధులులేరు వానికిన్  
బోయిన సేన బంధువులఁ బుట్టిన పెన్వగ యెట్టిదో యిదిం  
జేయఁగ వానికిందెలియఁ జేడియఁబాసిన సీలయాడు బొ  
మ్మె యురియంగ నాయురియు టయ్యది వానికెఱుంగనయ్యెడున్. 127

మ. పదుమూడేడు లరణ్యదేశమున సంవాసంబుగావించ నే  
యదనన్ గిల్లిన రాలిపోవు నతఁడా వ్యాసంగముం జేయఁబో  
నెదలో సూదిగ వచ్చి దబ్బనముగా నీ తేలుటల్లున్న దే  
యిదియుం జూచుచు బోవుచున్న యెడనట్లే మేయుచుందోయెడిన్. 128

మ. అదిపోనీ! యొక యాడుదానిచెపు లాహ ముక్కనుం గోయువా  
రిది దీసంపుటి యెట్టిదందువు పరిస్పృష్టామ నావాజనుః  
పదమై యీదృశమైన యూహ జనియింపన్ పచ్చుగా కక్కటా  
యిదియుం గామమ. క్రోధమా మదమ కాదేన్ మోహమా లోభమా? 129

మ. నలువో శబ్దజగత్సృకాశకులు సంతర్దగిష్టలున్ జిత్తపు  
త్తులు బాహుములైన వానికిని సాధుల్ వేర్లుతేగా నమం  
జల మీదృక్కుతి దేనిక్రిందికిని పచ్చుం జెప్పవే! వేళలో  
గలియుం తొచ్చినగ్రాత్రలిట్టివి చెలంగన్ జిత్తపుత్తుల్ చనున్. 130

మ. అది పౌలస్త్యకులైన పర్వశుభకార్యశ్రేణి వారాధనీ  
య దశాగౌరవభాజనాకృతియు మా, కా భావ సంపద్దశా

స్వదులౌవారికి దోడబుట్టువును విన్నవ్వంబుగా మాకు, ని  
య్యది మన్నింతుమయేని సర్వమగు మర్యాదా పరిభ్రంశమే. 131

చ. విగత సమస్తధర్ముడును వీడిడి క్రూరుండు వానిచేత ని  
ట్టి గతిరచింపగాబడి కడిందిగ నా తలకొట్టివేసిన  
ట్లుగ ననిపించుచున్నదియు లోపలలోపల మండిపోవు నీ  
వగ పొగకుమ్ములో నణుగుపోలిక చేయంగనేరనయ్యెదన్. 132

చ. ఖరుని విధానం జేత విల్లుగైకొని యెట్టెడు రేగుమందువా  
యరయంగ సర్వదానవ మహించిత రాజ్యరమా విధాత నొం  
టరిగను బోవుటొప్పదు, వినాకృతరాజ్యండుగాక యాతండున్  
ధరణి వహించువాడయిన దారునె యొంటరి వింటికాండుగా. 133

చ. అమరునె భీతి ధూర్జటి వదాంబురుపోంచల దేహశీసుమా  
గ్రిమము పునఃపున స్సువినికృత్తమయ్యును బునఃపునః ప్రరూ  
ఢము వ్రకటార్చనాకృతి విడంది శిరోదశకంబు వాని చా  
వము తుద నేమె యానెడు భావము పుట్టును దావులేదనన్. 134

క. ఇలు వెడల నడచె దనయుని నల యనమంజునుని నగరుం డావంగడమం  
దలి చాలిక యదియే వీడిలు వెడలంగ నడవంబడియె నిప్పుడు పితచే. 135

ఉ. ఇయ్యజితేంద్రియుల్ స్వకులహీనులు వైని స్వదేశదూషితల్  
కొయ్యలు కొంపలన్ వదలికోనగు చెట్టలుచేసి విప్రీయుల్  
చియ్యలువట్టు గొడ్డములుచేయుచుం గైతవశూరు లుగ్రులై  
వెయ్యవిధంబులన్ వెనలపెట్టెద రెల్లజగంబులందువన్. 136

గీ. అతండు జీవించియుండంగా నసురజాతికింత క్షేమమ్ములేద యా యంతకార్ము  
కిని మదితరుండెదుర్చుటయును శుభంబుకాదు మాయాప్రతారణకార్యమిద్ది. 137

క. శౌర్యమునకు శౌర్యంబును ధైర్యమునకు నంతయైన ధైర్యము మాయా  
కార్యజ్ఞతలకు మాయా కార్యజ్ఞతలు నిను వదలి కనరాని వగున్. 138

గీ. ఈ రహస్య కార్యంబుల నెల్ల నీవు కాకను సహాయభూతుండు నాకు లేండు  
ప్రాకృతమయ కార్యముల సమర్థతయు నీది యుజ్జ్వలతృప్తిభము నికషోపలంబు.

మ. పలలాదుల్ పలుకామరూపములు తాల్చిన్వచ్చు, నాకోర్కి మే  
నులు నాతాల్చినవారి యూహలకొలందుల్ పట్టినే భీతి హే  
తులు క్రూరంబులు, నీవో యూహ యదియేదో క్రొత్తకుంగ్రొత్తగా  
గలిపింతెప్పటికప్పు నీదగు విదగ్ధత్వం బుదారంబుగా. 140

చ. పొరిణకులంబునందు జనకాత్మజ మిక్కిలిమెత్తనొ స్పృహ  
సరణి వహించునంట నవసారసలోచన తాం గృహానణా

- కరమతి యంతకావలయు గర్భదరిద్రుండు రాతిబొమ్మ వాఁ  
డరయంగ వాని కక్కట! కులాంగన యౌటయె చిత్రమైచమన్. 141
- క. మరకతములు వైడూర్యము లిరవుగ మఱి వజ్రమాది యెందెందగు బం  
గరులేడివోలె నౌచును దిరుగుము జనకాత్మజాత దృక్పథమందున్. 142
- క. ఆ వర్ణసామరస్యము నీవే యూహింపు మెందు నెగడెడునెది దృ  
గ్భావాకర్షావధిగను నా వెలయింపునను నూహ యాడకయుండన్. 143
- చ. నినుంగని తెచ్చిపెట్టుమని వీరజలోచన కోరు, రాముండున్  
దన ప్రియురాలిమాట జవదాటుడు, కార్ముకమూని వెంబడిన్  
జను, వెనువెంటవచ్చు నమజస్ముండు, కన్నడి కానిపింప వీ  
వును వని దప్పుగా, నెడముపుట్టంగ వాకును సీత దొంగిలన్. 144
- క. ఖరుఁ డేమి తనకుఁ జేసెను మరి నా చేసెన నేమి మనలెను దనకున్  
దురితాచరణుఁ డకారణ విరోధి మతిహీనుఁ డాత్మవిద్దుండు జడుండున్. 145
- వ. అనిన దీర్ఘనిశ్వాసుండు కంపిత తనువు వేత్రగత బాష్పండు మారీచుండు  
కొంచెమాఁగి యిట్లనియె. 146
- ఉ. నేనాకమాట చెప్పెదను నీకును గోపమురాదయేని నే  
నైనను వీరశైవమత మాపితి వైష్ణవబుద్ధిఁ జొచ్చితిన్  
బూని భవాదృశుల్ చటులమూర్తులు సాహసు బుగ్రనిష్ఠచే  
మానని చంద్రశేఖర సమాధి వహింతురుగాక దక్షులై. 147
- చ. అలువము శక్తులంగలిగినట్టిరు మాదృశు లీ శరీరదు  
ర్బలతకు లొంగిపోయెదరు వట్టి యుమేశ్వరు జ్ఞానమూర్తిలో  
నిలువంగలేమి యే సులభవిష్యకునైనను సంతసించు వే  
ల్పులకయి భక్తిచేఁ దనకు లోఁగొనువారలఁ గొల్తుమింతటన్. 148
- క. వదిసార్లు తనదు నామము పెదవులు కదలింప విట్టె ప్రీతింగొను ప్వా  
మి దయావార్షిది విష్ణువు మది నాతనిఁ గొల్తు సులభమార్గము పొంటెన్. 149
- వ. అనిన రావణుండు. 150
- అ. వైష్ణవుండవుకావు పాషండుడవు కమ్ము భక్తిమాత్రమేల వట్టి నమ్ము  
కమ్ము చాలు మోక్షగామియ న్మతమును స్వీకరింపు మది నాకునేల. 151
- క. చెప్పిన నాదే సంగతి చెప్పిన నీదేమి మనసు చెడెనా యేమీ  
యవ్వడె తలకెక్కినదో యప్పా! నీమతము మాట యడుకకయుండన్. 152
- చ. కడువడి రాముసేయు నవకారము వోరువరాదు, నాని య  
వ్పడెతుకఁ దెత్తు, వానికిని బ్రత్యవకారము సేయుటెట్లె, నీ

- విడియంగెదోపకన్ పసిడియిట్టిగ నామెను మోహపెట్టు, ము  
పుడతడు కాన దవ్వుచను, భూసుతఁ దెత్తునటంచు జెప్పితిన్. 153
- మ. వినతుండై యల తాటకేయుండు స్రభూ! విన్నాను విన్నానయా  
వినరాకుండుట యెట్టు లెట్టయెదుటన్ వృద్ధీధరం బూర్జితా  
శనిపాతంబున భగ్గుమై చన దిదృక్సావ్రశ్న లేదల్లె చూ  
డ నగున్ జూడక తప్పదున్ దనుపుతోడం బుట్టు దోసంబుగా. 154
- ఆ. నీవు నీతఁదెత్తు నే రాముగానన భూమి దవ్వుకొంచుదోదు రాము  
పఁడతి లంకలోన భద్రమ్ముగా దాచె దంతతోన యైనదా యటన్న. 155
- గీ. అంతతోఁగాక యేమి యోయనపరభయప్రతారితబుద్ధి! యటంచుదనుజుఁ  
డంతతోఁగాద యనుము కాదంచు నోర్చికొందురటె వానిచేసిన కుందునింత. 156
- శా. కాదేమోనా వచింపు మాతఁడు ధనుష్కొండోర్జితాంభోద ము  
ర్యాదాభీకరమూర్తి క్రమ్మునో సముద్రాల్నాలు గాకాశముల  
కా దంభోనిధి యాదివచ్చు మఱి లంకంగూడఁ జొచ్చున్ మనీ  
షా దారిద్ర్యవయోధి వాఁడొకఁడె యీక్ష్మాఃజాపి లేరెవ్వరున్. 157
- గీ. కడఁగి భూమిజాతఁ గబళించి యుండును నడవి నోరు తెఱచి యాపులించి  
యాకసంబునందు నరదంబు రోజాల కరప యేరునడద యసురమంత్రి. 158
- క. నే నెత్తుకపోతి ననంగా నగు గుర్రేమి యెచట క్షౌసుత యుండెన్  
నేనును నీవును మూఁడవ వానికిఁ దెలియదు సభీతి భావాంభోధి! 159
- ప. అజితేంద్రియుండు క్రూరుండు ధర్మాత్ముండు పితృవరిత్యక్తుండు వానినిగూర్చి  
విచారించుచుంటినన మారీచుం డతఁడు నీవన్న నేమియుంగా డిట్లు చూడు  
మని. 160
- మ. అనమర్తత్యముచేతఁ జేసిన పరిత్యాగంబు త్యాగంబుగా  
దు, సమర్థుండగు రామచంద్రుండు ధనుర్తుర్వార భావోజగ  
ర్గసనాభీల వరాక్రమ ప్రళయ వారాశి ప్రథామూర్తి, రా  
జ్యసమాసన్న నిరంతభోగము త్యజింపంజాలె ఘాసంబుగా. 161
- చ. పురుషునియందు స్త్రీలు తమిపొందఁగ నెన్నిగుణంబు లొప్పునో  
సరసిజ వత్రలోచనుండు శ్రావణమేఘ శరీరుం డుగ్రదోః  
పరిఘుండు వైలవక్త్రుం డణుభావ వలగ్గుండు శూరుండన్నియున్  
వఱులును రామునందుఁ గులభామిని దప్పి చరింపఁడెంతయున్. 162
- గీ. అట్టిపూరుషు శ్రీదేవి యభినయించు నీరజాతాక్తుఁ డేకపత్నిప్రతుండు  
అట్టి పూరుషు భూదేవి యభిగమించు ప్రభువు తన కోసలంబులే నదలిపెట్టె.

- మ. విహరత్సాధు మృగద్విజారవ లసద్విస్తారసాకేత పూ  
రృహిరుద్యాన విహారకేళి వరమప్రాణంబు సీతామనః  
కుహరాంతస్థితయోగమూర్తికిని గైకోఁ డుగ్రకాంతార యా  
త్ర హరింపం దనయిష్టకేళి యెడఁదం దాఁ జెంద డీషద్యధన్. 164
- చ. ఎఱుగనివారిఁగూర్చి మఱియెవ్వరొ యెవ్వరొ చెప్పినట్టి యా  
కటదలు నమ్మి తేలికయుంగా వచియించుటచేయ రుత్తముల్  
మఱి రఘురాముఁ డింద్రియ సమాజము తీసినత్రోవఁ బోండు డ  
గ్గతిన సుఖం బధర్మపథ కచ్చరమైనను గాలద్రోసెడున్. 165
- మ. ఒకఁడేకార్యమొసేయు దివ్యమతి, నేదో మాటవాక్రుచ్చుదా  
నొకఁ డాచేసిన చెప్పినట్టి జనుఁడేయూహం బ్రవర్తిల్లె దా  
నికి నిష్కృష్టముగాఁగఁ జూడవలెఁగానీ, నీ యధేచ్ఛాను వా  
దక సిద్ధాంతములందుఁ జొన్పిన యథార్థంబందుఁ గన్పించునే. 166
- ఉ. ధర్మము నెల్లలోకమునఁ దత్తల లౌకిక భోగబుద్ధులై  
శర్మము గోరి చేసెదరు, సజ్జనమంతకరత్నమైన వీ  
తోర్మిచయుండు సాధువు రఘూద్యహఁ డూర్జితశాంత చిత్తుఁడై  
ధర్మము చేతలోన సముదార సుఖంబునకై పొనరెచ్చెడున్. 167
- క. క్రూరతను దేనినందుము చేరి ప్రయోజనము మించి చేసిన కరుణా  
దూరమగు హింస నందుము శ్రీరఘరాముండు దానిఁ జేయంగలఁడే. 168
- క. ఎగకొలిపిన గాధేయుని పగిది కెదురుపలుకలేని వసితన మది తా  
నుగఁ దాటకావధంబునఁ భోగిని పొగులా రఘూత్తముండు నెఱజోదై. 169
- శా. టెక్కుం బొక్కుడులేని హరిని గిరీటన్ ఘోరదంష్ట్రేగ్రుండన్  
దిక్కుంభీంద్రకపోల పాటనకళా దీర్ఘోరుబాహుండ నే  
నిక్కాంతారము చండశాసనుడనై యేలంగ నానామహా  
స్యక్కుంధుల్ ప్రవహించె బ్రాహ్మణక్రతు శ్రీ లేటులై పాఱగన్. 170
- క. నా త్రిప్పలు వడఁజాలక ధాత్రీవతి రత్నమైన దశరథుకడకున్  
శ్రోత్రియుడు కౌశికుండు చని పుత్రుం గ్రతురక్షకొఱకుఁ బుచ్చుమనంగ్గా. 171
- మ. వదిరెండేడులపోఁఁడితఁ డపుడాబాలున్ మఱేతండ్రి యొ  
ప్పుదలంజాపును బంప సీతల లయాంభోదోగదేహుండ నే  
వదిరా యాతల గాధిరాట్సుతుండు సద్యఃకోపి యా రాజు నొ  
ప్పుదలంజాపెను లేదు లక్ష్మణుండు రాముండిద్దఱున్ వచ్చినన్. 172

- క. అబ్బో! నా యవ్వటి యాయుబ్బున నీ పోతగాండు హా యనిపించెన్  
గట్టైన యెఱచిలిల వడద్రొబ్బితి హతభుక్తిభాక్రతుక్తువీధిన్. 173
- వ. అంత బాలుడైన యీ రాముండొకయమ్ము నేనె. 174
- క. ■ యగ్ని వేడి మెంతయొ మాయురె యొకలివ్తమింట మాంసము భస్మం  
బాయెను దదగ్నియంటిన నాయొడలున నెముక మిగులునా! రఘుమూర్తి! 175
- చ. అచటికి వందయోజనము లంబుధి రాముండు సంవగారి తూ  
లిచెఁ బడినాండ నిండు స్పృతిలేదు మఱిప్పడొ నీటివైస్పృతి  
ప్రచయముగల్గె నువ్వలను ద్రావిన నీకులు త్రావిత్రావి చ  
చ్చి చెడితి నద్దయావరునిచే రఘువీరునిచే సజీవుండె. 176
- ఆ. జీవిల్లక్షణంబు చిత్రమైనదికదా బుద్ధివచ్చి మరల బుద్ధిరాదు  
తల్లిచంపినాండు తమ్మునిఁ జంపెను నేల నను మిగిల్చె నెఱుకలేక. 177
- మ. పులికోఆల్ శితఖడ్గశృంగములుగా మున్యాశ్రమంబుల్ మృగా  
వలిలో నేను మృగంబనై తిరుగుచున్ వారెల్లరున్ లేడిగాఁ  
దలంపన్ మోనుల నొంటిపాటుగని క్షుద్వైరంబులన్ రెండు జో  
ళ్ళులుగాఁ దీర్చుచు సంచరించితిని తాలుస్వప్తరక్తంబుగా. 178
- గీ. అచట నున్న మనిసి యగుపింపడాయెను యేను నతండు తప్ప నెవరు లేరు  
కనులు నాచి నిష్పక్రక్కచునుండును నెలపులందు నెఱుచిమ్ముచుండు. 179
- చ. మునులకు సంతయుం దెలిసిపోయెను పోయెనుగాని లేళ్ళలో  
ననుంగిని నన్ను గాదనరు నన్ను నెఱింగి యెఱుంగనట్లుగాఁ  
జనెదర యాశ్రమాంతమున జంటలుబీడరు తత్స్వభావమే  
కనుకని చిత్రమైనదిగఁ గన్నడు బ్రాహ్మణజాతి యక్కటా. 180
- క. తనకంటె నితరమైనను మనకెందుకులే యటంచు మానుట యొకటిన్  
దనదాఁక వచ్చినప్పుడు మన కర్మములే యటంచు మానుట యొకటిన్. 181
- చ. చనచన సంత నిష్క్రియుల పాధుల వచ్చపు గర్మవాదలన్  
దినదిన నేమొ నాకును మఱిన్ జనియించె విరాగభావమం  
తన తన యాలు తమ్ముడును దానును వచ్చెను స్వామి స్వామినిన్  
గనఁ గనలూని పూర్వకథ కట్టినమూర్తిగ వైరమూనుచున్. 182
- వ. తక్కినకడుపుతో నతని యునికికి రాకపోకలు నెఱపుచు సమయంబు వేచియుండ  
నొకనాడు లక్ష్మణుండు రామునితో నిట్లనియె. 183
- గీ. ■ నడక లేడినడకగా దల్ల దాని ముఖముచూచిన హరిణంబు ముట్టెగాదు  
బెదరు కన్నులు కాపును బెద్దకోత మాటిమాటికి బెదవితో మవ్వచుండె. 184

- శా. ఇన్నాశ్శెచ్చటఁ జూచినా నమచు మాహింపంగ గుర్తయ్యె వో  
యన్నా! నీదగు నంపమంట వెలుంగె యానాఁడు మారీచుఁడు  
తృన్నంచైన విమేష దర్శనములో దండ్రిగ్రా మారీతిగా  
నెన్నం గ్రీఁబెదవిన్ స్పృశించె మఱి వాఁడే వీఁడు మాయావియ్యె. 185
- శా. అమ్మో! గుండియ గుండియ న్నిలిచెనా యా నాకు నీవెంత వే  
సమ్మున్ మార్చినఁ బట్టియిచ్చు నొకచంచల్లక్షణం బాతఁడా  
తమ్ముం డుండఁగ రామునోర్వనగునే తానై యసాధ్యమ్ము సా  
ధ్యమ్మున్ జేసెదబాఁడు చూచెదవుగా తద్వైరయాత్రాస్థితన్. 186
- క. నను మరల బ్రదుకనిచ్చెను వనజాక్షుఁడు రామమూర్తి వాల్చిన యమ్మున్  
నను దాఁకకుండ దూసెను గన నింకెందాఁక చంపకయ చనఁగలఁడో. 187
- ఉ. తమ్మునిఁ జంపితిన్ మఱియుఁ దల్లినిజంపితి వాఁడు పోవనీ  
పొమ్మని రామమూర్తియును, బోవఁగనిత్తునె యంచు నేను, నీ  
క్రమ్మిన కార్యమిప్పటికీ గల్గిన యంతట మెత్తనైన చి  
త్తమ్మపుస్పామిఁ గ్రూరుఁడని తాననరాదు యెవండు వేనియున్. 188
- క. అప్పుఁ జుప్పనాక ముక్కుంజెవులనుగోయు టదియేమి చెప్పమనెదవో  
యపురా ప్రాణము తీయఁడే యవనీసుతఁ జంపఁబోవు టది కని కంటే. 189
- మ. మనబంగారము మంచిదైనయెడఁ గంసాలిన్ మఱేలా యనన్  
నను దానించుక వచ్చి యుగ్గిన ఫలానా వాఁడు వాఁడెట్టి వాఁ  
డని యా జోలికిఁబోవ వద్దనుచుఁ గట్టా చెప్పనా! యైననుం  
దనయాడేమిటి యేమిటి వలపు? సంధ్యాదేవతల్ నవ్వఁగన్. 190
- ఉ. ■ పరమోత్తమోత్తమున కక్కట! యున్నది లోప మొక్కఁడా  
పో! పరిహాసశీలి యతఁ, డద్రియ హేతువుగా నతండు వ  
న్యావధమిట్లు రావలసియైనది, యయ్యది యొక్కదాసి ■  
నా పినతల్లి దాసి, పగయన్నది రూపముగొన్న దక్కటా! 191
- గీ. ముసలిమొగముది యొక కొండముచ్చునుండ వసితనంబున రాముని పారిపోస్య  
మునకుఁ బగవూని కైకతోఁ బుల్లవిఱుపులాడి రాముని వనమేగు టాచరించె. 192
- చ. అవి యెపుడిచ్చె నెందుకొ రహస్యము మిన్నననుండి యూడి వ  
డ్డవి వరముల్, వినం దెలివి దక్కెను భూవతి, తెల్విలేమి మృ  
త్యువు గనుదాఁక నల్లెచనె, మారక తండ్రి యొనంగియుండు న  
న్న వినయభావబద్ధుఁడు సనాతనుఁ డీగతి వచ్చెఁ గానకున్. 193
- శా. ఈవే చూడుము తండ్రిపోనడఁచెనో యీకానకున్ వచ్చుటే  
లో విధ్వస్తమతిన్ సుతున్ వెలిచి యా యుర్వికళత్రుండు తా

నా విధ్వంసిత ధీకుండౌ సుతుఁ వియోగాగ్నిన్ మృతిన్ గొంచు టే  
లో విన్నట్టినుడుల్ పొనంగవలెఁగా యూహావ్రకల్పార్థతన్. 194

ఉ. తానుగ నాకృతింగనిన ధర్మము రాఘవుండన్నచో నభూ  
తో నభవిష్యతీదృశుండు తోకొని ధర్మవధంబుతప్పఁ డిం  
తైనను లోకమందితరులైనను దప్పిన నోర్వబోడు  
క్షౌ నిరతుండు వానిదెనఁ గల్గ దధర్మియటన్న మాటయున్. 195

శా. ఆ పాండిత్యసయోధి క్లిష్టపు సమస్యల్ గూర్చి నిష్క్రుష్ట ధ  
ర్మోపన్యాసము లాడఁగా ఋషీచయం బూహనధావన్మతి  
క్షేవందై చనఁ దెల్లవోదురంట రాశీభూత మర్యాదుఁ డ  
ద్దా పర్యాప్తుండు నట్టివాని దెస నిందల్ పాపముం దెచ్చెడిన్. 196

వ. అనిన రావణుండు సేనన్నవేమియు సతఁడుకాఁడు వాని యాయపకృతి దిగ  
ద్రావుమందువా యనిన మూరిఁచుండు. 197

సీ. తనకు మించిన శత్రుజనకృతాపకృతి మాయందగు నర్జునునందుఁబోలె  
దనకుమించని శత్రుజనకృతాపకృతి తీర్పందగు నింద్రునియందుఁబోలె  
దనకు మించియును మించనిదాన నూరకుండందగుఁ గపిరాజునందుఁబోలె  
దనకుబందుగు సాధువును వైన నిద్రింపనుందగును గుభేరునందుఁబోలె  
గీ. నిచటనెచట నీతలఁచిన యిట్టికృతిని జేయవైతివి దీనికిఁ జివరి కితఁడు  
దొరకెనా పూర్వులందఱు దొరయరాని గాఢతమమైన తీక్షణత గలుగువాఁడు.

క. ఓరె మృడికిన దనఁగా సూరిమణీ! మెతుకు వట్టిచూచినఁ జాలున్  
దా రాము వ్రకృతి కార్యోగ్రారూఢత దెలియు నడవికరుగుటఁ గనినన్. 199

క. అందఱవలె మాటాడఁడు నందఱవలె జేయ డేదియైనను దన యా  
త్మందెచ్చి యొలుకఁబోసిన చందమ్మునఁ బలుకుఁ జేయు సర్వముతానై. 200

ఉ. తాదృశగాఢశీలునకు ధర్మవధంబునఁ బోవుటెంత తీ  
వ్రాదరభాజనంబగు, సురాసురమౌళి కిరీట సంస్పృశ  
త్పాద నవాంబుజాత! వగవట్టిన నంతటి తీవ్రతాగుణా  
పాదనచేయు టొప్పుఁ గులభామిని దొంగిల నెంతయో వగో. 201

శా. అధారంబయి సర్వధర్మముల కాహో వారు! మార్తాండ తే  
జోధారాకృతు లా రఘూద్వహాలు దక్షుల్ గేహిసి గర్బధా  
రాదృత్యాశయు తీ కృతిం గలుగు వైరంబెంత దూరంబుగా  
సాధింపం దగియుండునో కనుము వంశస్వచ్ఛ మర్యాదకై.



- క. ఇది సీపుచేయు వనిలో నొదిగిన యర్థంబులోని యుజ్జ్వల తైక్షణ్యం  
బుతితక్రోధుండు తైక్షణ్యంబెడ నెఱిగిన రాముండింక నెట్టెడో వినుమీ. 203
- చ. అరుదుగఁ గార్తవీర్యుడగు నర్జును సీపు నెఱుంగు దాతనిన్  
నఱితెను గండ్రగొడ్డలి కొనం బెను న్నేటున వేయిమందినిన్  
నఱికినయల్లె భార్గవుఁ డనారతకోపి కులాలచక్రమై  
యిరువదియొక్కమార్లు భ్రమియించెను క్షత్రకులంబువేసిచే. 204
- మ. మడములు త్రొక్కికొం చవనిమార్గము వీడి పలాయమానుడై  
విడివడికట్ట! యే యడుగు పెట్టినచోటను సీలమండలం  
దడఁగఁగఁ బిన్న పెండ్లికొడుకైన రఘూధర్వుఁ బాణఘాతమై  
చెడెద నటంచు గ్రుడ్డుకుడిచెన్ దనయంతటి జోదుతానయై. 205
- ఉ. దూర నవీవ భేదములు దూసిన యమ్మునయం దమర్పు వి  
స్తార నవేగ భేదము బుదారపు లెక్కలు యోజితాగ్నివా  
యూరు తరంగసంతతు లదొక్కఁడు తూవిక, తద్దమఃకళా  
సారము శుల్బమున్ గణితశాస్త్రము సర్వ పదార్థవిత్వమున్. 206
- గీ. అతని నడవికిఁ బంపించినట్టి తల్లి యతని చావకళాగురు వామె యసుర  
లోక బద్ధ విరోధిని లోనఁ దల్లి కొడుకు లిద్దఱుగాని యొక్కఁడను కొందు.
- చ. అరయఁగ నస్త్రదైవతము లాత్మవిశుద్ధున కెట్లు లట్లుగా  
నొరులకు సిద్దిపొందవు నవోదయ ధర్మవిశుద్ధచిత్తుఁడా  
దొరయెడ నిత్యసిద్ధములు ధూర్వహముల్ పరిదిష్టశక్తులై  
వఱలు నమస్తసాధక శుభాకృతు లూర్జిత సత్త్వమూర్తులై. 208
- సీ. అతఁడాజన్మకు నాధ్యాత్మిక ప్రవృత్తిని బొందడేని వధించు, నతఁడు  
కాలాంతరమ్మునఁ గడఁగి నస్మార్గగామి యగునేనియును క్షమించుచుండు  
సరగ నాతనికిఁ బశ్చాత్తప్తి పొందువానికిని బ్రాణాలమీదికిని దెచ్చు  
దాను సుబాహుండు నేనుఁ గాకాసురుండును నుదాహరణముల్ మాలుకొనఁగ
- గీ. రాఘవుని పేరివగు నక్షరముల రెంటి సవ్యడియు వాయువీధుల సంచరించు  
మేర తీవ్రధర్మాభిరక్షరచనము తగ నతనితోడ మనకేలదానవులకు. 209
- వ. అనిన రావణుం డబ్బో! నీ కతవిగుఱించి చాలఁ దెలియునే యన మారీ  
చుండు స్వామీ! యెత్తిపొడుపుమాలల కేమిగాని. 210
- గీ. ధృతిఁ దెగించి సీతందెమ్ము దితిజవృక్ష మూలమునయందు నిష్పలుపోసినట్లు  
విమలలంకాపురీ రాజ్యవిజయరమకుఁ దెచ్చికో త్నైతికి ముమంగు వచ్చినట్లు.
- మ. ఉదించెదెచ్చుట రామచంద్ర విషయం బూహింపరాకుండ మం  
డ పఠెంగాని మఱింత యూహమెదలన్ నా గుండెలోఁ గొండవ

క్ష విధానం గనిపించుచున్న యది కట్టా! లంకలోనున్న బం  
ధువు లందుండిరి యందఱున్ సుహితబంధూ! చేయకీయూహలన్. 212

క. నే మాయలేడి నాటయు సామీ! చేయంగ లేద, చని నీవు నహో!  
భూమీసుతఁ దేలేదును నా మాటకె నాదుగుండె యాడుటమానెన్. 213

మ. కనులం గన్పడుచున్న దివ్యటకె అంకారాజ్యధూమంబు నీ  
కును నేనిట్లుగ నాడుటన్ వినుటకుం గోపంబురావచ్చు, జె  
ప్పను నా కేటికిఁ దప్ప, నీకును నిలింపారీ! రహః కార్య మం  
త్రిని, సీ సేతల మంచిచెడ్డల విమర్శింపన్ వలెన్ ధర్మమై. 214

క. హితమునె చెప్పవెనందేన్ క్షితిపతికిని బధ్యమింత చెప్పఁడు ధాత్రీ  
పతి యోర్వలేఁడు కోరును సతము జనుఁడు మిపుల రాజు సద్యస్సుఖమున్.

గీ. అవనినాథుండు నిజముగా నధికరోగి వినుటకైనను బధ్యంబు పనికిరారు  
అసలులోఁ దప్పలేదు సద్యోల్పనుఖము కోరియే జీవుడయి జన్మగొనుట కలుగు.

మ. మఱిసీ వొంటిగఁ బోవరా దతనిపై మన్నించు మే పాతుపై  
ధరణీజుండు గతించినం బ్రజ నిరాధారంబుగా నాటచే  
మఱియాధారముగాఁగ నుండఁదగు నా క్షౌనేత తానై ప్రజా  
పారణక్రూరకృతుల్ పొనర్చునెడ నేలా పోవరా దొంటిగా. 217

గీ. ప్రజలతో రాజపుట్టును రాజతోడఁబ్రజలువుట్టరు, మంత్రులు ప్రజకుఁబతికి  
నడిమివారలు, ప్రజలయుఁబుడమివతియు సుభయసుస్థితి మంత్రులయుజ్జ్వలమతి.

చ. రమణిని నీవు దొంగిలిన రాముఁడు తద్విరహోగ్నిదూయమా  
న మగు వెడందతో బ్రదుకునా యని నీ యెద నాటినట్టి భా  
వమునకు వంతగా నిజముపట్టదు రాముఁడు ధాత్రీయందు ను  
త్తమమగు ధర్మధర్మ కవతారము తాల్చినవాఁడు కావుటన్. 219

గీ. మహిమకోల్పడునందువో మఱియుఁ బిచ్చివాడ! సంగతమగు పరాభవమువలని  
దుఃఖమునుదాఁచి ప్రకృతితోదూఁకుచున్న యధికకోపంబుచేఁబ్రళయ్యాగ్నియగును.

అ. అల్పుడైనవాని కాపత్తి కలిగిన గుండె నీరపించి కూలిపోవు  
నధికుఁడైనవాని కాపత్తి కలిగినఁ దోకత్రొక్కు త్రాఁచువీకఁ గాంచు. 221

ప. ఎంతమాచినను నీవన్నది యాలోచన మాటగా లేదనిన రావణుండు నీ యాలో  
చన నాయాలోచన యొక్కఁడు కావలయునని యొక్కడ నున్నది? నేను పీతను  
దెచ్చెద ననగా రాముని వర్ణింతువే యనిన మారీచుం డట్లు చెప్పము. 222

చ. వగయనుచున్ ఖరాదులను బట్టివధించె నటంచు నక్కటా  
భగిని మొగంబునుం జెవులు వాడ్వఱచెంజుమి యంచు నేల, కా

- మగమగు తొల్లివాంటి మతి మానవు కాకను గొంత సాగిసా  
గంగ నెదిరించుజూ మనది కాదు నిజంబుగఁ గాల మెప్పుడున్. 223
- ఉ. మానవవాధు లెంతయు నమాత్యులతో ననఁగూడనంత సి  
గైన వసుల్ పొనర్పవలెనా! కొడు కింద్రజి యొక్కనుంత్రి, యు  
ర్వినుతులైన బిడ్డలకు బిడ్డలు కల్గఁగ నేమి నీతికై  
కో నిది? పిల్ల లేమి యనుకొందురు వైకన రంతియేకదా. 224
- మ. ఇలలో నెవ్వఁడో యిట్లునేయుటకుఁగా దీవిట్లుగాఁ జేతకున్  
దలఁవన్ భేదము అక్షయన్నయదికాదా! పన్నజాబిల్లి వె  
న్నెల సీమంతపుఁ బూబరాగమగు వాని స్త్రీపు మెప్పించి న  
ట్టి లవత్కిర్తి యుగాలుగా నిలుచునట్లే యిద్దియిన్ నిల్పెడున్. 225
- క. ఇది నీకు సొంత విషయము యిది మఱి కులమెల్లఁ బ్రాఁకు నీ హేతువుగా  
మది నెంతు విభీషణ ముఖనదమల చిత్తులకుఁ దెలువఁజనునని తొలుతన్. 226
- మ. ద్రుతిఁ దానెట్లునునచ్చు ముంచికొని, మాతో సుంతయేన్జెప్పి చే  
సితివా యందురు గానఁ జెప్పటయగున్ శ్రేయంబు, నావేళకు  
దగ్గులై యెవ్వరి త్రోవ వారలయి పోఁగాఁ గొంపలో ప్రీతిపో  
నతుకున్ గుంభన కొంచెముంజెడినచో హాహ రసాధానమా. 227
- శా. నాకాశ్చర్యము పృష్టిలో నిది దురంతంబౌ రహస్యంబ, య  
స్తోకందై యొకజాతి యొక్కపుడు చెందున్ దీపితాన్నత్య, మ  
ల్లే కాలాంతరమందు వేతొకఁడు తేలెన్ బైకి, నెవ్వఁడో య  
తొంకన్ మొగకయుండఁ బట్టుకొను నౌరా! యీతులాదండమున్. 228
- చ. తొలుతను నీవు వచ్చితివి దూరము చెప్పితి నేమి యెంచితో  
వలదనుకొంటి పోయితివి, వచ్చితి వీగతి యింతలోన, నీ  
యులుకు జనింపఁ జెట్టపురుగూదిన దెద్దియొ, నిన్ను నీతలం  
పులఁబడిపోవనీరు హితమున్ వచియింతురు స్వార్థచిత్తులై. 229
- చ. నలువుగ మీరుమీరు కనినం బెదతల్లియుఁ బిన్నతల్లి బి  
డ్డలు, మఱి వారలట్లయి కడంకను మీరలు సర్వభోగముల్  
కలిమికి బంధుతాగుణముగాని వహింపదు, పైని దానవో  
జ్జ్వలరమ యింక నెంతపు నపారపుఁగలము సాగనయ్యెడున్. 230
- అ. ఉన్న మాటయన్న నులుకెక్కువగుగదా రావణుండు కోప రంజితాస్యఁ  
డిందు జువ్వనాక యేమియుఁ జేయలే దేన నిశ్చయించినాను దీని. 231

ఉ. అడకు నేయిల్క విన నయ్యవి యింకను, నీకు బంగరున్  
లేడిగెదోయి రాము కదలింపక తప్పదు, నాకుఁ బొంచు సా  
లీడుగఁ బోయి సీతగమలింపక తప్పదు, నీవు మారుమా  
టాడక పొమ్ము, చెప్పఁదగినంతయుఁ జెప్పితి పంథియేకదా. 232

వ. ఇది రాజాజ్ఞ.

శా. నా మారీచుఁడు నవ్వి నిక్కువముగా నాపైని గోవంబు నీ  
కేమంత్రిత్వముమాని యిన్నిదినముల్ స్వేచ్ఛాగతిన్ మన్నికిన్  
నీ మంత్రిత్వము మానలేదుగద పైనేనిట్లు నన్నాస్పదై  
నీ మంత్రిత్వము చేయుచుంటి నసురానీకిన్యనుప్రాజితా! 233

ఉ. మంత్రినొటఁ జెప్పితిని మానక బంటునుగాన బోయెదన్  
జింతిత మెద్దియో యదియ చేయుదు నీవును నీడునాజ్ఞయే  
యింతయుదాఁటినం బ్రతుకనిత్తువె నేను నెఱుంగఁజాలనా!  
వం తెపుడేగుదెంచునని వాకిలి చూచుచునుంటినెప్పుడున్. 234

ఉ. రెండు విధాల నాకుఁ బచరించితి సాయము రామచంద్రుతోఁ  
జండత మానలేదు వగజ్జప్తికి దెచ్చితి నీవుగాని యు  
ద్దండత దానిఁ దీర్చినగు దారిని జూపితి పూర్వమైనదే  
దండగ లేడిగా నగుట దాన మెఱుంగులు తెచ్చుటే కదా. 235

గీ. అవిన రావణుఁ డానందితాస్యంఁడగుచు నట్లనుము బాగుగా మన్న దనురరత్న!  
యిప్పుడుమారీచుఁడవటంచు నింపుమీఱ దనుజమంత్రిబుజంబు నందముగఁజెఱచి.

వ. మఱి బయలుదేఱుమ నిన్నందు దించెదవన మారీచుం డిదిగోనని తన యాశ్ర  
మమునఁ గుండలన్నియుఁ బగులఁగొట్టి పైకప్పంటించి గోడలు వడఁద్రోసి తన్నుఁ  
దీక్షముగాఁ జూచుచున్న రావణునింజాడక రథంబెక్కి రాముని యునికి కల్ల  
నిద్రఱు రథావతరణంబు చేసిన మారీచుం డిట్లనియె. 237

అ. అయిదు మట్టిచెట్లు నైదు ప్రాణంబులు నడుమ వర్ణశాల నాథునిలయ  
మన్నయట్లు తోచు నాత్మసాధకునకు మృత్యువేళ నాగమించినట్లు. 238

ఉ. ఐనను నిక్కముందెలియ నడెద మద్వధ మొక్కఁడెంచియే  
నా! నలినాయతాక్షి జనకాత్మజ నిక్కముగా పొరింతువా!  
పూని పొరించితేని రఘువుంగవుఁ డార్తిభరింపలేడు రా  
జ్యానికి రాజ్యమట్లయి కులాంగన యాగతి దూరమై చనన్. 239

మ. పదుమూడేడులవెట్లునుం గడచె నప్పా! యొక్కయేడాది కా  
నిదిగాఁ గన్నులుమూసెకొన్న బదుకొండే మానముల్ మాన మ

- య్యదయోధ్యాగమనాంతరం దెనఁగు వారాపైని నిండుండ వ  
చెదరా! వారెవరోను నీ వెవరో దాక్షిణ్యైక వారాన్నిధి. 240
- వ. అనిన రావణుం డించుక కుడికంటి కండలు ఘుకుళింప దక్షిణగల్గభాగ విక్ర  
తంబుగా నవ్వి యిట్లనియె. 241
- అ. పరమభక్తుండుండఁ బరమేశ్వరుండు కాలేక యేమి నిన్ను లేడిఁ జంప  
నేను రాముండైన నినుఁ జంప నేనైన రాముం డవహరింపఁడా మెలంత. 242
- వ. మఱి మారీచుం డిట్లనియె. 243
- క. వేసిన పదకము మూసను బోసితె యిష్టానుసారమున నది నడువన్  
దా సీత నీకు దొరకుట కోసము గాదిద్ది వన్నుఁ గూల్చఁగఁగానీ. 244
- మ. మృగమున్ నన్నును జూచి అక్ష్మణుండు గుర్తించున్, ధరాజాతకో  
రగనే పో, దొకబాణపాతమున నన్ రాముండు వ్రుందించు, నీ  
వగయేమోను? రథంబుతోలికొని పోవంజాతువో లంకకున్  
దెగి శ్రీరాఘవు నిందెదిరెచెదో పరాధీనుండవై యింటిగా. 245
- చ. అనపుడు రావణుండు సచివాగ్రణి! నీ తెలివెల్ల నేమియ  
య్యె నిదియు నిట్లు సాగుననవేటికి సాగును, దానిలోని  
క్షణములు నిట్లుసాగుటకుం జాలునుగావున సాగు, సాగు నం  
చని పదకంబు నెత్తెదను యాగతి నెత్తినయల్లె సాగెడున్. 246
- ఉ. నావగయెత్తికోలునకు నాటినయట్టి విచారమేటికిన్  
నీ వగయెత్తికోలును గణింపుము ముందర వైరయోగి! లే  
డై వద, రెండుజాలు వగలైనది మార్కుని యంశు జాలముల్  
చోపి తళతళల్ నెఱయఁ జాడుము వజ్రవిదూరజాంశులన్. 247
- మ. అన మారీచుండు స్వామి! పోవుదునులేవయ్యా! సరే వచ్చియా  
దనుకం బోవక యేమియయ్యెదను మత్తస్సర్వయత్నంబు లే  
దనకుండం దుదిదాకఁ జెప్పెదను రామాధీన మీలోక మొ  
య్యనఁ దచ్చావ వినిర్గతాశుగ భుజంగాన్నంబు దైత్యాసుపుల్. 248
- శా. ఏనుం జచ్చెద నీదు వెంటఁబడి యిట్లేవత్తు లంకాపురీ  
నానాదైత్య చమూ సమూహములతో వారాచ వహ్వర్గతం  
దై నీరాకార మెండిపోయి జలదుర్గాధీన ధైర్యంబు పో  
గా నిప్తైజలముల్ దహించెడిని లంకాదుర్గ సాధాగ్రముల్. 249
- శా. ఏనున్ రామునిచేతఁ జావనలెనంచే యిట్లు కూర్చుంటి నీ  
వైనం జావనటంచు నెంచెదపు, నీకా చాపు తప్పింపరా

దాసీవోర నవాంశుమౌలియును జేయన్ లేడుపో! సీత నా  
గా నొప్పారెడు ధూమకేతువును లంకామధ్య మందుంచుకో.

250

అ. భూమిజాతం గొంచుబోవగా సీతెంత చేయవలయు నంతచేతుం జూడు  
మనిన నిముసమందె కనులు మిర్మిట్లు కొల్పినవి రావణునకు దనుజవతికి.

251

శా. నానా వర్ణ మనోజ్ఞ వర్ణక లతాంత్రేణికా గర్భర  
ధ్యా నిష్పావక సర్వభూమిజ లతాంతశ్చక్తి మేల్కొన్నదో!  
నానా మూర్య మయూఖ గర్భకుపారాంతర్వృతహోద్యన్మణి  
శ్రీ నిర్వూఢ మనోజ్ఞతా సుషమ బుత్సప్తంబులై పొల్చెనో.

252

క. పురివిప్పి నెమలి యాడె నమరకన్యక లొక్క వేయిమంది నవాకే  
కరదృష్టు ప్రసారించిరి హరి సీతాకోకచిలుక లర్చుదమాడెన్.

253

సీ. చీకటిలో వ్యాఘ్రశిశువుల కనుపాప జిలుగు వెల్లులు బొమ్ముచేసి రనంగ  
బ్రాతి వెన్నెలం గామగతేత చివుళ్ళలో మెఱుంగురు పురులు మెఱసె ననంగ  
మఱి త్రివేణీ సంగమమున తారలవెల్లు రాసులన్ నీశ్చెత్తి పోసి రనంగ  
మేఘమ్ములోనున్న మెఱుపులో వేల్పు పెండ్లిండ్ల బుక్కాములు నిక్కెననంగ

గీ. తమ్మిపుపులోని వచ్చలదిమ్మ కించి దరుణ కింజల్కములు తేనె విరియుబొట్టు  
సర్వ మల్లలనుబ్బి భాస్వరము లయ్యె ననంగ మారీచుండును లేడియయ్యె నంత.

సీ. కొమ్ము గారుడము లన్నొందువా! గారుడంబున సన్నజీర యెఱ్ఱనిది లేదు  
కనులు మాణిక్యంబు లనెదవా! మాణిక్యమున నింద్రసీలవుం దనుకు లేదు  
మెడక్రింద వజ్రంపుంబోడి తాపిరన వజ్రముల విదూరజకాంతి పొసంగబోదు  
ముకుపుటమ్ములయందుం బువ్వరాగములన గోమేధికంబునం గ్రోవి రాదు

అ. ఒడలి పైండి యెంత? పొడలె సర్వంబును మఱియు గారుడములు మరకతములు  
గోర వజ్రములును గోమేధికంబులు పొడిగెణ్ణి ప్రుగ్గులిడిరొ యనంగ.

255

సీ. మప్పణ నశ్చాద్భాగ మెసంగె గార్తస్వర శతవత్ర సీరేజ నతముకుళము  
ముంగాళ్ళపై భుజాస్థిం గండచర్మము లలితంపు టింద్ర సీలంపుచెక్క  
వడివిపుపై చార వవ్యమవక్రంబు నిశ్చల సాదామనీ సుషమము  
పొట్టుక్రింది మెఱుంగు పువ్వరాగంబుల మేల్పొడి తేనెలో మెదుపు వూత

అ. నన్న ముకుపుటములు కన్నులు వదలిన వదనమెల్ల మేలిపైండిముద్ద  
కాళ్ళు నన్న మేలికమ్ములు గొరిజలు వచ్చమైన యసలు వచ్చరాళ్ళు.

256

క. ఒక యింద్రియానుభవ మింకొక యింద్రియమునకుం దెలియ దూరకచెప్పన్  
మొకరియగు జిహ్వావ్రానిక యకటా యాలేడి జూడవలె నది యంతే.

257

శా. తానై చూచిన నేదికల్లునొ పొదంతాప్రీతి తత్ప్రీతి న  
 ట్టై నీకున్ ఘటియిల్ల జేయుటకునై యత్నంబు గావించు వా  
 క్కొనం బావచియింపగాంబడిన దాధారంబుగా నీవు చి  
 త్తానం జూచిన మాయలేడిదగు సౌందర్యంబు మువ్వకమౌ. 258

గీ. అంత శిల్పి కావచ్చును యంతకంటె రాక్షసుడుకూడఁ గావచ్చు విక్షతఘుగ  
 నధికసౌందర్య విజ్ఞాన మన్యవిషయ మాత్మగుణముల యునికియు నన్యమవని.

ఉ. ఎంతటికావ్య కెక్కడ వహించునొ ప్రేమను స్వామిదర్శనై  
 కాంత మనస్కుడై మతిరహాక్రియ సాధు వుపాసకుండు, తా  
 నంతటికావ్య కెక్క మది నందెను వైరము, స్వామిదర్శనై  
 కాంత మనస్కుడౌచు హరిణాకృతిఁదిర్చుట దానవుండొగిన్. 260

అ. వినరి యుత్తరీయ మసురలోకేశుండు లేడిమెడకు పేసి కూడఁబట్టి  
 యిట్టులనియె నోయి యిట్టైన యసురమంత్రి! వచించినంత యేపు చూపు.

శా. ఆ రాముండరుదెంచి మత్పరిణ నాల్గంభోధు లింకించి యో  
 హో! రోదన్సుదితాగ్నిమండలము చేయున్ విష్ణుచక్రంబు, చ  
 క్షురాజీవ యుగంబు విచ్చికొని కన్గోజూడు చాకుండ, మా  
 మూరీచుం డనిపించుకో యతఁడు చంపం డాత్మభక్తున్ నినున్. 262

మ. క్షీతి కన్యామణి నేత్ర తర్పణముగాఁ జెల్వైన రూపంబు తా  
 ల్పితి, మండోదరి కింత సంతసము కల్పింపంగ నెన్నెనఁ జే  
 సీతివా! యిన్నిదినాలు దాచితి వరశ్రేయో నిధానైకోదు  
 ర్మతి! చంపంగను చీలుగాని తఱి మర్మవ్యక్తిగాఁ దోచుచున్. 263

క. నీతో నేమనినట్లుగఁ జేతోచిధృతి వరిదిప్తి జెంగున దూకెన్  
 దైతేయుఁ డట్లు దూర ధరాతలమున కేగి తిరిగి రావణుఁగాంచెన్. 264

గీ. నీ స్వభావంబుతో పాటు నీ వహించు నాకృతి కలట్టి జంతువుదగు స్వభావ  
 మునునినుండొందు నవయవములయునికికి ననుగుణంబగుకదలిక యగుచుమేన.

ఉ. దగ్గర వర్ణశాలయును దానవులిద్దఱ రాచకార్యముల్  
 నిగులమేనితోడ రవణించుటలేడిగ దానవుండొగిన్  
 మ్రగ్గిన గుండెలందు ననుమానము కల్గ జివుళ్ళ యెఱ్ఱనా  
 జగుల కంటకెంపులుగ పొగిరి కానన దేవతావళుల్. 266

అ. రథములేదు మఱియు రావణుండునులేడు మాటయులిపు లేదు మాయగాఁగ  
 దూర దూరములను మూరీచపారిణంబు తోడుకొలుకు వెదకె లేడికదువు. 267

చ. పెఱ పారిణంబు లాపాడలపేరిమి మోహవడున్, మఱేదొ క్రొం  
 జిఱుత యటంచు భీతిగొనుఁ, టింగున దూకెడు మేనీరలుం

- బెరిసి స్వజాతి లక్షణముఁ బేర్చుట కాంచుచుఁ బ్రశస్సించు, డ  
గ్గటి ముకుదావి చూచి పెడగాఁ జను, బిత్తరవోయి చూచుచున్. 268
- చ. నికటమునన్ జరించు హరిణీతతిఁ దేలికగాఁగబట్టి మ  
స్తకములు త్రుంచి మాంస సముదాయము భోజనమాచరించు నూ  
హ కలుగుఁగాని సన్న్యసనమందుట రావణకార్య మాచరిం  
వక చనరామి దానవుండు మానసమంతయు బిగ్గపట్టుచున్. 269
- క. ఒక కొంతవేళ హరిణీనికరము లెదియెద్దిసేయు వేర్వఁగఁ జూచున్  
బ్రకృతపుఁ గార్యబలంబునఁ జికితుండై దానవుండు సంధ్రాంత మతిన్. 270
- శా. ఆకాశంబున వేళ్ళుపారిన శిరోవ్యత్సస్త భూమీజమ్మై  
వ్యాకీర్ణంబుగ వంద వంగలగు శృంగానీత గర్వంబునన్  
భూకాంతుంబలె నున్న దుప్పిగనుచుం బూర్వామరుం డల్ప దే  
హోకారాత్తమతిన్ భయంపడియె లిప్తాంశైక భాగంబునన్. 271
- గీ. కనక శతవ్రత ముకుళముల్ కట్టినట్టి  
మోపెగురవేసి నట్లుగ నూపుతీసి  
కొంచుఁ బృథుల పళ్ళార్త మాకుంచితముగ  
నెగురు మాయామృగ మ్మంద మెగచిపోవె. 272
- గీ. మేల్మిటంగారు ముట్టియ కల్మి పుష్కరాగముల ముకుఁగ్రోవుల సాగి లేత  
పచ్చికను మేయ మరకతప్రభము శార్దూలము పాలించె సంసర్గబలమ్మువలన. 273
- చ. ఒనరంగ లేడి తా నెగురుచుండిన మింట నిరమ్మదోరువా  
హిని వరిదీప్తసూర్యకిరణేందిర నల్లని చిన్నగుంటలం  
దున విదలించు కాంతిగమితో నమితోరు మణిప్రవాహమే  
చిన నుడులై స్రవించునొక చెల్వన మచ్చలవేర్మిందోఁచుచున్. 274
- ఉ. ఆకృతిచే స్వజాతియును నక్కట వాసనచే విజాతియున్  
జేకొనవచ్చునో మఱియుఁ జేకొనరాదా యెఱుంగలేక య  
ఱ్ఱాఁకల గూడుచుందోలగు నందు మృగీమృగముల్ మణిప్రభా  
శ్రీకమనీయరూప వివశిక్యతచిత్త వశంపదమ్ములై. 275
- చ. కడుకొని పచ్చికల్ గుబురుగాఁ జనుచోట్లనె మేయునట్టి కై  
వడి పెనుదాట్లుగాఁ జనుచు వచ్చి మఱిన్మఱి సర్గశాలకున్  
గడు నికటస్థులన్ మన్యభాషాసము మేయునటుల్ నటించెడున్  
దడఁబడి యంత గ్రీఁబెదవి దంతము పైకిని రాక చూచుచున్. 276



- ఉ. దగ్గరకుం జనున్, మరల దప్పుగఁబోవును, మాటిమాటికిన్  
దగ్గరకుం జనున్, మరియు ద్వారముముందుగఁ బోవనెంచుచున్  
బగ్గకొలంది గుండియును బట్టుకొనంగనులేక, యూపుతో  
మొగ్గినగుండె తోవకయపోయె సారాత్మతసాహసంబునన్. 277
- క. ఇరుపార్శ్వంబుల కాంతిస్థరణంబులు నొక్కపార్శ్వముననె యొసంగన్  
విరిసిన ద్వారములోఁ బోరిపోరి వెల్లులు చిమ్మగ్రోవి పోసినయట్టుల్. 278
- చ. అది క్రతువాచరించినటు లైనది యూవము కొంతవేళ యొ  
వ్వుదలకు గుమ్మముం దరిపపోవఁగరాదు మనస్సు, పైవి నె  
మ్మదిగను దాఁటె ద్వార మిరుమాటు క్రమంబుగ దైర్యమై పదిం  
బది నిలులట్లుగా నరిగె మండలితోరువిచిత్రకాంతియై. 279
- శా. సూర్యుం డింకొకఁ డెవ్వడో యరుగుదెంచున్ రత్నమాణిక్య వై  
దూర్యాంశూజ్వల మాతృ కాంతిచయబంధుం డుజ్వలద్దేహళి  
మర్యాదామయమూర్తి శ్రీప్రభువు రామస్వామి సేవాగ్ర ధీ  
ధుర్యుండై ప్రభుదర్శనావసర సాధుశ్రీప్రతిక్షాబ్ధివాన్. 280
- క. మారీచుండు తిరుగుటలో దూరంబున కరుగ వచ్చి తోయజదృశ సీ  
తారామ గుమ్మ మటునిటు పాఠంగని పూలమబ్బు వాతెనని చనెన్. 281
- గీ. నిండ మునిగినవానికి నెక్కువయుగ వేమి చలియని దైతేయుండింతకాంతి  
వర్ణశాలాబహిర్ద్వార భాసురమ్ము లుంగరంబులు కట్టగా నూచి నిలిచె. 282
- క. పరుగెత్తి వచ్చి కన్నానె ధరణీసుత జన్మకెల్లఁ దానెఱుంగని దృ  
క్పరమార్థ మల్లసాక్షాత్పరిణీతిఁ గని యింటిముందు బచ్చిక మేయన్. 283
- గీ. ఇదిగో! యోస్వామి! యిట్లురమ్మిట్లురమ్ము ఓమఱఁది! నీవుకూడ రావోయిరమ్మ  
టంచు జానకీ పిలిచినయట్టి పిలుపులుచ్చెరువు నన్నదమ్ములు వచ్చి చూచి. 284
- వ. అంత నా లేడి మేయుచున్నతలయైత్తి వారివంకఁ జూచి బిత్తరవోయి దప్పునరువె  
త్తియటనుండి మెడనిక్కించి చెవులుఱిక్కించి మరలఁ జూచి మరల దప్పుదూఁకి  
యటఁ బచ్చిక కొఱుకఁదోయి మరల వారివంకఁజూచి కొంతదప్పు నడచిపోయి  
వచ్చికమేయుచు మారీచుండు సర్వశ్రవణంబు వారిదెసనే యుంచె.
- ఉ. అంత ధరాతనూజ పతిహస్తము చేఁ దెమలించి, యెందు క  
న్నంతటిలేడి కాదు వినినంతటి లేడియుంగాదు, రత్నపుం  
గాంతులుమాత్రమే యగునొ, కాదని రత్నములే శరీరమో  
చింతయొనర్ప జాయయిన చేతనతాగుణ మిట్టులుండునా. 285

- గీ. అనిష్ఠుడులదూర్వతీసి రమ్మంచు లేడిదిక్కు చూపించి యదియెంతదీనమూర్తి  
మనమెదో దాని జేయుదుమని భయంబు భయములేదులే రావమ్మ పైండితల్లి.
- మ. అని శ్రీరాముని గాంచి యిట్లనియె నే మాశ్చర్యముల్ కానలో  
నను దోకొంచును రావయంటిరికదా నన్ గొంచురాకున్నచో  
మన సాకేతమునందు జూడనగు సామాన్యంబులా యివ్వియున్  
నను దోకొంచును వచ్చినందుకు గృతజ్ఞన్ మీకు బ్రాణాంతమున్. 288
- శా. పారిభూతములైన గీతకములం బంచాష్టరస్తీర్థ ము  
న్నారే, సాధువృషత్సబుద్ధుడ. చమూనాట్యంబు కాసారమున్  
వా రేమందురు దీని, దీని కెదియో వట్టింతు, రీర్ష్యశా  
స్వారాజ్యంబగు మూర్తి హేతువుల నాశ్చర్యంబు లోపింపంగన్. 289
- క. మన మిట్టిలేడి గనినామనిచెప్పిన నమ్మరెవ్వ రనలి లేడిం  
గొని చని కనకమృగం బంచును జెప్పుచు నమ్మనవుడు చూపింపవలెన్. 290
- ఉ. ముంగిట నిద్రి యున్న యెడ మోహనదీప్తులు వర్ణశాల యెం  
దుం గనిపించు జీకటులతో శతసూర్యులకంటె వైరమే  
లం గల లేడి, యా ప్రమదలన్ నడుమోవగరాని యొర్మితో  
నింగుది మానె పోయుశ్రమ యిప్పుడు తగ్గిన దేమిచెప్పదున్. 291
- శా. ఈ ప్రాకృత్యతకాననాళి హిమభూభృచ్చిసమాన వ్రధా  
దీప్తం, బచ్చట నెన్నివంతలు కడిందిన్ విందుమో యిందు నే  
త్రప్రీతీన్ మఱి యన్నికందుము, నమద్రంబొక్కండే చూడలే  
దా ప్రోఢోగ్రపయోధి యాహరిణమం తందంబుగా మండునా. 292
- గీ. ఇంత యందంబుగా మండకేమి కడలి తనకడుపులో మణుల్ దాచికొను పినాసి  
వరంగ నీ లేడిదైన రూపంబై వేఱు తనదు నాత్మ వెలార్చు నౌదార్యమూర్తి.
- చ. సమిధలు దర్బలున్ ఫలరసంబులు దుంపలటంచు మీరు బా  
ణములను బూని కాననమునన్ జనువేళల బిక్కుమంచు నా  
శ్రమమున నొంటరిన్ మనెదఁ, జక్కని యా హరిణంబుతోడుగా  
నమరిన నాకు భీతియనినట్టిది తోచద యే నిమేషమున్. 294
- క. నాకేమి తెచ్చిపెట్టితి వా కాననజాత చిత్రమని యడుగంగా  
నా కన్ను లవ్వజెప్పదు నా కౌసల్యమృగారి కాప్రేమధికిన్. 295
- మ. ఇది మాంసంబు భుజించు ద్రావును మహాస్యగ్యాహినుల్ దీనిదె  
చ్చెదమా పోషణసేత కష్టమని నీచిత్తంబునం దోచునా

- వదమా! రాఘవ! వచ్చిగడ్డి తినుచుం బ్రాణంబు పోషించుచు  
న్నదిగా పావము లేడి జాతియయి యెన్నం గష్టమిందున్నదే! 296
- మ. మన యానందముమాట యానయి వసీమధ్యంబునం దక్కటా  
మనమై వీడిన దీని నేపులియొ చంపన్వచ్చు, గాదింద యే  
దనుజాధీశ్వరుడో వధించు, వముపాత్రంబైన పాపంబు నీ  
కును నేమున్నది యూహ యెవ్వరికింగల్గున్ వారికిం గానిచో. 297
- చ. ఎద యొకరన్నచో గను నదేలొ సమార్థత మామగారు జ్ఞ  
ప్తిం దవుల గుంభసంభవుండు విశ్రుతి వీత జగత్ప్రతిష్ఠుం డ  
భృదిత మనస్కుండున్ స్మృతివధోపగతుండగు మౌని నన్ను నా  
త్యదుహితకంటె నెక్కుండు పదంబున నుంచె విచిత్రమెన్నంగన్. 298
- ఉ. ఆయన నీకుఁ జెప్పెనుగదా ధరణీసుత యేది కోరినం  
బాయక చేయుమంచు నినుంబట్టి వసీష్ఠలి వచ్చెనంచు దై  
తేయ జగత్ప్రమాదివి కదే యొక లేడినిఁ దెచ్చిపెట్టలే  
వా యిది నేను గోరందగనా వివరీతపుంగోర్కి యందువా! 299
- ఉ. ఆరిన కోర్కిగానయి రసంతయు నెద్ది త్రయోదశాబ్దముల్  
కోరనె, పాడులేడి యిది కోరఁగఁజేసెను వైడిలేడి, నం  
ధ్యారుచి మత్పిశంగక సితాసిత వారిధరాంశు సంతతుల్  
శ్రీరఘురామ! యవ్వెలుగు చెందులు దూకినయల్లు దూఁకుచున్. 300
- క. కానఁగ వలయా! జిగురా? ప్రాణముతో లేడి నెల్లు వట్టనగు ననన్  
మానె, హరిణంపుం జర్మము తేనైనం దేనగుంగదే రఘుతిలకా. 301
- గీ. జనక తనయా మనః పరిష్కృత్యహరయ! లేడిఁ దేవయ్య తెమ్ము శిలీముఖోగ్ర!  
జీవితాంతము విస్మరించెడిది కాదు దీనికథ యంత కంటికి దిగులువట్టె. 302
- శా. ఏతాదృచ్ఛణి వజ్రరత్న సుషమాహేలా తనూరాశి వి  
ఖ్యాతంబైనది లేదు లేడి, యిది సృష్ట్యారంభమా. కాదు, నా  
చేతంబున్ హరియించు కోసమయి వచ్చెన్నాంగఁ గన్పించు న  
ల్లే తేవయ్య మహాత్మ! పాంగులయి గల్లెక్కెన్ స్పృహవాహినుల్. 303
- ఉ. నీ పినతల్లిమాటకు వసీతతిఁ జేరితి వంతలేదటే  
నావయి నీకు లేడి మఱి నాదగు మాటకుం దేనుజాలవా  
యీపనిచేయవేని వన మీగతివచ్చి ఫలంబు లే దయో  
ధ్యాపురమెల్ల నమ్మవలెనా! వనవాసముసేత నా వ్రభూ. 304
- వ. అనిన ఆక్షుణుం డిట్లనియె. 305

- శా.. ఏతాదృశ్యణి వజ్రరత్న సుషమాహేలా తనూరాశి వి  
ఖ్యాతంచైవది లేదు లేడి, యిది సృష్టిరంభమా కాదు, త  
ల్లీ! తా సీహరిణంబహో యిచటఁ దేలెన్ మున్నె నెచ్చోట? నిం  
దై తేలంగ విచారణన్ నలువఁగానైనట్టి యంశంబగున్. 306
- ఉ. ఆహిమభూధరంబు సకలాటపులం జరియించినామె యెం  
దే హరిణంబు సిద్ధశ మధీత నిరూపిత రత్న శాస్త్రమున్  
మోహకముం గనుంగొనము భూధర కందరపాళి వెచ్చటన్  
దేహముతాల్పు రత్నసమితిం గనుగోమె యిదిన్ని యేండ్లుగా. 307
- శా. అకుల్ పూల్ ఖగకీటపుం గఱుల వెల్లె వర్ణసమ్మిశ్రణ  
ప్రాకామ్యంబగుపించు నెచ్చటో స్వభావంబన్న యల్లుండుచో  
యీ కూర్చి హరిణంపు వన్నియల తీర్చేచిత్రకారుండో భా  
వైక మూర్తి ఘటంపఁజేసిన విధంబై తోచు నిక్కంబుగా. 308
- గీ. ఇదివఱకు రెండుకాళ్ళపై నేగుప్రాణి యిపుడు నాలుగుకాళ్ళపై నేగవలసి  
వడెడు నిబ్బంది యల్లకన్నడెడు సన్నలీల పొంతన వెట్టుకోలేనితనము. 309
- క. నిరతం బింద్రియ వశులై తిరిగెడు వారికి వివత్తు తెచ్చును దే దు  
ద్దుర మింద్రియవశవర్తిత తిరుగనివారి కొకసారి తెచ్చియతీరున్. 310
- ఉ. నచ్చికమేయఁబో దదొకవాటుంగఁ దాఁగొఱకున్ దదారుచిన్  
మెచ్చదు కన్నులన్, నమిలిమింగద యీదెనవెట్టు వీనుగా  
నిచ్చటి వార్తలన్ వినునొ యేను వచించుచునుండ నంతలో  
నచ్చపు మైజిగుల్ వెలతెల్లెనవి ముందరి కాంతులొప్పునే. 311
- గీ. భీతి ముఖ్య వికారముల్ పేర్చినపుడు జంతువుల దేహకాంతులు సన్నగిలును  
మృగములు మనుష్యభాషణంబెఱుగఁగలవో యిచటమృగభీతి హేతువింకేమి కలదు. 312
- వ. అనిన బహిష్కాందర్యదఘ్నరసకత సూక్ష్మవరిశీలనానిరాదరయని మారీచుండు  
దైర్యంబు వహించిన రావణుం డిట్లనుకొనియె. 313
- అ. నేనలేదయేని చెల్లును, రాజ్యంబు లేదయేని చెల్లు భూదయితున  
కుగ్రధీకుఁ డొక్కఁడుండినచో మంత్రి యన్ని యున్నయల్లె యవనిపతికి. 314
- ఉ. ఈవరిశీలనా మతియు సిద్ధశసూక్ష్మతమాభిదర్శన  
వ్యాప్తతబుద్ధి యిట్టి విషయాభిముఖీనము హేతుకల్పనం  
బే పదవిన్ ధరేఁజుని మృగేక్షణయందలి సాధుగౌరవం  
బోపి సమీపబాంధవతయున్ సచివత్వపు టుత్తమత్వమౌ. 315

- శా. బాహోశార్యధురంధరత్వ మొకడే పాటించితన్ దీనితో  
నూహా శ్రాధీయు శేముషీమహిమ తా నొప్పుం గడుం బాసటై  
యోహో దుర్జయులిద్దఱన్ విఱువఁగా నూహించినన్ జాలదే  
సాహోర్దంబునుమించి భక్తిమయ దాసత్వంబు పెల్లెఁచఁగా. 316
- ఉ. తా నటువంటి పండితుఁడు తమ్ముఁడు దాసుఁడు మంత్రి, రాముఁడే  
శ్రీనిధి, వీని దెంతటి యదృష్టము, జానకీ గొంచు జన్మనున్  
దా నితఁ డన్నఁ బ్రాణపుఁబదంబుగఁ జూచును, లక్ష్మమార్గముల్  
గా నిలువంగఁ ద్రొక్కికొనుకై వడిఁ జేయున వర్చదక్షుడై. 317
- అ. ఇంత భయమెఱుంగ వేనెన్నఁడును వీని భావసరణి గనిన భయము వేయు  
నొక్కమంత్రి యిట్టెఁడున్న చో వాకును శతములైన జనకమతులఁ దెత్తు. 318
- వ. మఱియు లక్ష్మణుండిల్లనియె. 319
- గీ. ఐనచో లేడి ఋషి కాదయేని యసుర ఋషియైన నింత కాంతి సమేతదేహ  
మందు మమకారమేటికి నసురయైన జనులమోహంబుపెట్టుట వహజగుణము.
- శా. అదీన్ గాధిజా యజ్ఞవేళను బరిత్యక్తుండు దాక్షిణ్యము  
ర్యాదామంజులమూర్తి నన్న నెఱుంగం దానీచు మారీచుఁ డం  
బాదాహంబున వైరమున్ పారిణ రూపం బూనఁగాఁ దెద్రపెం  
పేదన్ రెండవసారి యిద్దియగుఁజమ్మి తీర్చఁగా నెంచెడున్. 321
- అ. అన్న కార్ముకంబు నన్నుఁదాఁకఁగ నీడు చిలుకు మిగులఁ జేయు శిక్షయందు  
నదియు దుబ్బుకట్టి ముదిరి తేలి మహోక్షనిశిత దంతములకు వశముగాదు.
- అ. అనిన రామమూర్తి యల్లంతగా నవ్వి వశముకాదయేని నహ్నిచూపు  
మనినవలుకునందు నంబుజాస్త్రాన్వయుం డుగ్రగ్రీష్మమూర్తి యొకఁడు తోచె.
- వ. అంత జానకీదేవి యిట్లనియె. 324
- ఉ. మాలలమీఁదఁ దెట్టి నను మవ్వంగఁజూతురు మీరలిద్దఱున్  
జాటుగ లేడిగానయి నిశాటుఁడు వచ్చిన నీవు గుర్తిడం  
గాటపు బీతునుం గదిరి కన్నడకుండగఁ బాఱిపోవువాఁ  
డేటికి గడ్డిమేయు మన యాయెదుటం దెలివెల్ల బోవఁగన్. 325
- చ. అసురులు కామరూపులని యాడఁగవెంటిమి దాన వచ్చు లే  
డి, ననినయట్టి కుండెలు కడిందిగ దానపు లేగుదెంతురో  
మస్పణ తమాలపల్లవసమాజ రమా జనితోరుకాంతులై  
యొనవరి మేను గల్గుటయు నొండొకదోసము యయ్యె వక్కటా. 326

- గీ. మన యనుభవంబులోననుండినవికాక యన్నియునుకావయేమియాయననియందు  
నందులోఁ బైడిలేళ్ళు లేవనుటయెట్లు కనులయెదుటన యిట్లు పాక్షాత్కరింప.
- సీ. ఇది వారినిది గర్భ వదవీ మహారత్నమూల నిర్గతి వెల్గుముక్క వచ్చె  
నిది హిమాచల ధాతు పదరహః కందరా పరమార్థలేశంబు బయలుదేఱె  
నిది వేల్పుదొర విండ్లమొదలి క్షీరముపేరుకొనుచోటి మీగడ తునుక చెదరె  
నిది చంద్రికుని సృష్టి మొదలి సంజవెలుంగు మెచ్చిన విధి కంటికచ్చు విచ్చె
- గీ. శాంత లీలాచరస్మానినరణి కాదు  
విధుర మాయా చరదైత్య విధముకాదు  
పరంగ వొక యింద్రియాభితర్పణము జరుగు  
చోటు పెఱయూహలకు నిది చోటుకాదు. 328
- క. నీ వేద్యప్రింజాచిన భావంబును ధానివే ధ్రువంపఱచు, మతి  
వ్యాపర్తకమగు హేతు శ్రీవెలయును ఫలముగాని చెండంగవలయున్. 329
- ఉ. ఏనాక కోరికం జనన యెయ్యదికోరిన వద్ది యిమ్మునెన్  
మౌని తడుక్తికిన్ ఫలముమాటగఁ గోరికగల్గె లేడిపై  
మౌని త్రికాలవేది యిది మానసమందు వెఱింగి చెప్పెనో  
కానిది నాకు లేడివయి గాటపుగోర్కి యిదేల కల్గెనో. 330
- వ. అంత మారీచుండు సీతానిశిత సుకుమార వ్రసంగనైపుణి కచ్చెరు వందుచుండ  
రావణుఁ డిట్లనుకొనియె. 331
- ఉ. ఆతఁడు కుంభసంభవుఁ డహర్పతితేజఁడు విద్ది చెప్పెనా  
చేతమునందు రాఘవునిచే దనుఱోన్మధనంబు కోరి యీ  
రీతి వచించియుండు వివరించిన రాముండు చాటుగాని సీ  
తా తరుణీ వియోగము నుదారవయోధిఁ దరించుటెట్లున్. 332
- శా. ఏదో గూడుపురాణి చేయుదురకాదే మౌను లానంద వ  
ల్లిదీప్తోరులతాంతముల్ పాతజగల్గిలాకృతుల్ వారికే  
లో దుర్మార్గులు, కుంభసంభవుండు కాదో చేయఁగావచ్చు ము  
ర్యాదన్, గుంభజ వేమిచేసినను నౌరా! బ్రహ్మదాకం జనున్. 333
- వ. అపుడు శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 334
- ఉ. ప్రీతిని వచ్చెఁ దా నుడుకవేనెడి దిక్కును లేక చేతులం  
బ్రాంతిగఁ గొల్చుకోవలసివచ్చెడి దీపును వేను, వేండ్లుగా  
నీతరలాక్షి నిక్కముగ నెద్దియుఁగోరదు మున్ను, కోర్కి వ్ర  
స్థితము సందియంబు కలిపించిన చోటునఁ గల్గె జిత్రమై. 335

- క. పుట్టిల్లును నత్తిల్లును నట్టడవిగఁ జేసినాను నాతికి నటవీ  
వట్టాభిషేక మారించి పుట్టిన యొకకోర్కి యేచబోవనా వతివై. 337
- చ. నిజముగ లేదేయైన ధరణీసుత కోసము తెచ్చిపెట్టెదన్  
రజనిచరుండె యైనను శరవ్రహ్మతీన్ వధియించి వచ్చెదన్  
గజిబిజిగాఁ గనంబడెడు కారణసంహతి మోసిచెప్ప టు  
ర్విజ యిదెకోరు టేహరిణవిగ్రహ మిట్టులయుంట యన్నియున్. 337
- ప. అని శ్రీరామచంద్రుండు ధనురాద్యయుధధారణార్థము పర్వశాల లోనికిఁబోగా  
సీత తోడంజని కవచాదు లందిచ్చి సాయవడి మరల నెప్పుడు కనిపించుట  
యవిన రాముం డామెవంక నిశ్చలంబుగఁ జూచి లేడియగుటయో తెగుటయో  
వెంటనే వచ్చెద నన సీత. 338
- గీ. బాష్పమందాక్షమందాక్షి ప్రభువ! నీకుఁగోపముగనున్నఁ బోవఁబోకుముమఱింత  
మాత్రఁ బ్రాణంబులుంబోవునా! త్రిలోక మొడ్డిగిలునా! యెదోకోర్కియుడిగినంత. 339
- మ. నిను నేఁ గోరినయప్పుడున్నటుల లేనేలేద యిష్టీపుగాఁ  
జన నీయింతయు నుండదేమొ మఱియున్ సాధింపనేలా స్పృహన్  
దనుజుండే యగునేమొ వాండు నయినం దానేల వచ్చెన్ బ్రయో  
జనమున్ నేర నెఱుంగ నందఱుఁబడిన్ దాఁ జావఁగావచ్చెనా. 340
- గీ. అనవసరమైన దనుజసంహార మింత నా కసుపులపైఁ గూరుచున్నది పృపాలుఁ  
డనుచు నొక ధర్మమూని కట్టా! తదీయ ధర్మర్థకు హింసాపథంబు చనుట. 341
- ఉ. ఆయెను దైత్యసంహారణ మయ్యది చేయుట ధర్మర్థకై  
న్యాయమె, చేయు జీవునకు న్యాయమొ, కొంత జగజ్జనానికిన్  
శ్రేయము కల్గి పున్నెమును జేకురు, దానవ హింసచే నఘం  
బాయెను, రెండు రెండనుభవాకృతి పూనెడు సౌఖ్యదుఃఖముల్. 342
- గీ. అరయ జ్ఞానంబె కర్మసంహారణ శీలి, కర్మ వైదికమును లౌకికంబు ద్వంద్వ  
ఫలవిధాయి, యీదైతేయపథము మనకుఁ గడకు నిప్పుడుకాకున్నఁ గట్టికుడుపు. 343
- మ. అలఘుప్రీతుండు రామచంద్రుండును భార్యం గొఁగిలం బూని మై  
థిలి! నీ యీ మతివైభవంబునకె బుద్ధిన్ నిన్ను మన్నించెదన్  
దల వేదెనను నీది చేయుటకుఁ చిత్తంబందు భావించెదన్  
వలదే నించుక కోవగింపను జామీ బాణంబు నిల్చిగదే. 344
- అ. అనుచు వెలికివచ్చినట్టి స్వామికి వెన్నఁ గవచ ఘట్టనమునఁ గందినట్టి  
భుజముఁ దడుముకొంచు భూసుత వచ్చిన దితిసుతునకుఁ గనులు తిరిగిపోయె.

శా. సౌమిత్రింగని రాముండిట్లనె ధరాజాతన్ నిమేషంబు నీ  
వేమో వీడకయుండంగా వలెనయా యీవేళ దుష్టగ్రహ  
గ్రామాశీలముగా గనంబడెడు నీ కైవిల్ నిమేషంబునున్  
భూమిన్ వ్రాల్చకయుండుటొప్పు నయనాంభోజాత సువ్యగుండై. 346

శా. మారీచున్ వధియించి వచ్చెద మృగోన్మత్తాకృతిన్ లేడి రూ  
పీరితిన్ దృఢియింపడేని మృగమల్లె తెచ్చెదన్ మూర్ఖు నా  
నారాచాధ్యము దాటిపోవను బ్రయత్నంబూనునేనిన్ ద్రిలో  
కీరేఖావధి వాని త్రోవ నవలోకింతున్ శరాంత ద్యుతీన్. 347

క. వనవాసము పూరితికాఁ జన నయ్యెడుఁ గొంతకీడు జరుగక యుండం  
జననీయదు సాకేతము చననిచ్చిన జెడ్డవేళ చనుననంగలదే. 348

ఉ. అక్కట! కాల మీదృశ మహాకృతియైన దనంతలివై  
యక్కడి కక్కడే యదుకులైనది, యాయదుకుల్ పగుళ్ళలో  
నొక్కీ ప్రవేశమందెద రనూతను లట్లనురుల్, మతిప్రభం  
జిక్కంగఁ బట్టగావలయుఁ, జేతము కాలమయాకృతిం జనన్: 349

క. అది యసురమూర్తి లివై గదిపినచో బీటులీయు గని సందులలో  
నొదిగి ప్రవేశించెడు నట్టిది, వదలకు లివై ఘటించెడు బిగువుల్. 350

క. అనిన రామచంద్రుఁ డసురలోకేశుండు కానిపించెనేమొ తాను రాము  
నకు నటంచు నులుకుకొని చూచికొనెఁ దిరోధానశక్తి సడలిపోవితనము. 351

వ. అనిన మారీచుండు స్వామిఁ గొంతమేర రానిచ్చి యెగిరిపోయెదనన్నంతలో  
రాముండొక విచిత్రచంద్రమణింబునఁ బరమసమీపదేశంబు చేరి యల్లెత్రాడు లేడి  
చుట్టు విసరఁ ద్రాఁటిపాడుగుపై మింటనెగిరి దితిజుండు దవ్వు దూకిపోగా.

గీ. కాంచి రాముండు నవ్వి నిక్కముగ నీవు నడవిలేడివి కా వట్టులైన నధత  
యెగురలే వల్లెత్రాడింత యింతలో బిగించి వారసమేను లగింపంగలను. 353

శాటివిలుము.

వదమన్న సురారి వియత్పద మావాంఛారేఖాలంఘనరితిన్  
కదలెన్ జదలన్ వదలన్ మిథిలాకన్యాప్రాణేశుండును ద్రాడున్  
గుదులౌ పారికార్యకముల్ చెదరన్ గుంజత్పాథోదంబయి విద్యు  
స్ఫుడువల్లక మాటికిమాటిసారింఛున్ వారింఛున్ ధృతినాంగన్. 354

శాటివిలుము.

కలితేంద్రమణిచ్చువి రాజి మణికాంతిశ్రేణిన్ గప్పిపారింపన్  
వలితోరు విదూరజ కాంతి పరివ్యాప్తంచై వజ్రావళి గవ్వన్



విలసత్సుషమా భర వజ్రరుచుల్ విద్ధంచై మాణిక్యస్మద్దన్  
చెలంగెన్ హరిణంబొక చిత్రతనూశ్రీ చెందన్ శ్రీరాముడుచూడన్. 355

మదరేఖ.

కోదండాగత రజ్జుల్ పాదాంతమ్మున యందున్  
మోదించెన్ హరిణంబున్ నా దూకున్ బదిబారల్. 356

చిత్రపదము.

కూడియు మున్నుగఁ దోచున్ వాడి శరంబున దూయన్  
బోడి వియత్తనయందున్ లేడియ కన్నడకుండున్. 357

మణిరంగము.

చెంగనాబుగఁ జిత్రగతుల్ దొంగయేణము తోచును దూరో  
త్తుంగధారుణి దూర్వును మేయన్ వంగినట్టుల పాతరలాడున్. 358

మనోరమ.

కనవు మేయఁగాఁ గ్రమంబునన్ విసివి చంపెడున్ వినోదమై  
మన్వణచేతమై మహీసుతా వ్రస్తత బుద్ధి శ్రీప్రభుండు తాన్. 359

భుజంగవ్రయాతము.

సమీపావసీయాత చామూరు రాజున్ ప్రమీలాక్షి పాతంబు పాలించుచుండున్  
చమచ్చావ దండంబు సారింపబోగా ద్రుమానేకవల్లివిధూతిం జలించున్. 360

హరిణి.

వృగము కనిపింపన్ లేదేయన్నన్ మించిన దవ్వనన్  
దొగరు చిటువన్నెల్ కాంతారమ్మై దూకును రివ్వనన్  
జిగురుగుబురుల్ వృక్షమ్ముల్ చాటై చేరినయంతలో  
మొగము కనిపింపంగన్ దూరంచై పోవును గొంతలో. 361

హరిణి.

తరణికులుఁ డెంతన్ లేడిం బట్టం దాను తలంచున్  
విరిసి మృదువల్లత్కిడాళిం దప్పించుకపోయెడిన్  
దరణికులుఁ డెంతన్ లేడిం జంపం దాను తలంచున్  
విరవిర నదృశ్యమ్మై గాలిన్ గన్పింపక పోయెడున్. 362

తరళ.

హరిణ మంతట రామచంద్రుని నంతకంతకు గానలో  
విరిసి దవ్వగఁ గొంచుబోవుచు వీగినం బ్రభు డంతలో

దరిసి, కోరిక రేగి వచ్చిన దవ్వలన్ జని, భూమిజా  
వరమ జీవితనాథు నామడవైని దేశము చొన్నుచున్.

363

బంధురము.

ఇప్పుడు తరణికులుండు తిరిగి చనదైత్యేంద్రుండు జానకి దొంగిల, ని  
వ్రపుడువయిన సమయమిదియుం జాలునో యంచును లేడిమిదిన  
దిరుగఁ దిరుగ గణనజెరసి పనిలోఁ దీర్చిన మార్గమువెంబడిగా  
వరిగె మరిగిమరిగి రఘువతి క్రుధాయాసము నిండినగుండియరాన్.

364

ఫలసదనము.

అరరె వసిడిహరిణ మనుచు నెదయందున్  
గరుణకలిమి చనంగ గడుసుందన మేచున్  
బిరుసుందనము మివుల బెరయు మృగమాయా  
హరణశరము తొడిగి యడరు వన తూల్చున్.

365

అంచును స్వామి తలంచినయంతన లేడియు నే  
కొంచెముదూరము పోయిన కూడిక చాలునులే  
యంచును జెంగునదూఁకుచు పోలి వనీతరు వ  
ల్లించిత గుల్మములందున నంతటఁ జొచ్చి చనెన్.

366

ఇల.

ఒకయింతలోనన యుదరిపడు హరిణ  
వ్రకటార్ధమంతయు బయలుపడె దిలిజం  
డకటా స్వమాయ చెడ నలఘుండు రఘురా  
మ కరాగ్రబాణమ యయివ వధిఁ గలఁగన్.

367

సుగంధి.

ఓరి నీదుమాయరూప మున్నదున్నయట్లుగాఁ  
గోరి పట్టికోఁ దలంపఁ గూడ్కిరావు దుర్మతి  
యార! చావుమంచు స్వామి యగ్ని బాణనంధిగా  
నూతి తాటకేయు మేన నూల్కొనన్ విదిర్చినన్.

368

పంచచామరము.

నిజానిజంబు మేనుపోయి నేలమీద దైత్యుండై  
గిజాగిజన్ గలంగికొంచు గృత్రిముండు భక్తుండై  
విజాతిగొంతుపెట్టి స్వామి వేడినట్లు 'అక్షుణా  
గ్రజా' యటంచు గేక వెట్టఁగా దుదిన 'గ్రజా' హతిన్.

369

- చ. ఖగమృగదేవతావళులు కాననమెల్ల నెదో మహాభయ  
స్థగిత పృథంతరంబులయి నవ్వడి సేయంగరాక యట్లె యుం  
డంగ దితిజాతు 'లక్ష్మణ' వినాదము నానుడవైని దాటి పా  
చ్చగ వినిపించె ధక్షిణదిశా వియదేకచలత్తరంగమై. 370
- చ. మతకరి తొంటివేల్పు కనుమాలపు నవ్వడి నన్న రేకగా  
బ్రతను వనీ మరుద్వితతివై నటవిం'జవి వర్ణశాలయు  
న్నత నికటస్థలంబున వినాదము బొంబుమటంచు రేగినన్  
క్షీతిసుత వీనులం జఱచెఁజెట్టు నమస్తము కూయియైనటుల్. 371
- చ. అరయ స్వభావమందుననె యానురశక్తులు దైవశక్తులున్  
దిరుగుచునుండు జంటలుగ దేనికి వీలగు నెప్పు డద్రి సు  
స్థిరత ఘటంపఁజూచుఁ దమ చెందిన భావవరంపరా వధాం  
తరమున నంతదప్పున వినంబడె దైత్యుండు కూయివెట్టినన్. 372
- మ. పదివగ్గాల బిగించివట్టెను చలద్యాయుప్రజంబుల్ వియ  
త్పదమున్ శబ్దగుణంబు లొచ్చువఱచెన్ దవ్వన్న వ్యాజంబునన్  
బదివక్త్రంబులు విచ్చి రావణుండు తత్రాంతంబు భూభృద్దరి  
వదనోద్ధోషణ శక్తిమత్రప్రతిభమై పండింపఁగాఁ జేసెన్. 373
- గీ. దైత్యగళరుతి యానుడ దప్పు చనదు లేడి గళమెంత భీతమై లేవదంత  
యిదియువాఁడుగావూరు వికృతపుజంతుసంధిసమయ బాధాధురాస్వనమొయేమొ. 374
- వ. అంత జానకీదేవి యిట్లనియె. 375
- మ. అది మీయన్న గళస్వనంబగుఁ గదయ్యా కాదయేనిన్ వనీ  
వదమం దెవ్వఁడెఱుంగు నిన్ను నినుఁ బిల్వంబూను నెవ్వఁడఱో  
తుది నేదోయగు నక్కటా దిగులుపొందు న్నామన స్సూరకే  
యది నామీదకి రాక స్వామివయి కేలావచ్చె నాపాతువై. 376
- గీ. పాడు రతనాల మచ్చల వైడిలేడి యెచటవచ్చె నదాకోర్కె యేలకలిగె  
బరశురాముని వెలిచిన బాహుశాలి హరిణ హరిణంబునకుఁ జాలఁడనుట యెట్లు. 377
- చ. ఇది యిదియన్నఁ గాదనెద వెవ్వడు నీ, వదియేమొ యెట్టులే  
యది జరుగున్, మృగంబయిన దక్కట! తా హరిణంబుకాక ఘో  
రదనుజఁడౌట నీవలుకు రాపిడికాక మఱేమి, నీవు న  
న్నది పొలివోని నిక్కమగు నాలుక నీకు నొసంగె దైవమున్. 378
- మ. అపు నాకర్మ మిదిట్టులుండఁగను నేలా కాఁడు దైత్యుండు వా  
డిపురున్ మెత్తనమేని రాము హరిణం బేడాక్కలోఁ గ్రుమ్మెనో

- యపురా పిపును గేక వింటివి కదయ్యా! చీమయుం గుట్టదే  
నవ నీలాంబుద చిక్కజాపమును నన్నన్ స్వామి నూహింతువా. 379
- మ. దనుజాం డంచును జెప్పినాడను దురంతంబైన వాంఛామతిన్  
వినలేదంచును గోపగింపకుము నే విన్నన్ మఱిట్లేల మూ  
డును గోపంబును బెట్టుకోఁ దగునె యిప్పున్ నన్ను మన్నించి య  
న్నను ధక్షింపఁగఁబొమ్ము నన్నిచటఁ గాంతారంబు భక్షించునా. 380
- శా. ఏరైనన్ విని నవ్విపోయెదరుగాదే పిపు మీయన్నయున్  
ధారాబుద్ధులు సీత సీత యని కాంతారంబునన్ నాడు ర  
క్షారోచిష్ణుమతుల్ చరించెదరు విచ్చల్ నాకు నావత్తి రా  
నేరాదేనయి యుద్ధమాడుదునె నేసీదైత్యు లాదైత్యులన్. 381
- మ. పగచే వీడు సురారి యెత్తికొనిపోవన్ వచ్చెనా! వాని నా  
భిగత ప్రాణములందు నిష్కరల గంభీరాంబుధిన్ బాడబా  
గ్నిగఁ దద్దేహము నగ్నిగుండముగు నన్నేఁ గొంచుచో, నన్న చె  
ప్పెఁగదా యంచని నిల్వఁబోకు తఱితప్పెన్ బో మఱిది వెనన్. ■
- అ. కేక వినుచుఁ దమ్ముఁ డీకావఁ గోదండి యుఱికి వచ్చునంచు మాహాచేయు  
నింత జాగుసేయ వెగుడును దిగుడైన ప్రాణముల నతండు వట్టలేండు. 383
- వ. అంతఁ బంక్తికంధరుం డిట్లనుకొనియె. ■
- క. ఈ మువ్వరు పీనువ్వురె యేమాటాడినను బదకమెల్ల ధ్వనించున్  
తా మఖిలస్పృష్టి విజ్ఞానామృత రసమూర్తులైనయట్లుగఁ దోచున్. 385
- ఉ. దానవమైన మాయయు మదారత నన్నును గప్పే నా తిరో  
ధానమునందు భద్రత వెతారము గల్గదు, చూచినట్లుగా  
నే నమఁగూర్చినల్కెదర యీర్వశ నర్వగబుద్ధి యేమి, యే  
మైనను వీరితోడఁ బగయైనను బూనక యెట్టు లొప్పెడిన్. ■
- వ. అప్పుడు పౌమిత్రి యిట్లనియె. 387
- క. మనుజుల కావదరెండై చనుదెంచును బయటనుండి శత్రువశంబై  
మనలోననుండి మనకు నననుకూలపు టూహవశమునై రామనతి! 388
- ఉ. అనురశక్తి బాహిరము నైనది యల్పము, చావతాడితం  
బై నమయింపవచ్చు, మఱి యాంతరమై చనుదాని దీనమ  
భ్యాసిత నిగ్రహోక్తుల దహిగ్నిదహింపవలెన్, దలంచుచో  
నానురవేళ యియ్యది కృతాధికయత్నమునన్ జరింపనా. 389

- చ. ఇటువదియేడు అన్నయెద నీవును నీయెద నన్నగాఁగ నై  
తిరిగితి, రన్న బాహుబల దీప్రతిభా మహానీయవైభవ  
స్థరణము నీ వెఱుంగవనుచున్ పచియింతునె, యన్నముందు దు  
ర్బరము త్రిలోకి గుప్పిలికి రాదు శరాసన అస్తకంబునన్. 390
- మ. అకటా! తాను సమస్తం దధిపుండై యాధ్యాత్మికం బాధిభౌ  
తిక మీ రెంట నియంతయై నిలుచు నందీప్తంబు జ్యోతిర్జగ  
న్నికరంబందున నాధిదైవికమునన్ నిల్వండు లోకప్రవా  
హకృతిన్ దైవము సాగనిచ్చెడిని మర్యాదావధిభూతుండై. 391
- అ. తలకుమీఱి వచ్చె దైత్యమాయ యటన్న నతడు సాగనిచ్చినంతవఱకు  
నఖిలలోకచయము లాడఁగా నూడఁగా నతని యమ్ముచివర నంటియుండు. 392
- శా. నా వాక్యంబునయందు నమ్మకము పూనవలెవు మారీచుండ  
ట్లై నాతాయువుగాఁగ వచ్చెనన రత్నాంశుప్రభా మోహితం  
బై విధ్వంసముకన్న యూహబడి మోహంబుడ దట్లయ్యెనా!  
ప్రొనా సవ్యడికేక విన్నడు విధంబున్ యోజనంజేసితే. 393
- క. అది పూర్తికేక కాదది తుదియక్కరములును నేనొ తోషకయుండెన్  
బ్రిదిలిన పిలుపుం జివరం గుదించి లోగొంతుతోడ గూసినయట్లై. 394
- క. అవు జంతు కంఠ నిర్గతరవమువలెన్ దొలి లకార రావముచనె లే  
డివలెం జచ్చుచు దైత్యత కవిసిన మారీచుఁ డఱవఁగా నైనయటుల్. 395
- ఉ. వీచిన వట్టి యూహా యను మియ్యది నా యది, యట్లయైన మా  
రీచుని రెండుపార్శ్వ విసరెన్ మును బాణపుగాలివన్న, దో  
షాచరుఁ డింతలోఁ బ్రభునిశక్తిని మీరెడువంతలేండు,  
నై చనుదెంచు రాఘవుండు నాఁగుము రాహు విముక్తనూరుండై. 396
- వ. ఇది గడ్డునమయ మాసురవేళ బలవత్తమమై నడిమిభాగమునడచు చున్నది.  
నియమమూని యంతర్ముఖులమై యున్కి లగ్గవిన జానకి కనులు కణకణలాడ  
నిట్లనియె. 397
- అ. ఇంతకంటె నాకు నిష్టమ్ములేదను మన్న యట్టులగుటె యభిమతమను  
చల్లకొఱకువచ్చి చనునె ముంతనుదాఁచఁ జనెను గద త్రయోదశములు నమలు.
- శా. ఇన్నాశ్శీగతి బిగ్గెఁబట్టితివిరా! యీకోర్కి స్రుగ్గించుకోఁ  
గన్నా వెంతటియోర్మి నేటికి సమాకాంతాఫలం బచ్చెందో  
యెన్నన్ రాముండు వేడు వేటొకఁ డెవం డేన్నాను పీన్నాను తా  
నన్నంతున్నది భేద మీయెఱుక లేదాయెన్ వృథాబుద్ధికిన్. 399

- అ. ఆ యమాయకుండు మీయన్న వినవలె సూక్ష్మములుగ విఱచి చూపుచుండ పొముచెవులు నీవి బహుసూక్ష్మములు విందు విననురానివియును వినుచునుండు.
- ఉ. దైవము సాగనిచ్చున యతండును, నీవయి సాగనీయవో కావలమైన నీపురుషకారముఁ జేయఁగ నీవు చాత్తువో నీవును రామచంద్రునకు నిక్కపు భక్తుండవేని యాతండే భావము గల్గు నావధము పట్టక యింకొక త్రోవపోదువే. 401
- శా. భార్యాత్వంబన నూరకే పురుష సంపర్కంబుగా నెంతురో ధుర్యంబై చని భర్తృనిష్ఠముగఁ జేతోమోహ కుల్యాతలీ మర్యాదాకృతిఁ దీర్చు యోగమిది, యమ్మానైకరోధస్సమై నిర్యత్రాణమువేళ జీవుండు చనన్ నిశ్శేయసాంభోనిధిన్. 402
- ఉ. అకట! వ్యభావ వాదులకు నైహికమే పకలంబు దాన వా రికే బరమంచు లేద యురరీకృత తన్మహాసీయముక్తి సా ధకము తవస్సమాచరణ తన్నియమంబులు లేవు వారికిన్ సుకముగఁ గంటలో వెలుంగు నూడరు బాహిరవోపు దృష్టులన్. 403
- శా. నేనాత్మేశ్వరి యోగమూర్తిని పెఱిలో నీరేణ వత్రాక్షు ■ ట్టేనా పోయినత్రోవ పోయి వుషవల్లి పుష్పముల్ గావలెన్ తానై రాముఁడొకండె పూరుషుండు సీతారాము లానంద ప ల్లి నిర్ముక్తలతాంతముల్ రసవసీ లీలా లతాంతంబులున్. 404
- క. మును దక్షుని కూతురు బొట్టనవ్రేళ్ళన్ రాచి కడువెడలు నగ్గులయం దున నిర్లగ్నత కను రీతిని రాముండు లేని నేను దిగుదును పహ్నిన్. 405
- శా. నానై మోహము పెట్టుకోకు మఱియుం దానైన మీయన్నయే నానై మోహముపెట్టుకోక చనియెన్ నారాచ మారీచ సం ధ్యాసాదాతికుండోచు నాదయిన శ్రద్ధంజూడ నాచే నగున్ నానై నా కధికారమున్నయది కానర గానకున్ వచ్చితిన్. 406
- ఉ. రాముని యట్టివాని కపురా యొక యెవ్వతెయైన భార్యయై యామనసున్ మరల్చుకొని యన్యుని నెంచుట యంచుంగల్గునా! రామునియట్టి డింకొకడు రాక్షస దైవత మానవాభిలో లేమికే బంచభూత విమలీకృత బుద్ధియే సాక్ష్యమొప్పుగాఁ. 407
- చ. ఒకటి నతివ్రతన్, మఱియునొక్కటి రామునిభార్య, నింక వే తొకటియుఁ గృత్స్నధర్మ విమలోజ్జ్వల బుద్ధి, నొకండు యోగినిన్ వికృతుండు నన్నున్పుత్య పదవీస్థితి గోరెడువాండు మూర్ఖు, వా నికే బదిచెక్కలొను దల, నింగికి నేలకుఁగాని జంతువై. 408

అ. ఎవని కడుపులోన నేయాహు లుండెనో యెట్లు తెలియుఁ గోర్కొగట్లుతెగక  
యేండ్లకొలది యూహ లెద దాచియుంతురు పైకిఁ బట్టరాని భక్తితోఁచ. 409

క. మరి యిందులోన నభినయవరమార్థము చిత్తవిత్తు పండితుర యా  
సురవేశయంట యిది యాసురవేశ మఱిట్టియూహ సూపెట్టుటకున్. 410

వ. అనిన అక్షుణుండు మొగమునఁ గత్తిగంటు వెట్టిన నెత్తురుచుక్కలేనివాఁ  
డధోముఖుండె యిండుక నేపిట్లనియె. 411

క. నేఁ బోదు వాత్మధక్షా శ్రీబంధురబుద్ధి ధక్షచేసికొనుము గా  
థా బద్ధ విద్ధ వాచాప్రాబల్యఫలంబు వొసట వ్రాసియయుండెన్. 412

శా. అచ్చందౌ పెనుభక్తిస్థాబువను గట్టా! నోటి కీమాట రా  
వచ్చున్ రాందగదంచు నెంచక మృషావాక్యార్థముల్ చేసి తి  
విచ్చోనుండినచో నఘాంశము మనోహలావధిం గాంచెదన్  
వచ్చెన్ దుష్టపుఁ గాలమీపు నను నీవాక్యంబులం గుప్పగన్. 413

ఉ. ఎందుకు నీవు వచ్చితన నిందుకు వచ్చితినంచు నోటికిం  
బొందగరాని గొడ్డములు మ్రోగితి, వన్నకు దోషివైతి, స్త్రీ  
లెందున వాత్మ నిగ్రహ మహీయమ లింతయుఁగా దనంగ నీ  
యందునకంటె వేతెచలనయ్యెఁ బ్రమాణము సర్వసృష్టిలో. 414

ఉ. ఆసురియైన మాయ నినునందుట నీవలుకిట్టు లోర్చితిన్  
భాసురబుద్ధి నీపిటులఁ బల్కినచో నెలకట్టె గుండియన్  
దూసియయందు, దుష్టవిధిఁ త్రోసుకవచ్చెడు, నేరి నన్నచో  
నీ సమయాన నేమి ఫల, మెంత లిఖించిన నంతభోగ్యమౌ. 415

వ. అని యాకాశమునంక జూచి. 416

వ. నిరతము తొక్కులార్చుచును నింగిని నిల్చెడు తాత మింటిలో  
నరసిన వెంతదూరమున వానడ యన్నియుఁ గూడివచ్చె ని  
వ్వరవిధి నీతలం పిటులఁ జూచ్చిన దెంతటిదంచు అక్షుణుం  
డురుతర దుఃఖమూర్తి తలయూచుచుబోయె వనాంతపీఠిలో. 417

ఖం డాం త ము

గీ. ఇద్ది మారీచఖండమ్ము వృషభవాహ! చంద్రమౌలి ప్రభునకు నిన్తంద్రకీర్తి  
దీప్తిసమకూర్చి పెట్టవే త్రిపురదాహ! యీమహద్భుత కృతిశ్రవణేచ్ఛజేసి. 418

ఉ. అశ్రమసాధ్యమైన సులభాకృతి ధ్యేయమయైన లింగమున్  
దీశ్రమలేని నే ననుమతించితి నద్దియు వేద శేఖరా

ద్వాశయ భూతమైనది మహానభు! మాదృశ టువ్తధర్మ లో  
కాశయణీయ దివ్యమహిమాద్భుత నిన్ను నెవట్టితిన్ శివా.

419 /

తోదకము.

అదృతలోకపదార్థక పానూనాధికరణ్య సమూహిత సత్త్వా!  
పాదు సమన్వర సంగతసామోద్గీఢ విధా పరిదీపిత తత్త్వా!

420





## జ లా యుః ఖండము

- క. శ్రీ దేహకాంతిసార దయాదీపిత శారదీక వహాధికవర్ణాం  
భోద సమూహాపమ్యా! ప్రాదుర్భవదాంతరాద్భావ సుగమ్యా! 1
- చ. పడమటినంజ నెట్టపడి భానుడు నిట్టమొగిల్ భుజాంతమౌ  
పుడమిని మీఱగాఁ దిరిగిపోయెడినట్టుల లక్ష్మణుండునున్  
గడియలపై గిరుల్ మలగి కన్నడకుండగఁ బోయినంతలో  
గడగి హఠాత్తుగాఁ బుడమికాసువుగుండె గుబుక్కు మంచనెన్. 2
- ఉ. ఒంటరియై ప్రజావతియు నూరక భీతి వహించి తోడు వా  
ల్గంటిని సృష్టిచేసె నటు కానగ నొంటరియౌట భీతియున్  
జంట సమస్తసృష్టియును సాగిన మొట్టమొదల్ మఱింతలోఁ  
బంటవలంతి కూంతునకు భావము చిత్రముగాఁగ మాఱినన్. 3
- మ. అని యేమంటిని యన్న లక్ష్మణునితోనా? వచ్చి పెద్దమ్మ నె  
త్తిన కూర్చున్నదయేమి? నావలుకులం దెబ్బన్ రఘుస్వామితోఁ  
జనగాఁ బాతిక యేండ్ల శీలము నిమేషంబందునన్ బూదించో  
సిన వన్నీరుగఁ జేసితిన్ రఘువతి! సీతామనోనాయకా! 4
- చ. ప్రభువును వచ్చి నా మొగము వంకనె యింకను జూడఁడేమొ, యా  
ప్రభుని జగత్పతిత్వమున వాని సహోదరు సత్త్వశీలమం  
దుభయమునందు నజ్ఞతయె యొప్పుగ నాడితి, దోషమాచరిం  
చి భయముపొందెదన్ బ్రభుని చిత్రమెఱింగిన తెల్వి మాయఁగన్. 5
- చ. అమర జగజ్జనాపకులు నాపేద పొందిన వారిమీఁదఁ గో  
పము వ్రకటించ రెవ్వరును స్వామియు గోపము విస్మరించు వా  
కమరి యెదేని యాపద రయంబునఁ గల్గిన మేలటన్న చి  
త్తముగల సీత లోచనవదంబున మస్కరి యొక్క డేచినన్. 6
- చ. పదితలకాయలంతజడ పట్టినదండము చంద్రహాసన  
ద్విదళితరత్న కాంతిచయ వీధిక పండిన కొండగోఁగువూ  
ముదిరిన పన్నె కన్నడము భూతివిలివై శరీర మింత న  
వ్యాదగిన రేక తా నెలపులొప్ప నొకింత వెడందవాయయున్. 7
- పీ. తలమీది చాఱ రత్నకిరీటమొత్తదు ఫాలాక్షదృక్పీఠోమాల గుర్తు  
తగ బుజంబుల నంగదములరాపిడి కాదు వేర్యంకబంధంబు వలు పొరిపిడి  
తమ్మివూ లోచనాంతముల దర్పముకాదు మనసు సంతృప్తి లక్షణముగాని  
తనగళంబునను ముక్తాహరములుకాపు స్థటికంపు పరముల పరునకాని

- గీ. బ్రహ్మవర్చస్సుతోపాటు రాజకళయు మొగమునం ద్రోసికొనివచ్చు మిగిలి కనుల  
తుదల కారిన్యరేఖగాఁ దొంగిచూచు భూతి పరిలేపమది కప్పిపుచ్చుగాని. 8
- సీ. మెడక్రింద గంట్లమి మృదుని మెప్పింపఁగాఁ దీవ్రవ్రతంబును తెగువయేమొ  
యెదుతోమ్మునఁ గిణమ్ములేమి శాంభవ లింగ ఘన పరివ్వంగ సంఘటిత మేమొ  
కనమూపు సుంత వంగిన యట్లుతోచుకైలాసనాధుని బర్హమోసెనేమొ  
కరతలంబుల నింత కారిన్యమేటికి శివుని రత్నాలఁబూజించెనేమొ
- గీ. కడుఁ బ్రభుత్వలక్షణమెదో కానిపించు బరమ శివభక్తిసామ్రాజ్యపట్ట మేమొ  
కుంభసంభవు తరువాతఁ గూడి యింత దర్పముగలట్టి యోగి యాదారి రాఁడు. 9
- క. అందఱు భయదుఃఖాదులు చెందినచో ధర్మమున్ ద్యజింతురుజనముల్  
పొందిన ధర్మాచరణము ముందిడి దుఃఖములు మఱచిపోదురు మజనుల్. 10
- ఉ. కానన వాసపున్ ఫలము కలెను రాముని వర్తశాలకున్  
దా వవయోగి వచ్చె నరుదార విధాత్మనివంటివాఁడు స్వా  
మీ! నెఱి నర్హపాద్యములివే కొను పీఠము స్వీకరింపుమీ  
కానన కందమూలములకంటె యొసంగఁగ లేనయైతివే. 11
- చ. వదినిముసంబు లిచ్చులె భక్తివిధేయులు విశ్రమించినన్  
మదిఁ దమిచే జవెన్ పారిణ మాంసము తెచ్చును గేస్తు, నారగిం  
చెదరు, మముం గృతార్థులను జేయుఁడు, త్యాగ్యశు లిట్టిరాక త  
ప్పద యనఁగాఁ బురాకృతము వంట మొగంబగుటే యతిశ్వరా!
- వ. అనిన యోగి యిట్లునియె. 13
- క. మారీచుఁడన్న దైత్యుఁడు వీరుండై లేడిరూపువెట్టి తిరుగుఁగాం  
తారంబందున నిచ్చట నారా! యీగేస్తు లేడియని తేఁడుగదా! 14
- శా. నీవు స్నీవతి యిద్దఱా యిచట, బండెం బావ మీయందమే  
మీ! విశ్వేశ్వర !కానలో నునికియేమీ. | భీతి కాదేమి ! మీ  
రీ వేఱై చనుచోటఁ గట్టితిరి పూరిల్తోడు లేకుండఁ ద  
స్వీ ! వార్హిరని పిల్వగానయిన లేదే యేదియే న్వచ్చినన్. 15
- శా. ఏ నన్నాసియొ వెండ్లియాడు నిక వాఁడేయంచుఁ గూర్చుందురా  
హా! సంసారపయోధి భద్రతరులౌ సంభోజనేత్రల్ హిమా  
నీ సంనద్గిరి కూఁతుఁజూచితిని పై నిన్ జూచితిన్ భర్త ల  
న్నా! నన్బాసులు కొండలందుమయుఁ గాంతారంబులం దీవునన్. 16
- చ. అతఁడెవఁడోను రాజసుతునంట యయోగ్యునిఁ దండ్రి కోపి న్న  
క్షీతిని బహిష్కరించెనంట కేవల మాతఁడె యీతఁడా! దురా

- గతుండయి రాకరాక తుదికాలము భిక్షకుఁ బర్ణశాలకున్  
యతినయి వచ్చితిన్ శివ శివా! యవ జానకి యిట్లుగానవెన్. 17
- క. మీర్చిన్నది యెవరో పౌవర్వగణస్తుత్య ధర్మవైభవుండు మహా  
ఖర్వపరాక్రముఁ డూర్జిత గుర్వాశిస్సాధు వితడు కొంచెముఁ గాడున్. 18
- చ. జనకధరాతలేశ్వరుని సద్యమునందున మన్న శైవమౌ  
ధనుసును రెండుగా విఱచి తత్పుత నన్ను గ్రహించె, భర్త  
ష్యుని నల జామదగ్న్యు ధమరుద్గతి సద్గతిలేక తూల్యై, స  
జ్జనుండు నయోధ్యకున్ గుణవిశాలుండు వచ్చెను దండ్రీయింటికిన్. 19
- చ. తనకు వెవ్వవరాలో నవతి తల్లికిఁ బంక్తిరథుండు పూర్వమి  
చ్చెనఁబ, సమస్తధాత్రి కభిషేకము నాడమకొన్న ప్రాద్దుటన్  
బెనకువ గల్గఁగా బయటఁబెట్టెను, రాముండు సాధుశీలి న  
న్నును దన్ తమ్మునిం గొని యనూతనుఁ డిచ్చటవచ్చె శాంతుండై. 20
- క. ఆ వరమధర్మ రాముని నీ పుణ్యాశ్రమ ఋషీంద్రు లెఱుంగనివారల్  
దీపింపరు తమ రెవరో యీ వదుముండేండ్లు చూడ మెప్పుడు తమరిన్. 21
- అ. అనిన యోగి పిన్ననైన నవ్వులుగాఁగ నంత తిరిగినారె యడవులెల్ల  
మాది దక్షిణాది మఱియు లంకారాజ్య మనుచు వినఁగలేదె యద్ది మాది. 22
- ఉ. మా వరమాద్భుతంబయిన మన్నన లేకయ రాజా చేయండే  
యే వని, దానవేశ్వరు వహీను నహీన భుజాంగదోరు సే  
వా పరిణామ సంజనితవైభవుఁ ద్రైభువనోగ్రశార్య రే  
ఖావరమావధిం దెలియఁగావలె వేటొకనిన్ వచింపగా. 23
- ఉ. చల్లని దక్షిణావపనసంచయముల్ చనుదేరఁగా జనుల్  
నల్లవితాత్ములై మలయపర్వతకందర చందన్లక్షమా  
నల్లభజాత సంవలిత వాసనలంచుఁ దలంఁత్రు దైత్యరా  
క్షల విలేప సంకుమద గంధిల నిశ్చసనం బెఱుంగకన్. 24
- శా కుద్దాలింపనుబడ్డ పంపదగఁ గగ్గోలైన వేల్పుల్ విలుల్  
క్షుద్దాహంబుల, రేలచెట్టు చివురాకుంబోడులౌ నచ్చరల్  
సద్దాక్షిణ్యము సూపుమంచు సభిశంసా స్విన్న శృంగారభా  
వోద్ధివంబులు లేఖ లంపెదరు దైత్యోద్వీమహాస్వామికిన్. 25
- గీ. వానిరాజ్యంబునందున వైభవంబు నందు శౌర్య రేఖావీధియం దదృష్ట  
మండుఁ దరుగువోపుటలేద యవపాతత్య మందుటయులేద సంపూర్ణుండైనవాఁడు.
- ఉ. దైవము పౌరుషంబు నొకదానను లోవము లోవమే, జనుల్  
దైవము చేసె వాఁడు సముదార మహోనిధియందు, రన్నచో

దేవము వాని మించెగద, దానపనాథుండు పౌరుషంబునున్  
దేవము రెంట నాథుండు శితప్రతిభాయుగవాధమానుడై.

27

ఉ. లోపల దాచి పెట్టెదరు లోకమునందునఁ గోర్కులెల్ల స్త్రీ  
■ పరమంపు గోపన మొకింతయు వింద్రియ నిగ్రహంబు గా  
దీ వగిదిన్ లతాంగులు మహేశ్వర! యిచ్చటనుం బరత్రహ  
స్తావతితంబు పౌఖ్యమునయందు స్వపంచితలై మెలంగుచున్.

28

ఉ. ఎవ్వరిమాటో యేమిటికి నిచ్చటఁ జూడుము నీపు భర్త యా  
త్రెవ్విస సంపదన్ వనగతిం జనఁగా వనవాసయోగ్యమా  
పువ్వునుబోని నీ తనువు పుక్కిటఁబట్టిన కమ్మగంబురల్  
రివ్వని దూసిన ట్లనుసరింఁచెను దాపులు ముక్కుఁగ్రోవులన్.

29

క. ఓహో! నీ సౌందర్యము బాహీరమగు సృష్టిలోనఁ బ్రథమమొ సంత  
లోభము కదలని వూర్వపు దేహేతరమో వమూర్తదిప్తియొ తెలియన్.

30

ఉ. ఈ స్థల మగ్నిమండలమ యిచ్చట గౌతమియేఁచుఁ బచ్చచె  
ట్టై స్థవిరాతపంబు లొకపాద్మన మండునుగాని రమ్ము లం  
కాస్త్రీఁ, జుట్టు క్రమ్ముకొను కంధి మషీమ తరంగవాయు వీ  
చిస్థితిఁ బ్రాణముల్ వనన శేఖరవీధుల దేలిపోయెడున్.

31

గీ. నీవు లంక రావలయుఁ గానీ! యయోధ్య దొడ్దదొరబిడ్డ నిజముగా గడ్డికఱచు  
నీరనిధి నివ్వలూఁది మండించును గడలివయి తాటుతేలించు రాలేఁడ లంక.

చ. ఇరువదిబాహులం బయికి నెత్తితి రాజతశైల మావయిన్  
సరి దొర యుండెఁ బైని దొరసానియునున్నది, యున్నదైన నా  
గిరిసుత కేమి గర్వమిది కేవలభక్తుండ నోర్చినాఁడ, నీ  
వరయక రమ్ము లంకకు హిమాచల కన్యక గర్వ మేమగున్.

33

చ. నెత్తిన పెట్టుకోదగిన నిన్ను వనంబులఁజేర్చి, మేనిలో  
శొత్తుకయుండనైన నిను నోరెములేక సగంబుచేసెఁ, దా  
నొత్తితి రాజశేఖరుండహో పతి, లంకకు లేచిరమ్ము ని  
స్సెత్తినయట్టి యెత్తుగడ కెవ్వుడు దింపుగడంచు నుండదే.

34

చ. మనసు విచిత్రమోదినను మానిని! తా నలవాటుపడ్డ దే  
తన కభిమానపాత్రమగు, రథతదోషములున్ గుణంబులై  
కనఁబడు నద్ది కాదయనగా నగు నాగ్రహ మెంత? యెట్లు పో  
యినఁ జనుదెంచు మాహ యదియే వినిబద్ధ తదాత్త సంస్కృతిన్.

35

వ. అనిన జానకీదేవి యిట్లనియె.

36

- క. కై లాస మతిశయిల్లంగఁ గైలాసము నెత్తెఁ బంక్తికంధరుండని లో  
కాలాసము వింటివి నీ యాలాసము లీవు చేసినట్లుగ నయ్యెన్. 37
- చ. సరిచితమైనదానివయిఁ బాటు మనస్సని మీ యధార్థవా  
క్ష్పరణిచనెన్, బురాక్యతము సంస్కృతిగాఁ జనివాని కందునం  
బరిచితికల్లు, నా మనసుపారినవైఖరి దాని పూర్వసం  
స్కరణఫలంబు, దైవమనఁగా వదియే యనురేంద్రుఁడెగ్గడా. 38
- చ. దనుజవతిం గనుగొనికదా వెఱవారి వచింపఁగావలెన్  
మనుజవతిం గనుంగొనక మానవరాముని నెట్లు చెప్పనై  
చనుఁ బెఱవారిఁ, మీ దనుజచక్ర నియంత మఱెట్టివాఁడో నా  
కు వతనిఁగూర్చి యేల? తమకుం బ్రియు నాకడఁ జెప్పనేటికిన్. 39
- ఉ. దైవము పౌరుషంబునను, దైవము చాలమి లోపమంచనన్  
దైవముకాక పౌరుషము ధారుణి నున్నదె? దానికే మయో  
ధ్యావిభుండైన రామునకు దైవము చాలక పోవుటానె? తా  
నీ పనయాత్రచేయుట య దేరికిఁ జాలదొ చిత్రమయ్యెడన్. 40
- ఉ. పూర్వము పిన్నయత్త వని బుచ్చిన నామె యసాధువంచు నం  
తర్పితతోహ మేచితిని దానపు లిచ్చట మౌనిలోకమున్  
గర్వితచిత్తులై విద్రువఁగాఁ గని మంచిననిం బొనర్చె ధీ  
ధూర్వహారా లటం చివుడు తోచెడు దైవ మెవండెఱింగెన్. 41
- ఉ. ఈ దనుజాళితోడఁ బగయేలని చెప్పితి వేయిసార్లు భూ  
మీదయితుండు రామునకు మించఁగఁ జూడనుజూడ న్యాయమే  
యా దనుజాళి మర్తన మటం చవిపించెడు, నీవు మంత్రివై  
దాది విధాన దైత్యునకుఁ దార్చెడు దైత్యగుణం బితెట్టిదో. 42
- శా. అన్నాదమ్ములు మాయలేడి పెనుగానై నట్టి యీవేళ యే  
నన్న నీ కెఱుంగంగనైన దిట నే చాయన్ రహస్యంబుగా  
నున్నా నట్లుల వారలేగిరిని నీవో వచ్చినా విట్లు మీ  
రెన్నం బన్నివయట్టి వన్నుగడకా కీరీతి సిద్ధించునే. 43
- వ. అనిన నయ్యోగి యిర్వదిచేతులవృళించుచుఁ బదిమొగంబులతో ముంగిలి విఱు  
చుకొనిపడునట్లు నవ్వఁదొడంగె. 44
- మధ్యాహ్నము  
వర్షర్తువును, నమావాస్య, వసవీధి, వదిపులుల్ కను ల  
మర్మగ్రగర్భలు, నొంటిమనిసి భీమలిన చిత్తమ్ము,  
నార్ద్ర దుష్టమువేళ వటిమ, యవపాతావ్యక్త నక్షత్ర  
శిర్ష దేశోపరి సువివశితము దృష్టప్రసారమ్ము. 45

వ. తాద్యగవస్థాగతయైన జానకితో రావణుం డీట్లనియె.

46

మధ్యాక్ష్మ

మాధాత్రి సీపురావలయు మాణిక్యమణులు వండవలె  
సాధించి. యెందఱుచ్చరల జలధిరాబ్జంతతించెచ్చి  
బాధించి కొంటి పుష్పశరభావంబు, భావాంబునిధి ను  
ధాధామసౌందర్యభూమి! తారుణ్య తాత్పర్యసీమ!

47

చేయి యాపనియట్టి రాజసేవకుల్ చిన్నిచల్లనలు  
వాయువుల్ సురటులువూని ప్రతిలిప్త బహుభక్తి వీతు  
రే! యోసి దశరథధారుణీశుని యింటికోడల! ర  
మాయిత సంసత్తియోగ్యురాలా! దృగంతాంశుహేల!

48

వ. అంతః బావస్మూర్తిమచ్చబ్రశవణ ప్రత్యాగత సంజ్ఞాక, సీత యిట్లనె.

49

ఆ. అర్చుదములు బ్రదుకు మంత్యకాలంబున్న దంధతమసమున్న దచటి మేర  
మూర్తిగొన్న శివుండు ముంగిలిబంటు కావచ్చు మూర్తిలేనివాండు కాండు.

50

గీ. రామచంద్రనికేమ భార్య నతనికి ననువ్రతను, రాముండు శివధనుర్విదారి  
చటుల భార్గవ ముని సమజ్ఞా విరోధి ధర్మతీవ్రవిధా దేవతాశిరోధి.

51

గీ. అంత ఘోరాకృతియు సుంతసుంత లిప్తలిప్త గడచినకొలది హృత్కేశ మొదిగి  
వరిచితి దృగింద్ర యోగపు బరువు సడలి సీత మనసు సద్భావనా స్థితమగుచు

వ. ప్రసంగధారాజనిత ధైర్యావలంబయ్యె.

53

క. అపు రామలక్ష్మణులతోడి విరోధము, రవి శశాంకు డివ్వులుగాఁ తా  
శబిధిన్ మ్రోఁగించెడు తెల్పివంటి, దిదియేమి కామలీలయొ కానీ.

54

గీ. ఇంతదూరము వచ్చితివేల! యింటి చుట్టుగల నాల్గుసంద్రముల్ చుట్టఁబెట్టి  
చంకఁబెట్టకపోయితే! జలజబంధు నిచయ జలజాత బంధుని నిర్వహింప.

55

గీ. అతని యాశుగమునకు లోకాంతరమ్ము లక్కలక్కట! తిరిగిన దిక్కు లేద  
యాదరించున యెవండు దేశాంతరంబు నల్పమతి ధైర్యగతి సాగరాంతరంబు.

శా. నా ముద్దారు మఱింది యన్న వెనుకన్ నామీది కోవంబుతో  
నామైఁ బోయెన వాని కోవమున కాహా! నీవు లక్ష్మణులుగా  
నేమై పోయెదవో యెఱుంగను, గృహప్రీతిమూర్తి దాక్షాయణీ  
స్వామిం గైవసమాచరించికొను దీక్షాపాటవం బొప్పదే.

57

చ. వది తలలం గుదించుకొని వచ్చిన దండితనంబు వమ్ముగాఁ  
బది సగ మూహలం దొలచి వచ్చిన త్రోవనుబట్టి పోవ మం

చిది, యిది దొంగపాటుగను జేరిన చేరికలోనె నీ యెదం  
గదియు వదైర్యపున్ స్ఫురణ గల్గెడు, నీయెద నిక్కమాడుంటో.

58

ఉ. నద్దమతీ! పతివ్రత సనాతని, యాయమయందు దోషనం  
బద్దము పారదారికము వాంఛమెయిన్ సుకృతాచ్చమార్గనం  
వద్దతిగాఁ జరించితివి, వంటమొగంబయియుండె వర్వమున్  
గ్రుద్దవతివ్రతా వ్రథమకూటము జోలికిరాకు మూర్ఖవై.

59

క. ఈ పాటికి శ్రీరాముండు మోసెట్టిన వింటఁ దిరుగు మొగమెయుండున్  
మా వర్ణశాల దేశ మ్మావత్ క్షేత్రమ్ము విడుపుమా యీవఱకున్.

60

మ. అనినన్ రావణుడంత యింత వెడనవ్వె యేమి విశ్వాస మా  
తనియం, దీదృశ మల్పమౌ పరిచితత్వం బందునం బ్రత్యయం  
బున దాంపత్యపుఁ బ్రాంతబండ్లనడచున్ మోకుల్ తెగున్ శాయమే  
కును బట్టాలుతోలంగు నియ్యది వియత్కాలంకపామార్గమౌ.

61

మ. కడకున్ సర్వజనుష్వలాభిముఖ రేఖావచ్చివానంద మొ  
క్కడె, యీతక్కిన వెల్లంగల్పన లహో! కామంబు తన్మార్గ, మె  
వ్వడనిశ్చాయకమైన స్త్రీపురుష సంబంధంబు ధర్మంబుతోఁ  
గెడఁ గూర్చందలపోసె నూరక మృషాకృత్యన్నమ దుబ్ధియై.

62

గీ. నాయదైర్యంబుమాటయందాఁకనాపు తిరుగుమొగమయరాముడేతెంచునంటి  
వందుఁగల నీదుదైర్య మేమందునింక నతని సామర్థ్యమున సంశయంబుకలిమి.

మ. ఖరునిన్ దూషణునిన్ దదీయచముపున్ గయ్యంబునం బేర్చి యొం  
టరి మ్రందించెన యన్న దద్భుతమటన్నన్ గాదనంగాని, యొం  
టరులై యాదృగతీత కర్మకరణానంతోగ్ర శౌర్యుల్ వసుం  
ధరయం దెందఱులేరొ, యీతఁ డొకఁడేనా! సృష్టి కాద్యంతముల్.

శా. దేవానాంప్రియులై చరించిరి దిశాధీశుల్ భుజాఖడ్గధా  
రా విక్షేపముతోడి రావణుండు యాత్రాజైత్రతీలం జనన్  
బ్రావుట్కూల వయోధరం బన దిశాపర్యంత మూఁగించి యా  
హో పుట్టించె సమస్త దిగ్వలభులం దస్మత్ప్రియాశ్చర్యముల్.

65

శా. ఓహో! మూఁడవవానిఁ జూపుము, నమస్తోర్విభరంబున్ ఫణా  
వ్యాపాంబండు నటోయిటో యొరగఁగా మానంగనై నట్టి శే  
షాహిందక్కగ, వింశతి వ్రభు భుజాహంకార సంభారరే  
ఖాహేలాదృత శైవ వర్వత భుజాస్కంధున్ ననున్ దక్కంగన్.

66

సీ. ఉన్న దేవతలు కాకొగి క్రొత్తవారు లే రున్న దేవతలలో నన్ను మించ  
రా రాముఁడొక దేవతాంశ మృటందురే ననలుకు దిక్కులే దంశ కున్నె

యస్మత్పరాక్రమ మ్మఖిలదైవత సమాహార శక్తిస్మార్తి కతిశయించు

గాకున్నచో నాదువాఁకిటఁ బడియందురా వాయువును సూర్యుఁ డగ్నిమొదలు  
గీ. నాకు నాకే మహేశ్వర్యమై కనఁబడు మృతిమహాదంష్ట్ర కాలఁదన్నితిని నేను  
కడఁగి నిత్యవసంతునిఁ గాంచి నన్ను బొగిలిపోవు సంవత్సర పూరుపుండు.

ఉ. నా మొగమోటుమిం బడిఁ బినాకి కుబేరుని మిత్రుఁడేకొనం  
గా మది నెంచఁడో వనజగంధి! కుబేరుండు నేను జన్మచిం  
తామతిఁ బిన్నతల్లి పెదతల్లుల బిడ్డల, మిట్టినాకు ది  
క్సీమలఁ గాలఖండములఁ జేటని పుట్టదుపేలతాతనూ!

68

మత్తకోకిల

ఆదిమంతములైన వన్నియు సంతవంతము లందురే  
యాదిమంతుఁడనయ్య నేనుగ సంతవంతుఁడఁ గానునూ  
కాదు నాఁగ నమస్తకాలము కాలఁదన్నితి, నస్త్రశ  
స్త్రాదిబాధలు నాశరీరమునందు వ్యర్థములై చనున్.

ఉ. తోరముగాఁగఁ జూడ సుఖదుఃఖము లున్నవి రెండె యింత సంత  
సారమునందు, దక్కిన వసహృదృధా పరిణల్పితంబు, లా  
వీరుఁడువాకు బంధుతను వెక్కనవెట్టెను, నేను కామినీ  
దూరగుఁజేసి యాతనికి దుఃఖము తెచ్చెదనే మృగేక్షణ!

70

చ. తొలుతటి నాళ్ళులన్ మనసుతోఁ బెనుదుఃఖము రాయడించి యా  
వల శమియించునప్పటికిఁ బట్టిన వేఱొక క్రొత్తతీసి త్రో  
వల ననుభూతి సూతనము వచ్చున, యాగతి రెండు శత్రుతా  
విరహము నీ సుఖం బనుభవించెద వృష్టిరహస్యవేత్తనై.

71

క. ఎచ్చటివాఁడో యొక్కఁడు పుచ్చెనని ధనూరహస్యముం దెలిసి యుధిన్  
విచ్చినవానికి భార్యవో? యచ్చటను బతివ్రతాత్మ మాశ్చర్యముగన్.

72

క. ■ దేశ మా పరిస్థితి యా దిష్టియు నట్లు జరుగు టదియే వ్రతమై  
వాదించురు వ్యామోహ పాదితచిత్తులయి మాయపట్టిన మొదటన్.

73

క. ఒక రాముడు నాకేదో వికలస్థితిఁ గూర్చునంచు వ్రేఁగువడకు మిం  
కొకటి వచించెద నాతని చికిరపు మానిసిని జంపివేయనుజామీ.

74

౪. నెలనాళ్ళుండుము వచ్చి మాపురమున నీవా మహాభోగ మిం  
తలవాటైనను జ్ఞప్తియుండవు యయోధ్యాసంపదల్, కాననం  
బుల సన్న్యాసికిఁ బెండ్లమై తిరుగుటో పూర్వంచెదో జన్మలో  
వలి పుత్తంబుగఁ దోచు, నేత్రనుషమా పాతిన పాటచ్చరి!

75



- ఉ. అంచితభోగలాలనవు నప్పుడు కోరెదవేని, దృక్కుళా  
వంచితపుష్ప బాణశరవైభవ! సౌఖ్యమునందు నిన్ను వం  
చించిన యీ రఘూత్తమునిచేతను నీ మును కోఁతులాటయా  
డించెద నీసుఖంబు వికటించిన మందగు కామరోగిచే. 76
- శా. మాలంకాపురిఁ దీరకాననములన్ మందారపుష్పానవ  
వ్యాలోలాళి కుమారదంపతుల గీతారావ ముద్దివనం  
బై లజ్జావతులన్ మనోభవ మహోభావాభిముఖ్యంబుగా  
ప్రాలింపించు శరద్వసంతముల సౌభాగ్యంబు సామాన్యమై. 77
- సీ. కుందురుష్కార్తగ్రతక్కిలాగురుద్రవ్య పరిలిప్తదేహులౌ ప్రాధవతుల  
స్నానవాహినులలో సాగరసంగమ స్థల సహస్రములచే జలితవాయు  
శిశిర తరంగాగ్ర శీకర స్పర్శచే మువ్వచెమ్మట పోయదోలతాంగి  
యన్యత్పురీ విహారానేక సాధవాతాయనస్థిత లతాతన్మలకును
- గీ. సౌర వంతాన వంచక క్షౌరుహముల యైదుకొమ్మలు కలిపి క్రొత్తంట్లుకట్టి  
యొక వినూతన పారిజాతోర్విరుహ విశేషమును దెచ్చినాము చూచెదవుగాని. 78
- గీ. ముని తపోదక్షగూర్చి కామశము ముని తపఃప్రహేణముంగూర్చి కోపంబు నిన్నుఁ  
గూర్చి కామమ్ముఁ గోపమ్ముకూడఁ బోవి యేమివతి! ప్రేమజీవితమేమి యిద్ది.
- క. తన వెంట నీవు వచ్చితి వనమునకున్ నీదువెంటఁబడి వచ్చినచో  
వనధిగత లంకకును నీ తన ప్రేమలయొక్క తారతమ్యము తెలియున్. ■
- క. బిషానవాలు తోఁవని నా పోయినత్రోవ తెలియునా యాతనికిన్  
వాపోయిన వాపోకఁగ నేపుట్టం బట్టిపోవు నితని కథాఘట. 81
- మ. ఇదిగో చెప్పెద సాధుమార్గమున రావేనిన్ బలాత్కార పం  
వద మద్వైత్యమతిప్రబంధకలనా పాండిత్యమున్ నీ వెఱిం  
గెదు రమ్మన్న, ధరాతనూజ కురరికృప్తారవత్కంఠయై  
యిదిగో రాముండు వచ్చెనాఁగు మని తా నేగెన్ గుటీరాంతమున్. ■
- వ. అంత రావణుండు నీత వెంటనంటి యామె మూర్తజాకర్షణంబున వర్ణశాలా  
పురోదేశంబునకుఁ దేఁగా. 83
- క. అయ్యయ్యా! సౌమిశ్రీ! దయ్యమ్మున యెత్తికోలు తాఁకెను తుది నీ  
దయ్యంబు నన్నుఁబట్టెను వెయ్యిం జెప్పితివి కర్మ వినవచ్చినదే. 84
- వ. ఓహో రామచంద్ర! ఓహో రామచంద్ర! ఓహోహో! రామచంద్ర! అంత  
దూరమునుండి నీ పిలుపు నాకు వినవచ్చె! నా పిలుపు నీకు విననగుటలేదా!  
ఈ సదితలల పిశాచము నన్నుఁబట్టు కొన్నదయ్యా! 85

వద్య

ఎప్పుడో చేసిన కర్మం బిష్పడు ఘటియిల్లననుట మృషయగునో  
యిప్పుడచేసిన కర్మం బిష్పడు ఫలియించుననగ ఋజువిదిగో. 86

వ. తనకులంబున జరుగు నగుబాటు మింట వెసంగు సూర్యదేవునకుఁ గనిపించుట  
లేదా! ఆయన యీ మహారాక్షసుని నిలువెల్ల భస్మపటలముగా నేల చేయరాదు.  
■ దివాకరుని వేయికరము శ్రీ నిశాచరుని యిరువది కరంబులకుఁ జాలవో! ఓ  
యమ్మ! పిన్నత్తా! పగ నామీదఁబెట్టికొని యనుఁగుబిడ్డ మీదవలె నెఱపితివి!  
తల్లీ! కానల్యాదేవతా! నీ యాశీర్వాదముల ఫలితము లేమైనవి? 87

విపుల

ఈ దీర్ఘవేళఁ గౌనల్యాదేవత దీవనల బలంబు చెడెన్  
గాదేని యనురయొక్కఁడు నాదొ జడ ముట్టఁగలుగునా వీఁడై 88

వ. నోటికి వచ్చినట్లు మాటాడితిని. వెంటనే యింత కోటికి వచ్చినది. అయ్యయ్యా!  
నాకిందు సహాయపడమారే లేరా! సాహాయ్యమ్ము కలుగు వేళయే యైనచో  
ముల్లోక మొడ్డిగిలిన వెత్తువెట్టగల ధనుష్కోటిగల యన్నాదమ్ములు దూర  
దేశమం దుందురా! మన నోటవెంటవచ్చు కలువైన వలుకులే మనకు  
శాపములై తగులునపుడు నే రెవరో శపించుట యెందులకు? 89

చవల

అహహా! యావదయనఁగా బహిర్గతము వృద్ధయ వికృతభావంబే  
ముహూర్తపుత మోహము విధివిహరమనిపించు విశ్వస్వజా! 90

వ. అయ్యయ్యా! వీనివంగడపుఁ గుదుళ్ళు కూలిపోను. తలవెండ్రుకలకుదుళ్ళు వీనిచే  
తిలోనికిఁ బెకలివచ్చునేమో! అయ్యో! మహాక్రతూపరిమోదరేఖా విశ్వలస్థితుండైన  
నాతండ్రి జన్మంపు నాఁగలి కట్టు కూడ గీసికొనిపోని నా తలకట్టు వీని  
నఖంబుల ప్రచ్చునేమి! అయ్యయ్యా! ఆయన ఎంత రాముండైన నేమి! నేనెంత  
సీతనైననేమి! దైవము బలవత్తమమైనది కదా! మా మఱింది యన్నట్లు  
శ్రీరామచంద్రుండు దైవమును నియమింపఁ జూడఁడు కదా! అయ్యో! ఇది  
యే దుష్టవేళ! ధక్షిణ్యమైన యొక మంత్రమును స్మరింపదే! శ్రీరామచంద్రుం  
డొక్క గడ్డిపోవనైన యభిమంత్రించి యిచట మంచిపోరాదా! 91

ముఖచపల

మొదలిచి దుర్బీతికళా ప్రాదంబు సీతాహరణము హరిణముగాఁ  
గదలించినాడు దుర్విధి యిదియు నొకడె వధి రఘుపతి నెగువంగా. ■

వ. ఓహో! రామచంద్ర! ఇంతవఱకు సామీప్యమ్ము చేరరాకపోయితివే! అయ్యో!

నే నీ యాపత్సాగరంబున నెన్ని నిలువుల లోతు దిగబడిపోయితిని! ఈ యిరువది డెక్కల వికారపు ధక్షిణకుశీరము నన్ను గత్తిరింపబోవుచున్నది. ఈ మహావనమధ్యంబున ధీవరశ్రేష్టుండ వయిన నీ కెన్నిధనువుల దూరమైపోతిని. ఓ మహాజననలారా! కౌసల్యా మమిత్రలారా! నామీద మీకుగల ప్రేమల కింకదిలోదకములు వదలుకొనుడు. ఓ యమ్మ! ఋషివల్మీ! శాంతా దేవి! నీ ముద్దుమఱుదలు నీ ధర్మపువెలార్పు కజదులు చెవులుదోరపెట్టుకొని విననోచుకొనలేదు. ఓ మహారాజ! అజసంతానమా! నీకులంబుననైన యంతటి యపనింద నెఱుంగకుండ దాటిపోయితిని. నీవే యదృష్టవంతుండవు. ఒక యాడుదాని జీవితమున నిట్టి యయోగ్యమైన దుఃస్థితి వ్రాసియుండరాదు. ఇది జరిగినచో నేమి భవిష్యత్తో యెవరు చెప్పగలరు. 93

జఘనచవల

ఇది యెద్దియో యఖాతపుం బదమున నడుగున నడుగునఁ బడిపోతిన్  
జెదరిన బ్రతుకునఁ జెత్తయుఁ జెదారమయి నేను చెడిపోతిన్. 94

వ. అంత మూర్ఖాగతయైన సీతాదేవి వ్రత్యాగతసంజ్ఞయో వేళకు ఖర యుగ్యంబు  
యిన రావణురథంబు మింటిమొగంబై యుండె. 95

మంజరి

దశకంఠు చేతులు ధరణిజా హస్తజలజాతముల వదిజతలైనగాజు  
లందున నొక్క యాయమ భద్రవరువ గాజులు చిట్టి తత్కరములు పెట్టి  
నెత్తు కాఱుచు ధారణీమత కెంతో నొప్పైన సీతాతనూస్పర్శ దైత్య  
కరతలంబునయందుగానట్టి స్థితికిఁ దల్లి సంతోషించె దా మనస్సునను. 96

వ. అంత రావణు రథంబు గిరిగింతలుపెట్టి యుప్పరంబున కెగసి ధక్షిణాభిము  
ఖంబుగా బయలువెడలిన జానకి. 97

ద్విపద

అవునమ్మ పల్లశాలాధిదైవతమ! నివసన మ్మిచ్చి మన్నించినా వింత  
నీకు నాకును ఋణానీకంబు తీతే గాకుత్సుం నైనను గాపాడుకొమ్ము  
అయ్యయ్యో నా తల్లి! యితికి ప్రుగ్గులను నొయ్యారమునఁ దీర్చు మత్సాహవేళ  
మత్కరకంకణ మధు రవవ్యాజ సత్కారదేవతాస్వామిని! నెలవు. ■

వ. ఇంక భవత్సరిమార్జనోపచార భాగ్యంబు లేని నన్ను మన్నించి తిరిగినచ్చి నాకై  
నెదకికొను నన్నదమ్ములకుఁ బ్రతిబింబీకరించుకొనిన మద్దురపస్థాదర్శనంబు సలిపి  
నన్ను జివరిదాక బిడ్డవలెఁజూడుము. 99

ప్రివదలు

పరిణతచ్ఛాయావ్రపా శ్రేణికాభూత  
తరుకిసాలయవత్రపుష్పతారుణ్య రేఖావదాత  
చిరకీర్తివనదేవతా! ప్రశీతలాకారసౌభాగ్య!  
తరుణ ముగ్ధాంభోద తనుకాంతిపరివాహ  
పరమమోహనమూర్తి వచ్చుఁ బరిచిత పరముండు స్వామి  
ధరణిజాదర్యనాదర వితాంతాక్షికోణమగుండు  
పరుస తలల్ కల పాడు పెద్దపిశాచి  
సరసిజబంధువంశాబ్ది చంద్రమా! శ్రీరామ! నీదు  
తరుణి దుఃఖార్థవమగ్నఁ దాను దొంగిలె నంచుఁ జెప్ప.

100

ప. జనకజాన్వహస్తకృత నిత్యగోదావరీ జలవరిసేకసేవనావర్తిత బాలతరుసంతానమా!  
తండ్రి వచ్చువేళకుఁ దెల్లపోయి దిగాలుపడి చూడకుండు. వదిపుట్టె లొక్కచోఁ గని  
పించెడు శృశానభూతుఁడెవ్వఁడో నన్ను బలాత్కారావహరణముచేసె నని చెప్పఁడీ  
బిడ్డ లారా!

101

చతుష్పద

వనతరుకిసలయవాసీ! శుకపికజనితసమూహా! జనకుడు వచ్చున్  
జననిఁ బరితలల జాల్ముండు రక్కసి గొనిచనె నంచునుగూడి చెప్పఁడీ.

102

వితాళ చతుష్పద

హరిణశాటకములార భీతిన్పరముఁ దండ్రిఁ గని పాటిపోకుం  
డరయ మిమ్మువలె ననుర యేడో తిరుగ బిడ్డలను దెలియంగ లేము.

103

కర్ణాటకచతుష్పద

ఓ వనీ దేవతలు నుర్విసుతతోడి సావాసమందైన చనవుచేవైన  
నా విశ్వనాథుండు మదాయల్లకార్తిమై వెక్కిపోయినను నాదరువు కండు.

104

సంచవది

ప్రభువుం జెప్పుడు దక్షిణావధముగా రక్షున్న వన్గొంచు దు  
ర్లభుండైపోయె నటంచు రాఘవ భుజాలంబోగ్ర కోదండనై  
రిభ శుండాల సమగ్రకోటి దహనశ్రీదంష్ట్రికావచ్చర  
ప్రభవం బుగ్ర ముషర్చుధంబును దిశావర్యంతమున్ వేల్చి ధా  
త్రిభరోత్పాటన మాచరించుఁ ద్రిజగద్బీహతులుంటాకమై.

105

ప. అంతఁ దన బిడ్డను దన్నికొని మింటుబోవు గృధ్రమ్ము గుర్తుపెట్టి కొని వేలమీద  
బరువెత్తు మహాభుజంగివోలెఁ గనిపించు గోదావరీనదిం గాంచి జానకి.

106

షట్పుదులు

దిందుబింద్వుంతర సందిపితనుకృతసందోహ విమల పాథోన్విర్భర!  
వందారు జనతాఘబృంద నికృంతనచ్చందోవతారాంబు గోదావరి!  
బృందారకానేక సుందరీసీమంత సిందూరరంజితాంభోవాహిని!  
సుందరమతి రఘునందనభక్త్యభినందిత సముదితాంభశ్శృల!  
ఇందవే నతులు భూనందనా ప్రార్థనానందాగ తార్ద్యాంబువీచితట! 107

వ. తల్లీ! మేమిద్దఱమును గలసి నీయందు స్నానమాడ వత్తుమని రే పెద  
రుచూడకుము. ఆ పుణ్యవేళ రాక్షసగ్రస్తమయినదమ్మా! సాగరరాజామిని!  
వృషోత్సర్జనవేళాకేతనీభూత వ్రంభద్వయంబు వోలె రేపు ప్రొద్దున నన్నదమ్ములు  
స్నానార్థమ్ము వత్తురు. గుర్తువట్టలేవేమో! అన్నకన్నులలో జలముండును.  
తమ్ముని కనులలో నగ్నియుండును. నాపోయినది దక్షిణదిశయని చెప్పడున  
రావణుం డయ్యో! యీమె కనులకు గంతలయినఁ గట్టితినికా ననుకొనె  
సంతసీత యొక దూరప్ర మహాతరుశేఖరమునఁ జూచుచుఁ బ్రాణములు లేచివ  
చ్చినట్లు మోదరేఖతోఁచిన రావణుండు తద్దిశాదృష్టి ప్రసారంబుగా. 108

గీ. బహుప్రజావతి గర్భ సంభారుండగు హిరణ్య గర్భుండు షక్తశరణ్యుండగుచుఁ  
బ్రళయ జలవృక్షశాఖికోవరి విలీనుడైనయట్లు జటాయువు కానిపించె. 109

క. అయ్యయ్యో! తాతా! నీవెయ్యెడ కేగితివి మఱుదియేమో లేడే .  
యియ్యసుర నన్నుఁ గైకొని యియ్యాకాశమునుబట్టి యేగెడుఁ గంటే 110

గీ. అసురవట్టు విదల్చుకో వవనిజాత పెనఁగులాడుచు నిల్లనె విహగలోక  
సార్వభౌముండు కనిపించెఁ జాలు విడుపు మింక ప్రాణాలు నిలువవులే దురాత్మ.

శా. తాతా! నీవిలు నిద్రనుంటి మఱియుం దా లక్ష్మణుండైన నా  
చేతోదోషముచేత దవ్య చనియెన్ శ్రీరామచంద్రుండహో  
వాతాయ్యాకృతి పూను రక్కసుఁగొనం బంపింపఁగా బోయె, తు  
ర్నితన్ వీడును నన్ను నొంటరిగ నుంటిం బందికొంపోయెడున్. 112

అ. అంత దిక్కులేని దనుకొంటి కాబోలు ముష్టి వదలు వదలు దుష్టదైత్య  
యనిన రావణుండు నార్చబోస విహ్వల దశాస్యుఁ డగుచు నదలిచె సతి.

వ. అంత జటాయువు నిధానించి చూచి నీవా తల్లీ! యనుచు సముద్ర్పాత  
షక్తచ్ఛదాకృతి గిరిరాజువలె లేచి రావణుని రథంబాపుమని యడ్డువచ్చి యిట్ల  
నియె. 114

- క. ■ యమ యెవ్వరొ యెఱుంగుదువా! యోగీశ్వరి విదేహవతికూతురయ్యా  
యా యోగ్యతముండు రాముని కౌ యోషారత్న మూర్తితాత్మేభునకున్. 115
- క. నా బిడ్డవంటివాండని నేం బలుకుట కాదు స్వామి నిజముగ రాముం  
డాబద్ధ జటామండలుఁ డైబద్ధుండు తండ్రిమాట కడవికి వచ్చెన్. 116
- మ. జలజాతేక్షణ గౌతమీ తటమునన్ స్నానార్థ మేతేరంగా  
వలయాకార ప్రదక్షిణంబుగ నదీవార్వేణి సౌదామనీ  
కలిత స్తంభముగాఁగ లేచి మునుకల్ కల్పించి నూత్నాంబుజాం  
జలియై కామక లిచ్చిపోవు వినయస్కన్నాంబు మర్యాదయై. 117
- అ. ఉభయసంధ్య లగ్నిహోత్రము పేల్చును మహిత నిష్ఠ నాగమములు క్రోల్చు  
నిత్య సత్యవాది మత్యమరాచార్యు డఖిలహితుండు రాముఁ డాత్మశీలి. 118
- ఉ. సీత సమస్తలోక పతిశీలలకుం దలమానికంబు, వి  
జ్ఞాతము సృష్టి కొంచెముగ సాగిన యప్పటినుండి నాకు, నీ  
సీతనువంటి స్త్రీ విమలసృష్టి యెఱుంగను, నేను చెప్పెదన్  
సీతఁ బరిత్యజింపు మిది చెట్టునుమీ వని దానవేశ్వరా! 119
- అ. సాధుమౌలి రామచంద్రుండు మిక్కిలి మంచివాఁడు స్వాదుమధురభాషి  
యింద్రియ ప్రమాధి, హృదయసముద్రూత మోహభావనా చమూవిరోధి. 120
- ఉ. ■ నాడిగట్టు భూజము బుడారములున్ వినయార్ద్రముల్ శిరః  
స్థానము లిట్ల వంచుచు అతాంతములున్ జనకాత్మ జాతకున్  
గానుకగాఁగ నింపిచను గమ్మని పయ్యెర, భూసుతాతనూ  
గ్లాని విమిత్రకంబగు విలంబన చేయదు స్వేదనిర్దుతిన్. 121
- క. నే నెఱిగిన విషయం బిది కానంగల పక్షినితలి కమ్మని కాంతుల్  
మేనఁ బిసాళించెడు నమ్మానవశిశుం గాంచి చొక్కి మఱచి చరించున్. 122
- ఉ. అ యమచేత నంటు తరువంతయుఁ బూవులు కాయలౌను జా  
యాయమ కాలమోపు ధరయందున రత్నము బుద్ధవిల్లుబో  
■ యమ రామలగ్నకలాత్మక యాయమ నిట్లు కొంచునుం  
బోయి యవేమి త్రవ్వెదవా? పూర్వజనుః కృత కర్మబీజముల్. 123
- వ. అనుచు మున్ జని యోగించు వెనుక నెగురుచున్న జటాయువుఁ దొలించుచునే  
రావణుండు రథంబుమందముగా సాగింప. 124
- క. మన మందరమును గశ్యపముని సంతానంబు లోకమూర్తన్యం బీ  
మన ప్రథమసృష్టి తొలియుగమున ధర్మము మనమె తొలఁగిపోవుట మేలా! 125

- చ. తపములుచేసి జన్మములు తార్చి కడింది మనుష్యలోక సౌ  
ఖ్యవుం బెనుత్రోవలందుం జనంగా వగు, గాదని యూర్వ్యలోక వా  
దవుం జిరదేవతాత్మమయతం జనవచ్చున, చిన్మయాచ్చ దీ  
సపు వెలుంగై చిరింతనము భావము పొందను వచ్చు నిత్యుడై. 126
- ఉ. అంతములేని యీ మనుగడై బహుపూర్వదినంబులందునం  
జింతిత మెద్ది యెద్ది గడచెన్, బహు భావిదినాల వద్దియే!  
కొంతకుం గొంతయేని విసుగుం జనియించద జీవితంబు, మ  
న్వంతరముల్ మఱెన్నిటి దినంబుదినంబుగ వెళ్ళుంబుచ్చినన్! 127
- చ. కనుగొన జంతుసృష్టియు నికామము చిత్రము, క్షుత్తునైజ, మా  
రినదగు క్షుత్తుతోడం బ్రసరించున కామము, కామమున్ సమా  
ప్తి నియతి తోచనట్టిది కపిత్యము కన్నను చంచలంబు, దీ  
ని నెంచు తీసివాడొకా! యనేకపు త్రోవల బానిసీండుగా. 128
- గీ. ఒక్కతలకేమొ వదితల, లొక్క రెండుచేతులకునేమొ యిరువది చేతులును,వ  
దింత లిరువదియింతలు, నీ వివేక మీ బలము, జీవల్క్షణ మిట్టులగునె! 129
- చ. మనసును బుద్ధి యున్నయవి మానుగ రెండివి, మానసంబు ■  
మనసున, బుద్ధి ధర్మమహిమంబునం బొల్పును, మానసంబు ■  
చ్చును మఱి తేదు సౌఖ్యములు స్థూలములింద్రియగోచరంబు, లా  
త్యనియతి బుద్ధి తెచ్చు మహితస్థితి కెక్కడిపోల్కి చెప్పమీ! 130
- ఉ. ఈవికృతంబు సృష్టి నొకయిచ్చట నీగతి నుండందోదు కా  
మావలచిత్తు బుండరన నట్టి లతాంగులునట్టి పూరుషుల్  
నే వెడల్పుత్తులై యనుభవించురుగాక, పతివ్రతా పరీ  
భావము చేయనేల బలవంతముగా నఘమున్ ఘటించుచున్. 131
- మ. ఒక దుర్వాదనచేయవచ్చు నకలా! యూర్జస్వలందైన కా  
మ కళాదివ్యసుఖోగ్రభావమున దాంవత్యంబు భర్తృవ్రతా  
త్మక సిద్ధాంత విబద్ధజీవిం గికురింపంజూచునంచున్, శరీ  
రక సౌఖ్యందె సమస్తజన్మవరమార్థ ప్రౌఢ సారంబు నాన్. 132
- మ. అకలా! యింతగం జెప్పనేమిటికి! నీవా! పార్వతీనాథ భ  
క్తి కళాసద్రు మనస్కుండోదువును, ముక్తిప్రౌఢవాదోగ్ర దూ  
షకులం జేరవు, పుణ్య పాపముల విశ్వాసంబు లేనట్టి వా  
నికినిం జెప్పినయట్లు దివ్యమతికిన్ నీకున్ బరిజ్ఞాతకున్. 133
- వ. అనిన రావణుండు వ్యంగ్యవరమార్థంబు చూడఁ జాలక పరిచిత పదార్థంబుల  
నిరాదరుండగు పండితంమన్యునివలె పోసానమం డగుచు రథంబు తొలంగింపం  
జూడ. 134

- మ. వరమార్దంబున కేమి తొకికమె చెప్పంబూనుదున్, చాల ను  
ద్దురహించుం గొని తెచ్చుకో నయిన శత్రుత్వంబు పొటంపు ముం  
దర, నవ్వెరి వ్వరూపక్షణములం దచ్చార్పితేజో మహో  
భరముం దూచి మదింపుకట్టఁ జను నప్పా! నీతి వర్ధిల్లికిన్. 135
- ఉ. వేనినొగూర్చి యెక్కువగ విందుమ విన్న విశేషమంతయున్  
వానినిజాడ నిక్కమగు పాటిగఁ దోచదు వాని మూర్తియున్  
గాని, రఘూత్తముం డటుల గాఁ డసురేశ్వర! విన్నదంతయున్  
వాని మహానుభావ విభవంబున లేశముగాఁగ దోచెడున్. 136
- గీ. అతనికి భరాభవం భావరింప దేవతలకైనఁ జాలదు దివిజగంగ  
కలుషితంబును జేయఁగాఁ గడంగినట్టు లవ్రతిపాతునితో నెందు కతనితోడ. 137
- ఉ. అతనితోడి యుద్ధమునకై యెదురై నిలుచుండి వాని రూ  
పాతి మనోజ్ఞతా సుషమలందున నాత్మ రమించుచుండ నీ  
వాతని నమ్మునం బొడిచి యాత్మకు ద్రోహము చేసినట్లు నీ  
చేతము తోచ వానిదెన చేసిన ద్రోహ మిదెట్టి కార్యమో. 138
- ఉ. అతని నధర్మమంత్రమహితాఖిల తీవ్రతరాధిదేవతల్  
వ్రతసు మరుత్తరంగ లవ భాస్వర భాస్వర శుక్ల వర్ణసం  
గత వరమాణు రూపములుగా భజించును, వానినుండి యు  
ద్ధతమయి వాని రూపమునకంటె విభిన్నము కానియట్లుగన్. 139
- ఆ. అతని నడక యొకటి యాశ్చర్యమనిపించు నడచినట్లు కానబడదు గాలి  
నెగురుచున్న యట్లు లగున పుష్పరస్మక డుగ్రవరిభుజుండు నున్నతుండు. 140
- చ. ఖరునిఁ దదీయసైన్యమును కత్తెరవెట్టుట కన్నుమూసి కన్  
దెఱుచుటలోనఁ జేయుట యతిస్థితికంబగు శక్తిగా మనోం  
బురుహమునందుదోచ దదిపోవఁగనీ, భృగురాముండంత వెన్  
దిరిగి చనన్గదా మఱి యదిన్ మన కింతయు నచ్చదా మదన్. 141
- శా. ఈ యాకాశము లీ సముద్రములు సాహిత్యవ్రమాణానుకూ  
లాయామంబులు కావు వాని పటుబాహోదీప్తి సంచారమం  
దాయా యీ యెవరోపచించిన వృధాహంకారవాక్పృత్యయం  
లై యీ యంతటిదాఁకఁ జేసినది కట్టా! యెంత యజ్ఞానమో. 142
- అ. పుడికి యగ్నిఁ దెచ్చి నడివేనఁగిని జూరుపాకలోనఁ బెట్టుకోకు కుమతి!  
యంటుకొనకపోవ దాఱిపోవనుబోదు చిటిలివంశఘటలు పెలిలిపోవు. 143
- ప. అనిన రావణుండు సభ్రాభంగసీత్కారము రథంబు తొలగించబోఁగా వరదంబు  
ముక్కుతో వెనుకకు గదిమి. 144



- ఆ. చాలు! జాలదప్పు పాగనిచ్చితి నిన్ను జాలు! నిలుము నిలుము పాగిరాకు  
మాటలాడుచున్న మరియొక నెఱుంగవు గౌరవంబు నీకుఁగాని తెలియు! 145
- ఆ. ఎంత చేతకాని యెవ్వఁడు కాలేతులాడినంతవఱకు నాత్మబంధు  
గతవిపత్తి యింత కనులారఁ జూచుచు నుండియుండి యూరకుండఁ బోఁడు.
- శా. నన్నెన్నన్, మఱిచేతఁగానితనమున్నన్, వేలుపుల్ రక్కసుల్  
మిన్నున్ మన్నున నమ్మ, రున్నత గరున్నిర్వాగిదసంఘుష్ట వా  
రాన్నిద్యుగ్గవియత్పరిచండుని సమారబ్ధాహవోన్మాదినిన్  
పిన్నయ్యన్ గరుడిన్ మరుద్గిరిశిఖా చిన్నున్ వ్యరింపించెదన్. 147
- ఆ. కడచిపోయె మున్నుగానె మీ తరములు వంక్తిరథులు మఱియుఁ బంక్తికంఠు  
లీపు రామునకును రా వొక్కగోటికి నాదుగోట మిగిలినావ యేని. 148
- ఉ. చంచుగరుత్పరిమాధన నిషాదుని నిర్తయ నమ్మగాని యూ  
హించకు మల్పభావమున, నేనును వింధ్యగిరీంద్రమున్ నిరో  
ధించిన కుంభసంభవుని తీరపువాడను నీ శిరస్సు తూ  
లించెద! టెక్కఁగాలి విదలించి, లయోగ్రవిచిత్రఋంఝుగా. 149
- శా. సీకంటెన్ మునుపైన రక్కసులఁ గంటిన్ వందలన్ వేల, నా  
హో! కల్పది మహోగ్రరాక్షససమూహం బింతకంటెన్ మహో  
గ్రాకారుల్ భయదక్రియాజటిలులున్, కాలం దలల్ దన్నితిన్!  
గైకో కీహక టెక్కుపోకుము! శిరోఘాతంబు గావించెదన్! 150
- ఆ. చావ చెడిననైనఁ జదర కాకుండదు ముసలి వీడటంచు మోదవడకు  
ఒక్కతన్ను తోడ నుప్పరం బెగసెదు వడిన చోటు తెలియఁబడదు మఱల 151
- మ. అరె! యిందాఁకటినుండి చెప్పెదను నీ కావంత విన్పించదే!  
ధరణీసర్వవిశాలదేశము ననంతంబైన కాలంబు, శౌ  
ర్యరమారూఢుండగున్ సనాతమండగున్ రా! బిడ్డ, మా మా వర  
స్పరమైశ్రీమహిమం బెఱుంగు నభిశంసన్ దండ్రీకిన్ నాకునున్. 152
- వ. ఇది సీతోఁ దేలిపోవుటయో సకలదానవ వంశ మహాటవీదావాగ్నిరేగుటయో నిర్ణ  
యింపఁబడుగాక. 153
- ఆ. అడుగు కదలనీయ ననఁగ దానవరాజు నేమి చేసెదనిన? నేమి యగునో  
చూతువనిన ఘోర చేతికశాహతి ఖరయుగంబు వెన్నుగాండ నడచె. 154
- వ. అప్పుడు బండిపో లానించి ఖగరాజు ముక్కునపెనుక కదిమినఁ గదలలేక మొగ్గ  
తిల్లఁబడి బెగ్గటిల్లి ఖరయుగ్మంబు వెనుగాళ్ళ బండి క్రింది తట్టు తాచుటయు,

జటాయువు వామపక్షంబున ఫెడీలునుని రావణుని దక్షిణభాగమునఁ గొట్టు  
టయు, నొక్కసారి ఘట్టి యనుర దక్షిణ కుండలంబు వేలవడి భగభగమండి.

శా. ఏరా వక్షి! అదేమొ వాగికొని వీవే పోదు వన్నన్ గరు  
ద్ధారాపాతము తాచినావని కళాదండంబు చే నిచ్చి క్రు  
ద్ధారన్ సారథికిన్, రథంబున ధనుర్తండంబు చేబూని చ  
క్కు రాజీవములందు నిర్వదిమహోగ్నుల్ జ్వాలలై మండగన్. 156

క. అరలివైలోన రావణు నరదంబు వియత్సథంబునం దెగిరె, ధను  
శ్శరములు వరగించెడు దవ్వరసి, దశాననుండు ముల్కులాఱిం గొట్టెన్. 157

క. ముక్కుతోఁ జిమ్మి విదలించి తొక్కుతుదల నమ్ములను జటాయువు దేవతారిపైకి  
బిట్టులంఘించి వానిదోర్చిదురములను మొక్కువోజీర్చి రక్తంబు నిక్కిపాడువ.

క. గ్రద్దవోలిక ధానపురధము కాకి వోలె ఖగరాజు, నరదము పాడువ నితడు  
నతసికిం దవ్వబోవంగా నరదమిట్లు నంబుధరపిథి జంక్రమణంబుసాగె. 159

సీ. వదులు నిర్వదులు ముప్పదులు బాణంబులు కెరలి రక్కసి పిడికిళ్ళ దూయుఁ  
జంచు గరుచ్చిర్లు శరనిరాకృతి మహాకృతి విహంగమరాజు క్రేళ్ళదాఁటు  
క్షిప్తసారథి చక్రకేతన ఖరము ముట్టిన వక్షివతి పల్లటీలు కొట్టు  
కుక్షిశిరోదేశ వక్షమూల విదారణంబుగా ననుర బాణతతి నెఱపు

గీ. నొక పరిభ్రాంతమగు చిత్రమో యనంగఁ గడఁగి మింటఁ జకచ్చకత్కాంతివలయ  
సలయ పరివేగ గమన భాస్వరముగాఁగ నలరె రావణ వక్షిరాజాహవంబు. 160

మ. ఒక ఝంఝాపరివేగ వీచిపాతిచే నుత్పాటితంబైన కిం  
శుక వృక్షద్వయ ముగ్రవర్ణ కుసుమ స్తోమారుజాలాత చ  
క్రక సంభ్రాంతిగ మింట జంట తిరుగంగానైన యట్టై విహం  
గక రక్షోరథముల్ చలించె గృత సంఘట్టంబు విశిష్టమున్. 161

శా. ధక్షోరాజ ధనుర్విముక్త పటువారాచంబు లంభోధరా  
ధృక్కుల్ క్రమ్మినయట్లు క్రమ్ము ఖగలోకాధిశ్వరున్, మేఘసం  
ఘ క్షోదంబుగ పేలి తోచుగతి నక్షయ్యాకృతిన్ బక్షిరా  
జక్షిణోగ్రబలుండు తద్రథముపై నంతంత లంఘించెడున్. 162

చ. ఇరువురి కంఠదేశముల నిర్వురి దీర్ఘభుజాంతరంబులం  
దిరువురి మూర్తదేశముల నిందువ గింజలు స్వేదబిందువుల్  
కరిపెనమందు నిర్వురియుఁ గాయములందున నుండి ధాత్రికిం  
బరువడి జాటుచుండెడి వ్రనాళ నరంబులు రక్తబిందువుల్. 163

- చ. తనర వియత్ప్రచాలిత రథంబునఁ జక్కగఁ గూరుచుండుటే  
తనకు నెఱుంగరావిదగు ధారణజాతకు నందులోఁ ద్వరా  
వినతి నమున్నతి ప్రకటవేగ విధూతము బండి దైత్యము  
ష్టినీహిత పొస్తయుగ్మము పటిష్ఠత క్లిష్టముగాఁగ నీతకున్. 164
- చ. అనురుని యేయు నమ్ములకు నంతును బంతునులేక మాటికిన్  
ముసురుచునుండఁ గోపమును బొంది విహంగము లోకనాయకుం  
డసిత వయోద ముగ్రవవనాహతిఁ దూలినయట్లు బండిపై  
విసురున వచ్చి గూడచటఁ బెట్టినవోలిక వ్రాలివిల్చుచున్. 165
- చ. దనుజుని వింటికెఱవయిందా నిరు కాళ్ళు లమర్చి వట్టి పె  
ళ్ళున విఱచెన్ సురారిమెడలో మణిమౌక్తికపోరమున్ పుటు  
క్కునఁ బెనువేడివాడి ముకుంగోన విదల్చుచుఁ ద్రుంచె తొక్కతా  
చిన వగు తాపులన్ రథము చిందరవందర చేసెఁ దీవ్రతన్. 166
- అ. బందిపోటు జరిగి పాడైన పేట నావిహంగరాజు లేచి వెళ్ళువఱకుఁ  
గానిపించె బండి దానవుం డింకొక్కవిల్లు పూని కోప విధురమూర్తి. 167
- మ. విహంగేంద్రున్ బహుబాణపాతములుగా వేధించె తొక్కాడకుం  
డ, పొల్లగ్గుశరోగ్ర నైకముఖకోణం బొప్ప ముక్కాడకుం  
డ, పౌతాకాశ చరేశ్వరప్రభముగా నారాచధారా సుదు  
స్సపా కారావినిబద్దుడై విహగవంచాన్యుండు తూఁగాడుచున్. 168
- చ. అతిబలసాహసుం డగు జటాయువు బాణనమూహవంజరో  
ద్గతుడయి శిష్టలగ్నములఁ గాలను దన్ని శరంబు లిన్ని, దూ  
రత ఉనరిస్థితిన్ వదనరక్తము ముక్కును బొట్టక్రింద రా  
చి తుడిచి, దవ్వుగాఁ జనెడు చెట్టసురం గని కోప మేంచుడున్. 169
- గీ. తీవ్రరంభూనిలసమాహతి మునుతూచి వెన్నులవెదుళ్ళగొమ్ములువిప్పగాఁగ  
నాకనం బావరించిన యట్లు గరుదుదారనంభార ఘోరవిస్ఫారమూర్తి. 170
- అ. మఱల దానవేంద్రు నరదంబుపై దూకె మఱల ధనువు విఱచె మఱల ముక్కు  
తోడ నసురతొమ్ము గాడించె, గరుదుగ్ర ఘాతపాతములను గలంచె, మఱల.
- క. పిచ్చుకయా! వెడతెక్కలు వెచ్చని మెడవిఱువ, దవ్వు వెలయక ధనువున్  
బుచ్చికొనునెట్లు? శరములు పుచ్చుట యె ట్లసుర పాలుపోవక యుండెన్. 172
- చ. ఖగవతి లేచిపో నసుర, కార్ముక మింకొకఁ డూని వీని మె  
త్తగఁబొడుతున్, మఱిన్ మఱియు యా బయికిం జనుదెంచునంచు ని

మ్మగ గిరికొమ్మునన్ దుముకు మాదిరి, మోరశిలీముఖోగ్రపా  
త గురు గరుచ్చరీర వినిదారణముం బొనరించె, మగ్గుడై.

173

వ. అంత దానవేశ్వరబాణాసార నిస్సారనమస్తదేహాడయి ధైర్యం బేది జటాయు  
పున్నవాడున్నట్లు లేవలేకయుండ రావణరథాసీన విశిర్ల వేశసీమంత, బాష్పదృ  
శాంత, సీత కనిపించిన శంపావ త్కుఞ్చరేఖుడయి ఖగరాజ శరీరములోని  
సర్వశక్తియుఁ ద్రవ్వికొని యాదికూర్మవృష్ట సంస్థరిత మందరగిరివడువున లేచి  
దనుజరథంబుపై దూఁకి దూఁకుచునే సారథి నెత్తిపై ముక్కుతో నదిమిన  
నది వానికపాల రంధ్రంబునుండి మూలాధారంబు దనుక దిగి వాడుకొరతవే  
సినట్లయ్యె. ఆ య్యమదంష్ట్రికవోని చంచువున ఖరయుగ్మమ్ము ప్రళయవేళా  
తిగ్మరోచి రోచిశ్చటాదగ్గ శుష్క వృక్షదర్పయంబువోలె విశిర్ల శరీరసంధిబంధం  
బయ్యె. బండిరోజా, లిరుసులు, పోలు, తడిక, కాడి, మోకు, ముక్కులుము  
క్కులయ్యె. అంత రావణుండు ధాత్రికి లంఘించి జానకీదేవి సంకారోపితం  
జేసి వియన్మార్గంబున నరుగుచుండ జటాయువలనట తీర్పుకొని వాని ననుస  
రించుచు నిట్టనియె.

174

క. ఈ వఱకుం జెప్పవచ్చున, యీవఱకుం జాలునంచు, నెక్కడి నియమం  
బావిర్భూతమహా మోహవలచిత్తులకుం జెప్ప నగుఁ, దుదిదాఁకన్.

175

శా. అన్నం బింకమలేదు నీకు భవివైఁ బ్రాణావసానంబుగా  
నున్నావిప్పుడు కూయి వెట్టినను రాఁడొక్కండు తోడొచ్చు, నీ  
సన్నా గ్నేయశిఖోగ్రు నన్ను విదలించంజాలవున్ నీవు, నీ  
యన్నున్ వీడుమ! రామచంద్రగుణమర్యాదానుకూలంబుగన్.

176

ఉ. ఒక్కండు దుష్టకార్యముల నూరక చేయుచునుండి యెప్పుడో  
యొక్కండు మంచిదొ పని నెదో పొనరించిన లోకమెల్ల నా  
ప్రముక్కుడి చేతఁ బూర్వకృతమున్ గణయింపక మెచ్చుజుమ్ము నీ  
విక్రృతిచేయు సత్కృతులకెల్లను సత్కృతి యిద్ది, రావణా!

177

క. నిన్నింతదాఁక దెచ్చితి, విన్నది యిప్పుడైన మాట వృథకాకుండన్  
మన్నింపు మిప్పుడైనను, మన్ను తినెద పీపుగాని, మఱి పదివోళ్ళన్.

178

చ. ఒకనికి గార్హపత్యము మఱొక్కనికిం బ్రళయాగ్ని, సీత యీ  
యొకనికి రామచంద్రునకు నూర్జితశక్తికి గార్హపత్య, ము  
ర్తికమల గంధభూతునకు విశ్రుతధర్మ మనుష్యభూత మూ  
ర్తికి, జనితోహ సంచయవరిష్కృత వేదమహర్థసిద్ధికి.

179

శా. ప్రాణంబుల్ పదివోళ్ళులం దెఱచిపోవన్ మన్మహోచండతుం  
డానన్ రాచిన నాపులించెదవు, కంఠస్థంబులౌ ప్రాణమున్

- బోసి కూర్చున్నదశాంగుతోపరితనిన్ బుంలోకమూర్త్యన్యము  
క్తా నీలాకృతి రామచంద్రుని నెలంతన్ వీడిపో వీడిపో. 180
- శా. ఈమై వీవునఁ దాట లేచినను నోరీ! మానినీ లోకచూ  
డాముక్తామణి ధారుణీతనయ ప్రదామూర్తి నిప్పించి పో  
రా! మందూకకపోల! కొంచుజని యోరా! లంకముట్టించు బ  
ల్గమై తాఁ జెడినట్టికోఁతి వనమెల్లం బాడుగాఁ జేసెదే. 181
- చ. వశువున కొక్క దెబ్బయును బ్రౌఢిగ మానిసికొక్కమాటయున్  
బశువునకంటె దెబ్బలును వందలు మానిసికంటె మాటలున్  
విశదము వేయి తింటివిని వింటివి, దైత్యుడు రెంటిపై మహా  
తీశయ జడత్యమూల ప్రకృతిస్థిరుండన్న మహార్థ కల్పనన్. 182
- ఉ. అగ్నిని జీరలో ముడిచి యక్కట దొంగిలఁ బోయినట్లుగన్  
భగ్గునమండెదో శివశివా! నిను నార్చును రాదె చేటలన్  
బుగ్గిని బోసియున్ జివరిబుగ్గిని జేటల నెత్తియైన నీ  
యగ్ని శమింపదే యుగయుగాదిమ ధర్మమునందు ద్రోహమై. 183
- ఉ. పోవకు నీవు నిక్కముగఁ బూరుషుఁ డాదువయేని నిల్చు, నీ  
తో వివదింప, ముక్కుకొనతో నెద చింపను, రమ్ము వెన్నకున్  
శ్రీవిభుఁ డింతకున్ దిరిగి చేరఁగవచ్చును బర్ణశాలకున్  
నీవు నతండుఁ బోరుఁ డెవనిన్ మఱి వేండు జయించు వాడుగా. 184
- వ. ఇట్లు జటాయు వసుచున్న మాటలను మహాకాశము భూతప్రకృతియు నను  
వదించుచుండె. 185
- క. ఖగరాజు దావవేశ్వరు మొగదల చని మస్తదశకమున్ గంఠమ్మున్  
సిగయు నగలఁ బొడిచెను చిక్కగ ముక్కుంగోట బొమిడికంబులు రాలన్. 186
- క. వదునెనిమిది చేతులతోడ దానవుండు షక్తిరాజు డంబర మొదుగన్  
విదలిచి యెడ పెడతావులఁ జదియింపుగఁ జఱచి దూరనంగతి త్రోచెన్. 187
- క. వెలకిలఁగ బడిన ఖగము పొరలి లేచి సురారివైక్తి రాకుండఁగ ద  
వ్వల వెగురుచు వచ్చుచు నిమ్ములఁ దారుచు జీల్చుచున్ విమూఢునిఁ చేసెన్.
- క. చేతులు వందిరి కట్టెనుదైతేయుండు షక్తిరాజు తన చంచుమహా  
ఘాతంబుల దానవు నరచేతులు తూట్లుగను బొడిచె జిఱుకండలురా. 189
- అ. కడఁగి దానవేంద్రు కంఠప్రదేశంబుపట్టి విఱువ వీలువడకయుండ  
నట్టునిట్టువరుసలై యున్న శిరములు కోటకట్టినట్లు కూడియుండ. 190

- అ. వత్తిర్రాజు పెద్దవటకారుతోఁ బట్టినట్లు దైత్యభుజమునందుఁ బట్టి  
ముక్కుతోడ బిట్టునొక్కీ దానపు వదికరము లొక్కసారి కత్తిరించె. 191
- ఆ. కత్తిరింప బడిన కరములు వెంటనే పుట్టలోననుండి బుస్సునుంచు  
లేచివచ్చినట్టి లేలిపోనము లలవడగలెత్తినట్లు వచ్చితోఁచె. 192
- క. అశ్చర్యంపడి ఖగవతి నిశ్చలముగ నిలిచిపోయి నిజముగ నేమీ  
యాశ్చర్యము! తల తునిగియు దుశ్చరితున కిట్లై మఱల దోచునె! యనగన్ 193
- మ. తన చేతుల్ తెగి వెంటనే మొలచినంతన్ బక్షిరా జద్ది చూ  
చినయంతన్, తన యెద్దియో యొక యవిజ్ఞేయంబుగా నుండనో  
నని నెంచు రహస్యముం దెలియంగా నైనట్టి వానిన్, వధిం  
పను తీవ్రంబుగ విశ్చయించెను నిలింపద్యేషీ వీత్యుగ్రుండై. 194
- ప. ఏ రెండుచేతులు సీతాగ్రహణమున నిబద్ధములైనవో దానపుని యా రెండుచే  
తులు వ్రదానబాహువులు. జటాయువు నంద బద్ధ నమాదర జానకి విడిపోదని  
యెఱింగి జటాయువును మఱలరానిచ్చి చంద్రహాసంబు వెఱికి యతని దృఢం  
బుగా గ్రహించియిట్లునియె. 195.
- మ. నిను మన్నించితి నింతఁదాఁక యిదిగో! నీతొక్కలం గోనెదన్  
నినుఁ బాదంబుల యందునన్ నఱకెదనెన్ నీ చంచువుం ద్రుంచెదన్  
నను నెవ్వఁడుగ నెంచితో విపులనానా దేవతాలోక నా  
శనపాతూర్బుల ధూమకేతువ నుదంచద్రాక్షసాధిశుండన్. 196
- చ. దశరథరాజు నీ చెలిమి ధారణిజాత యటన్న పేర్కొ, యా  
దశరథరాజు పుత్రుండనఁ దా నెసలారెడు నీదు కూర్మి, క  
ర్మశము శితంబు నాదయిన ఖడ్గమువాదరఁ దూర్చివైతు, బా  
లిశముగ నింతసేపు విదలించితి నన్ను గ్రహంబు వైఖరిన్. 197
- శా. నీ సామ్యంతయు దొంగిలించితి నె, యా నీ చెప్పరాముండు తా  
నై సర్వావగలుం బయోధియును నొక్కంజం దరింపం గలా  
డో సారాధికమైన తేజముగలాడో అట్లై రానిమ్ము నం  
త్రాసం బేటికి నీకు నీనడుమ? వధ్యంబైన దుర్వాతికిన్. 198
- ఉ. పాములు వక్కులున్ మొదటివారలు సృష్టికి మిమ్ముం బట్టి ప్ర  
జ్ఞామితభావనంబడి ప్రజావతి సంయుతకామమున్ ప్రతో  
ద్దామము సృష్టి చేసె ననుదారత దీక్షితవాదమున్, నను  
జ్ఞామలినుం డవిజ్ఞాండు ప్రసక్తము కామము నేకలగ్నతన్. 199
- గీ. అంతవాఁ డింత వాఁడని యతనిఁగూర్చి చెప్పంగా జూచ్చితివికదా! నీతఁగూర్చి  
యదిర! చెప్పవె యంత దింతదియటంచు నీ వెఱుంగవుకాబోలు నీడజంబ!

- మ. మరి తా నెంతది కానిచో ద్రిజగతీమత్తారిమూర్తస్త్రీ  
చరణాంభోజాండు రావణుండు సుదతీసంతాన సంతాన భూ  
మిరుహంబున్ జనకాత్మజాతఁ దనభూమిన్ గొంచుబోనెంచు! సా  
దరరేఖావరమాద్భుతా చలితతాత్పర్యంబు దీపింపంగన్. 201
- శా. తాతా! వూరుషు రాములుట్టికొని సౌందర్యం బువన్యాస వా  
ణీ తార్యత్రికఘోష సల్పెదవు, తన్వీమౌళిమాణిక్య మీ.  
సీతామోహనలోచనాంతమషమా శ్రీ చిక్కణాంశూరు వీ  
చితారుణ్యము పుక్కిలింతలు గదా! శృంగారపర్యాప్తికిన్. 202
- గీ. అకట! నన్నెదిరించి యాహవముచేయు మంచు నెవ్వండు చెప్పెను రా దురాత్మ!  
నా రహస్యంబుతోడఁ బ్రాణములు నీవి గుప్తవఱచితె నెగురుటకూడ దింత. 203
- వ. అనిన నేలపై యమయాతనంబడి పొరలుచున్న జటాయువుం దరిసి సీత.  
యిట్లని దుఃఖించె. 204
- క. ఓ కల్పాంతమహాజీవీ! కాకుత్స్థుని లతాంగి యీ దురవస్థా  
వైకృతి కనులం గాంచను లే కేటైతివి విహంగలీలాబంధూ! 205
- క. అయ్యయ్యా! శుభశకున మ్మియ్యశుభంపుఁ బరిణామ మేలా పొందెన్!  
దయ్యమ్ము తలకు మించిన దియ్యసురవేళ చెప్పనే చెప్పఁబడెన్. ■
- క. ఆ చనిపోయిన దశరథుండే చనుదెంచెను విహంగమేశ్వరు మూర్తిన్  
నాచూడక యాయనయును నాచూచుచు నీయనయును నాగుప్తఁ జెడన్. 207
- మ. పితృసత్కోక్తి రహస్యపాలన కళావేశాటవీసంచర  
ద్యుతివేషా! రఘువంశ భూష! భవదీయంబైన వాక్పాలనా  
తతతైక్షణ్యం బిటువంటదైనది యయోధ్యన్ దండ్రి, కాంతార వ  
ద్దతి సాధూత్తముండొచు దండ్రి తరువాతం దండ్రి యన్నట్టెడున్. ■
- చ. ఎవఁడు సుఖంబు పడ్డటుల వివృడు, సాధుజనాశితత్వమా  
ర్థవగుణశీతమోక్తికసరస్థితుండౌ భరతుండు, సర్వబాం  
ధవజన శేఖరీకృత సుధాకలితార్ద్రమనస్కుడౌ జటా  
యువు, వనవాన సర్పఫలితోద్గత దానవభావలగులై. 209
- మ. బహు మన్వంతరజీవి సాధుమతి యావద్బాంధవుం డచ్చున్నా  
త్కుహరోర్ధ్వల నిత్యశో విహరదాగూ జాగరూకుండునున్  
విహగశ్రేష్ఠుఁ డనూత్కరంబు విడువన్ విశ్వం బశౌచాకృతీ  
ప్రహతంచైనది నిశ్చలంబుగ శుచావర్యంత దీనస్థితిన్. 210

- శా. ఈ వాయూర్ములు నీ తరువ్రతతి తానీ మిన్ను విశ్వంభరా  
దేవీ మూర్తి మహాగ్నిభావము నవార్తింబొంది నైశ్చల్య రే  
ఖా వైకల్యము పొందియున్న యవి నాకంటెన్ శుచాదినమా  
భావం బందినయట్లు నాదయిన యావద్దేతు కావద్గతిన్. 211
- శా. నాయీ జాతక మాదిమాయ కువకంతం బయ్యె పౌమిత్రియున్  
శ్రేయోవాక్యవిశారదుండును దిరస్కృత్యాధి బాధంబడన్,  
సాయంవడ్డ విహంగమేశ్వరుండు వంచత్వంబు ప్రాపింప, దు  
ర్జ్ఞేయంచైన విధివ్రయస్తమగు మజ్జీవాంశమే చిత్రమై. 212
- క. అన్నియుఁ జిత్రములేగా నున్నవి లేనివసిండిట్టి యునికియుఁ జేతుల్  
కన్నులిఱువదియుఁ బదితల లున్న పిశాచంబు నుండియుండుటయు కటా! 213
- ఉ. అప్పటిదాఁకందా నధికుడైన జటాయువు తద్రహస్యమున్  
మువ్వగ నంతలోఁ దెలిసిపోయిన నంతటి యల్పుఁడౌటయున్  
వివ్వగరాని చిత్రములు, విశ్వసనీయత దాఁటిపోయెడున్  
గువ్వనకూరలై చెడి కకువ్వులు సీరవభీతముల్ కటా. 214
- న. అని దుఃఖించుచుండ రావణుండు దూరమున నిలుచుండి పాదము లెడముగాఁ  
బెట్టి యిర్వదిచేతులు వెనుకఁబెట్టి యిర్వది కన్నులతో సూచిముఖ నిశితములతో  
నామెవంకఁ జూచుచు దానవమాయ వ్యాపింపఁజేసిన. 215
- మధ్యాక్రమలు.
- అలువంపు గాలులు గుమ్ములై చుమ్ములై యల్లె యతని  
నిలుచున్న చోటునఁ బూర్వనిమిషమ్ము నిభృతముల్ కదలి  
కలగుండువడి సుంతదప్పుగానైనఁ, గదలిక లేక  
వెలసె సూర్యప్రసారములు వికృతదర్శికరాభములు. 216
- గాలియే యొక పెద్దవహ్నిగాఁ బంక్తిగళు నంటుకొన్న  
నోలిమై జ్వాలలు క్రమి యూర్ధ్వము లువ్వరంబెగయు  
పోలిక, దనుజేశు వస్త్రముల కొనల్ మూర్ధజంబులను  
హేలాశిఖాకృతి దానవేశ్వరుం డెనఁగె భుగ్గుముగ. 217
- గీ. అట్టై దానవమాయ ధరాత్మజాత దెనను బనిచేయుకుండిన దితిజరాజు  
ననలశిఖ చల్లనై భగ్గునుచు మండి కోవశిఖ భూమిజాతఁ జేకొనఁదలంచి. 218
- క. నాపాలఁబడితి వెచటికి వే పోదువో చూతుననగ బృధ్వీసుతయున్  
బ్రాపిత శోకాగ్నిశిఖా వ్యాపారముగాఁగ దిశలఁ బరువులు వెట్టెన్. 219



నిశా

కుములు వెదను దాగికోదోవగా జానకీదేవియున్  
బ్రనుసి బ్రనుసి సీత రా రాఁ దరుల్ దూరదూరంబుగా  
నమరినటులు చాటు నందింపకే ధక్ష్షపొందింపకే  
యముని దనుజు గాంచి వోహో భయోద్విగ్నముల్ పొల్పినన్.

220

తోటకము.

తమ కావదలైనను ధాత్రి వృధా భ్రమ, తోడనుబుట్టిన వారలహో!  
తమ కాశ్రయ మిత్తురు దాతురటం చమితాశలు క్షాడవ యందఱకున్.

221

త్వరితగతి.

అడవి యడవి గిరగిర నకట తిరుగుంబో!  
జడములయిన తరులకుఁ జలన ముమరెంబో!  
అడుగునిడ ధరనిలువ దమితభయనద్దం  
బుడిగెనొకా! స్థిరమయిన యునికి యఘ మేచన్.

222

వృత్తి.

అరే! చలనమైన నొక్కక్రమ మంచుగన్వింపదే  
దిరాన నిట మన్న దచ్చటికి వెళ్ళి యచ్చోటి దీ  
ధరన్ మలఁగి లిప్త యాఁగని విధాన వ్యతస్తమై  
చరించు నకటా చరించు నవశస్థితిన్ భుగ్నుమై.

223

శిఖరిణి.

తలల్ క్రిందొచున్ స్పృంధములువరిగా ధాత్రిజతతుల్  
మెలంగం జూడంగా మునుపు కలదా మేదిని యెదో  
చరించుం దీప్రందై విలయనమయాసన్నమరుదా  
నలుల్ తాడింపం బట్టుకొను వెరవుం బట్టుబడకన్.

224

గీ. ఒక్క నిష్క్రమముంబు గ్రీష్మోరుతావ శుష్కవత్రోగకంఠకస్పరితమైన  
పెద్ద గేదఁగి పొదవోలె వెంటవచ్చు జెట్టసుర యెండు బాడిదచెట్టువోలె.

225

క. ఒక కోటగోడపై దృష్టికిఁ బెట్టిన వికృతమైన జేవురు దిశిబో  
మృ కదలి వెంటాడు వగిది వికారుండగు నసుర బొబ్బవెట్టుచు వచ్చున్.

226

క. వదిగొంతుల పొలదిండియు కదలించిన పెద్దకేకగాఁ జనుదెంచున్  
జదలు గొనమైన నవ్వుడి వది నెఱియలుకొట్టినట్లు వగిలింపఁబడన్.

227

ధరణిధరగతి.

చెదరినతలయు చినిగినవలువ చెలువము తఱగిన మొగమై  
కదలిన నడుము కదిసిన యురము కలఁగిన తునిగిన సరమై

అదరిన పిఱుండు నలసినవదము నదవదలయించను కనులై  
బెదరి బెదరియు విరిసి విరిసియు వెడలకు వెడలకు మగువా! 228

గీ. అంత నీరవమై నిశ్చలనిలమయి బాపురనుచున్న యాకాశపథమునందు  
వాని కంఠస్వరంబు కుంభముల్లోన నఱచినట్లు హఠాచ్ఛిర్గహతమునయ్యె. 229

వ. అంత సీతాదేవి శోషిల్లిపోయి రోజుచు నొక్క వృక్షంబుబోద దెనుక నిలచిన  
రావణుండు రెండవదెననుండి యామె చీరచెఱంగు నందుకొన సీత. 230

మ. మరియన్ లాగనుబడ్డ గోవుగతి రామా! యంచు నెల్లీయె ద  
త్తరు శాఖాగ్రకులాయ దుఃఖితశకుంతల బుగ్రచంచువ్యధా  
స్వరమై గ్రుడ్లను క్రుమ్మి క్రుమ్మికొనఁ దత్సాగ్రవంబు రక్షకులే  
శ్వరువై ముద్దలుముద్దలై వడియె రక్షస్సీత్సృతిక్రూరమై. 231

ప. ఆ యెడముచూచి సీతాదేవి మరలఁ గొంతదవ్వు చని యొక వల్మీకముఁ జాటు  
చేసికొని నిలుచుండ రావణుండు వెన్నంటి యామెఁ బట్టికొన. 232

గీ. దుష్టనర్పాన్యలగ్న దుర్బరశిశువలె గీచుమనె సీత, నాకు సంకేతభుజగి  
యొర్తు లజ్జాశ్లథపరిభవోగ్ర శిరసు నొక శిలాస్థలి వేసి కొట్టికొని చచ్చె. 233

ప. అంత స్థితిహేతు భూతయైన దైష్ణవి పరాశక్తి పాంచజన్యముఖి నుదర్శన పాలిత  
యిట్లనుకొనియె. 234

శ్రీరమణము.

ఇంత తమస్సాహిత్యము గల్గన్ శాంతము సత్త్వము సాగుట యున్నే  
యింత తలంచిన నేనును గానే యింతుల కౌనె యొకింతలు చూడన్. 235

ప. మఱియు సనాతనులు త్రయీ దేవతలు కేవలభావస్థితలు విచారణా స్వరూప  
లిట్లు విశేషించిరి. 236

మధ్యాక్రమము.

ఈ పురుషుండు నీ స్త్రీయు నిద్దరే యింతియుఁ బతియు  
నే పురుషుండు నే స్త్రీయు నెందుకో యేల కారాదు  
■ పురుషుండు నా స్త్రీయు నా దేశ మాకాల మా వి  
ధాపరిస్థితులును దద్విధానసంధ్యాజీవకళలు. 237

ఆ యుగధర్మానురూపమౌ మనఃప్రాణమార్గముల  
లో యమితస్వభావగతిలోఁ బరలోకపు దృష్టి  
యే యింతయో యుక్తముగఁ బితృగతమాతృగతరక్తంబు  
చాయను గల గుణసమితి సల్లోకసంధానకముగ. 238

అన్యోన్యధర్మానుకూలమైన మహావిషయముల  
విన్యాస విభవంబు లట్లు వెలసిన విధివిలాసములు  
శూన్యభవమునందుఁ దుదకుఁ జొరఁబడు శుద్ధచూరూ జ  
మన్వస్థితిం బాయత్రోవ కలిగించు కమధర్మంబు.

239

దానపులు మానపులును దదన్యగ్గతంచైన గుణము  
చేనైన వర్ణభేదంబు చెపులు నక్షయ ముక్కు నొకటి  
గా నున్న బుద్ధులు వేఱుగా నుండుఁ, గలసి నెత్తురులు  
పూని తమోగుణవృద్ధిఁ బొలుచు జీవులు ప్రభవింతు.

240

అరయఁ దమోగుణ మద్ది యభివృద్ధి నందిన కొలది  
ధరణిలోఁ దక్కువయగు ధర్మంబు, తదగత బుద్ధి,  
వరలోకములదైన స్వభావంబు పాడ్యదన, తదు  
వరి సంధతమసావృతంబ బ్రధ్నాంశు వటలతంత్రంబ.

241

అకట! యిష్టావిష్టములను నాత్మరక్తావగామగుణ  
వికృతియే యద్దియు వికృతపీఠుల వెలయునా యేని  
యొక విధి కాలానుసరణ మొప్పన యుగ్రమాకృష్ట  
చకితభావమ్మొ యంధతమనంబు తీక్ష్ణంబుగాఁ జేయు.

242

ఇంతకంటెను గ్రూరపాణిహింసయే యెంతయో మేలు  
వంత నాప్రాణిమాత్ర మశుభవధంబు వట్టిచరించు  
నింతలోకం బంధతమన మెనయఁగా నెనఁగింపఁబోఁడు  
తంతస్యమానవృథాక్రుధాదూషితము ధాత్రి కాదు.

243

ఉత్తమలోకాభి ధర్మ మూహించి యుర్విలో బ్రదుకు  
చిత్తమ్ము లేకున్న మనసుచెందిన స్థితి యేల జీవి  
కెత్తిన జన్మ జంతువు మతేల తానెక్కువకాదో  
యిత్తటి నన్నట్లుగాఁగ నెనఁగిన నేమిలాభంబు.

244

కదలనిది నుఖము, వీచికలులేవు, కలయనుభూతి  
యది యున్నదో లేదో యనగ ననిపించునది, యతితనువు  
కదలి గగ్గోలుపెట్టించి కాయమ్ము కలగుండు వెట్టి  
యెద చీల్చి మనసును పీల్చి యీమేను నేర్చు దుఃఖమ్ము.

245

ఇది యధమాధమవృత్తి యిది యధమేంద్రియవృత్తి  
పౌదయమ్ము దీనికి లేద యిది తనూత్పప్తికే గాద  
యిది తనూజనియందు దనకు నెలవారు నేన్రతిబింబ  
మది చూచునదికాద లేద యాత్మ లేదా తీర్పు నీద.

246

ఏ పాపమును దీనితోడ నెనగాద యిది పాప మనంగ  
నోపద సృష్టిస్వభావ మొప్పు నదూహయే లేద  
యే పశువున కున్న నియమ మిచ్చట నింతయు తోచ  
దాపతితోగ్రకర్మేంద్రియాధీన హతసర్వబుద్ధి.

247

నెనుకముందైన కాలపు వివేకము వెలయదు, పైన  
తనయున్న జగముల తెలివి తనరదు, తన దేహమునకు  
నోనరంగనో ముఖ మెట్టిదో యింత యూహించబోదు  
మనసుండియును లేని దాచు మంటిలో న్నుండు కీటకమే!

248

స్త్రీబలాత్కారాపహరణకృతి నెట్టి జీవులో యే వ్య  
ధాబుద్ధులో యే యనూహ్యధర్మవధిబ్రష్టులో క్రు  
ధాబద్ధ నిత్యభావనులొ ధారుణీతలము నిండుదురో  
శ్రీబంధురమ్ము మర్యాద సిగ్గు దాక్షిణ్యమ్ము చచ్చి.

249

ఈ కామవాదుల కున్నదేదియో యెఱుంగంగరాదె  
యీ కాలమున నాతడుండె నిది మించి యేదియు లేద  
యే కీటమో గాలికి నుదయించు లయించు నా క్రిమియుఁ  
బైకిఁ బోవును జీవగమనవద్దతి వాడందె యుండు.

250

కరచరణాద్యవయవనికాయము కల మేలితనువు  
పొరసి యింద్రియములు మనసు బుద్ధియుఁ బొంది యీ లోక  
మరయంగ నిట్లేల సాగు! వాదియు నంత మేమనదు  
మఱి తాను జంతువై యుండుమాత్రకు మనుజుత్వ మేల?

251

బహుకాలములయందు మఱియు బహుదేశభాగంబులందు  
విహరింతు రందకత్తియలు వీని తృప్తికి నాడు రొక్కా!  
యహహ! మూర్ఖు చిరాయువా! మహావని నఖిలవ్రదేశ  
విహరణవటున! యూహించు నెరవు వివేకము లేదు.

252

ఇది మనుష్యక్రిమియగుట యిది పశువే నయమగుట  
యిదియుఁ దానన్న భావమ్ము నెడలోన నెంచి విచార  
వదమున నిలిపి మోక్షమ్ము పడనెడు వధమైన ధర్మ  
సదనమ్ము తొలిమెట్టు కూలఁ జరణమ్ము సోచి తన్నుటయు.

253

విషమసేవము.

వేడు కాంతను బలవంతపెట్టి యవహరించునో  
వాడు సృష్టిధర్మ మర్మవధము బాహరించె బో

మూడు గుణము లేవా పాశ్చ మొనసి జగము సాగినన్  
 వీడు మాత్ర ముచ్చతమువెట్టు రూపు, సర్వధా  
 రణకితండు వెలుపల, యణువునుగాండు, ప  
 దార్థమైన దానియందు నాత్మ  
 వీనమైనను బ్రతిదిందించు, జీకటి  
 మొదటిముద్ద, వెలుగు ముట్టుకోడు.

254

వ. అంత నొక వివరీతపుగాలి వీవనారంభించె.

255

ధరణి.

చలువల్ తరుగె వరుసల్ విరుగె వారికల్ తూరికల్ బాడబాక్కుతులై  
 మలకులుగొని మఱియున్ విరియున్ గాలుల్ ప్రాచీదిక్కొంతములై గుములై.

మనోహర.

గాలించి హసంతి నెగల్ నురియల్ కలుచల్ కలుపుల్ మలకల్ మెలికల్  
 పోలాపాల వశ్చిను పొట్ట మరుద్దళముల్ మలంగెన్ పరిదర్శితముల్.

257

వేగవతి.

విచలత్ప్రచలద్విసరద్దరాచలితంబులు రాణువలొచున్  
 అచలాభములై యామృదిశన్ వీచెను గాలులు విప్లవకారుల్.

258

పరావతి.

శాతముల్ కుబేరరాడ్డిశామరుత్తతుల్ గతించి సౌఖ్యముల్ యమించి గంధరేఖల్  
 ప్రీతముల్ పినద్దముల్ దరితటస్థలద్గతంబులైచలించె దవ్వదారిశాఖల్.

259

వియోగిని.

ఉనరిన్ జలితోరువీచికా విపులాకాశ విభీషణానిలా  
 ప్రసరావము సాగగా భ్రమి స్తపుటస్తాన మెనంగె నచ్చటున్.

260

ధృతమధ్య.

దానపు నిల్చిన ధారణి క్రిందన్ గనలి మరుత్తు వికామ తరంగో  
 గ్రానతమై పరిమాతన పాత మ్లాన మహాబువు మాదిరి నయ్యెన్.

261

భుజంగశిశురుతము.

తొలిదెస కలంతయయ్యెన్ మలుదెస నలంత యయ్యెన్  
 వెలిదెస మలంతయయ్యెన్ నలుదెస విలయమయ్యెన్.

262

వ. అంత సమస్తమహాభూతప్రకృతియుఁ బ్రత్యగ్దైతన్యాభిముఖియై వేయిచెవులుగా  
 వేయి నోళ్ళుగా వంతర్నిహిత సర్వముషలోక దేవతా విచయ వితీవాక్యతియై  
 తాంకినఁ గందునట్లుండె.

263

అల్పాక్షణ.

నకలర్ది సంఘముల్ జాజవాటి యకట! చర్మక్షుల కంతర్హితల్  
నికృతిశాణోల్లిడ నిష్కాక్షతుల్ ప్రకటభీహర్షముల్ బాదరింప. 264

అ. ఉరక నిలిచి కాలుచున్నాడు మొదలును తుదయలేక త్రేత తూలిపోవ  
తరపి పెయ్యవోసి ధర్మదేవత కుంటువడినయట్టి కాలివంటివాడు. 265

క. ఇదియితడు చేయునా మఱియిదియితడుచేయఁడా మఱేమనుదిగులున్  
వదలినది, యిట్లు జరుగున యది యను నిశ్చయము జరుగునంతకు భయమే.

చ. అతని యహంక్రియాచిభవ మాతని యూహవధంబు తత్పురా  
న్వితమగు కార్యవద్దతియు నెక్కొను నూత్నపరిస్థితిన్ యథా  
గతిఁ జరియించునంచు ననఁగా నటులే చరియించు టే జగ  
త్ప్రతియగు బ్రహ్మ తీర్చినగతిన్ వ్యభిచారములేని షక్షమై. 267

మ. ఇది వైచిత్ర్యము స్వస్వభావముగ నిట్లే జీవులుం బోదురో  
యిది సర్వర్ది మతి ప్రభావ పరిణామేచ్ఛానురూపందో! వే  
ఱుదెసం జానఁడు చీండు వేర్విధముగాఁ గ్రోధంబు దవ్వంత పాం  
దదు కాకుత్స్థునకున్ గలూ బడిశమై ధాత్రీజ యీవేంటకున్. 268

శా. ఈ మాయామయస్పృష్టి దానవులకేనేమో సురల్ మౌనులున్  
మేమీ లోకము నిట్లేపట్టుకొని నిర్మృష్టాఘ సంజానరే  
ఖా మర్యాదకు దేవులాడెదము కాకన్ గాదయేనిం బ్రమా  
సామానాధికరణ్యమై చనిన పుష్టంబేలగున్ లోకముల్. 269

అల్పాక్షణ.

నకల దేవతలును జాజవాటి యకట! చర్మక్షుల కంతర్హితల్  
నికృతిశాణోల్లిడనిష్కాక్షతుల్ ప్రకటభీహర్షముల్ బాదరింప. 270

అ. త్రేత మొదలు చివర ధృతిఁ దనాయించెను మురికికాల్యయొడ్డు మోచినట్లు  
అపగాభమైన యాదిమాసురశక్తిపెద్ద త్రవ్వ లంక పెట్టినట్లు. 271

ఉ. ఛాందసుఁడంచుఁ జెప్పెదరు సారసగర్భునిఁగూర్చి వెట్టివా  
ర్కొండలు వాని లొకకము కోటికి వెక్కినదేమి వంచె మా  
యందున? మూఁడులోకములదైన ప్రభుత్వము మాదిపేరు, దై  
నందిన నాకభోగపరిణామము సర్వము వారి యూరుగన్. 272

క. మనసున దెలియదో బ్రహ్మకు దనుజులదెసం బ్రేమ తనకుఁదనకే యెపుడున్  
దన నాల్గునోళ్ళ వేదంబును సత్యము ధర్మ మొక్క మొగి ఘోషించున్. 273

- మ. ఎప్పుడున్ వారిని రెచ్చిపోవు మతియందే నిల్పు వారేమొ ని  
ప్రేమప్రేమై బ్రహ్మ సదానుకూలుండని తాత్పర్యంబు దీపింతు, ర  
ప్రస సంతాపమునైన నొక్కవడిగా రానిచ్చునా పైకి, వా  
రిపయిన్ మమ్మును బెట్టు మాపయిని వారింబెట్టు పర్యాయమై. 274
- శా. అంతో యింతయొ మధ్య వీడొకండు బ్రహ్మభంబుగా మాటై నీ  
యింతన్ జానకిదేవిచే మడియుచో! యేదో ప్రమాణంబుగా  
సంతోషింపరు దైత్యులీజగదధిష్ఠాత్మత్వమే కావలెన్  
సంతోషింతుము మేము దేవతల మస్మచ్చేయముం గూర్చునా! 275
- చ. మరియు నహో! యథేచ్ఛముగ మమ్మును వీడిన సర్వలోక సం  
భరణము చేయునందనుక వచ్చినచో దనగొప్ప యేమి! యా  
సురమును సౌర మీద్యయము చొప్పడరా దధికత్యరేఖచే  
నిరువురు బద్ధపైరులయి యింతయు నాఱని నిత్యపహ్నిగా. 276
- శా. కాదయ్యా! తనుదాన సర్వజగతి కాండాయమానప్రభా  
ప్రాదుర్భావ సమర్థతం గనునాకో! పై నిద్రలున్నారు తా  
మాదామోదర ధూర్జటుల్! ముగురు తానై వారిలో శక్తిచే  
గాదే లోకముత్రిప్పి త్రిప్పి సృజనల్ గావించుటం జేసెడున్. 277
- మ. విధి యాచిత్రవిచిత్ర కల్పనలు పుష్పించున్ సురారాతివి  
శ్లథ మేధాకృతి దుస్స్వభావమున నజ్ఞత్వంబు నైచ్యంబుపై  
నధమోహం బడిపోవుటే సహజమై యాదైత్యులున్ శాంతి తా  
రధముల్ పొందరు, పొందనీ రితరులన్, బ్రాణానిలద్వేషులై. 278
- గీ. ఏమిచిత్రమ్ము రాక్షససృష్టి! సాధు ఘటనముగ నైనఁ బల్కరించుటకుఁ గాదు  
ఎవరిపైననా యెందుకో యెప్పుడు కోవ మే మొగంబున, మూటలో ధూమరేఖ.
- శా. ఏలోకంబుల మీదికిం జనరుమే మీ దేవతానీక మే  
హాశిన్ లోకువయైతి మెంతదనుకన్ నాకంబుపైఁ జాపె, యు  
త్తాలంబై చను దీప్రశక్తి గను చింతంబోరు వైరాజముల్  
హేలాత్మజన లోకవాంఛ గన రల్పిష్ఠుల్ మతిక్రూరులున్. 280
- గీ. స్త్రీలఁ జెజవట్టుటన్నను చెంగలించు చక్కటా! దొంగివాలుగాఁ బ్రాణములను  
తీయుటన్నను వారికి దెచ్చికొన్న ప్రథమగుణములు తల్లి గర్భముననుండి. 281
- ఉ. అక్కట యూళ్ళపై నెబడి యందిన స్త్రీలను దొంగిలించుచున్  
చిక్కినయట్టి మానవులఁ జిత్రవధం బొనరించుచున్ మఱిన్  
బెక్కున పిల్లపాప యను భేదములేక చరించుచుండు నీ  
జక్కులమూక యౌ విధవజాతి పొరించుటలేద యెన్నడున్. 282

ఉ. వారిప్రగల్భ వాక్యములు, వారిసమర్థత లోతుకాదు, త  
త్కారిత వచ్చినెత్తురులు క్రోల్పుటయున్ వచియించు, భీకరా  
కారము ఘోరకాయములు కాలికి బుద్ధిని జెప్ప లే సుధా  
హారులలోన నే బుడతడైనను జాలు నెదిర్చి నిల్చినన్.

283

గీ. అయ్యో! మకుటాయమానమైనట్టిగుణము  
తీతమున్నది యొకడు సర్వాతిశాయి  
మఱియును ద్రిలోకి రాక్షస మయము చేయు  
యత్నమున నీతి జాతియు హద్దు లేదు.

284

చ చటులత నిట్టియాయడవిజంతువులే నయమైన వీర లే  
చ్చటో యొకచోట నాగరుల చాడ్చున రాజ్యముపెట్టి సంధిదు  
ర్బట కుటిలోగ్రబుద్ధిఁ బెఱరాజులతోఁ బొసగింపు తీర్పు చే  
యుటయును లోనలోన వదియొక్కటి పాలన నేయకుంటయున్.

285

గీ. ఆ కుటిలనీతికిని లేద హద్దువద్దునకట! కౌటిల్యము స్వభావమందులేని  
యమర తతికి భాగస్వాములగుట వీరు విధి పొవరైదు వ్యూహ కల్పిత సమృద్ధి.

ప్రహరణకలిత.

కనుగొన గగనగ్రహణము కలిమిన్ దనుజుఁడు ధరణీ తనయయు విచల  
ద్వన ఖగశిశు సంభరిత వద వఖోగ్ర నిబిడ గతి గృధ్రమువలె నెనంగన్.

287

మాలిని.

ధరణీతనయవెంటన్ దామునేగంగ శాఖా  
భర చలనము షక్షప్రాధి సుద్యుక్తమౌచున్  
విరవిరగొని యంతన్ బృద్ధితో గ్రంధిమూల  
స్ఫురణ నణంగినంతన్ భూమిజాతాయైగ్నే.

288

ఉత్సాహము.

నేలదుమ్ము శుష్కవత్రనిచయ మట్లే లేచి తా  
మోలి ధాత్రితనయతోడ నూగి సుంతమేరగా  
వ్రాలిపోయెఁ జచ్చిపోయి వచ్చు ప్రాణ మెంతయో  
కాలముండుఁ దిరిగివచ్చు కదలికే విచిత్రమై.

మ. తనర్థక్షాల్తముగా జటాయువున యత్నంబంతగా వ్యర్థమై  
చనుటే దైవము బిట్టుచాలమి వచించన్ జానకీదేవి తూఁ  
చిన నిశ్వాసముగా, సురారి గగనాక్షీణప్రచారంబు దూ  
సినబాణంబుగ రిప్పటన్ననడి పేరైనా నధోవక్త్రయై.

290



- క. ఈ యెత్తునుండి ధాత్రి మహీయఃపాతమ్మునంది మృతిగనుబుద్ధిం  
బోయెడు నదైర్య మొప్పదు చేయివదులు దుష్టదైత్య! సీ! దుశ్శీలా! 291
- ఉ. శూరుండవోచు నన్నుగోనుచున్ జనుచున్ మదిరాక్షి నేరసా  
వూర మనోహరాంగి గొనిపోవుచునుంటి నటంచు నెంతువో  
బోరన వట్టికట్టె గొనిపోవుచునుంటివి రామువహ్నిచ  
క్రూరములంటి పెద్ద కోతకంచయి నీ కులమున్ రగిల్చెడున్. 292
- చ. హరిణముగాగ బంపితిని యాదనుజాధము వాడు లేడిగా  
దరణికులున్ బెలార్చె వనితామణి దెచ్చితి నంచునెంచి నం  
బరవడుచుంటివేమొ, మతిబంధురుం డారఘరామమూర్తి యా  
సురమగు నెల్ల వన్నగడసొంపు లెఱుంగనివాడు కాడునూ.
- ఉ. నీకాకమాట చెప్పెదను నీవయి నన్నును దెచ్చినట్టి యీ  
ప్రాకృతకార్యపున్ ఫలము రాఘవుం డొక్కని నిన్నెకాక యీ  
నీకులమంతయుం బిడుకనిప్పపు దాలిని బెట్టవాలయే  
కాక జటాయువొక్క డధికంబుగ నిచ్చట నష్టమయ్యెదో. 294
- క. ఐనపాలు తోచని నీపట్టినదారి విహగనేత వచించున్  
నీపట్టుతెలియు మఱికోనయూపిరి యున్నది జటాయు వుసురఱుండింకన్.
- చ. వెనుకకుం బోయి యీ వతగవీరుని కాయముకూడం దెమ్మ యిం  
కనుగల యంకభాగమునం గైకొనిపోదువుగాని నీపురం  
బునకును, జాచిరెండుశవముల్ ప్రజమెచ్చును భార్యమెచ్చు, గా  
జను కులనాశవృక్షము వెసన్ ద్విదళంబుగ నంకురిచెనాన్. 296
- చ. క్రమమున వెన్నకుందిరిగి కత్తివ్రణంబులు తోచనా విహం  
గమవతింగూడఁ దీసికొని క్రమ్ములు కొంచెము కాదయేని కొం  
చెముగను వైన నీయనదచేతయుం గ్రమ్మిక గాంచు, నీయదృ  
ష్టము రఘురామచంద్రుండు జటాయువు కూలినచోట రానిచో 297
- ఉ. కానంగ వర్ణసంకరముగల్గును ధారుణి జారుడైన రా  
జైనను, వేనికి న్నిలువ దాస్తియటంచును జోరుండైన రా  
జైనను, రెంటునం బ్రభుడ వైన భవద్దరణీతలంబునన్  
బూని చరింపబోలు కలివూరుషుం డింతెట నిల్వలేమిచే. 298
- క. అయ్యన్న ననునరింప నజయ్యంబగు మఱుది మహిమ జగమెఱుంగదు, తా  
నయ్యన్న యావం డాగడ యియ్యెడ, మీ బ్రదుకు లెల్ల నేమగునో మఱిన్.
- మ. ననుం గొంచుం జని కొన్నినాళ్ళుగడువన్, నాబుద్ధి నీవై మర  
ల్చును కాలంబు స్వభావమంచనెదు, నీలోఁజాడు, సామాన్యము

న్నను దోడ్తో నవవాద మున్నయది, కాంతాలోకసామాన్య బు  
ద్ధిననన్ జూడకు! నేను రాతిప్రతిమన్ దీనచితాకారకా!

300

గీ. పుడమిలోనగ్నికిని వారిపోవు టున్న దేనగు మహాగ్ని యారిపోయెడిది గాదు  
అగ్ని ద్రవ్యమ్ము నది విక్రియాసహితము నఖిలవస్తు మహామూలమైన దాత్మ.

గీ. ఇంతవాడను మఱియునేనంతవాడననెద విదిదేహబలమొ! నీ యాత్మబలమొ!  
అల తహఃఫలమైనది యాత్మబలము తాఁ దహఃఫలదాత దెంతటి బలమ్ము! 302

చ. తగ రఘురామచంద్రుని మదారతహః ఫలదాతగా ముసుల్  
పొగడిరి, తత్తహఃవరమమూర్తులు సత్వవచస్కు, లా ప్రభుల్  
నిగమ మహార్థ మాక్యతి గణించిన యట్లు వచింతు రామునిన్  
సగుణముగాఁగ, నా ప్రభుని చాన పొరింపఁగఁబోకు! దుర్మతి. 303

చ. భయపడి చెప్పఁచుంటి నని భావనచేయకు, నాకు నుండియున్  
భయము, వచించునట్టిది యబద్ధముకాదు, యథార్థవాది వా  
క్యమును వానికొక్క ఫలసంగతి యున్ని, యథార్థతాగుణ  
వ్యయము ఘటించ బోదు, ఫలమచ్చట సర్వజనసమైతగున్. 304

వ. అప్పు డద్వనుజేశ్వరుని పురతోమార్గనిక్షిప్తముఖుని నేత్రంబుల వెలసిన భయలి  
పాస్విరాదరచ్చాయలు యందధోవక్త్రకు జానకికి దెలియని వయ్యె. 305

చ. గగనపుటంతయొత్తునను గాఁడిన చల్లని గాలిపిండు వా  
డిగ, దనుజాంగకంబుల వడిన్ గషణోగ్రముగాఁగ దూసికో,  
ఖగకులనేతచంచు నఖ ఖండనముల్ ప్రణముల్ చలన్ముఖ  
త్వగువరిఁ జిచ్చుచూపిన విధంబున లోపల మండఁజొచ్చినన్. 306

శా. అట్లే చిగ్గిన యుత్తరీయమున మై నాచ్చాదముం జేయుచున్  
గట్లుం బుట్టల సీత దూకిచనబోఁగారాక, యయ్యెయెడల్  
మెట్లున్ మెట్లుగఁ బైకిపోవఁగ, గడున్ మిన్నూరెకే చీలఁ జ  
ప్పట్ల చీకటి జంతువుల్ తొలఁగి పోవం బోవు వన్యాధ్వమై. 307

సీ. అంకస్థయగు సీత ప్రాణపంచకము లెక్కించక ధాత్రి లంఘించవచ్చు  
ఒక జటాయువువంటి వికటచంచువెవండ్ మించిపోకని యదలించవచ్చు  
దనసాటి ఋషులైన దైత్యనాయకులైన నెదురైన మరియాద ప్రీదులవచ్చు  
నాత్మసంయమన దీవ్యచ్ఛీలి రాముండు తెలిసి వెన్నడి నరుదేరవచ్చు

గీ. లక్ష్మణుని దివ్యమంత్ర బలంబు దారినుచ్చలంబన్నవచ్చు మహోగ్రసీతి  
యమచులంకేశ్వరుండు గగనాంగణమున స్థపుటగమనంబునంజేసెఁ జంక్రమణము.

అ. దనుజ మనసులోన మనసు లేకుండుట తన వచించు మాటలను గలంగి  
వైకి బింకమింత ప్రకటించి గుడుసులు లోనఁ బడుటతోఁచెఁ గాన సీత. 308

వ. తన భూషణంబులన్నియు నెమ్మదిగా డులిచి యొకనుడిగాలి రివ్వలో జీర  
కొంగు చింపి మూటగట్టి. 310

ఉ. ఒవ్వగెదా సజీవముగనున్న జటాయువు తాత చెప్పనే  
చెప్పను లేదయే వతనిజేరిన సంగతి తెల్లమౌన యీ  
చొవ్వన వచ్చినన్ గుఱుతు చొప్పడగావలె వేఱయంచు దా  
నువ్వరమందునుండి కనుచుండెను ధారుణి యోగ్యదేశమున్. 311

మ. అలదూరంబునఁ గొండ కన్నడియేఁ దానక్కొండపై నెవ్వరో  
మెలగన్ గవ్వడెఁ గొంతచేర నరుగన్ మృత్యుర్త్యక్తకాషాయ వ  
స్త్రులు ధీరాకృతి సౌమ్యమూర్తులును షక్తీబాహుదండానన్  
జ్వల రేఖావలితోర్వపుండ్రులు సమీపస్థాకృతుల్ వానరుల్. 312

గీ. ఐదుగురు తోచినారందు నధిపతి వలె నొక్కఁడు కిరీటకటకకేయూరభూషి  
తుండు తక్కిన నల్వరు దూరమునకుఁ గనఁబడిరి కీశ ముఖ దిశాకరులుఁబోలె.

ఉ. వానరు లన్నిరాదరణ భావముమై దనుజేశ్వరుండు మి  
న్నూని సమున్నతింజనక యూరక తొంటివలెన్ సమానరే  
ఖా నిభృతంబుగాఁ జనిన క్షౌసుత మూటనుజార్చె మెల్లగా  
దానవరాజు నేరని విధంబున వారలమధ్యమందునన్. 314

శా. అలోనొక్కరుఁ డుత్తరీయమున యందైపూనె నమ్మూట భూ  
షాలీవ్రస్తరపాత రావజనిత వ్యాపార జాగ్ర ద్భ్రుశల్  
వ్రాలంజూడక దానవేశ్వరుండు, సర్వస్వార్థి భాసించి యే  
డో లీలావతినోర్తు ధొంగిలుచుదోనున్నట్టి కార్యంబుగా. 315

వాతోర్మి.

అంతన్ దైత్యేశ్వరుఁ డాకాశగతిన్ గాంతారోదధ్వని కప్పంగ దిశల్  
క్రాంతమ్మై దక్షిణగాఢోగ్ర కకుష్పాగ్రింతమ్మై తేరంగ బ్రాణమ్ములొగిన్. 316

ఖచరస్థుతములు.

కనక సారస సార సరేఖాగ్రస్థితషక్తిచయం బహో  
యనినయట్టుల కట్టిన టెక్కల్ వ్యాయతచంచులు వాడంగన్  
గనిన మిన్నులకన్నులఁ బంపాకాండనరోజుల మూఁగఁగా  
దనుజనాయకుఁ డాయకఁగొంచున్ దాఁచిచవెన్ గగనాధ్వమున్. 317

కనిన చారణ సారణి వీణా క్రమ నినాదము తూలంగన్  
దనుజనాయక సాయకధారా సర్వసమగ్రత కల్గెదో

యనినమాటల బీటలువారన్ వ్యగ్రమహాగగనస్థలిన్  
దనుజనాయకుఁ డాయకఁగొంచున్ దాఁటిచనెన్ గగనాధ్వమున్. 318

చనినసిద్ధులు విద్దులు నేత్రచ్ఛాయల లోయలుకోయఁగన్  
జనకకన్యక వన్యకరీషోషర్బుధపిండము వోలికం  
గని నిలింపుల సంపద పండం గాలముమేలిమి నెంచఁగన్  
దనుజనాయకుఁ డాయకఁగొంచున్ దాఁటిచనెన్ గగనాధ్వమున్. 319

వనధిజాంగల హింగుళ కాంతి వ్యావ్రమహాచ్ఛవి నేచగన్  
వనకరీంద్ర కిరీంద్ర కిరీటావర్త మహాగ్నులు రేఁగఁగన్  
ఘనకృపీల కపాట కరాళాఘట్టనమై జల మూఁగఁగన్  
దనుజనాయకుఁ డాయకఁగొంచున్ దాఁటిచనెన్ గగనాధ్వమున్. 320

వనధిగర్భము నిర్బరవారిప్రాణి సమూహాతి తూలఁగన్  
వనధిమౌళి విచోళి నిరాసప్రక్రియ విక్రియ నొందఁగన్  
వనధిపార్శ్వము కార్యము నొందన్ భావిమహాప్రళయంబుగన్  
దనుజనాయకుఁ డాయకఁగొంచున్ దాఁటిచనెన్ గగనాధ్వమున్. 321

కనుకనిం గని నింగిని ధక్షఃకాంతుండు నింతగ ముంగలన్  
దనమహాపురి తాఁబురివిప్పన్ దారెడు కేకి విధంబునన్  
గని సమూహసమూహము లజ్ఞాకంధిని దాఁటినటుల్ చనన్  
దనుజనాయకుఁ డాయకఁగొంచున్ దాఁటిచనెన్ గగనాధ్వమున్. 322

గీ. నింగిడొక్కలోఁగ్రుమ్మెడునెఱురుజులు నింగిపార్శ్వముల్ తన్నుచునెగడుకోట  
కవి మహారాక్షసుండు మనఃకంజమండు నింగిఁ దా నాక్రమించెనా నిశ్చసించె.

క. తన మేడమీఁద వ్రాలెను జనకజ నచ్చోట దింపి చటులన్వేదా  
వనతీన్ గంఠబిలోద్భవ దనంత కపాకహనినాద హాసోత్తితుండై. 324

వ. అమ్మేడమెట్లు దిగి యంతఃపుర పరిచారికాసహస్రంబు పిలిచి. 325

గీ. దండకారణ్యములఁ జాల దక్షిణమున మలక కోనలలోఁ బశ్చిమంపు గిరుల  
గుహలఁ బవళులు నిద్రించి, ఘోరమైన క్షుధకు రేల్విహరించెదా క్రూరజాతి.

గీ. జంతువులు దండ్రిలన్ గోళుఁజంపు, వీరు కత్తులంగూడఁజంపుటగాక, వేఱు  
భేద మెఱుంగరాని పిశాచ వికృతకుటిల మూర్తులయినట్టి జాతి, దుర్ముఖంపుజాతి.

గీ. ముక్కు మొగము చేతులు కాళ్ళు దక్క వేఱ జంతువులకంటె భేదమొక్కింతలేక  
ఘోర వర్షానిశాచంచలారసిత వయోద నీలాకృతులను గ్రోర్వోదధులను. 328

వ. అందఱు నొక్కపెట్టుఁ గొరడాలతో మోదించి యిట్లనియె. 329

- చ. అడుగకయే సమాభిలాషితార్థములన్ నమకూర్చగా వలెన్  
కడుఁ గనునన్నలం దెఱుంగఁగావలె నీ యమయెల్ల కోరికల్  
వడఁతియెడన్ నిరాదరణభావము మోచనయైనఁ గలెనే  
నాడకులు చీలిపోవునని యుర్విజుఁ జూపుచు దీప్తవేత్తుఁడై. 330
- సీ. రమణీయరత్న నీరాజనచ్చవులైన తమ్మి కన్నుల వెండ తవులరాదు  
తరుణబాలేందు సుందరమైన నొసలిపై మబ్బురేకలనీడ మసలరాదు  
విమల సంధ్యాసరోపీచికాభమ్మైన పెదవిపైఁ జలిగాలి కదలరాదు  
మణిభంగవేది రమ్యకపోలములమీద వూడుమారమ్ములు పోవరాదు
- గీ. గంధలేపాదులెల్ల సోగంధ్యమంటి మైతకుకు బీరువోవని పూత వలయు  
నఖిలభూషణ సంతతి యమర వలయుఁ బర్వసన్నతి సన్నతి పర్వనట్లు. 331
- చ. అనుచును జెప్పి వారి కధికాదర మొప్పఁగ నిట్లుచెప్పె, నీ  
యనితర దృశ్యమాన జగదాభరణాకృతి, వెండికొండ యె  
త్తిన సమయంబునన్ గినుకతేరిన యెఱ్ఱుని కెంపుకన్నులం.  
దనరినదేవి వచ్చె, సముదారత భక్తి భజింపఁగావలెన్. 332
- క. ■ సామికొఱకుఁ గుత్తుకకోసి యెసంగుదునె! తెలిసికో నాయనకుం  
దా సీమంతిని! మన యావాసములో నెట్టి గౌరవము జరుగవలెన్! ■
- వ. అంత జానకీదేవి భద్రవఱచినట్లే భావించి రామునిఁగూర్చి కట్టుదిట్టములు సేయు  
నెంచి యెనమండ్రురు మహాదైత్యులను పాముకాళ్ళు లెక్క పెట్టఁగలవారిని  
నిరూపిత కుటల నీతులను బిలిపించి వారితో విట్లనెను. 334
- మ. అది విన్నారనుకొందు మీరు ఖరురాజ్యందొ జవస్థానమ  
న్నది తా నిప్పుడులేదు, పెద్దయు శృశానంబయ్యె, ద్రతస్తదై  
త్యదళంబుల్ పొరియింపగాఁ బడియె, గోదండొగ్రమందొక్కడు  
ర్మదుచే మానవమూత్రుచేత జనకక్త్యా శ్రీవరిభ్రష్టుచే. 335
- శా. వాడేతెంచి వధించునన్న భయమై, బాలాంగనావృద్ధులే  
జాడంబట్టక వాఁగులన్ మడిసిరిన్ జ్ఞాభృద్గుహోపీథులం  
గిడై చొచ్చినవారు చచ్చి, దనుజాకీర్ణంబు తద్దాత్రియుం  
బాడై బీడయి, మింట గ్రద్దలు చరింపఁజొచ్చె మూన్నాళ్లుగా. 336
- ఉ. వాఁడును వానితమ్ముఁడును, వాఁడు శివుండును నంది తమ్ముఁడున్  
బోఁడిమి గల్గువారు, రణమూర్ధమునందుఁ బినాకభృత్తు, లే  
జాడలనైన బట్టికొనిచంపసురా, దొకమోసగించియే  
వాడితనంబు వారిదెన వర్ణము చేయఁగఁ జాడఁగావలెన్. 337

- శా. బాహోబాహి పెనంగియున్ వెనుకగాఁబైదూఁకియుం జంవగా  
మాహంజేయఁగరాద, వారయిన నోహో! యుష్మత్తుల్ సదా  
దేహంబుల్ విదురించువేళ నఱుకన్ దీశాలి తమ్ముండు ని  
ద్రాహంబులు సేయఁ డాతఁడొక డాహో! ప్రాణశయ్యంబుగా. 338
- ఉ. ఆన్నను మాయపుచ్చుటకునైనను వీలగుపించు, దమ్ము నే  
తెన్నున నేమిచేయుటకుఁ దీరగుపించదు, తోడెలో పులో  
మిన్నకనొచు నాతని సమీపధరాస్తలి నేగితేని, నీ  
కన్నులు గుర్తుపట్టు, నడకం గుఱుతించు నతండు నుగ్రుండై. 339
- మ. ఇది యేలా వచియించుచుంటినన, మీరేమైన మద్భక్తి నూ  
ని వధంబుం బొనరింపఁబోయెదరునుండీ! వారి, నేనే వధిం  
పవలెన్ వారి వధింపనైనయెడ, నా వర్యంతమున్ గాద, మీ  
రు వనీశైలగుహల్ చరించుచును వారుంబోవ వెన్నంటుచున్. 340
- గీ. ఎద్ది యెప్పుడు చేయుదు రద్దియపు తిన్నగా నాకు వార్త లందించవలయు  
ఎచటకేగెద రెచ్చటనేమిచేయుదురు, సమస్తంబు నాకునందుట వలయును.
- మ. పారి నే రూపమువూని వారిదెనకుం బోవ ద్దదృశ్యాకృతుల్  
తిరుగంగవలె వారికిన్ నికటధాత్రిన్, వార్త్రమత్తాకృతి  
స్మరణం దోచియు నుందురుజ్జ్వలితు లౌచున్ నిత్యజాగ్రత్పిత్తిన్  
పొరపాటింతయునైనబొందకుండు, మీ భూమీశువాక్యంబులన్. 342
- ఉ. అందున నన్నగారికొక యావద కల్గె, నతండు దుఃఖవా  
ర్థిం దన మేనెఱుంగక చరించు, జరించియునట్లె స్మర్యపొం  
టెం దరుణాహి తోఁకవయి నిల్చినయట్లు చనుం, బ్రమత్తతం  
బొందకు, డేసుకోరునది పూర్తిగ వారి వ్రవృత్తి యొక్కడే. 343
- మ. సొరిదిం తేలికగాఁగఁ గుర్తిడగవచ్చున్ బెద్ద వాడంబుతో  
దరరేఖామధుచిక్కణావఘను, డా తమ్ముం డుషఃకాల నుం  
దరబాలారుణకాంతిదేహండు, భుజాత్తప్రాంశుకోదండులున్  
గిరిజానాథ సమాన ధూర్జటులు, దోకేళి విచిత్రాకృతుల్! 344
- గీ. వీరలు విరోధులనుచును వెక్కినంపు భావమును నిలఁబెట్టుకోవలయు గాక!  
మధురసౌమ్యాకృతులచేత మన మనస్సు నాహరింతురు, క్రౌర్యవర్ధాప్తమతులు.
- మ. మరియింకొక్కఁడు చేయవచ్చు, నతఁడున్ మత్తేభయానామహో  
విరహంభోనిధి మున్నుచుండెనని భావించున్, సముద్భవనో  
ద్భుతన్ బూలగుచున్, మొయిళ్ళయి, నవర్తుశ్రీమహావిష్కృతి  
స్మరణాకారములన్ గలంచుండు మనఃక్షోదంబు మాదంబుగన్. 346

- మ. ఒకడూహించెద, నాతఁ డా విరహబాధోష్ణచ్ఛటన్ దాళఁజూ  
లక ప్రాణాత్యయమందునంచు, మఱి యేలా కాఁడు! సర్వంబునం  
దకటా యంతటిగాఢశీలుఁ డతఁడటై నన్, నరే! మీరు లం  
కకు రావచ్చును, వెంటనంటి చనుఁ డేకాలంబునన్ వారలన్. 347
- వ. అనిన వారు పునఃపునః ప్రణామంబుల నెలపు కైకొనిపోగా. 348
- క. సర్వంబును భద్రంబుగ నిర్వర్తించితి నటంచు, నిర్ణీతమనో  
నిర్వాణుఁడు దశకంధరుఁడుర్వినుతఁ జూచుకోర్కి నుజ్జ్వల్లుఁగెన్. 349
- ఉ. పథ్యశిలాధిరోహణభవంబగు వేళను బోలె, రాక్షసీ  
మధ్యమునందు భూమిసుత మంజిటికమ్మలయందు బాష్పధా  
రాధ్యవసాయమూర్తివలె, నావఁగరాని నట ద్రుమీ శుచో  
దధ్యనుమజ్జన ప్రళయతాండవకేళిక నున్న యట్లుగాన్. 350
- ఉ. ■ కడచన్న యేం క్లడపులందున నెందున నెంతోఘోరదం  
ప్ర్రాకృతులన్ దితిప్రజ విరాధుని శూర్పణఖన్ వికారఘో  
రాకృతులం గనుంగొనుట నాచె, నిదే మొదలైన, వారిరూ  
క్షాకృతి చూచుచే యఱచి చావవలెన్ జలహృద్విదంబుగాన్. 351
- గీ. అడవి నాల్గుమూల లంటుకొన్నది బిట్టు మరసురంచు వచ్చి చుట్టుకొనెడు  
నడుమ బావియొడ్డునం గూరుచున్నది అట్లొయిట్లా చావటన్న సీత. ■
- గీ. ధనదృశలో మ్లేచ్ఛభాషల దర్శమునకు వడి మృతప్రాయయగు దేవభాషవోలె  
భ్రష్ట జిహ్వ లసంస్కృతస్వరలు ప్రాణదూషణలచే బరివృతయైతోచు సీత. 353
- గీ. హృద్విదారి క్షుదగ్ని కర్శితతనువులు వెలలి చంపంగఁజను త్రయీవిద్యవోలె  
విరహితాంతరుషర్పణుల్ విద్ధమతులచేత నశియించు నను సేగి చెందుసీత.
- గీ. లౌకికాధికారపాకధూర్తుల యందు ఋషినిరూఢమైన స్మృతివిధాన  
జంతుబలసమృద్ధ చారితాహంకారహతల నడుమ దీనయైన సీత. ■
- క. ముట్టని యాహారంబుగనెట్టిన గమతుదలయందు నిలుచు ననువులన్  
ముట్టిన వివేత్సముద్రపు టట్టడుగున నూపిరాడ దనఁజను సీతన్. 356
- క. ఒక పెద్దరక్కనుల యేలికచేఁ దానేమొ దొంగిలింపఁబడె, సుధీ  
మకుటుండు రాఘవుఁడేమగు నకటా! యనునొకఁడె యూహయైచను, సీతన్. 357
- క. వదితోడేట్ల సేవంగులు కదుపుగఁ దన చుట్టు మూగఁగా, నడుమ భయా  
న్పదలోచనగహ్వర, మృగనుదతివలెన్ ఆచ్ఛవోయి చూచెడు సీతన్. 358

రుగ్మవతి.

అర్చి మహాంభోధ్యాకులఘోరాపర్తవిభుగ్న వ్యాధుత నౌకా  
నర్తన కేళినద్దమ, నావద్మూర్త రూపై తోచెడు, సీతన్.

359

మ. బలవంతంబుగఁ గొంచు బోయి కనిపింపంగోరె, స్వీయోజ్జ్వల  
ల్లలితారామ నరో మణీ భవనమాలా దీర్ఘికో తోరణా  
వలులన్, సౌరజగద్రమావిజయ సంపత్కంబులన్, జూడఁగ  
న్నులకింపైనది, గుండెలోనివనటన్ దూరీకృతిం బుచ్చుగాన్.

1111

చ. తిరముగ భావనిష్ఠులును దేహనివిష్ఠులుగా ద్విధా రహిం  
తురు జన మెల్ల, నిర్దర దనుప్రభవ వ్రక్కతి వ్రవిష్టులై,  
తరతమభావముల్ కలుగు దాన, ధరాత్మజ, రావణుండు, పృ  
త్వర సుర, దైత్య ఖక్షణ నితాంత మహావధి భూతులై చనన్.

361

గీ. జనకజాత శరీరనిష్ఠం బొనర్చ కడక వ్యవస్థాయి యగుఁ బక్తికంధరుండు  
రావణుని బోధ దేవభావాకృతునిగఁ జేతకుఁ గడంగు బూత ధాత్రీతనూజ

1111

గీ. దైత్యధాత్రికి వచ్చిన ధరణిజాత దైత్యభావము కనునని దైత్యరాజు  
దైత్యధారణి పెకలించి దైవగుణము తా సముద్భిన్న మగు నని ధరణిజాత.

గీ. ఆమెఖండించితినియైన నసురగుణము కార్మిలువఁద్రొక్కగా బంక్తికంధరుండు  
నఖిలమును నాశనము చేసియైనఁ గాని సౌరగుణము వ్రతిష్ఠింప జనకజాత.

వ. అంత బక్తికంధరుం డామెను రథంబుపైఁ గొనిపోయి కుసుమిత తరుజాల  
సంతతంబుల భ్రమరయుతంబుల సముద్రతీరజంబుల సాగర మషేషు వీచిశే  
ఖర సమాగత సమీరరేఖా మౌఖర మాకందతరు కిసలయఖాదన వాచాల  
పరభృతలోక బంధురంబులఁ వనంబుల ననేకంబులఁ జూపించి యందొక్కచో.

క. ఓహో! యని పిలిచినచో నోహో! యని బదులువలుకు నున్నత తరు రా  
ద్యూహంబులు సాగర వీచి హేలానిల విధూత శేఖరములుగాన్.

1111

వ. ఇవియు వెదుళ్ళలో ననిలమేచిన యీలలొ, కోకిలావధూ  
నవమధుర స్వరంబులొ, వినాదితసాగర సాధువీచికా  
భవములొ, నీలకంఠయువ పల్లవ గల్ల పరీక కేకలో  
వివృత వియన్నటన్మధుర విస్ఫుటరావములైన తోటలన్.

367

వ. ఇవినీవి యనిచెప్పి, పొన కారండవచక్రవాక వివృతవక్ష నిహతాంబుశీకరమాలా  
శ్రీకరడోలా విహరత్కాంతిపుంజమ్ముల, సీతపుండరీక సతకలార్ధ భృతవేతస  
ప్లుత నానావర్ణరమా విజిత వసంత సంధ్యాశబలిత గగనకాంతాపయోధరంబుల,



తటస్సుశదల్ప తరంగమాలా ప్రసార హేలానుమీయమానావ్వరః కుచకలశ  
విస్రస్త సిచయనిచయంబులఁ గాసారంబులఁ జూపించి యందొక్కచో. 368

క. అహో పుట్టగఁ గ్రోలిన నాహోరించిన సుధాంబులై, శిశిరతరం  
గాహత జంఘాకతటీ నీహారంబువులు యామినీ శశిసుషమల్. 369

చ. సకి యెలముద్దరాలు మెయి చక్కిలిగింతలుగాఁగఁ దాఁకిన  
ట్లోక తెలిదాలు క్రొమ్మెలిక బాగిన లాడినరీతిఁ జూచిన  
ట్లోక చిఱునన్న గొంతుపిలు పూచిన నవ్వుడి సాగినట్లు గా  
జకితవయో జలేజ భగవంతతి ముగ్ధములైన చెర్వులన్. 370

వ. ఇవినీవియనిచెప్పి, యెంతెత్తుయున్నవో యవి తలయెత్తిచూచువేళ దీర్ఘీకృత గళ  
పురస్త నవారుణనాడికా మధురహేలాజనకంబుల, చకచ్చకిత రత్నకాంతిచ్చటా  
దగద్దగిత నూత్న మాణిక్యమటాదర్శనానహమాన విమీలయన్నేత్రంబుల, నంత  
రాద్యోతితస్థటిక కుడ్య ప్రతిబింబితాత్మమూర్తి దర్శన మమతాఘటకంబుల,  
నాసీనతావేళాధృతసిత చీవాంబరకాంతి వ్యాకృద్వైదుర్యవేదికా బహుళంబుల,  
మణి భవనంబులఁ జూపించి, యందొక్కచో. 371

క. ఊహ నమతీత భోగ గ్రాహక పాధన సమగ్ర కమనీయంబుల్  
మోహోపాదక గాఢ సమీహాసంతతి సకాలభృత సంభరముల్. 372

చ. తగ బహురూపముల్ కలితదర్పణసంతతి వైక కాలికం  
బుగఁ గనిపింపఁజేసి, జగముల్ తవచొచ్చినరీలఁ, దానె బ్ర  
హ్మగ, సకలార్థసంజనన మంజులమూర్తిగఁ దన్నె తాను జూ  
డగ నొనరించు భోగనికటంబు లుదంచితసాధనంతతిన్. 373

వ. ఇవి నీవని చెప్పి, రమణీయ మరకత పోషాన వరంపరాప్రాప్త నవేంద్ర నీలకాంతి  
మజ్జలాభిరామంబులును దలీగతరత్న పుత్రికా ప్రతిబింబ కల్పిత నాగకన్యకా  
భ్రాంతిహేతుకంబులను కనకనీరేజ మధుబిందు సంగ్రహణవాంఛా సమవరోహ  
దారోహ దనేక బంభరమాలికా వరిస్ఫురిత తజ్జలగత కాదంబీన సమనువాంఛా  
ప్రసారిత కటాక్షరమ్యంబులను నైన యనేకదీర్ఘికలం జూపించి యందొక్కచో.

క. వైహాయన నిర్ధరిణీ మోహ వ్యాపార దుదారభోగవతీ క  
న్యాహూతివత్ప్రకూజ న్యోహనహంసీనమూహ ముగ్ధాంబువులన్. 375

చ. ప్రకటతటమ్ములం దిరుగు రాజమరాళము, లల్ల మెట్లవై  
శుకములవోలె, నీళ్ళులను జొచ్చి మయూరములట్లు తోచి, యెం  
చక వనరామణీయకము సర్పము చూపుచు, నాదిభోగము  
స్తక హరినీలకాంతి విలనజ్జల మంజుల దీర్ఘికాతతిన్. 376

వ. ఇవి నీవని చెప్పి, రెండునిట్టమొయిళ్ళకు వరిలంబమానేంద్రచాపంబులువోనివి యొకమహాబలిష్ఠుని రెండు భుజమ్ములను విగాహనముచేసి షక్షముయొక్క మాన దండమువోని పుష్పమాలవోనివి, యింద్రసీలమయ స్తంభములును భిన్నవర్ణోపలకృతమాలికలును గలవి, మహాపాదప్రవేశమార్గగత తోరణము లున్నతములుదారములు జానకీ మహాపథోగోద్దిష్టపాద పురస్తోతములను, వర్ణించి యిట్లనియె.

శా. ఈభోగంబు లివెల్ల నీయవియ తస్మి! నేను నీ దాసుఁడన్  
నాభాగ్యంబున కెల్ల రాజ్జీవి, మహేంద్ర ప్రాథ షక్షకవా  
టాభోగంబున గాట్లు పెట్టిన సుదీవ్యచ్చంద్రహాసంబునన్  
పాభాగ్యానత పాదసీరజ నఖచ్ఛాయా సనాథంబుగన్. 378

మ. ■■■ స్వర్గంబును నేను దూర్చితినటం చన్నట్టిది నా భుజా  
బలరేఖం దలవంపుమాట, యకటా! స్వర్గం బ దొక్కండె, బా  
హుల యాయీర్వది కొక్కదానికొకడే నున్నన్ సముత్పాటనో  
జ్జ్వల కేలీయుగవత్క్రియాయా వరిణతాశ్చర్యంబు దీపించెడున్. 379

మ. చెవులం జొచ్చి, మదీయ బాహువిభవశ్రీ దీపితాశ్చర్యముల్  
చవులంజచ్చి, జగంబెస్సర్దును దలంచందో, దసంజాత శా  
త్రవ, మీ సర్వజగద్రమాభర ఖనిత క్షుణ్ణభోగంబు, లీ  
భవదీయారుణ పాదవల్లవ సమీపస్థంబులం గాంచవే! 380

గీ. మొదలు తుదలేని యైశ్వర్యమును మదీయమోర! యుంచితి నీపాదసీరజముల  
నన్ను మున్నడిగించుకొన్నదియ కాని యడిగినది లేదు, నేను నీ యందుఁడక్క.

ఉ. కాదొకవేళ నీదువతి క్రమ్మరిపొందు నయోధ్య యం దయో  
ధ్యాదయతత్వమా! త్రిభువనాధిపతిత్వమ! చూడు నావలెన్  
చేదునుగానిమేనెదరా! చెట్టమతిన్ మఱిచూచుచున్ సమా  
సాదితశర్కరా మధురసంబు స్వయంవరణమ్ము కల్గగా. 381

శా. ఆ సాకేతమె నీకుఁ గావలయునన్నట్లున్నచో, నింతలోఁ  
జేసేతన్ గొని తెచ్చి నీదు పదరాజీవంబులం దుంచెదన్  
నీ పాభాగ్యము నా పరాక్రమము సందిష్టంబు, లనోనల  
క్షీణసంధాయకముల్ జయించుత మహాశ్రేయోవిధానిర్వృతుల్. 382

చ. నిజముగఁజూడు రామతరుణీ! శివునిం గికురించినాడఁ గం  
రజ నవరక్త వారి విలురత్నలమూర్తములే యొసంగి, యం  
బుజసదృశంబు నీ చరణ మోహనపీఠమునందు నాదు స  
ర్వ జనిఫలంబు నర్పణము వట్టితి, ముట్టితి శ్రీ రహస్యమున్. 383

- శా. లంకారాజ్యము నుంకువం గొనుము బాలా! వంక్తికంతుండు నీ  
లెంకై నాల్గుకెలంకులం గెలుపు నీ లీలావదాంకంబుగన్  
నుంకం బుంచెడు, సూర్యదీప్తి సరదచ్చోదార్ధగ్ర మీనాంక వ  
ర్యంకాకార కపోలకాంతివహహా! కామభూమీరుహా! ■■
- వ. అంత జానకీదేవి యొక గడ్డిపోచ నడ్డంబుగా విడి యిట్లనియె. 385
- మ. శివునిన్ మోసముచేసినాడ నని పృథ్వీమన్ విడంబింతువా  
శివకైవల్యముగాని పొందితివా! నీ చిత్తంబు దేహంబు నీ  
భవమెల్లన్ దదధీనమై చనినచో బాగీ యహంకార కై  
తప మార్గంబిది భక్తి యౌనాకా! నముద్యత్కామ దుర్బుద్ధియౌ. ■■
- ఉ. తామసికంబు భక్తి ఫలితంబగు దుష్టము సత్పదార్థరే  
ఖామలమార్గభిన్న మయి యైహికలాభము వంఘటించు, నీ  
కామముకూడ వృద్ధి యగు, గామము డక్షిణదిబ్బుఖంబు, నీ  
యా మను డక్షిణాదిశయు, నెల్ల యనర్థచయప్రవీణమై. 387
- గీ. వరమ సత్త్వగుణాధ్యుండు వ్రభువు రాఘవుండు, నీ తమఃప్రకృతిసంభూత మహిమ  
లచట నినుమంత వనిచేయ, వతనికరుణ నీకు నముపలభ్యముకాదు, నిక్కువముగ.
- క. మా వర్ణశాలకడనే నీ పొగడుట నీకు నీవు నీ గుణగణముల్  
తేవకు, ప్రత్యాఖ్యానము నా పానరించుటయుఁ గూడినది, యిట నేలా! ■■■
- చ. మఱియును జంద్రహాసమున మోగిన చేతి బెడంగులావులున్  
మెఱుపులు నేల దాశరథిమేఁకొను చావగుణోగ్రగర్జనన్  
విఱుపులుపొందు, సర్వప్రథివీస్థలిఁ బండును ధర్మవన్యముల్  
చిఱుతుకలైన శౌర్యములు చేవలు చెప్పగ నేల! విస్త్రవన్. 391
- క. నే వానికొంప కార్పితి, నే వీనికులాంగనన్ హరించితి వివియా!  
లాపు వచియించుమాటలు, నీ విభవం బిట్లధర్మనియతిఁ జెడంగా. 392
- ఉ. నా తనువెల్లంగచ్చరము, నామననెల్ల మహాఘదుష్టమున్  
చేతలు ధర్మగల్గమును జీలిచి ప్రోపుల పెట్టినట్టి, నీ  
రీతి వచించి యెవ్వండు దరిద్రుండు తా వలపించుఁ గాంతలన్  
క్రోతులపిండు పట్టకొని గోళ్లుల చీల్చును వాణిబుద్ధులన్. 393
- క. ఆమొఱకు పైని కాంతా సామాన్యముగాఁగ జూచు జ్వలదగ్ని శిఖన్  
లోమనసునఁ దన యోగక్షేమంబు లెఱుంగలేని చెడినయెడందన్. 394
- చ. నలుకుటలోని యర్థమును, బల్కెడువారి పృథుగతీక్షణతల్  
తెలియఁగజాలనొఁ దెలివితేటలుకల్గిన మద్యధార్థతన్

దెలియగఁజూడు, రాఘవునిదేనిని నగ్నికి జ్వాలవోలె, వా  
వలితధనుస్సునందు గుణవల్లికవోలిక, సూర్యకాంతినా.

395

గీ. తలలు తెగి మొల్చునన్నట్టి తెలివిసాగ  
కుండఁ జంపితి వా జటాయువు, రఘూధ్వ  
హండు తెలియుటతోనె నీ యుసురుగొనెడు  
నీ వెఱుంగ వాంతరాగ్నిధ్రునిన్ రఘువతి.

396

వ. అనిన మాటవెంట రావణుండు మండిపడి.

397

గీ. ఇంతమందిని జూచితి నెచట విట్టియాడుదానిని జూడలే దట్టులైన  
నేను జెప్పఁచునుంటే బన్నెండు నెలలు నీకు గడువిచ్చితిన్ యంతదాంక జాతు.

క. ఆలోపున మూరితివా ఆలో మూరెదవు మారవా! ఇంతింతల్  
చీలికలుచేసి బ్రద్దలు తాలింపులు పెట్టి నమలెదన్ దంతములన్.

399

గీ. ముద్దు వచ్చినపుడు మొగిం జంకకెక్కు మన్నారు బిట్టబిగిసీనావు మఱియు  
నెవ్వ డడ్డ మగునో యేను జాతునుగదా! వాండెవండో జిట్టబోడిజోగి

400

వ. అని చుట్టునున్న పిశాచిశ్రేణితో.

401

చ. బిరుదుదనంబు చార కనిపించెడునట్లుగ ధాత్రి దీనినిన్  
బరబరలాగికోంచు జనివట్టి యశోకవనానం బెట్టుం డే  
మఱపుననైన ప్రాణములు మాత్రము తీయకుం డింతకంటె దు  
ర్బరమగు చావు మేలనెడి వైఖరి హింసను బెట్టుం డెంతయున్.

402

చ. తలబిరు వంతయున్ వదలి దారికి రావలె, నంతతోన మి  
క్కిలి తల గడ్డముల్ వెరిగి గీయనిమట్టలు జీబు లొప్పు తా  
ళ్ళులవలె నిట్టదయ్యములలోఁ దమ రిద్దఱునైన యన్నద  
మ్ములు, జలరాశిదాఁచి మన ముంగమురారిని జూడవత్తురే.

403

క. నిట్టలు కోఱల గ్రుడ్లుల బట్టవగలె పీడకలలు వచ్చినయట్టుల్  
పుట్టించి భయము, జూరడునట్టుల జేయుండు వ్రచండమగు మార్గములన్.

వ. అని విధురమ్ముగా నడచిపోయి మఱలవెనుదిరిగి యందులో వాయికలం బిలిచి  
రహస్యంబుగా నాల్గుపాయంబులతోఁ జెప్పిచూడుండు మఱియు బెదరఁగొట్టి  
గుండెచెదరనీయకుండు. ఆమగఁడును మఱందియు వత్తురని యాశ. అది  
యెన్నడును జరిగెడిది కాదని గట్టిగాఁ జెప్పఁడని వెడలిపోయిన వా రక్కసి  
పిండు సీత నశోకవనసీమం జేర్చిరి.

405

మ. తరుణస్నిగ్ధవయోదగర్భతనుతన్ దార్శ్కీకిలల్, నామసుం  
దరపూర్వాక్షర లోపనంస్తురణచేతం జిల్కులున్, దామొదల్

సరి వ్యత్యస్తముగా మరాళములు, పింఛవ్యక్త నేత్రాంశునం  
భరమై కేకులు, నయ్యశోకమున రామత్వంబై దీపింపంగా.

406

- సీ. చివురాకువన్నె మెచ్చిన కోకిలల కన్ను లార్త్యరాగచ్చున లందగింప  
వక్రబింబమ్ము సంబంధించు శుభంఁపు వరుణకాంతిచ్చాయ లవసుళింప  
మెట్టతామరపూలు మెలచిన పొంసరెక్కలు నెఱ్ఱడాలు కందళింప  
గున్న తంగడిపూల గుబురులో నిడు లేడి చెలువ ముట్టియ నెఱ్ఱసెరలు పుట్టె  
గీ. బ్రళయ తాండవారంభ సంరంభ రుద్రమృదువదగ్గాని గెంపులు ముదిరిపోవ  
నొక యకాలసంధ్యారాగ ముద్భవిల్లె నయ్యశోకవనీ భూరుపోతరముల. 407

- క. తూరువుం బడమటి కొండల నౌరా! సంధ్యలు జనించు నవ్యస్తలులన్  
వారాశినడుమ బడబాస్థారాగ్నులె లంకలోన సంధ్యలు పాడుచున్. 408

ఖం డాం త ము

- గీ. ఇయ్యదియు జటాయుఁఖండ మిందుమౌళి! సుందరవవిత్రభావభాసురము నూత్న  
శిల్పిరమ్యంబు, ముక్తాబ్జక్షితిధవునకు నీ కృపాదృష్టిచే గీర్తి నినుచుంక. 409

- చ. తుదియుమొదల్ మఱిన్ నడుమతోంచినద్రవ్యము దృశ్యతంజనున్  
తుదియుమొదల్ మఱిన్ నడుమతోంచనిద్రవ్యము దృక్ష్యమైచనున్  
విదితమ దృక్కు దృశ్యమును భిన్నములేగతి దృక్కుదృశ్య మే  
నిది యెఱుంగంగరావి మతిహీనుండ, నిన్నును జూడనెంచెదన్. 410

శిఖిరిణి.

అహోర్యావేకాశివిషగణ సమానాబ్ధిరుడవా  
గహీనేశీ హోలాహలయమన గర్వాంధకగళా!  
అహోర్యేంద్ర ప్రేయోదుహితృ హితబాహోవుతమనా  
గహీంద్ర ప్రావారావనయన వ్రసన్నామృతగళా!

411



## శ బ రీ ఖం డ ము

- క. శ్రీయజురధ్వ కిరాతా! శ్రేయో లాక్షణిక మూర్తి! శింజితయోగి  
వ్యాయత రుండవిభూష! ద్వితీయా ప్రథమైకరూప! త్రిపురధ్వంసీ!
- చ. వినఁబడు లక్ష్మణా యనుచు వెట్టినకేక గ్రజా యటంచు స  
న్నని యెలుఁగై కరద్యయమునం దుదిమోడ్చుగ వ్రాలియున్న యా  
దనుజశేబరంబు గని తా రఘురాముఁడు వానిమోమునం  
దను భయమున్ ప్రారబ్ధమునఁదోచిన భక్తియు రెండు చిత్రమై.
- ఉ. వీఁడు తనంతరాఁ డితని వేడిట పంచెనా? యేల వచ్చెనో?  
వాఁడును దేనికై యితనిఁబంచెను? నాయెడ భక్తికల్గినన్  
వీడిదియేల చేయు? దనవెట్టిన కూఁతకుఁ జేయు సేతకున్  
గూడికలేద యీ దనుజకోటుల ప్రేమలు కృత్రిమంబులై.
- ఉ. ప్రేమకుఁబ్రేమ, వేరమికివేరమి, దేనికదే ప్రపంతులై  
యీ మనసందునం జెలఁగునే మఱి నామనసిట్లు పొందదే  
ప్రేమకలట్టిచో వెలుల వేరమికల్గును? దూషితాత్ములై  
సీమములేనివారల కనేకములై కను చిత్తవైఖరుల్.
- శా. అంతర్వరము బాహ్యసాధుతయు సాధ్యంబొఁచుఁ గన్పించుఁబో  
అంతర్వైత్రియు బాహ్యకర్మశత యెట్లె యిట్లు దీపించునో  
పంతంభూనుచు వెన్న తీయక ననుం బట్టించె నీ కానలో  
నింతో దప్పుగ వీఁడు, వీనివృద్ధయందే చిత్రమై తోచెడున్.
- శా. నన్నుం దానిట తెచ్చె, లక్ష్మణుఁడు వెంటన్ వచ్చెఁ బిల్పుంబడిన్  
మిన్నో దానవభీతి నీరవత క్రమ్మెన్, సీత యొక్కర్తుకై  
యున్నం దానుగఁ బర్లశాల, మఱి యేడో వచ్చి తాఁజంపునో  
యన్నన్ నాయెడ భక్తికల్గి యితఁ డేలాచూపు నంగీకృతిన్.
- చ. పారి నవనీజ నెత్తికొనిపోవుటకా యిది! పోయెనేని యా  
శరుఁ డొకఁ డెవ్వడో, యిచటఁ జచ్చెడు వీనికి లాభమేమి? యు  
ద్ధరుఁడతఁ డెవ్వడో యతనితో నెదురాడనులేడు, వీఁడు  
హరిణము గాఁగ వచ్చె జనకాత్మజ కన్నులకర్పు తీరంగన్.
- ఉ. నాకడ కేగుదెంచి రఘునాయక! యీ కథ యిద్దియన్న ని  
ర్భీకముగాఁగ వీని కిట బెట్టదమో మరణంబుగాక య  
స్తోకమదుండు వానికె యనుప్రచయఁబు తొలంగియుండునే  
లేక, యితండు దొల్లిటియశీకము పూర్తిగ విస్మరింపఁడో?

- ఉ. ఇందున వీనికైన నలమేమొ యెఱుంగంగ రాద, వాఁడెవం  
డందు ధరాత్యజాతకోఱకై చనుదెంచెడు వాఁడు? లక్ష్మణుం  
డెందుకు జానకిన్ విడిచి యిచ్చటకిం జనుదెంచు? గేక వి  
న్నందగు, వింతదప్పుచనునా! నిబిడాటవిలోనఁ గేకయున్. 9
- చ. ఎఱిగియెఱింగి యా జనవదేశ్వరసైన్యములైనతీరు, నే  
మొఱకు ధరాత్యజాతఁ గొనిపోవగవచ్చు నటంచు! స్వామి క్ర  
మ్మఱి చను సూహితోఁ దిరుగుమార్గము చూచినయంత వెన్నగా  
వఱడఱచెన్ పకాలుమని, వామవిలోచన ముర్లి పోవగన్. 10
- మ. ఎవఁడో గుండియవైనఁ గొట్టినటులయ్యెన్ బారగాఁజాచి, రా  
వుపు దేహంబున రక్తకుల్యలకు వేగం బెక్కువయ్యెన్, జెమ  
ర్చె వెనన్ ఫాలము, చాపదండముపయిం జేవట్టుకెఱిల్యమున్  
లవ మేపారెను, ఊచ్చపాటొదవె పుల్లన్నేత్రవద్యంబులన్. 11
- క. అరలిప్తలోన నిట్టై, యరలిప్త మహాప్రవాహమై, యూహా సము  
ద్ధరమై ప్రవహించె, శిలో వరి సంస్థల దగ్రబిందు వల్లన చణమై. 12
- శా. నిస్సందేహముగాఁగ నే దనుజు లేనీ జానకిం జంపిరో  
భిస్సాసిండుముగాఁగఁ జేసి తినిరో భీతాత్మయై యెంతగా  
నిస్సారంపడెనో అహో! రఘుపతి! నిన్నేల పంపించితిన్  
లెస్సై పండినదిట్లు పంచుటని యే క్షేణంబునం బోయెనో. 13
- మ. అకలా! దానపు కేక యింత పెనుదవ్వై పర్లశాలావనీ  
నికటక్ష్మా వెటుసాగె నన్నకెదియేనీ మూడె, దోడొచ్చు ద  
ప్పక పొమ్మంచును అక్ష్మణున్ వని కదే పంపించె భూజాత, యా  
ముకురాస్యన్ దినినారు పంచి దనుజుల్ ముక్కల్ తనూకృతముల్. 14
- క. ఇయ్యాపద కలిగినయది, యియ్యాపద కలుగ లేద, యిటు తెగలైనా  
యియ్యెదయునికిని, గాదని యయ్యో! యీ వామనేత్ర మాఁగదో యేమో?
- ఉ. ఎన్నియునైన నట్లై ఘటీయిల్లుట తప్పదటంచు జెప్పగా  
గన్నులఁ జూచిగాని యదికాపుట నమ్మని యీ స్వభావమే  
నన్నును గ్రమ్మె, నాదగు ఘనస్సన నిర్ణయమైన యర్థ మా  
వన్నతనొందువేళ నిలువంబడ, దిష్టగతాభిముఖ్యమై. 16
- చ. నిజముగ ధారుణీజ రజనీచరులే పారియించుటైనచో  
నజామనుమండు తాబ్రదుకునా! మెయిఁబ్రాణములంచు నుండునా!

యజుడును గాని యంతటి మహాపద వ్రాయునె నా నొనంట? నే  
వృజినము నేను చేపితిని? వృద్ధిజ రక్తసులుం గ్రసెంపంగన్. 17

చ. జనకునిమాటకై వనముసాగిన పున్నెముచేత నైన, నా  
జనకజ కింతయావద పొసంగకయుండగ వచ్చునేకదా  
పొనరిచినట్టి యీ మునితపోనిచయించిత ధక్ష చేసి వ  
చ్చిన సుకృతంబు జానకికి నేగి ఘటంపకయుండఁ జూచుతన్. 18

శా. తా మచ్చోటన భూమిజాతయు సుమిత్రాసూతి యా యిద్దఱున్  
క్షేమందొంది వసెంతురేనియు మధక్ష్మిన్పందనం బేటికిన్?  
గ్రామంబందు నయోధ్య నావద పొసంగం బోలునో? యీషవీ  
సీమన్ ఘోరపునేల సేమమును నశ్రేయంబు గ్రామంబునన్. 19

ఉ. ఊహ విచిత్ర మైనయది, యుర్విసుతాధిక ప్రేమఁజేసి ను  
దేహమునిందుఁబాపి, పెఱునేలను జూన్పునహో! యయోధ్యయం  
దేహరి! యేరికేని పిలు గేఁచిన మాత్ర మదెట్లునైతు సీ  
తాహరణంబుఁ గారణసమావతితంబు నెడంద యొప్పకన్. 20

క. ధక్షశ్శవమును గుర్తిడి కుక్షికి దొరకెనని యటచె గోమాయువు వా  
మాక్షిన్పందమ్ము శరీరక్షోభము చేతఁ గలుగు రహియించుటయున్ 21

అ . అని కుదుర్చుకొనిన నైనను గుండెలో దుడుకు తగ్గదాయెఁ, బుడమికొన్న  
నిజముగానె యామిసీచర సంత్రాసమందినట్లు, భీతి యావరించు. 22

ఉ. కత్తివి వేయఁగా నలమొగంబున నెత్తురుచుక్క లేనటుల్  
చిత్తమునంతయున్ నొనఁబుఁ జేర్చుక, యార్చుకపోవు గుండెతో  
నుత్తలపాటుతో రఘుకులోద్వహఁ డెచ్చటఁ గానిపించునో  
మొత్తము చూచుచయ్యటవి ముంగల లక్ష్మణుఁ డేగుదెంచుచున్. 23

క. ముప్పదియైదేడులుగా నవ్వరుషోత్తమునిజూచు, నవ్పటియార్చిన్  
ముప్పనఁ గప్పగ నదివఱ కెవ్వడు చూడనివిధాన నెనఁగెడు స్వామిన్. 24

శా. అయ్యా! నిల్చుటలేదు గుండె నిను గన్నంతన్, ధరాజాత యెం  
దయ్యెన్? దానవపాతి పంచికొని తిన్నారా! సుమిత్రాసుతా!  
యి య్యేకాకితయేల? నిన్నుఁగన నీకింతైన దైత్యాళితోఁ  
గయ్యంచైన తెఱంగు తోచదు, విభుగ్గుభ్రూవిషాదచ్చటన్. 25

ఉ. కన్నులఁగందునా ధరణికన్యసు! గ్రవ్యభుగుగ్ర సంక్షుదా  
వన్న శరీర, మంజుల కృపారసపారసనేత్రపారసన్,



చిన్ని వెలుంగు క్రొన్నెల హసించిన నవ్వులవోవి వెల్లులొ  
కమ్మలతోడ నే గడవఁ గాలిడ నన్నను ప్రాణదేవతన్!

26

మ. మరియు జానకఁ గందునా! రసవయో మాహేయికా దృక్పవీన్  
దరుణస్వీన్న నవేందుఫాలనుషమన్ దారుణ్య లీలాధువీన్  
హరినీలోపల కాంతివల్లదలకన్ హరిప్రమోదాకృతీన్  
తరణి వ్యాయత వంశపావన తనూత్వ శ్రీ మహోరేఖికన్.

27

ఉ. అన్న! ధరిత్రి దేవితనయామణి మైథిలులాడుబిడ్డ, ప్రా  
ద్దు న్నైఅవంగడంబున వధూమణి, బంత్తిరథేశుక్కడలిన్  
మిన్నులవాక వెల్లుగమి మేదిని డిగ్గిన నవ్వుప్రోవు, నా  
యన్ను, సురారిమూఁక తినిరా! పవి రాయడివెట్టి చంపుమన్.

28

వ. అనిన యన్నగారితోఁ దమ్ముం డిట్లనియె

29

గీ. ఊర్మిలా జ్యేష్ఠసోదరి యుర్విజాత వర్ణశాలాంగణంబున భద్రమూర్తి  
నే బయల్దేరు వేశను నిలిచియుండి నా వధముచూచు చల్లెయున్నది మహోద్ధి!

క. ఔరా! అట రాక్షస సంచారమ్మును లేదు, గూఢచారులు వారల్  
వారెటు వత్తురొ తెలియద, యారయ ధరణీజ భద్రమై యపు డుండెన్. 31

గీ. అనిన శ్రీరామచంద్రుఁ డిట్లనియె వంత నయినమాత్రము వర్ణశాలాంతరమున  
నాంటరిగ జానకిండింతురొక్కొ యిట్లు! భద్రమేయని యెట్లుచెప్పంగవచ్చు?

క. మరి నిర్దేతుకముగ నీ హరిణము పొడచూపెనంచు ననగా నగునా!  
మరి నిర్దేతుకముగ నీ హరిణము నినుఁ బిలచెనంచు నననుం గలమా! 33

మ. అదిగో! యీభుజమింక నాగదటవే అన్నా! సుమిత్రాసుతా!  
పదివేల్ రాజ్యసుఖంబులున్ జనకజా పాతిననేత్రాంశున  
మృదవల్లదృగ్రిమి లేశమైన నగునా! క్షౌరదేవి యిచ్చోట ను  
న్నది యిచ్చోటను లేదటంచుగలదా నా దేవి రక్షింపఁగన్.

34

గీ. ఈ రసానంతమూర్తికి నీరజాక్షి నాదు రతి నాదు సుత్యాహనవ్యకళిక  
జానకియె లేని యీ వర్ణశాల చేరి యే ప్రళయభావ మందెద నెఱుంగ లేను.

చ. ఇవి బహిరంతరంబులను విచ్చట రెంటు, బహిర్నిమిత్తముల్  
తవిలి శుభంబు కీడ్వడనిదారిగఁ దోచెడు, నాంతరంబు లు  
దృవమగు కీడు చెప్ప, నిది దైవముచాయ, బహిర్నిమిత్తమం  
దపు నతిప్రళయంబు మనుజాళికి, నిచ్చట స్రుక్తిపోయెదన్.

- గీ. దీని కడవికి వెట్టియెత్తినదొ యేమొ! యశుభ తిర్యక్సచార వర్ణావ్తముగను  
గదలుచున్నది వన్యమృగవ్రజంబు పిండ దూరాన వమన నిర్భిన్నదిశము. 37
- గీ. మున్నడవియెల్ల నాశ్రమభూమి వోలె శాంతరసభావ వర్యవసాయి యగును  
వెన స్ఫరించు భయానకరసము చేత నడవియెల్ల నీ నాటికి నడవియయ్యె. 38
- ఉ. మున్నివి యెల్ల నీమృగసమూహము నిన్నును సన్నుఁగాంచియో  
సన్న భరిత్రి విశ్వసనసంచరణం బొనరించు, నేడు ని  
న్నున్నునుగాంచి మంజుటికమల్ పరివృత్త కనీనికాగ్రముల్  
మిన్నొలయంగ, రవ్యయిన మేదిని నిల్చి పెడంచెడం జనున్. 39
- ఉ. పినతల్లి సన్నడవి కంపిన యెల్ల వ్రయోజనంబు క  
ట్టా! పనిలేని హైమహరిణాశకు దీని మృగవ్యహేలకున్  
నీ వయనానికిన్ ఫలమునెక్కొను వేళయుఁ గాఁ దలంచెదన్  
ధీవరిణామమే త్రిజగతీకృత పుష్పితవృత్తి పొల్పెడున్. 40
- చ. నిలువక వర్ణశాలధరణీస్థలి చేరెడునంతలోవలన్  
నిలువదు గుండె, యజ్ఞ ధరణీస్థలికానువు వర్ణశాలలో  
వల సుఖముండునా! దనుజవర్ణపుటూహలు పాముకాళ్ళు, వా  
రలు పొనరించు కార్యము లరాశకరాశపుఁ బాముకోఁబలున్. 41
- క. వినెంత నిలుపుకొన్నను, నీ నా యశుభోహవాహినీచ్ఛా వేగం  
బొనదు దైర్యపుఁ గట్టను బూని విభేదించుకొనుచుఁ బోయెడు వత్సా! 42
- ఉ. నీ చనుదెంచు వేళ కపనీసుత భాసితనేత్ర వర్ణ శా  
లాచరమాంగణంబున నిలంబడె వంటివ, యిప్పు కూడ నీ  
నా చనుదేరువేళ లలనామణి యట్టులె నిల్చియుండునా!  
వాచిన కన్నదోయి తుది బాష్పములన్ విరియించుచుండునా! 43
- క. నీ వీ నాతో నడవికి రావలెనన నన్ను గాని రక్షించుటకా!  
యే వెలెడుక నొక్కర్తుక నీవిలయాటవుల వదలనేరర యెవరున్. 44
- చ. ఒక ధరణీజ భద్రముగ నుండినఁజాలును వింటికట్టల  
స్త్రకమున వందలైన పినతల్లుల యీదృగరణ్యదేశవా  
సకములు నిస్తరించుటకుఁ జాలుదు, గండ్రపుఁగోనఁ బాకలో  
నొకతెను డించివచ్చుటయు నున్నది ధీవిభవాభిశంసిగా. 45
- క. నా గెలువరాని దనుజుండు నీ గెలువంజాలుటయును వెగడిన వెగడున్  
బాగో యోగో యుటవీ వాగుర జానకిని డించి వచ్చుట మేలే? 46
- శా. నన్నున్మించిన దైత్యుండంచు నొకండున్నన్ వాండు ముల్లోకపున్  
మిన్నందుండినవాండు నిన్నిపుడు వంపెన్ భూమిజాతానమా

సన్నానదృహూరూపధారియు మదాజ్ఞం దారమంతైన దాఁ  
ట స్నీహోపపు నాడునూట నది వీటంబుచ్చె నీయందునన్.

47

వ. అనిన నాకంఠంబయిన దుఃఖమ్ము అక్ష్మణుని మొగంబు జేపురింపించిన శ్రీరా  
మచంద్రుడు.

48

గీ. పట్టరానికోపంబు కీడ్వఱచె నిన్నుఁ బట్టరాని దుఃఖంబు పాల్పడెద విట్లు  
కోపకారణ మున్నను కోపిండుడవు చెదరి యారీతి ని న్నకోవిదునిజేసే.

49

వ. నా విని అక్ష్మణుం డిట్లనుచుండె.

50

పీ. దానిసంబంధింప నైనట్టివగు సర్వ విషయంజు—లొక్కటి బీరువోక  
దానికీ దూఱ మెంతైనదో యంతయుఁ గచ్చితంబుగ నుంత కగ్గనీక  
ఏ విషయంబునం దేని యిష్టానిష్టములయందు నిట్టటు మొగ్గనీక  
తత్కాల సముచితత్వం బెంతయో యంత యణువునయందు మర్యాద విడక  
గీ. యొకపరిస్థితిపాలించుటకును స్వామి! కోర్కెలునుకోపములును మాకునునమ్మద్ది  
అక్ష్మమందున నిలుపుబలంబులేదు పృథయమందున విధి వ్రతారించుచుండు.

క. బాపురు మనుచున్నది యదిగో! పాకిలియంచు స్వామి గుబ్బినలగుచున్  
పే వాయుధూతమైన మహావృక్షమువోలెఁ గొమ్మయందల్లాడెన్.

53

అ. చూచుచున్న లేటిసోకుగా నాడుచు నున్న తీన, వ్రాలు చున్నకొమ్మ  
దొలఁ జూచుచున్న దాశరథికిఁ దన కాంత యేమొ యన్నభ్రాంతి నేయు.

54

గీ. వర్ణశాల వెనుకఁ బరువెత్తుకుందెలు తెరవిధాన నెండపారను దీయు  
మనిసి కదలిసెట్లు కనిపించి రాఘవ మౌళి యచటఁజూచు మౌళి సాచు.

55

చ. ప్రభువు ధరాత్యజామతిని భద్రగజేంద్రములీలఁ బర్ణశా  
లభువి నవేగుండె చన, నిలాభర మోర్వక దిగజంబు  
గ్రభయ వికంపి కుంభములుగా, వన మొప్పెను భూమికంపన  
న్నిభముగ నప్రతర్క్యభయనిస్పృహ లొక్కటఁ గొట్టినట్లుగన్.

56

గీ. వెలి బయలునందు నాల్పదిక్కులగనఁబడు నోలిగనిపించ దది వర్ణశాల వెనుక  
బోయిచూచిన నటసుండు భూమిజాత పోయిచూచిన నటలేదు భూమిజాత.

57

గీ. సాధుసంపీక్ష్యమగు బహిశ్శాలయందు నగ్నిగృహమున యందు మహానవమున  
కానిపించదు, తూజీరకాండకార్ముకములకు వెనుక తట్టునఁ గానిపించు.

58

గీ. వర్ణశాల వెనుకఁ బ్రవహించు వాగు లోతట్టునందుఁ బోయి తాను జూచి  
యొగువ దిగువఁ గన్ను లెగచి సీతాజూని కన్నులందు దుఃఖకాంతి నూని.

59

గీ. అన్నచూచినయెడఁ దమ్ముండరిగిచూచు నమజుచూచినయెడనన్న యరిగిచూచు  
అన్న దుఃఖాధిభూతుండు నమజుండాత్మ దోష శంకావిధిన్న చేతోపహండు.

60

వ. అంత బహిశ్శాలా వితర్దికానిషణ్ణుండు విషణ్ణుండు రామచంద్రుడు.

శా. అయ్యో! నాయన! యీ ధరాసుత నయోధ్యాసత్తనిం డించిరా  
నియ్యారణ్యపథంబులందుఁ దన కే నేమో మహార్థక్షణం  
బొయ్యం జేయుదునంచు వచ్చినది, నేనో! దానవశ్రేణితోఁ  
గయ్యుంబాడుట పెట్టుకొంటే జనక్షయైకన్యఁ జింతింపకన్. 61

చ. అతఁడెవఁడో సమస్తమునయం దధికారివలెన్ నటించు పం  
తతమగు నొక్కప్రజ్ఞ సముదాత్తత గల్గిన, దానిదైన యో  
గ్యత కలచోట నయ్యది ప్రకాశముపొందున, సర్వదృష్టి పొ  
స్తతలమునందు బూనినవిధంబున నేటి కపాంకరింపఁగాన్. 62

చ. ఒకనిముసంబునన్ వెలుతురుండిన, ముందఱ కొంతదవ్వు దృ  
ష్టికలిగినం, గనంబడు ఘటించిన సృష్టి విబంధనంబుగా  
ఒకనిముసంబులో సకలముండదు కాలము, వెన్నముందు లా  
యొకనిముసంబులో నొడుగ, పూరక మానిసి గర్వమందెడున్. ■

క. ఏమటిలుటన నెఱిగిన వాఁ డామహానీయుండు వేండు పొరియించెను దా  
భూమిసుతను నీతిజ్ఞ గ్రామణి నేవట్టి కార్ముకకళావిదుండన్. 64

చ. ఇరువదివేల దానవుల వెక్కటిపోరున వొంటివింటిపై  
విఠిచితినే దిగుల్పడి విభీతిని నాదెన రారటన్న నా  
యెఱుక యిదెల్ల పట్టి మతిహీనత, యూహిరియున్నవట్టు నే  
దైఱుఁ బగిలిర్చు జీవుండు, మృతిం బగముందఱ లెక్క పెట్టకన్. 65

మ. దురితాకారులు జానకిం దితిజు లంధోభూతగాఁ జేసి యుం  
దుర యీపాటికి, జెడ్డయూహ పెడకుంద్రోతున్ మఱిన్ జానకీ  
పారణం బొక్కటియే ఘటలైనని కట్టా! చెట్టగా నూహరా  
నొరుగంజాలనిదైన యెట్టి దురవస్థోపేతయై పొల్చునో. ■

మ. అయ్యో జానకి గౌతమీజల విహారయాత హంసీమృదు  
ప్రియ గోదావరితైన గాని చనెవో! వీక్షించిరావయ్య! ని  
ర్దయులౌ దైత్యులు చంపిరం చెఱిగియున్ దారాడు నాశావృధా  
వ్యయ మేపారెడు పోయిచూడఁగదవే! యామ్రైక్కునుం దీరెడున్. 67

వ. అంత గోదావరీనివర్తితుండైన సౌమిత్రిం జూచి. 68

మ. అచ్చటఁ గూడలేదుగద! యద్రియుం దీరెను సంశయంబు, నా  
వచ్చినరాక సర్వఫలవంతము పొల్చెడునంచు దుఃఖపో  
సోచ్చలితాస్యంబొచ్చు బ్రభు పుల్లమునందున గుమ్మటిల్లినన్  
పొచ్చెడుశోకమాపుకొని యిల్లనెఁ దాననుజుండు స్వామితోన్. 69

శా. అన్నా! యీ వనదేశ మంతయును బుజ్జారణ్య, మీ వర్వతా  
సన్నక్షేత్రము కందరా వివిధ పుష్పశ్రేణి వల్లి నికుం  
జౌన్నత్యంబును, దర్శనోజ్జగమిషా వ్యాపారయై తల్లియున్  
జన్మట్లున్నది, పోయి చూడ జనకక్రూణాత కన్పించెడున్. 70

క. అని స్వామి కనిష్ఠికఁ గైకొన రాముండు లేచి నర్తి కోదండము మూఁ  
పున, బయలుదేరె లోచన వనజంబులు తుదలరేక వ్రాలుచునుండన్. 71

చ. ఒక లవలీకిసాలయశిఖోపరిఁ జేయిడి సీతయంచు, నిం  
కొక తరుణామ్రశాఖ నడుమూని సకార్యుకలస్తకాగ్రహ  
స్తకముగ భూమిజాత యని, సర్వమనోగత భూమిజాతుండై  
వికలనునన్కుండొంచు బనివెన్ రఘురాముండు దారి వెంటడిన్. 72

మధ్యాక్ష్ణులు

ఓయమ్మరొ! కదంబమా! నవోన్మిషితోరు నీరజద్రు  
శాయతాంశుకదంబక జనకాత్మజ యగవడెనమ్మ!  
కాయని సంజయెండల చొకాటపు కర్ణికారసుమ!  
నాయెద నీవంటిజోతి నాతి కన్పడెనమ్మ సీత. 73

లవలి! క్రొవ్వెన్నెలలోని లావణ్యలలితాంగ రాశి  
యవనిజాత భవాద్రశనయనాంచలపోరిణి లేదా!  
చివురునవ్వుల సన్నముళ్లు నెలపుల చివర లైనది, కు  
రవకసూన! లతాంగి కానరాదె యీ ప్రాంతంబులందు. 74

ఈ యశోకముక్రింద వానరేశ్వరుం డెవ్వఁడో యేదో  
పోయినవస్తువు పెదకుపోలికఁ బొంచియున్నాఁడు  
మాయురే! నా సీత యచట మదిరాక్షి మసలునో యేమొ  
యోయి వానరరాజ! యచట సుర్విజ యున్నదా! చెప్పుమ. 75

అర్జునవృక్షమా! నీకు నగవడెనా! వేగఁదెలుపు  
మర్జునజేత్ర జేత నగు వస్మదీయాంగన సీత  
నిర్జితసర్వోపమాన నిభృతాంగ విర్యలమూర్తి  
వర్జించి వనవాసి నన్ను వచ్చెనా! వనరాజి కడకు. 76

మ. చయమై కుల్యగ జాలువాధిన యదృచ్ఛాప్రీతనవాకారఁ దే  
నియ సూర్యాంశువికీర్ణమాణ సుషమాస్పిగ్ధంబు భూమీసుతో  
దయభావంబునఁ జూచి రాఘవుండు, నేత్రంబుల్ నిమేషోగ్ర వి  
స్మయ మేపారి యధార్థతా కృతపరిజ్ఞానంబుచే దుఃఖమై. 77

శా. ఈ చెట్లన్నియుం దోడబుట్టువులు మమ్మీ! సీతకున్, సీత కే  
దో చెట్టై యిది చూచెనేనియును నాతో జెప్పడిన్, గాతమీ  
వీచినంబాతీ, వాస్తరంగ కరుణావిస్తార దృక్పాధురే  
ఖాచక్రాకృతి చూచియుండును ధరాకాంతామణిన్ లక్ష్మణా! 78

క. నడిపాయ కడ్డుకట్టెడు గడలికి మఱి తనేకుణాని కాకుండంగ జే  
సెడు, నువనదులజలము వేతెడ తీసెడు, దైత్యుభీతి హెచ్చిన నదియున్. 79

శా. అన్నాదమ్ములు వచ్చి సీత యెచటమ్మా! యన్న, నిష్కాజితా  
సన్నానేక జలద్విజ సైమిత పక్ష్యశ్రేణి మార్వల్క కే  
యున్నన్, రాముడు చూచి తా వెఱుంగదీ యుల్లల కల్లలపం  
వ స్మీరాకృతి యంచుం దా నడవులం బట్టెన్ విచిన్వాసుడై. 80

మ. జలముల్ భూజములున్ శకుంతమ్మగముల్ సర్వంబు, నీమోని మం  
డల మధ్యంబున మాటకున్ బదులుకానన్ రామి యబ్రంబొకో!  
జలసంపూరితలోచనాంతుని రఘుస్వామిన్ సమభ్యస్తమం  
జాల మర్యాదుండు సర్వభద్రకృతి దక్షుం డౌచు సేవించుచున్. 81

క. సౌమిత్రి వేయికన్నుల భూమితసుజాత సన్నపాదనూపుట రే  
ఖామాత్రమైన దోచుట పై మనసును నిల్పి కనుచుం బ్రభుడై నడుచున్.

అ. అల్ప మనురమాయ, యధిక మృవనిజాత ఘనవతివ్రతాత్మ కలితమహిమ,  
ఇట్టై యనుర మింటి కెగయెడు పెనకువం గాలిగుర్తులయినం గలుగవలయు. 83

ఆ. మఱలం బర్లశాల దరిసి శ్రీరాఘవుం డేగి మఱల నెల్ల యెడలు చూచి  
యంతవరకు లీనమై యున్న దుఃఖంబు పొంగి పొరలంగ రఘువుంగవుండు. 84

వ. ఒక పెద్దనమ్మద్రవుం గెరటము విరిగినట్టై యిట్లు దుఃఖించె. 85

క. ఇయ్యతివ యిట్లు లగునని యయ్యో! కలలోననైన సనుకొననైతిన్  
చయ్యన నా దురదృష్టము వ్రయ్యలగు నటంచు నూహ రాల్సెనైతిన్. 86

ఉ. నా కరయుగ్మమం దధిగుణంబగు చావము గల్గియుండు నం  
దాంక ధరాతనూజదెనం దారగనీ ననుకొంటి దైవమున్,  
నా కరయుగ్మమం దవగుణంబుగం జావము చేయంగల్గు దు  
ర్దీకము దైవ మీచనిన తెన్ను గణించగ లేకపోయితిన్. 87

శా. సీతా సీత! యిదేమి చేసితివె నా చిత్తంబు నాప్రాణమున్  
నాతో గొనకువచ్చి తన్న విపులానందంబు, నాజీవితం,  
వీ తీరయ్యెద నంచు నామనసులో నెన్నండు నూహించలే  
దే! తారుణ్యగృహప్రభాణ విలసదీపాంకురాస్యవ్రభా! 88

- గీ. నిముసనిముసమ్ముగాంగ బండించిపోసినాండు రాముం డవ్వాండు పుణ్యములపంట  
అతండుపోసిన యట్టి పుణ్యములరాశి యింద్రజాలమువోలె నదృశ్యమయ్యె. ■
- చ. తెగంబడితిన్ వనోగ్రవసతిం బొనరింపంగ నింతమట్టి పె  
శృంగ గణేయింపగా గల యిలాతల మంతయు, మౌనిలోకపుం  
బగ తలపైకి నెత్తికొని పాలనచేయంగ, నామె యున్నదం  
చగణిత మట్టిదైర్యగుణ మంతయు నాయది యిట్టులయ్యెనా! 90
- శా. ■ నిష్కల్మషమైన ప్రేమనిలయుం బా సీతకుం భర్తనా!  
యే నే యిట్లగు టంచు నైనయెడఁ దా సీపాటి కేమానాకో!  
యా నిర్వాజమనోహరవ్రణయ యిట్టై కూడ జీవించియు  
న్నానే! పోలికయేమి యాయమకును న్నా కీ రసాధ్వంబులన్. 91
- చ. వనమునఁ గొంచువచ్చుటను వార్తను దా జనక్కితీశుండున్  
విని ముఖేయేమియెంచునా! వివిష్టసుతాధికచిత్తుఁ డంచు నే  
బనవెద, నిష్క డీ యశనివార్తను దా విని నన్ను నేమిగా  
యనుకొనునో కలా! తలవనైనను జాలంగ వేరనయ్యెదన్. 92
- క. తనకూంతు హరించిన రాముని పాదము ధరణిపైనిమోపుట దోషం  
బనలము చొచ్చునా! రాముండు మునిగి నదీవేణి నడఁగిపోవునా! కాకన్. 93
- వ. అని యాయత్తవడుచున్న వరమేశ్వరునకుం గేల్మోగిచి సామిత్రి. ■
- క. మీతో వచ్చితి నేనును మీతోఁ జనుదెంతుఁ గాని మేదినినుత తా  
నే తీరైనదా తెలియక యీతీరుగ నాచరించు టేమనవలయున్! 95
- గీ. ఇచట నెత్తురుబొట్టు లే దిచట నొక్క బొమిక లే, దామె నెత్తుక పోయినాండు  
కానితినలేదు, మాయరక్తముండువాండు నింతవదచిహ్నములు తోచసీనివాండు.
- గీ. చంపి తినియెడివాండైనఁ జంపి యిచటె తినెడివాం డల్లవానిం గాదనె నెవండు!  
నతండు నీతోడివగయు, నీవన్న భయముకల మహారాక్షసుండు కావలయు నొకండు.
- వ. వానికొంపకు వాండే నిష్క ముట్టించుకొన్నాండు. నీతోఁ బగవెట్టికొని బట్టకట్టి  
నవాం డెవ్వడనిన శ్రీరామచంద్రుండు. 98
- చ. పగ కలదేని తానెదురువచ్చి నమున్నతపౌరుషంబు చూ  
వంగఁ దగు, జేతకానియెడ వానికి దోడుగ వేనిదెచ్చికో  
దగు, నదికూడఁ గానియెడఁ దా దల వాంచిన నేమితప్పు కా,  
దోగి మరణించిన ద్రిదివమున్నది యియ్యది యేమి కార్యమో! ■
- చ. కృతయుగమాది నే కథల నెందును వినక, దెవ్వండే ననూ  
ర్థితముగ శత్రుభార్యను హరించుట పంగత వైరభావ ని

19

శా. ర్గతి కయి, నేను నమ్ముటకుఁ గాని నమర్చుడ గాకపోయెదన్,  
క్షీతివయి విట్టికార్యమును జేయుట యున్నదే! బుద్ధి చిత్రమై. 100

చ. జరుగుఁ బరంపరామతివశంబుగ లోకము, దేవతాంశ న  
త్పరుషులు నత్కిరియాకునుమముల్ వికసింతురు, దానవాంశ దు  
ష్పరుషులు కంటకంబు లవిశుద్ధము లీదృశముల్ వెలార్తు, రు  
క  
ద్దురము భవిష్యమైన కలి దోచెడునేలల మార్గదర్శులై. 101

శా. వాఁడెవ్వఁడో మఱేదెసం జనియెనో వామాక్షి యేమయ్యెనో  
శా. జాడం జెప్పెడు వారు లేరడిగినన్ జంతు వ్రతానంబు నో  
రాడంజాలదు మాటకున్ బదులు కట్టా! సీత యక్కన్నులన్  
లేడుల్ నేర్చిన వచ్చగించు, మృదువల్లి మౌలి భిన్నాగ్రముల్. 102

సీ. మొదలిప్రాయపు టింటిముంగిట విలుచున్న గోటుపోయెడు నట్టి లేటికాన!  
న  
ఒడయెడు గీరిన యొడలిపై నునుచూపు మీటుచుండిన యట్టి లేటివడుచ!  
తొలిచూలు బరువుచే తొలివాఁటివరె దూక లేక వెల్వెలబాటు లేటిచాన!  
తనబిడ్డ మేయ దప్పున కేగిగాఁజూచి విస్తుపోయెడు లేటి గేస్తురాఁల!

గీ. ప్రాప్తజంభాకమైనట్టి పచ్చిగడ్డి మొగము చూడనియట్టి చమూరుచయమ!  
అతఁడెవ్వడో రక్కసుఁ డవనిజాత నెత్తికొని యే దిశావీధి వేగివాఁడు? 103

గీ. అని యడిగినంత హరిణచయంబు లొక్క పెట్టు డక్షిణదిశఁ-బర్చువెట్టినంత,  
జాటజాటికానమతీత చాపకోటి, కదలె సామిత్రి తన కుడికాలు మీట. 104

మధ్యాక్కృత.

అడుగువేసిననైన కలద యట డక్షిణాశ తోడ్చోన  
పుడమికానువు కానఁబడునో పొంగిన పొగులైన యంత  
కడలు దగ్గర చేరునటవె కలఁగి తాఁ గాకుత్స్థమౌలి  
కెడనున్న ప్రసవజాఱ్య గిరిచూచి, కెరలి యిట్లనియె. 105

ఓ కొండయొకిమీఁడ! నాదు నుగ్మలి సుర్విజ నొక్క  
రాకాసి కొనిపోయె, హరిణరాజి. మార్గముచూపె నిద్ది,  
నీ కొమ్ములం దూసి యసుర నెగియుండెడిని, యా త్రోవ  
నాకుఁ జెప్పము వల్లరాని, నంగితనంబు పోదోకు! 106

క. పారి మీ టెక్కలు తూల్చెను పారి మీనోళ్ళు వడఁగొట్టెఁ డభినయమౌన  
స్వరణము నా దగ్గర కాదరరే! నను రామభద్రుండనుకొనుము గిరి! 107

మ. మఱియోయీ! గిరిరాజ! మార్వలుకవా! మధ్యాహ్నకోదండ ని  
ర్బరవల్లి న్రవిముక్త బాణచయ ధారా దీర్ఘ చూడున్ వినున్



- దొరకొన్నన్ విముసానఁ జార్జముగ నేతుం జేయగా, భీకరా  
మర సాహస్రము లివ్తలో ధనుసునం జార్జించినాడం జామీ! 108
- శా. ఈ దారిం జనినట్టి, దా యసుర సీకేమోను కన్పించకే  
పో దాసర్వము చెప్పితీరవలె, నే భూభృత్తునో భూమిభృ  
త్తా! దౌర్భాగ్యము వట్టి యీ యడవులం దారాడెదం గాని కాం  
తాదూరస్థుడనై, వచింపు మసురద్రాఘిష్ఠమార్గంబెదో! 109
- గీ. చెవులతో విన్నస్థితిని జూచినదిగాఁగ గనులతో నేలవై ఁ బెద్దకాలిగుర్తు  
లరసిసామిత్రి స్వామి! యాయవనిధరుడు చెప్పినదిచూడు మీ కాలిచిన్నెలచిన. 110
- క. చని చూచిన రామునకును గనులం దెలివెల్ల వచ్చెఁ, గడుకొని యూహిం  
వనురానిచోట నాలంబనము ఘటిల్లిన వివేకమంధర రేఖన్. 111
- మ. అవుఁ బాదంబుల శంఖచక్రములు చిహ్నంబుల్ విడంబించుఁ, దా  
నెవఁడో యీతఁడు చక్రవర్తియై యిట్టి దుష్టకార్యంబు దా  
నవుడే కావలెఁ జేయఁగా, నివియు నన్నా! లక్ష్మణా! చూడు మీ  
సవిధంబందున జానకీ పదసరోజ స్పిగ్ధరేఖాంకముల్. 112
- గీ. బుజమునందుండి దించినపోల్కిగాఁగ రామచంద్రుండు జానకీ రమ్యపాద  
చిహ్నముల మన్సురంచును చేతివ్రేళ్ళతో స్పృశించెను చిహ్నవనస్పతులను. 113
- చ. పదమని సాగుచుండి రఘుబంధుడు సింధురయాన సీత యొ  
ప్పదముగ మేనికీన్ నగలుపెట్టిన వూపులు చూచి తీసి తా  
నెదవయిఁ జేర్చికొంచు బువు లేచిన జానకి యంగసౌష్ఠవా  
స్పద మగు మూర్తికల్పన వశంపదచిత్తుండు సొమ్మసిల్లుచున్. 114
- చ. క్షీతినతి రత్నగర్భ యని చెప్పట జానకి తల్లి యౌటచే  
జతనుపడున్, లతాంగి సుమనస్సతవర్ష నమార్ద్రబంధ రా  
యిత మృదు కేశపాశ నయనేందిర, భూమిజ లేక ఝంఝచే  
మతి చెడు తోటమాలివలె మానసమందున డిందిపోయెదన్. 115
- మ. చెలువౌ నాయెదలోని దీపము హరించెన్ వీడెవఁడో! యఘా  
విలచేతన్కుండు, వీనితోడి వగ కల్పింపంబడెన్, నద్గుణా  
వలులౌ నా ఖరదూషణుల్ కృత వరాక్రాంతి వ్రధావంతు, లీ  
యలువంపున్ మతివాండు వీడెవఁడో, కట్టా! శత్రువై యేర్పడెన్. 116
- క. తనయునికి నెఱుకవఱుచక, తనవేరుం దెలియనీక, ■ నపకారం  
బును చేయువాండు చను వంచనబడి నిత్యాంధతమనజగముల యందున్. 117

ప. ఇదిగో! విఱిగిపోయిన తూణీరములు, తునిగిన ధనుస్సు, ముక్కలయిన రథము,  
ఇదిగో! సీత నగలనుండి రాలిన కనకబిందువులు! 118

చ. వదనవదమున్ జిరత్నమణిభాసుర కాంతుల పుష్పనూలికా  
నదనము నాచగ మ్రుగ్గులిడుచావడి నాగసురంగభూమిమై  
యిదివనమెల్ల నిచ్చట రణేంద్రిర నృత్యము చేసినట్టులు  
న్నది, మొలనూలిపైడిరతనాలు ధరాన్తలి జాలువారగన్. 119

శా. ఈతూణీరము సీ ధను స్సేవనిదో! యెవ్వనితో నెవ్వడో  
సీతాలాభనిమిత్త మాహవముచేసెన్, వాడువాడున్ సురా  
రాతుల్ గావలె, చిన్నవస్తుతతి పౌరప్రోజ్జ్వలద్దిధితిన్  
చేతస్తావము కూర్చెడున్, గులనధూక్ష మేతరోహంబడిన్. 120

ఉ. ఎంచగరాని క్రోధమున నిద్దురుదైత్యులు పోరి గెల్పుపొం  
దించినరీతి పంచుకొని తింటకు జానకి మట్టిముద్దయా!  
పంచనచేసి తీసికొని వచ్చినదైత్యుని బోరిలోన మ  
ర్తించినవానికిన్ ఫలగతిం గలితాల్పనయత్న మేర్పడన్. 121

సీ. ముక్తామణి వికారమును దవ్తచామీకరాలంకృతమ్ము బాణాసనంబు  
కవచంబు బాలార్క కాంతిసంకాశంబు నల విదూరజ గుళికాంచితంబు  
శతశలాకం బిది ఛత్రంబు దివ్యమూల్యోపశోభితము భగ్గోరుదండ  
మురుపిశాచాననోద్ధురములు ఖరములు కాంచనోజ్జ్వలిత వక్షశ్చదములు

గీ. 'నాహవధ్యజంబు నగ్నిసందీప్తంబు బండిపోలు మేలి పైడికోల  
శరచయంబు లాయనముఖంబులు సురాశపుచ్చ కాంచనములు పుంఖనమితి. 122

ఉ. జవ్వున నూగు వ్రగ్రహ కళాకృత ముష్టి నిబంధనంబుగా  
నెవ్వండు వీడు సారథి! మహీతలమందునఁ ద్రెళ్ళె, బంగరున్  
మువ్వలతోడి పాగ రణమూర్త విహార మహోచితంబుగాఁ  
గ్రువ్వున పైడివర్మము నురోనిహితం బినకాంతిమంతమున్. 123

మధ్యాహ్నం.

ఈ చామర గ్రాహిణులు మతెవ్వరో! హేమభూషితులు

శ్రీ చాంద్రమనమైన వదనసీమలు చెలువారు వారు

సీ చక్ర మాకులు నడ్ల యిరునును సీబండివలక

క్రాంచిన బంగారువూత కాంత చక్రమ్ములతిరు. 124

ఉ. రాక్షసులో! పిశాచములో! రాజితభోగ విశాలురున్ మహా  
ధ్యక్షులు చక్రవర్తి విదితాంచిత లక్షణవంతులున్ మహా

దక్షులునున్, వియచ్చరణదర్పులు, పోరిన యిద్దఱున్ సురా  
ధ్వక్ష్వదాదిలోకముల యం దధికారులుకూడఁ గావలెన్.

125

చ. హరిహాయుండుం బయోజభవుండొదిగ నిద్రి యెఱుంగకుండగా  
జరిగెనె! సర్వదేవతలు సర్వజగంబులు సర్వభూతముల్  
చిరముగ సంతయుం దెలిసి చేసినదే యిది, పెద్దకుమ్ముగా  
జరిపినకుట్ర, యిప్పటికి సాగి బహిర్గతమయ్యె నిమ్ముగా.

126

శా. అన్నా అక్తుణ! నే నెవండ నని వీ రన్కొందురో! మిన్నునున్  
మన్నేకంబుగఁ జేసి వారినిధులన్ జ్ఞాభృత్తులున్ వాహినుల్  
మన్నారాచమహోగ్ని సంజనిత ధూమ్మాచ్చన్న రోదోంతరా  
సన్నాంధ్యంబుగ సృష్టికి జివర, విస్పష్టంబుగాఁ గూర్చెదన్.

127

శా. నా ధాత్రీజను దెచ్చి యీ నిముషమే వాకిచ్చిరా, యిత్తురో  
హో! ధర్మేతరవృత్తి తీసికొని రారో, యీ దశాశాసనీ  
వ్యాధుండై యణుమాత్రభిన్నములుగా సస్మచ్చరాగ్నిచ్చలా  
సాధారణ్యముగాగఁ జేసెద. సమస్తంబైన యీ విర్మితిన్.

128

క. సపిశాచరాక్షసంబు ససువర్వవిద్యాధరంబు చూడించెద నీ  
వివులాఖిల సృష్టి, ధనుకృపాణ వహ్ని వ్రతావకీలాచ్చటలన్.

129

ఉ. సర్వజగద్భయంకరవిషచ్చట రేఁగిన మంత్రశక్తిచే  
నిర్వృతిఁబాసి, జంతుతతి నేలను ద్రెళ్ళ విచేతనంబులై  
గర్విత దేవదాసవనికాయము కాయము లేది, వంచనా  
ధూర్వబాబుద్ధులం గతులు తోచక నాశము నందగావలెన్.

130

చ. రజనివరాధినాథులును రాజులు సర్వపిశాచ నేతలున్  
వ్రజలును దేవతల్ హరిహరవ్రముఖాఖిల సృష్టిబుద్ధులున్  
గజిబిజిగా, మహావ్రళయకారి పరాక్రమ బుద్ధివై జగత్  
సృజన విధాతకర్మ యిదియెల్లను, నేడువసంహరించెదన్.

131

శా. నే నున్నన్ మఱియున్న దీయఖిలమున్, నే లేనిచో లేదు, వీ  
తాసిహరనవాంశుబింబముఖి నాతత్త్వంబు, తా లేనిచో  
నేనున్ లే నిక నేలయుండవలె యీ నిర్మాణసంపత్తి, నేఁ  
డే నిర్మూలముచేతు దీని, భవకాండీరత్వముం జూపెదన్.

132

ఉ. ఎవ్వఁడు సీతనెత్తుకొని యేగినయాతండు వింతగాఁగ నా  
క్రావ్విసవాని నా యెదుటకుంగొని తేవలె సీత జాడవా  
క్రువ్వసలెన్ సురాసురులకున్ బ్రదుకున్వలె గాదయేని యీ  
క్రువ్వససృష్టిముళ్ళు విడఁగొట్టెద, ముక్కలుముక్కలైచనన్.

133

- శా. ఓహో! దైవత భోగిరాక్షసపిశాచోర్విపత్తుల్ విండు! ము  
ద్ధాహోవర్తిత చావముక్త విశిఖప్రారంభ సూర్యచ్ఛలూ  
సీహారంబుగ నారిపోకుండు! అయాగ్నిప్రోత ఘోరాస్త్రమం  
త్రాహూతి న్నిముసంబులో జగతి విధ్వస్తంబుగా జేసెదన్. 134
- చ. కటితటి దోవతిన్ విఠిచికట్టి, జడన్ ముడిచేసి, నిర్భి సం  
ఘటితము నల్లెత్రాటికొన కార్ముకకోటికే జేసి విస్మర  
న్నిటలమునందు రుద్రులు, కనీనికలందు అయాగ్ను లొప్పగా  
గలుగలులాడు స్వామిగని, కలవనమందె సమస్తభూతముల్. 135
- గీ. ఒకడు చేయఁబోవ వొక్కటియయ్యెనంచమరవితతి భీతి నణంగిపోయి  
నాగవతిని ప్రార్థనా వాచదూకుని యందు నెల్ల వ్రత్యయంబు నిలిపి. 136
- సు. తను చక్రాకృతియై సుమిత్ర తొలిసంతానంబు మోకాళ్లు వ్రా  
ల్చి నతాంసుండును నప్రశీర్ణుఁ డగుచుం జేదోయి జోడించయి  
ట్లనె, నిన్నాళ్లును లోకసౌఖ్యమటనాహరి వ్రభాచంద్రికల్  
చను నీకన్నులఁ జూడఁ గల్గుదురె! యీ సంపర్తవేళాగ్నులన్. 137
- శా. అబ్బుల్ నిత్యము చేతనైన దగు సంహారంబు కావించ్రు, సం  
కల్పాపేతమనఁప్రవృత్తులు జగత్కార్యవ్రతిప్రాసమా  
ధు, ల్పాండిత్యనిధుల్ భవాదృశులు చేతోన్ద్రిబుణ్ణులగారు, మీ  
యల్పిష్ఠ భుక్తుఁబీభుగ్గుతయె వర్వాస్తంబు లోకార్తికిన్. 138
- శా. ఇన్నాళ్ళున్ సుకుమార చంద్రికలు కాయంపించి నీ శాంతియున్  
నిన్నె పొందిన దాంతియున్ క్షయముగా నేఁడీ మహాగ్నిచ్ఛలల్  
కన్నోల్ కాసిన, సాధునిర్ణయము లోకంబెట్లు సేయుం గృపా  
సన్న క్షేత్రములైన త్వాదృశులు రక్షాదీక్ష మన్నింపకన్. 139
- క. ఒక్కని యపరాధంబునఁ జిక్కని యీశుష్టి నెల్ల శిక్షించుటయా!  
అక్కట! భగ్గురథుండు మీ డెక్కడివాఁడో! యెఱుంగనే వలయుంగదా! 140
- ఉ. పాలుపుగ శాంతులై ప్రకృతిపొందినఁ దాదృశులైన యుత్తముల్  
నలలిత పత్రపుష్పఫలసంతతి నప్రములౌను భూజముల్,  
వలవలకాయు వెన్నెలలు బాలశశాంకుండు, వాహినీజలం  
బుల బహునన్యగర్భములు మోయును ధారుణిదేవి, ప్రీతయై. 141
- ఉ. రాజులు యుక్తదండులు, శరణ్యమవీపు సమస్తధాత్రికిన్,  
శ్రీజనకాత్మజాపారణ కృత్యము సాధువటంచు జెప్ప ను  
ద్యేజితపుత్తు లా కడిమివేల్పులు, వాడెవడో యెదో వినష్టభా  
వాజిరతస్థివాంసు నెటు లాపుదు! రాత్మనిధుల్ సురాధిపుల్. 142

- మ. అనలంబందున సర్వనాశనము చేయ స్మిపు, నేనందు నుం  
దును, కౌసల్యలు నుండు రాజనకులున్, దోడ్దోభవత్ప్రేమభా  
జనమౌ నాభరతుండు నుండును, భవత్సాగ్రామికం బగ్గియిం  
దున మండించు, మఱిందుజేయః దనుటెందున్ లేదు లోకేశ్వరా! 143
- క. నేనుంటిని ఋషులుండిరి నానాపనవర్వతములు నానాజలధుల్  
వూచి వెదకుదము, ఘోరనదీనిష్వందములు గుహలు దీర్ఘముఖంబుల్. 144
- చ. నకలపిశాచ దేవదనుజ వ్రవిక్కిర్లములైనవౌ జగ  
న్నికరము నీపు నేను రమణీజగదాభరణంబు కోసమై  
యొకస్థలమైన వీడక మహోంబుధి! చొత్తము చూత, మపు కా  
నక, సురలామె జావ రనినన్, మఱి యవ్వుడుచేయు మీవనిన్. 145
- ఉ. ఏ నిముసంబునందు మది నెంచిన నానిముసంబునందు, నీ  
యానత చావదండమున నార్పగఁ గల్గుదు భూతసంతతిన్,  
జానకిదేవి యీధిశగ సాగినగుర్తులు కానిపించె, దీ  
క్షానిది దేవికిన్ భయముకల్గుదు, కల్గిన గుర్తులేదిటన్. 146
- న. అవి సౌమిత్రి శ్రీరామదేవుని పదసంవాహనంబు చేయుచు. 147
- ఉ. నీ వఖిలజ్ఞాఁడౌదువు, మనీషి శిరోమణి వాడువున్, జగ  
ద్భావము నీకుఁ జెప్పగలవాఁ డెవఁడీ యఖిలంబు, భావ రే  
ఖావధికంబుగా జరుగు, నాత్మమనస్సుల దూరసంస్థితిన్  
తీవలుగాఁగ నల్లు జగతి బహుమార్గము లిట్లె సాఁగెడున్. 148
- చ. దశరథగర్భ పుష్పనుధుదారపు, సర్వఋషిద్విరేఫక  
ర్మశముఖులగ్న బిందువపు, క్షౌవరిర్షక్షణ హేతుకంబు త్వా  
దృశుల జనుస్సు, ధర్మము భరింతురు దుఃఖముతోడ సుత్తముల్  
విశదనమస్త సృష్టిని దపింపఁగ జేయఁగజాలి యుండియున్. 149
- చ. కౌలముగురుల్ వశిష్ఠులకుఁ గొడ్కులు పోయిరి వందమంది, వి  
హ్వలమతిఁ జావఁగా దుమికినట్టి నదంబు శతద్రు వయ్యె, నం  
సలమగు గాధినూతి శరసంతతి శాంతమహిష్కమయ్యె, గ  
న్నుల తొలిదిప్తిచే పాతికి నూల్కొన డీ జగమందుఁ గోపియై. 150
- చ. తన కధికార మున్నయది తా నొనరింప, నొనర్చికోను వ  
చ్చును, బరిర్షక్షచేతు ననుచున్ నశియింపఁగ జేసికొందురా!  
జనకజ సర్వదేశముల సర్వజగత్తులఁ జాత మింతకున్.  
మన కగుపించు గుర్తులివి క్షౌమత జాడను దేర్చివేసివన్. 151

- వ. శ్రీరామచంద్రుండు సౌమిత్రియొక్క భక్తిపరిచయ తర్కచమత్కార కార్యనిర్వాహకత్వములకు లొంగియుం గోపమ్ము విడువక ధనుష్పాణియై. 152
- క. మరి దారిశీయు మనగా, సురారియు విహాయసమున సుశృంగ దిరిగెన్  
మరి గుర్తులు కవిపించగఁ దిరుగన్ వలె వెదుక యామృదిగ్దేశంబున్. 153
- క. ఇదియెల్ల జనస్థానము నదీగిరిగుహాసమూహ నానాక్షేణ  
స్పదమైన శిలాదేశము, వెదుకవలయు నంగుళంబు విడువక స్వామీ! 154
- శా. నే నీ సర్వనదీగుహల్ తిరిగితిన్ నీకై మహాదేవికై  
నానాపత్ర ఫలోపహరహరణానంతైక కార్యుండనై,  
తా నెచ్చోటనా దాచుటే కలిగినన్ ధాత్రీజ, నాయా రహ  
స్యానేకస్థలముల్ మఱేనెఱుంగలే నట్లుండవీ యెచ్చటన్. 155
- వ. అని ఉక్త్యుబం డాగ్నేయముఖంబుగా నడువ రాముండు పెడపెడగాఁ బోయె  
దపు దక్షిణదిశ యిది యనిన సౌమిత్రి. 156
- ఉ. వంచలుపట్టి పోవు నొక పాపము చేసినవాఁడు, నెవ్వఁడో  
త్రెంచుక పోవకుండఁగ నెదిర్చిన వాని, నెదిర్చి కూడ ద  
ప్పించుక పోవఁజూచు, నటు వెళ్ళెడి వేళల వాఁడునుం దలన్  
వంచుక వీలుగా నెడమవైపున పోక స్వభావమై చనున్. 157
- మ. అని దూరంబునఁ బర్వతోపమముగా, నాకారతః షక్తిగాఁ  
గనిపింపన్ రఘుదేవు తమ్ముండు నెఱుంగన్ దీని నిచ్చోట నాన్  
వనజాక్షుండు శరంబు దీసి తొడివెన్ బాణాసనంబందునన్  
దనుజ క్రూర విచిత్ర శాంబరకళాదర్పంబుగా నెంచుచున్. 158
- శా. ఓయీ! నాయన! నే జటాయువను బాబూ! యన్న దీర్ఘస్వరం  
బా యాకాశపథంబునన్ విరిసె నాస్యానంద్యుగ్మఃఖరే  
ఖాయత్తుల్ పరువెత్తి యిద్దఱును స్నేహంభోధిఁ బక్షింద్రుఁ బ్రా  
ణాయామవ్యయు, చిన్నవక్షయుగునిం దర్శించి, రాత్మీయునిన్. 159
- శా. తాతా! యీగతి నెట్లులైతివి జగత్తత్త్వజ్ఞ నిన్నెవ్వఁడీ  
రీతిం జేసినవాఁడటం చడుగుచున్, దృక్పక్షులై రిద్దఱున్  
తాతా! రాఘవ! సీత రావణుండు దైత్యస్వామి కొంపోయెడున్  
వీతాత్మ్యున్ దనుజేంద్రుఁ దాఁకితినయా! విస్పష్టశౌర్యంబునన్. 160
- చ. వెన దనుజాధమున్ కొఱత వేసితి సారథి ముక్కునన్, రథా  
ధ్యనసము డించితిన్, వినిపాతాక్షకయుగ్యకకూబరంబుగా

ముసరితి టెక్కలన్ కడిది ముక్కునఁ దాల్చుచుఁ జీల్చుచున్, విసా  
వినలయి దైత్యనాథుఁ డసివీరుఁడు నన్నిటుచేసె నాయనా!

161

చ. చెలువము వానిదెల్లయును జిందరవందరచేసి విచ్చితిన్,  
దల మకుటంబు బాహుపురి దర్శితహారము బూడ్చి పెట్టితిన్,  
చుటుకఁగ నెంతచేసితిన్! చూచియ యుందురుమీరు దారిలో  
వల, నను నిట్లుచేసి చనె బాలనుఁ డాసతి దొంగిలించుచున్.

162

శా. రామా! నీవెవరో వచించితినయ్యా! ధక్షస్సుకున్ నీ గుణ  
గ్రామం బెంతఁగ జెప్పి యెక్కడునుమీ! గంధర్వపంబాతఁడు  
ద్దామాభీల భవత్పరాక్రమ పరిధ్వస్తేంద్రరాప్రాణుఁడై  
యేమానో మఱి వానికే తెలియులే యీ దుష్టమార్గంబునన్.

163

వ. అని సామ్యుసిల్లిన లక్ష్మణుండు పత్రపుటికల నీళ్ళు తెచ్చి నాల్కతడుపుచుండగా  
శ్రీరామచంద్రుండు కన్నీరు జాలువార్చు చిట్లనుకొనియె.

164

చ. నలుపుగ భాగ్య మన్నయెడ నాదియ, తండ్రి హరించిపోయెఁ గా  
వలుఁ డెవఁడో హరించిచనె భార్యను, రాజ్యము పాసిపోయి యీ  
వలఁబడినాడఁ దండ్రితరువాతను మాకును దండ్రియంతవాఁ  
డలఘుండు పక్షిరాజు నిటులాయెను, దైవము నెత్తికోలుగా.

165

మ. దురదృష్టంబను వహ్నినాబ్రదుకులోఁతుల్ ముట్టె నాయీతనూ  
భర మగ్నిచ్చటరేఁగె నాదయిన యేస్వర్గమ్ము దాహభష్టై  
గిరులున్ కానలు వాహినుల్ జలనిధుల్ కీడ్పాటుమైఁ బాటునో!  
ఛురికన్ దాఁకినమండిపోయెద మటంచున్ రామునింగాంచుచున్.

166

వ. మఱల జటాయువునకు స్మృతికల్గి నాల్కతడిపుట్టగాఁ బ్రభుభాతని తల తొడవైఁ  
జేర్చుకొని.

167

శా. ఓవంగల్గుదువేని చెప్పఁగదవే యో తాత! ఆయేలోకో  
నాపై నా వగ వానికిన్ దెలియగా, నాసీత మీ కోడ, లా  
యావద్వార్షిధి మున్ని యేమనియెఁ దా నారీతి జీవించియు  
న్నే! పద్మావనఁ గాంచినన్ బ్రదుకున ట్లేమైనఁ గన్పించెనా?

168

చ. అనిన జటాయు వోయిశశువా! జగతీతలమెల్ల నాశచే  
మనును, నిరాశపొందుటకు మానినిభర్త యదేమి! వాడు నె  
ట్టన వనరానులం బుడిసిటంగొను, గొండలు నేలమట్టముం  
బొనరుచు, సీతకుం భయముపుట్టదు ప్రాణములం ద్యజింపఁగా.

169

- చ. మరి రఘురాముఁ డిట్లనియె, మామక మే యవరాధ మొప్పి దు  
ష్కరణము చేయఁజొప్పిన దసాధుని వానిని, వాని వృత్త మే  
సరణిది? వాని బంధుజనసంపద యెట్టిది? వానినిల్పు ను  
ర్వర యెటనున్న? దున్నకొసప్రాణము వీడకమున్న చెప్పవే! 170
- వ. అనిన ఖగరాజ వాఁడు విశ్రవసునికొడుకు, సాక్షాత్తు వైశ్రవణుని భ్రాత, యను  
చుండగనే కాళ్ళు నిగుడ బిగిసి తల వాల్చిన. 171
- గీ. ఇద్దఱుగ సోదరులును గొంతెత్తి యేడ్చి రమితనిష్కల్మషపుగుండె యైనవాఁడు  
నమితనిర్వాణముగవ్రేమ యైనవాఁడుసర్వపూజ్యుఁడు మాతండ్రిసఖుండటంచు. 172
- ఉ. ఏ వనదేవతల్ నిసకులేశ్వరి మైథిలి యేడ్చుచుండంగా  
దీపలుచెల్లు నిశ్చలతఁ దేలగ నివ్వెఱవోయి నిల్చెనో!  
౧. వనదేవతల్ రఘుమహాస్వయరత్నము లిట్లు లేడ్వంగా  
దీనలఁజెల్లు పూవులు విదిర్చి వ్రశంసలు చేసె నూఁగుచున్. 173
- వ. అంత శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 174
- క. అమరేశ్వరు పూర్వాసుర సమరంబులయందు దోడి పైనికులట! యు  
త్తము డీయనయును మత్పిత మము బిడ్డలకంటె గూడ మన్నించెగదా! 175
- చ. అడవికి బంపినాడనని యార్తి మునింగిన తండ్రి గుండెలో  
విడిలి యనువ్రతానమును విడ్రే నిరాశత నిస్సహాయుండై,  
యడవికి వచ్చినార మను నార్తి ఖగేంద్రుఁడు తాను తొక్కలన్  
విడిలి యనువ్రతానమును విడ్రేను మాకు మహానహాయుండై. 176
- చ. ఇదియు విచిత్రమై చనెడు తృప్తి ఘటల్లెడు నాకు, నాత్మలో  
మదిరవిలోచనన్ సులభమార్గమునన్ గొనిపోవలేదు వాఁ  
డు దితిజుఁడీ విహంగ విభుఁడున్ బది చెర్వుల నీరుతాపి దు  
ర్మదునకుండెల్పెఁ దాత, రఘురామునితోఁ వగ యున్న నెట్టిదో! 177
- ఉ. ఈ విహగేశ్వరుండు నతివృద్ధుఁ డుదారుఁడు కల్పజీవి నా  
కై వధియింపగాఁ బడియె నక్కట! యీబులు మెట్లు పింగుడున్  
నావలనం బ్రమాదపడినాడపు తాత! నిజంబు రాముఁడున్  
జీవములేనివాఁడు కృపచెందని చిత్తము కల్గవాఁడునున్. 178
- శా. రాముం డీ వనసీమ నుండుటకునై రాఁడేని, పక్షింద్రుఁ డె  
న్నో మన్వంతరముల్ మఱిన్ బ్రతికియుండున్, గట్టుకొన్నాడహో  
రాముం డీ యమ మెల్ల, నెంత కలుష వ్రాతంబు కావింపకే  
భూమీకన్యక యిట్లులై నదియె! నాపుణ్యంబె పుణ్యంబుగా. 179



గీ. మండి యీ రాముడేమి రాముండ నర్వ జీవలోకపు టనువులు చేదగలండు  
చల్లవడియొక్క ప్రాణం బొనంగలేండు చిట్టచివరకు తాత వక్షికినినైన. 180

శా. సామిశ్రీ! భరతుండె నిక్కువముగా సంతాన మా తండ్రికిన్,  
రాముం డీఖగలోకనాథునకుఁ బుత్రస్థాన మీ తండ్రికిన్  
నే మన్నించి పొన్నర్లు వంతతజనుర్నిస్తార మంత్రాహతి  
గ్రామంబొ క్రతు వౌర్వదైహిక ముదారస్వార మాధారమున్. 181

మ. అటవీచందనదారు ఖండములలో వగ్ని ప్రతిష్ఠాపితున్  
బటువీర్యున్ భొనరించి శ్రీసరివహద్వా పుణ్య గోదా వయో  
ఘటితాస్థి వ్రచయున్ బొనర్చి నియమౌఘస్నానముల్ యాగముల్  
వటుమంత్రంబులఁ జేసి రాక్షసవిధావర్యాస్తరేఖంబుగన్. 182

శా. అశ్వత్థంబు వలాశమందునఁ బ్రియవ్యాహూతిగాఁ బక్షిరా  
జశ్వశ్శ్రేయసభావ మేర్పడ నుదంచద్రోహిమాంవంబు దీ  
ర్ఘ శ్వాసంబులుగాఁగ నుంచి యిడి సర్వప్రక్రియల్ చేసి నా  
కాశ్వాసిష్క్రుతుఁ జేసినారు వసురుద్రాదిత్య సర్వాకృతిన్. 183

శా. విత్యాగ్నీధ్రునకున్ బొనర్చినటులన్ నిర్మించి శ్రాద్ధంబు, సా  
మత్యశ్రీనిధి రామచంద్రుండు కృపామార్ద్వీకధారాధ్వరే  
ఖాత్యంతినుండు బద్ధవస్త్రకటి ధహ్నాంభస్సునన్ దర్పణా  
దిత్యాగంబులుసేసె దైవతమహోద్దిష్టంబులన్ స్తుత్యముల్. 184

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు దర్పపాణియై యుదఙ్ముఖుండునై. 185

మధ్యాహ్నము.

యజ్ఞశీలుని దైనగతికి వవిహతాగ్న్యహీతు గతికి  
విజ్ఞానరావర్తి గతికి పృథుపృథివీదాత గతికి  
ప్రాజ్ఞలోకోత్తర! షక్తిరాజ! పోవయ్య! నేనై య  
నజ్ఞ యిచ్చితి దీప్తముల కనుత్తమ సుత లోకములకు . 186

క. అని వరులు దర్పవెంటనె చనియె జటాయువు సమస్తసల్లోకములన్  
తనబిడ్డయైన రాముని వినుతించుచుఁ బద్మనాభవీర్యునిఁ బ్రభువున్. 187

ఉ. అరిన వస్త్రయుగ్మముల నారనిదుఃఖములన్ రఘూధ్వహాల్  
వారలు నచ్చట చదికిలంబడి వక్షికులేంద్రు నచ్చితా  
ధారణిఁ గాంచుచున్ నఖధుతంబుగ బాష్పములూఁటి గుండెలన్  
దిరికలేకయున్ బయలుదేరిరి కేశవవాసవుల్ బలెన్. 188

- చ. మిగిలిన వహ్ని కాననమీర సమీరితమై మహాదవా  
గ్నిగఁ జెలరేగకుండ నటు నిప్పటి గాఁగమ మన్నగిప్పి, యా  
ఖగవతి వ్రాలినట్టి ధరఁ గాలిడకన్ బ్రియగౌరవంబునన్  
దిగిచినగుండెలన్ బయలుదేరిరి కేశవానవుల్ బలెన్. 188
- చ. అనఘులు వశ్చిమాభిముఖులై మునుతమ్ముడు వెన్ను రాముండున్  
జనుచును గన్నుముందునను సర్వమనస్సును వెన్నఁగా నని  
స్వనముఖపద్ములై గమనవైఖరి దుఃఖము చెప్ప, నీరు చిం  
దిన కనుటొప్పలన్ బయలుదేరిరి కేశవానవుల్ బలెన్. 190
- ఉ. నాఁగినయంత వక్షివతి సన్నగిలన్ ధరణీతనూజ యా  
భోగముపొంద మాహలను, మోహనమూర్తులు పోయిరిద్దఱున్  
వాఁగుల గుట్టలన్ బథము వాయుసరీస్పన వేగయాన రే  
ఖాగిళితానన్ దనుజగౌహితదూరవథం బెఱుంగుచున్. 191
- గీ. మఱల ధక్షిణంబు తిరిగి యైక్యాకులు ఘోర నిబిడవృక్ష గుల్మనమితి  
వ్యాళసింహ సేవితాతిఘోరారణ్య వధమునందుఁ జనిరి ప్రభువులగుచు. 192
- వ. తరువాత జనస్థానములనుండి మూండు క్రోశములు దాఁటి క్రౌంచారణ్యముం  
బ్రవేశించిరి. 193
- సీ. ఇది నిట్టమొయిలువోనిది పెద్దపాద, లోన మెఱువునా జానకి మెలఁగునేమొ!  
ఇది శుకశారికాస్పదము మోఖర, మిందు మధురాస్య వైదేహి మనలునేమొ!  
ఇది నటరాజబద్ధిస్థాన, మిటఁ దురాషాడశృకచ సీత చనెనొ యేమొ!  
ఇది మహాసీతమహాహి వ్యాళ నిలయంబు నిట దేవి యహివేణి యెనగునేమొ!
- గీ. ఇదియుఁ గదుపుతోడ వెలమికొంచెడు వరికొండు నిలయ మిచట క్షౌతనూజ  
మృతహంసయాన మసలునొ! యని చూచి కొనిరి పుట్టపుట్ట గుట్టగుట్ట. 195
- చ. అలయుచు, నంతలో పెదకు, చచ్చట నచ్చట విశ్రమించు, చ  
వ్వల కనుచూపుమేర కనుపడ్డ యెదో చలనంబు సీతఁగాఁ  
దలఁచుచుబోయి కాంచుచు, నితాంతవినిశ్చయనంబు వుచ్చుచున్,  
దలఁ వఖిలంబు ధారుణీసుతామయమై చరియించు చిద్దఱున్. 196
- శా. క్రౌంచారణ్యము దాఁటి యచ్చట మతంగ వ్రవృక్కర్మంది పు  
ణ్యాంచద్వర్షక్షచయాశ్రమస్థలి సమీపారణ్య దేశంబునన్  
పంచారింఛిన ఋక్ష వానర భయవ్యాహార ధూర్జంఘితో  
దంచద్వర్షక్షకేశఖరం బగు స్థలం బంతంత పీక్షించుచున్. 197
- క. కని రచ్చో నొకపెద్దలోయ యహిరాద్గంధీర లోకాధ్యమో  
యన, విస్ఫారము చిమ్మచీకటుల పెల్లై, దాన లోతట్టు ము

ట్టిన కన్వెల్లులతోవఁ జీకటులు తెట్టెల్ కట్ట, నంతంత ద  
వృన్దా గన్పించె మహోగ్రరాక్షసి తటంబుల్ ఘూర్ణిలన్ మ్రోయుచున్. 198

సీ. తినుచున్న మృగమాంసమునఁ బెద్దపొట్టయంచులు పూడెనో లేదో చూచికొనుచు  
అడవియొగలబాధ వడలేక నెత్తురు చేతఁ జింపిరిచుట్టుఁజిమ్మికొనుచు  
పెనుచీడవట్టిన మనుబీడుచర్యము గోడైన యొడలెల్లఁ గోకి కొనుచు  
చెడుకోఅలమొదళ్ళఁజిక్కిన మాంసఖండములు వ్రేళ్లులఁదీసి నమలికొనుచు

గీ. దవ్వుదగ్గర కానట్టి వలమునందు రాఘవులఁ జూచి యాత్మ ప్రశ్రయముచేత  
నుఱకయుండివారలుచూచుచున్నవేళగో! యనుచునార్యే దటములుఘూర్ణిలంగ.

గీ. అంతపొట్టతోడ నాసురి చెంగున దూకివచ్చి మంచుతుమ్మిపూపు  
నవురుమేని వాని, సామిత్రి కేల్గిని మొగములోన నవ్వు మొగము పెట్టి. 200

చ. చకచకఁ బూర్వపశ్చిమదిశాస్పృశముల్ నెలపుల్ చనన్ వికా  
విక నగి రాఘవానుజుని విచ్చినబాహులఁ గొంగరించి పొ  
ట్టకును సుమిత్రసూనుని జటావలయంబులు తాఁకఁగొంగుదిం  
చుక తన మేను, అక్షృణునిఁజూచి యస్పృశునబిందు లూఁగఁగా. 201

గీ. నీవు నాకు నచ్చితివి, వనీచరాధములు కుదైత్యు లనిశ్చితమోహా, లల్ప  
నత్వలు, వికారరూపు లనవ్యామయ్యే మనము క్రీడింతమే! తెలిమబ్బుతునుక?

వ. నా పే రయోముఖిర ఘానూ! 203

రుగ్మంతి.

భూమిధరోగ్రాంభోధర సంధ్యుద్దామ గుహాశీస్తాన విఘూర్ణ  
త్కామ మహాగ్నిక్లాంతశరీరుల్ గా, మన మౌటం గాంతము రారా! 204

చ. అది తమయిద్దఱిన్ దరిసి యార్చి భుజింపను జంపవచ్చు నం  
చెదఁ దలంచెన్, వధించుటయు నెట్లును తప్పదటంచు నెంచుచో  
నది చనుదెంచి కౌగిటికి నాచిన, నేచినదో జగుచ్చచే  
విదలిచె, అక్షృణుండు నెద పెక్కనపాటున సీదరించుచున్. 205

చ. ఇదియొకజాతి! చరపుటకు నింతయుఁ గొంకరు, కామమేమొ ప  
ట్టదు, నియమంబు లేదు నకటా! ఇది జీవుండు బాధపొందునం  
చెదఁ దలపోయ రిట్లే జనియింతుర! యిట్లులే చత్తురట్ట! పూ  
ర్వదశయు లేదుకావలె నరంబును, మోరమనఃప్రవృత్తియై. 206

క. విదలిచినయంత, దానవి వదిధనువులదవృష్టేరఁ బడి, అక్షృణు దో  
రుదితమహాబలవిజ్ఞత నెద నచ్చెరు వగుచు, భీతి యెసలారంగన్. 207

ఉ. వెమ్మదివచ్చి తా నెదురునిల్చి వగర్చుచుం జంపుకొందువా!  
నమ్మిన ప్రేమశాలినిని నన్నని గౌరీలు బూసందోవ, ■  
దగ్గమునుదూసి అక్షులుండు కాల్కదువంగను జత్తువన్న, భా  
రమ్మగుకోర్కి గ్రుడ్డిదయి రక్కసి అక్షులుపైకి దూకినన్. ■■

ఐ. కత్తి విచిత్రఫలనముగాఁ బచరించిన, దైత్యురాలిదో  
తత్తరపాటుచే జెవులు తత్కుచయుగ్మము ముక్కుమాటిగా  
గత్తెరనెట్టిన ట్లయినఁ గాన విఘ్నార్థితరుంఝు వోలికన్  
గుత్తుకబంటిగా నఱచికొంచును దానవి దూపిపోయినన్. ■■■

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 210

క. అది బుద్ధివూర్వకముగా, నిదియు ననూహితముగాగ, నిటులయ్యెను నా  
వద యేదో కలుగుటకును మొద, లనురీకర్తనంబు ముక్కునఁ జెవులన్. 211

మ. అనినన్ అక్షులుఁ దట్టనే యగు వ్రభూ! అన్యద్యుజ్జాస్పందనం  
బును మోషించెడు, నేదియేని భయమొప్పన్ నిష్ఠరస్వాన మేఁ  
చిన యచ్చోటు తినానచెట్టువయిఁ గూసెన్ బక్షి, పజ్వంబుగా  
ధను నాకృష్టము నుంచుకోవలయు, వధ్వప్రశయాపాదిగా. 212

గీ. ఒకటి సీత యెచట నున్నదో తెలియమి, రెండు వక్షిరాజు మృతిని గనుట  
మూడు రామచంద్రమూర్తి దుఃఖస్థితి, -నాల్గు బుజము స్పందనంబు గాంగె213

శ. నమ్మర్థక్షమబుద్ధి యెంతకలిమిన్ సామిత్రి భావమ్ము భా  
రమ్మై నజ్యధనుష్కుఁ డౌచును వనీరాజిన్ దిశాలగ్న నే  
త్రమ్మూల్ గాఁ జనుచుండి, యూరకయధైర్యంబై చనంగా, మహో  
గ్రమ్మై భీషణ రావమొక్కఁడు దిశాక్రాంతిన్ విడంబింపంగా. 214

చ. ఒకరికి వెన్నగాఁ జనుచు నొక్కరు, విద్రఱు ప్రక్కప్రక్కగా  
నొకరొక రంతలోనఁ జనుచున్నటులుండి, మఱింత యప్రయ  
త్నకచలనంబుతోడి గమనంబుగఁ దోచి మహాసరిద్బర్పమీ  
చకితవదార్థవిభ్రమిత చంక్రమణంబును బొందినట్లుగన్. 215

మ. జడిగా ముందెచలో ప్రపాతభరమై శైలాంచలంబందు దూఁ  
కెడు శైవాలిని వేగమందుకొను నాకృష్టోగ్రధారాంబులన్  
నడిపాయం బడిపోవుచున్నటుల, నన్నాదమ్ములంతన్ దనూ  
జడలై యెక్కడికేని లొగబడుచుం జన్పున్నయట్లై పొరిన్. 216

చ. కొనకొని కన్నులం బొడుచుకొంచును గన్నున కానవంత ■  
పునఁ బరిశీలనంబుగను బుట్టునో యంచు నిమిత్తబీజముం

గనుచును దవ్వు లాగఁబడఁగా, నిదమిత్రముటంచు నేర్పరిం  
వనిదగు చిత్రమై చను, నమానుష మానుషరూపరూపమున్.

217

శ్యేవి.

ప్రక్కబల్లయైన బర్వతంబునన్ జెక్కినట్టి దైన చిత్రమో యనన్  
ముక్కు మోము నోరు పొట్ట లోపలన్ జిక్కి యున్న యొక్క చెట్టరూపమై.

మత్తాక్రీడ.

నానాపన్యాసోరాకార వత మృగపలల ఘనశకలములు దం  
ప్ర్రానిష్పీడంచై పెల్చన్ గటకటలుగఁ బ్రచటుల రవములునుగాన్  
దోనెందోలెన్ విష్ణు క్షక్తి దుకతుకలగు ముఖదురిత వమదస్యక్  
గ్లానిం గంతారావాభీలఘటిత వనప్రళయ వికృత కృతాకృతిన్.

219

అగ్నిజ్వాలాపంకోశోగ్రమగు నొసలున వెఱవయిన కనుబొమల్  
భుగ్నోద్యత్సక్తుధూతము కనులను నెఱపుచు నెఱరననన్  
నగ్నోగ్రవ్యాళిపుచ్చాగ్ర వమన ధునన నటన ఘటనమును గా  
మగ్నాంహోరేఖారూపంబు మనలుదనుజు మనలిన పొడయునుగా.

220

భోగివిలసితము.

మోమొక పదిపాములావృతి క్లోమము విషభీగురుల్ తలల్  
భీమరహితములై వెలింపుర ట్టామిషగతి చుట్టచుట్టెన్!

221

ఉ. తాదృశమైన రూపము నుదారమతిం గనిరాఘవుల్ బరీ!  
యీ దనుజుండు చిత్రమగు నెండ్రికరూపముఁ దాల్చియున్నవాఁ  
డాదివిధాత సృష్టి వికటాదృత మంచనుకొంచు మండగా  
నా దనుజుండు క్రోశఘటితాత్మకరంబుల నాకృషించుచున్.

222

గీ. పాస్తకార్యకళిగడ్గులు నభ్యమిత్రుల బుగ్రహరిదశ్వతేజ లనూహ్యశౌర్య  
లన్నదమ్ములు వివశులై రసురచేత మహితతరశక్తి నాకృష్యమాణు లగుచు.

223

భూనుతము.

ఘాతకర్మమున గండరగండఁడు రాముం డాతతాయుకృతి కచ్చేరువందఁడు ధీరుం  
డూఁతలేకయనుజుండువయోల్పుండు మూర్ఖాభీతబుద్ధితనువెల్లనుబిమ్మిటిపోవన్.

శా. అన్నా! యుక్కిరి బిక్కిరైతి విలయవ్యాధూతపాధోనిధిన్  
నన్నుంజూడుము! కాలుసేతు లిసుమంతం దీయుగా లేన, యీ  
న న్నాలోచన చేయకే విడిచిపో! నాగోరుభోగోగ్ర మా  
వన్నంబీ వికృతానురాగ్రకరసంచన్నత్వముం బొందకన్.

225

మానిని.

తాత జలాయువు చెప్పిన యీదెస దారిని తప్పక పోవలయున్  
 సీత జగత్పరిపూత శుచాహత శ్రీవతి వీ వరుడెంత వటు  
 చాతతమైన ప్రతీక్షను నిల్పును ప్రాణసమూహము శౌర్యనిధి!  
 వే తుజుగై చనవయ్య వ్రభూ! దనువీరుని చేతుల కందకయే.

226

విచికిలిత.

వ్రభువు వదిలె యిరువు రడవించి బడిరి కలుచ యెచటో వ  
 ల్లభత నడవి నెనంగు నెడరులను తొలతు నని తలచన్  
 స్వభువు కరుణ కలుగ్గ దకట! సరగం బుడమితనయ దై  
 త్యభయగిళిత యయినతటిని నకట! యిటుల జరిగెదో!

227

క. తప్పించుకపోవయ్యా! యప్పుడమితనూజ గొంచు నరిగి యయోధ్యన్  
 జప్పరముల విపారించుచు వప్పుడవుడు తమ్మునెంచుమా! నీ దాసున్.

228

గజవిలసితము.

గ్రీవము మస్తకంబు కెడపిన గతి నెనంగున్  
 గ్రావము టెక్కలోపు కరణి కరము లలరున్  
 రావము నేల వ్రీలు రమణ గగన మొరయున్  
 దావము వేర్చినట్లు దళముకొనెడు నెఱచుల్.

229

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు మదిలో నిట్లు తలంచె.

230

క. ఎడతెరిపిలేద వనమునఁ దిడిమితిడిమ్ములును తిండిత్రిప్పలు లేకన్  
 వడఁతి కడ లేని యెడబాటిడిసిన యీ వేళ నిన్నియిన్నావదలున్.

231

క. నేనేమొ వ్రేమచేతన్ బూనిన రిపుఘాతములకుఁ బోసియమియున్  
 నే మన్నానని ధైర్యము తానై తనమీఁద నిలుచు ధైర్యం బురలెన్.

232

మ. తన బాహుబల మెట్టిదో, తన యుదాత్త ప్రాధదివ్యాస్త్రశా  
 నన మేపాటిదో, దైవశక్తి నెదిరించఁజాలు తా నెట్టిఁడో!  
 యనయంబున్ బెడఁదల్ ఘటిల్లుట కధైర్యం బందె, పీతావియో  
 గనతున్ నన్నునుజూచి యెక్కుడగు దుఃఖిక్లిష్ణమౌ గుండెతో.

233

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు సౌమిత్రితో యిట్లనియె.

234

గీ. నేను రాజును నీవు మంత్రివిని, మంత్రి మంత్రబలమిట్లు సడలిన మహిష్మండేమి  
 యగునో! యెట్టిక్లేశంబునయం దున్నైన మహిష్మరక్షించునది మంత్రిమంత్రబలము.

- వ. అంత సమూరుఁ డశిరోగ్రీవుఁడు క్రోశబాహుఁ డుదరముఖుఁ డేకాక్షుఁడు దనుజుఁ డిట్లనియె. 236
- క. ఎవరయ్యా! మీరిద్దఱు నవరజుఁ డతఁడే వివేకి, యస్మన్మృత్యు త్యు వివరముం జొచ్చియు దైర్యవచన మనువానికన్న చదా వీ కన్నన్. 237
- క. నన్నని నడుములు, మిక్కిలి ప్రన్నని యురములును, తూచివంచిన శోభా నన్నావయయములును మధురాన్నంబులు మీరు మోహనాననరుచులై. 238
- ఉ. కట్టినతూణులున్ మధ్యధకార్యుకముల్ వినిబద్ధవర్మముల్ వట్టిన ఖడ్గముల్ మరనభామహితాకృతు, లిట్టిమీరు నా వట్టున కేగుదెంచితిరి, బ్రహ్మకునైనను క్రోసుదవ్వు నా వట్టు వదలుచుకో ననువువట్టుదు, బెట్టిదమైన నా క్షుధన్. 239
- చ. వని యదియేమి యిచ్చటేకి వచ్చితి రధ్వముతప్పి, కాకులా డని దయినట్టి కాఱడవి డాచురుముచ్చులు సాంగవింక రా జాను మఱి మంత్రినిద్దఱును జంగపుముద్దలుగాఁగ నింత తీ రని రుచి వుష్పబాణజహరాణములన్ మిము మ్రింగి తీరెదన్. 240
- శా. రాముండున్ మొగమెండ, నాల్కతడియారన్ గన్వరిభల్డిందఁగా సౌమిత్రిం గని యిట్లుగాఁ బలికె గృహాత్మ్యప్రమీ మృత్యువు ద్దామంబై చనుదెంచె, నాధరణిజాతం గాననే లేద, వీ వేమో నాకును గుండె జాఱితివి నా యీ యెల్లదైర్యంబువై. 241
- క. కాలము బలవంతము దోకేళివరమేశ్వరులము కేవల మేనున్ బాలుఁడ వీవును చూడుము కాలవశుల మగుచు వాలుకాసేతువులై. 242
- చ. అని తనలోనఁ దాను ప్రభువై కృతనిశ్చయుఁడౌచుఁ దమ్మునిం గనుగొనుచున్న నగ్రజానిఁ గాంచుచు, లక్ష్మణుఁ డున్నయట్లుగా గనుగొనలందు తైత్త్వమునుగాఁ బెనువివృగఁ గలిమీచిడకే గిన యహిరాట్టణానదృశకీమ్నవుగా, నిలుచున్న యంతటన్. 243
- శా. దైత్యుం డూర్జితపాణిబంధ సముపాత్రప్రాధక్యప్తీన్ సమా గత్యాధ్యానవరంపరా విముఖతా గౌరాస్మై నిట్లు రే లా! త్వక్తాసువు లేమిలాభము క్షుధాలాప్యోగ్రజిహ్వరుచి స్తుత్యాన్నంబుగఁ గండు! శీఘ్రమవియంచున్ లాగికోఁబోవఁగన్. 244
- క. తామ్రాననుఁడై లక్ష్మణుఁడీ మ్రుక్కడి మద్దిదుంగ యెవఁడగ్నిశిఖా ధూమ్రాకృతి రఘురామునిఁ దా మ్రందించుటకు దనుజుడైతేయారిన. 245

చ. నలుపుగె దాడియెత్తయిన వాఁటి విరాధుని మింటిలోపలన్  
నిలచి భుజానికృంతనము వెట్టన చేసితి మిప్పు డక్కటా!  
యిలవయ నిల్చియుండి యిది యేమధికంబగు? వీని దుష్టబా  
హులు కుడి నీవు, నే నెడమయున్, యుగపల్కియుఁ జీల్తముర్విపా! 246

క. తలలేడునఱుక, మొండెము పొల, యాయువువట్టు తెలియఁదోలదు, కుక్షి  
స్థలవదనము క్రుమ్మినచో విలవిల చేతులను జమరి వీనగ ననువా. 247

మ. అను సౌమిత్రి వచోనిబంధనము విం చా బొమ్మరాకాసి, కో  
ననుండై వ్రేలేడు లేపు వీనోకెడు, మద్బాహుల్ విదారించువే!  
కనుమీ గీరుకపోవునేమొ నఱుకంగా జాలుదే! రమ్ము ర  
మ్ముని పొత్తంబులంబట్టి కుక్షిముఖసామీవ్యంబునం జేర్చుచో. 248

గీ. అంగహీనుల మెయి వికలాంగముల బలమ్ము నైతమును నవికలమ్ములైన  
యంగములయందుఁ జేరు దద్దపైములును సంసచాలన దుర్బలమాంసలములు.

ఉ. చేతులుసూటిగా మొగము చెంతకు చేర్చునులేడు వాఁడు మో  
చేతులపైని కండలను జేరిక కల్గదు నోటిదాక, ముం  
జేతులు పొట్టి రాఘవులచేరిక తద్భుజములదేశ సం  
ఘాతము వీలుగానయిన ఖడ్గమహాశనిపాతమై చనెన్. 250

గీ. వారు నఱకెదమనుటయు వానికనులు తెఱచియుంటయు నఱుకుటతెలిసెగాని  
మఱువిలివైన గలిగిన మరణబాధ వఱకుఁ దత్పూర్వలివ్వుదుర్బరము తెలియ.

మ. గిరితెక్కల్ దళనంబు చేసెనన నాకేఁకుండు సులైవదే  
పార లీకల్ తనరారు మెత్తని యెడన్ మోపెట్టి వజ్రంబు వా  
దర వాలేర్పడి వచ్చు దైత్యవతి పొత్తప్రోహయుగ్మంబు ను  
ద్దుర గోత్రాచలగూడగాడ శిఖరస్థాలోపలాభంబులున్. 252

వ. మహోర్ముంఝకు సమూలంబునేలవ్రాలి నికృతశాఖమైన మహావృక్షంబువోని  
యయ్యసుర. 253

చ. తన తొలిబాధ కొంచెముగె దగ్గినయంతన, నేక నేత్రమం  
దున నతిదీనభావమును దోవంగ మీ రెవరయ్య! యంచనన్  
వినుచు సుమిత్రబిడ్డ, రఘువీరుని రామునిఁ జూచుచుంటి వీ  
వును మృతివేళ నల్లవిసెవూపు జగాజిగి కమ్మ వెల్గున్. 254

శా. నేతావట్టునఁ దండ్రి దౌవలుకు సందిగ్ధం బసందిగ్ధముం  
గా తోయుం, చింతల్లి మాటయును వక్రంబున్ ఋజుత్వాప్తిగా



దేఱుం, ధర్మశరత్సరిద్విమలమూర్తిం బొల్పి, రాకాసుబున్  
దీఱున్ వధ్యశిలావితర్దిక నవాధేయుండు బ్రహ్మస్థితిన్.

255

మ. చెలువన్ దమ్ముని నన్నుగొంచుటకు వచ్చెన్ మ్రుచ్చుతానెవ్వఁడో  
తెలియన్ రాదు హరించె జానకిని శ్రీదేవిన్, దదన్వేషణా  
ర్థల మీ దక్షిణదిక్కుగాఁ జనుచు నీతో రాయడింబొంది చే  
తులకుం గల్పనచేసికొంటిమి వనిన్, దోణాము సా ముల్లుగన్.

256

వ. అనిన నదనుజుం డిట్లనియె.

257

క. నా బాహువు లివి యేమీ! మీ బాహుబలం బిదేమి! మే లొకవ్రేటే  
నా బాహుగాఢపర్వమహాబంధము వ్రయ్యలగుట యద్భుతముకదా!

258

ఉ. ఏ ననుకొంటి నో వ్రభువ! యీవరుదెంచితి వంచు అక్షుణుం  
డీ నవబుద్ధి తర్కవటు వెల్లును దా నఱుకన్ భుజంబులన్  
ధీనిధి చెప్ప నంచును మతిం దలపోసితి, నట్లు చెప్పిన  
టైనది యీ యభీప్సితము స్వాగతి స్వాగతి! మీకు నో వ్రభుల్.

259

ఉ. రూపముచేఁ గబంధుండను, రూపముచేతనె వేరునయ్యె, నీ  
రూపము చేతులార నతిరూక్షమతిం బొనరించుకొంటి, స్వా  
మీ! పెనుపొంది మున్ జలజమిత్ర హిమాంశుల వంటదైన నా  
రూప మహో! కబంధమగు రూపముగాఁ బొనరించుకొంటినే!

260

ఉ. వక్త్రములార్చి రామునిఁ గబంధుండు వుల్కునఁ జూచుచుండఁగా  
అక్షుణుండోయి! మొండె మవులా గెటులైతివి? యందులోన నీ  
నూక్ష్మతరోహవైఖరియు సాంపఱకుండఁగ నిల్చె, రాముండున్  
అక్షుణుం డేమనన్ దెలియులా గెటులైనది తెల్పవే! యనన్.

261

వ. కబంధుం డిట్లనియె.

III

శా. నా కెన్నాట్టుగనో విచిత్రముగ నన్నా! అక్షుణా! వట్టుగా  
రా కొక్కండగు నూహ యుండెడిది, సర్వంబైన యీపుష్టి  
త్వాకారంబులు ముద్రవేసినటులై యీ మొండె మాపై శిర  
స్సేకాశ్వున్ కరముల్ మఱిట్టులు నం, చెంతేని హాస్యంబుగా.

IV

మధ్యాక్ష్మ.

తలలోనఁ గన్నులున్ నోరు, తమిరెగాఁ దలయు మొండెమ్ము  
కలువఁగా నిట నింతమెడయుం, గాఢులు కరము లట్టిట్టు,  
తలవఁగా నిదియింతగు వికృతపుబొమ్మతన మెల్లఁ బంట  
పొలములఁదెట్టిన దృష్టిబొమ్మలపోలికై తనరు.

264

కాలుసేతులును గాలికిని గదలాడంగను గుడ్డనంచు  
లో లక్ష్మణా! పోస్యమయిన యూహ సముద్భవం బయిన  
సీలోభిమానవకోటి యెసలారు నెనకంబు చూవ  
వ్రాలి నే విట్టిరూపావ వనములోపలఁ గనంబడుచు.

265

చ. కులములఁ గందమూలములకోసము దర్బలకోసమున్ వనా  
వలిఁ దిరుగాడునట్టి ఋషిబాలకులన్ ఋషులన్ విభీతనే  
త్రుల భయపెట్టు చియ్యటవిత్రోవల క్రేవల దగ్గకోటరం  
బొలయు నవత్రశాఖమగు నుర్విరుపాంబున స్కంధమో యనన్.

266

గీ. మ్హలశిరుండన్న యొకఋషి చూచి నన్ను నిట్లై యయ్యెదవంచును నెగచి తిట్టై  
అతనితలలావు సూక్ష్మశిరోభిమాని మతీయుననుజూచి యశిరోభిమానినన్ను.

క. కడు నతని యూహవెంటడింబడి బలిమాలితిని జాలింబడి, తిట్టినకున్  
విడు వనియె, నరసురాకృతి బెడంగు రూపంబు చూచి, భీషణవనిలో.

268

ఉ. ఆయనచెప్పె శ్రీరఘుకులాన్వయదీపము రామచంద్రుండొ  
రా యరుదెంచు సౌమ్యసుభగాకృతి లక్ష్మణుతోడఁ దమ్ముతో  
నాయన మంటలోనిడిన యప్పడు పీదగు దుష్టదేహమున్,  
నీ యమృతాంధసం బయిన నిశ్చితరూపము వచ్చునం చనెన్.

269

మ. అనినన్ లక్ష్మణుఁ డాతడన్నది సరే! యో నీ దురాకారపున్  
మును గ్రౌర్యమృది నీకు లేదును మహమ్ముందొంది యీ కానయం  
దునఁ జన్నట్టి సమస్తజంతుతతిఁ జేతుల్సాచి భూమి ధరా  
గ్రవిపాతోగ్ర రురీభ్రమీచటుల వేగం బెట్లుగా వచ్చెనో!

270

శ. నీ యాకారము చూచినన్ సహజమై నీ విట్లు లైసట్లుగా  
నే యంశంబునందోచ, వందదుకులై యిందందుఁ గ్రుమ్ముంబడం  
గా యూషాకృతివైతివం చని నగంగా మెల్ల సౌమిత్రి, య  
ట్లేయైనాడఁ బురాతపోమహితుండై యే నింద్రియప్రాజితన్.



271

ఉ. దానవిధాత మిక్కిలి ముదంపడి నాకు జిరాయు విచ్చె మ  
న్నానని యంత నా యొడలు నాకు నెఱుంగఁగ రాక యింద్రు వ  
జ్రానకు నడ్డుగా మెడను జాచితి నాయన కోవమంది సెం  
లూనము మస్తమున్ గళములోనికిఁ ద్రోచె మొగంబు కుక్షిగా.

272

ఉ. సక్తి యుగంబు పెల్లురిమి, జానువు లడ్డముగా మలంచి, మై  
సక్తిపు ముద్దగాఁ జమరి చెందిన తొల్లిటి రూపుగాఁగ, వా  
సక్తులు జానువుల్ మడమసంధులు గుండగఁగొట్టె, మత్తపో  
రిక్తముచేతఁ బ్రాణము పొందివండు బ్రహ్మవచోవిధేయుండై.

273

- శా. అవురా! కాళ్ళును జేతులాడంగఁ దనూయాత్రావిధుల్ దుర్బటం  
బవు వక్త్రోదర మంటి యిట్లుతిని యిట్లెజ్జిర్ల మింతింతతి  
రవు క్షుద్ధాహము లక్కటా! బ్రదుకు దీర్ఘబయ్యెఁ బెన్పాలిఁ   
నవు, నాకన్నము త్రోవచెప్పి బ్రదికింపంజూడవే! నావుండున్. 274
- మ. మరియుం గోఱలు, క్రోశదీర్ఘ కరయుగ్మం బీ సమాక్షరణో  
ద్ధురహౌ శక్తియు నిచ్చి, నీవయిన చేతుల్ రాముండున్ లక్ష్మణుం  
డురు బాహుసముద్గీర్ణ భక్తజులు శాంతోగ్రుల్ జగన్నాథులున్  
నరుకంగలిస నగ్నిసంస్కృతియు నంతంజేయ, శాపాంతమౌ. 275
- క. అని చనియె, హరిహాయుండునుమునులును నొకకట్టు మనుజుమోహనమూర్తి!  
మునులనుకొంటిని మిమ్మును, నినకులులకు మునులవేన మేలనుకొంటిన్. 276
- శా. వైగాఁ దొల్లటి చన్ననాళ్ళుల, దురావంచెన మీ యాగతిన్  
వ్రేఁగై చూచి నిరాశచెందితిఁ బ్రభుల్ విచ్చేయ, రింద్రుండు న  
య్యోగీంద్రుండును కన్నునీర్తుడువ నా కుల్లేఖముం జేసి రం  
చాగుబ్బెన ప్రతీక్షచే గటికఱాయెతిన్ క్షుధాయంత్రమై. 277
- సీ. సింహంబు కావచ్చు జిట్టులాడుచు వచ్చు వనవరాహమ్ము కావచ్చు స్వామి  
తృణమైనఁ గావచ్చు దిందుకాశోకచంపకవృక్షవితతి కావచ్చు స్వామి  
శ్వేతంబు కావచ్చు జీరజీవిదాత్యూహబకకోకములును గావచ్చు స్వామి  
ఖడ్గంబు కావచ్చు గిహి నృగాల బులాయ భాలూకములును కావచ్చు స్వామి
- గీ. నాకుఁ బదిక్రోశములను మింటను ధరితి భూతసంతాన మాకృష్టముగ నొనర్చి  
యెవరో చేతులు నఱుకగా నెదురుచూచి, చేతకాని మృగాలి భక్షించుచుంటి.
- చ. చివరకు రామలక్ష్మణులై సీవిరికల్పలు మంచుతుంపురుల్  
చివురులు ముగ్ధసంచర దుశీరసమీరకుమారమూర్తు లం  
ధువు పెనులోతు త్రవ్వినను నూల్కొను కొబ్బరిపాలవంటి నీ  
రవిసినయట్టి పెద్దజలలై చనుదెంచితి రీరు మీరలై. 279
- చ. చిలిపితనంబుగాక యది చెట్టుగు కార్యమె, మద్దిడుంగ కం  
పిలుగతి సంతనింత భయపెట్టినఁ దిట్టుదురేమి యింతగా  
కలుచ సురారి ధాత్రిసుతఁ గైకొని. పోయిన దారి చెప్పగా  
మలుకగు మీకు నన్నిచట నుంచిన వైఖరిగాక రాఘవా!  18
- క. అయింత యగ్నికార్యము శ్రీయోగ్యవిశాలవక్ష! చేయవె నాకున్  
మీయండున పాచివ్యము చేయఁగ నున్నయది యద్ది చేనెద పాపమీ! 281
- వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుం డిట్లనియె. 282

ఉ. రావణుడంట రక్కసి! ధరాసుత దొంగిలిపోయి వాడెవం  
డో, వసియించు నాత డెచటో, యతగాని వ్రభుత్వ మెట్టిదో,  
యా వయనంబు చెప్పి నను నాడుకొనం గదవయ్యో! నిన్ను  
జే వలె మ్రొక్కెదన్ మృదుసుషీమ దయారస వాక్కుధారురీ! 283

శా. నా కాశ్చర్యముగాగఁ దోచెడుఁ గబంధా! మిత్రమా! వీవలెన్  
నాకారుల్ వదిమంది చచ్చిరి సుమీ! వాచేత, వారందరున్  
నాకున్ మేలు వచించి, రట్టులనె యన్నా వింతగా మంచివాం  
డ్రే కానంబడి యేల రాక్షసులుగా నిట్టెరో! చిత్రంబగున్.

ఉ. ఈ గతి దిక్కులేక చరియింతును నాయెదలోని దీవమా  
హో! గురుభారమయ్యె పృథయంబున జానకి లేకపోయి, నా  
చేగ వమస్త మయ్యతివ చేసిన ప్రేమబలంబు, సీత తా  
నేగతి నేగెనో తెలుపవే! యిది నీకును వెంతపున్నెమో! 285

చ. అనినఁ గబంధుఁ డిట్లనియె, నగ్నిక్రియం బొనరింపు, నాకుఁజెం  
దినదగు శాపపాపమున నిల్వదు చిక్కని యాత్మబోధ, పెం  
పునఁ దగునైజమౌ తనుపుపొందిన నా తొలివాఁటి తెల్వి వ  
చ్చున, వచియంతు సర్వమును క్షోణిజ నీకు లభించు మార్గమున్.

మధ్యాక్ష్ణ.

అతనికి ఁ దెలియనిదంచు నఖిలలోకాంతంబు లేద  
యతఁడు సర్వజ్ఞశేఖరుఁడు నఖిలగుణాశ్రయుండతుఁడు  
నతనికి నీకు సఖ్యంబు నయ్యెడునట్లు చెప్పెదను  
చితి పేర్చి మఱియు వన్నందుఁ జేర్చి యీ చెదురూపు మాపు. 287

చ. అలఘజగత్త్రయీ వృషలతాంత, మొకానొక లోకరక్షణా  
కలితుఁడు మన్నవేళ సమకాలికుడై మనుటే యదృష్ట, మా  
యలఘునితోడ సంగతియునై నెడ వెంత యదృష్టమో! మఱిన్  
దలకు నతండునై కొఱవితార్చినఁ బున్నెము వేమి చెప్పనా! 288

చ. నానాకార్యసంభంబులన్ బహుముఖీనంబైన యాలోచనా  
నూనంబౌ ప్రతిభానిధానము సుధాంధోమూర్తి పౌమిత్రి, య  
క్కానం దావభయంబు పుట్టనియటుల్గా, లోయలోతట్టు శ్వ  
భ్రానన్ పొస్తినీకృత శుష్కవిటవవ్రాతంబు సంధింపంగ.

క. మొండెము రక్కసి పొరలుచు గండి ముఖమునందుఁజేరి కాష్టాగ్రశయా  
నుండయిన లక్ష్మణుండును మండించెను గావ్వవహ్నిమండల మొలయన్. 289

- ఉ. కాన సమస్తజంతు వలఖాదనపీవర దేహమాంసమే  
దో నివహద్వసానిబిడదుష్టము తైలవిమిశ్రితంబు నౌ  
వాని శరీరయష్టైబడి వారిన బిందులు చుంఱుచుంఱుమం  
చూచిన వహ్ని కాష్టపు రుచుల్ చిమిడించెను ప్రక్కప్రక్కలన్. 291
- ఉ. నే నిదిగో! యటంచు గగనేచరుఁ డొక్కఁడు పిల్చె మింట, సం  
ధ్యానిభృతాంశుముగ్ధ కనకాంచితభూషణ సంధి బంధుఁ డు  
ద్యానలతాంతతాంతరుచిరాంగక కాంతిసమేతుఁ డార్జవ  
స్థాని, కీరీటీ, కుండలి, విదగ్ధ కబంధవిముక్తతేజస్వై. 292
- క. అన్యోన్యసవర్యా మౌళిన్యస్తాంజలులు మనుజలేఖసతులు స  
ఖ్యాన్యాయనేత్రసుషమా ధన్యాకృతు లగుచు సముదితప్రశ్రయ్యుల్. 293
- వ. కబంధుం డిట్లనియె. 294
- ఉ. స్థూలశిరస్త్రివిష్టసవతుల్ శపియించిన నాటనుండి లో  
లోవల, రామనామజవలోలుపుండై వెలికేము రక్కసిన్  
హాళిని లోన సిద్ధమతివై భవదీయసమస్తదివ్యగా  
ధాలహరివయోమిళ దుదన్వదహోపురుషుండవైతినే. 295
- శా. ఉర్యకన్యక రావణావహృతయై యున్నాదిగా, నీకథా  
సర్వస్వంబును దైత్యరాధ్యధయు సీసఖ్యంబు సుగ్రీవుతో  
సర్వంబున్ గనులాడు చిత్రకవిధానంవన్నమై తోచు నే  
యుర్వినాథులకున్ షడంగములలో మద్వేలమౌ సఖ్యమున్. 296
- క. ఏకావస్థాగతులగు మీకును మీకును సమార్థమేళనమగుఁ దా  
నా కపిరాజును దార వినాకృతుఁ డవ్వాలిచే దన సహోదరుచే. 297
- ఉ. ఆతఁడు ఋష్యమూకగిరియందు వసించును, వంప కా కుభృ  
త్తాతలిగట్టు, నల్లరు సహాయులు వానికి వానరుల్ సదా  
ప్రీతుఁడు సత్యసంధుఁడును వీరుఁడు బుద్ధిమదగ్రగణ్యుఁడున్  
చేతమునం దధర్మమును చెందఁడు శౌర్యవయోధి రాఘవా! 298
- అ. వారి నేల వీడఁ దోలె సుగ్రీవుని నతనిదైన జ్యేత్ర మాక్రమించె  
నినకులేంద్ర! పరుల కెంతటి యువకార మాచరింతు మంత యగును మనకు. 299
- ఉ. చాల కృతజ్ఞబుద్ధి కపిచంద్రముఁడాతఁడు రామచంద్రుఁడా!  
హాళి గృతార్థుఁడయ్య నకృతార్థుఁడెయ్య నతఁడు నిచ్చలున్  
మేలొనరించు, నాతఁడు సమీహిత జీవహితాత్మబుద్ధి య  
య్యాలునుబోయి పోయియు నిజావని సర్వహితంబై చేసెడున్. 300

- గీ. బుక్షరజసుని క్షేత్రమం దినునితేజు విహితమై సర్వమహిమలు నెగడువాండు  
సెన్న సుగ్రీవునకు విదితేతరంబు ముజ్జగంబుల నున్నట్లు పోల్చలేను. 301
- చ. కపటములేని మైత్రి యెసకంబుగజేయున యగ్నిసాక్షిగాఁ  
గృవణుండు సూర్యసూతి, నిను గేవల మాతృగ వెంచు, నలైసల్  
నివులులం బంపి ధాత్రిసుత నిల్చినచోటు నెఱింగితెచ్చు, న  
సవులకునెల్ల మించిన విశారదుం డెన్నియొ యన్ని మాయలన్. 302
- గీ. అతనితోఁ జెల్మిచేయఁగా నంతదప్పు నరుగవచ్చున, యెంతద వృతండుకోరు  
ప్రథిత వానరజాతి కారాధ్యుడతండు కోపి వారి ప్రజారంజకుండు గాఁడు.
- వ. అని కబంధుండు పంపితీరకాననవర్ణవా పురస్పరముగ శబరినివనన మతంగాశ్ర  
మయుక్తంబు సుగ్రీవగుహవర్యంతంబు మార్గముపదేశించి ప్రయాణోన్ముఖుండై  
రామచంద్రా! యన వారు కబంధా! యన నతని పొంసప్రఖ్యంబు విమా  
నంబు తెలితార యగువఱకు, వీరు తులసి మొక్కలగువరకుం జూచుచుండి  
రంత రాముండు లక్ష్మణునితో నిట్లనియె. 304
- మ. పదమూడేండులు నేను తేడననుచున్ భావంబు లేకుండగా  
బ్రదుకన్, నేటికి నేను రాజననుచున్ భావంబు కల్పించె, నీ  
శ్రదివాకోమణి నీవు మంత్రివిని ధాత్రిశుండ నేనున్ సుహృ  
త్పద మాతండగు నాలుగంగములునుఁ ద్రాప్తావణీయంబులౌ. 305
- న. అంత శ్రీరామలక్ష్మణులు కబంధోపదిష్ట మార్గంబున. 306
- క. విశయండుగాక రాముండు విశదంబుగం బట్టవగలె విచ్చేసెను బా  
లిశమగు దైత్యుని దుష్కృతిం గృశతను బూర్విచ్చి చూచె నిరుదెసల లతల్.
- సీ. పడమటి దెసఁగాఁగ వ్యాపించి ముగ్ధ మోహనములు జంబూప్రియాశ వనన  
తిందుక న్యగ్రోధ తిలక చూతాశ్వత్థ కర్ణికార ప్లక్ష కాకనాసి  
నాగవృక్షాశోక నక్షమాల కదంబ కరవీర కాగ్నిముఖ్యక సురక్త  
పారిభద్రానేక బహుపాదవంబుల వనరాజి వీక్షించి భ్రాతృయుగము
- గీ. కొన్ని పుక్షములెక్కియుం గొన్నివిఱచి వండినఫలప్రజము లక్ష్మణుం డొసంగ  
నాలుకకుం దీసి యనిపించి నలిసనేత్రుండచ్చెరువుపొందె ధాత్రిసారాత్తబుద్ధి. 308
- సీ. దానినిదాఁటి సంతానభూరుహములు నేలకు వచ్చెనా నెగడునదియు  
సుత్తరకురు భూములోయన నొప్పారు నదియు, నెచ్చటిచెట్టు లంతనంత  
ననుకొన్నఫలముల నందిస్తునో, తనెకాల్పలుగట్టునో కారు లాఱు  
తమకు వశ్యమనంగం దనరునో, మేఘవర్షతనన్నిభంబులో వనము నట్టి

గీ. దానిఁ గనుగొని విపుతనేత్రములతోడఁ గొన్ని వృక్షములెక్కియుఁ గొన్నివిఱచి  
వండినఫలప్రజము లక్ష్మణుం డొనంగ నీ రుచికి సీత లేదటం చెంచె స్వామి.

గీ. అట్లాకనగంబునుండి నగాంతరంబు నట్లాక వనంబునుండి వనాంతరంబు  
చంక్రమణశీలులైన రాజద్వయంబు బడలువడి చేరినారు వంపానరస్సు 310

మధ్యాక్ష్ణ.

ఈవాయుపుల యంతయింత హేలాత్వగింద్రియతర్ప  
జావేలమగు శక్తికలిమి యనుభవవ్యాప్తుతి లేద!  
శ్రీవిస్టుటమ్మగు సంతరింపు స్తురించె జతుర్థ  
మౌ వైజయంతికవోని దది యెదో యద్భుతగుణము. 311

శా రాగాలాపన చేసినట్టులు స్వరప్రస్తారసంయోజన  
ప్రాగల్భ్యంబుగఁ గూసెడున్ విహగరాడ్యారం బుదాత్తస్వరా  
లీ గంభీరమనోజ్ఞ మందరమ్మదు క్షిప్తస్వరంబుల్ లయా  
భోగజ్ఞానము కల్గియున్న యటులన్ పుల్లశవస్వాదులై. 312

సీ. ఎలుఁజూచినను వైన నట నీటివడియులు తరురాజిగుల్మలతాసమ్మద్ది  
తరుగుల్మలతలమొదళ్ళలోఁ బడియల నిగిడి జాల్వారెడు నీటిచాళ్ళు  
తరుగుల్మలతల చంద మ్మొండువండాకు పొడలేని వచ్చనిపాలుపు మెలపు  
నీటిచాళ్ళులలోన నెగయుచుండిన బాలశఫరీ తనూకాంతిచంక్రమణము  
గీ. మృదురవంబుల తుమ్మెదకొదమపిండు తళుకు లీను సీతాకోకచిలుకపిండు  
చెవులకుం గన్నులకు మింటిచేరువైన సీమ ప్రాణమ్ములకుఁగూడఁ జేరువయుగ.

చ. అనధికమౌ తరంగములు నా లఘువారియు నొడ్డునందు నే  
చిన తరురాజియున్ ఖగవిశేషములుం గని, వంపయంచు బే  
ర్చిని యిది చెర్చు వంప యను వేరింటిదంచు మదిం దలంప. న  
య్యెస, మఱికాక వార్తి యిదియేయని రాఘవులెంచియుండరే! 314

మ. నమశీతోష్ణసుఖంబు దేశము, సువర్ణంబీ తటాకం బగా  
ధము నెంతైనను ద్రవ్వి రేగడ యధస్తాద్దాత్రియచ్ఛోఁ దటా  
కము లోతట్టుల చెమ్మక్రమ్మి యవనీగర్భం బుదారామృతా  
ర్ద్రమునై మెత్తనిదూదిపంజవలెఁ గాదా! సస్యమిట్లుండునే! 315

గీ. మనిసి క్రొత్తలేదు మనిసి చంపునటన్న భయములేద యచట పక్షిచయము  
కైవిదిర్చి యందుకోవచ్చు నన్నట్టు లెగురుచుండి సంతయింతలోన. 316

ఉ. స్వామియెడంద రేవి యెడబాటున ప్రేంకయింత తగ్గిన  
టై మదిలోన నాచెఱుపునందము మెచ్చెడున్నట్లు, కన్నులం

గోమలభావరేఖ కనుగొంచును బక్ష్మణుఁ డుల్లలత్సవ  
ర్యామృదుయత్న గోవముగ నన్నఁబ్రసన్నునిగాఁ బొనర్చుచున్.

317.

- సీ. వంచదారకు మేనబావగారైన యాసీరు దోసిలుల దొన్నియల నిచ్చి  
మంచుగడ్డలువోని మత్స్యాలి బల్లెపుటలుగులఁ బడసి కాల్పుల నొసంగి  
నేయి యొడ్చినయట్లు వెగడు వంపావిహంగమసాధువక్రమాంనము లొసంగి  
తఱి నగ్ని కార్యావసరముల మంత్రక్రియాయుక్తి తాను తోడై భజించి
- గీ. సీతవలెనన్ననజుల సరిచేసి, యుత్తరీయమును సర్ది, ధనువు చేరిచి బుజాన  
పొడుచుకన్నులంగను నన్నమొగము, మందహాసమునజూచెడినిమిమిత్రానుతుండు.

- గీ. వ్రథమపరిచితిదినములఁ బ్రతినిమేషజాత భర్తృవాయుస్పర్యసంగత పుల  
కాంకితలు, మృదుభీతలు, నమృతలజ్జలైన పారిణులు నొడ్డువైఁ గొనఁబడుచు.

- క. వినికగున్నలువోనివి కాన వరాహములు, వంపఁ గంజాత రజ  
శ్శ్రీనిధికషాయజల లోభానతములు దవ్వు రేవులం దగవడుచున్.

320

- వ. ఇట్లు శ్రీరామచంద్రుండు విషాదోత్సాహభరితుండై.

321

- మ. అవి దారంబున గుంఫితంబులునుగా, వాలాటే పూదండయై  
పువులో ముత్తైములో యనం దొడిమవంపుల్ కానరాకుండ ను  
న్నవి, సోమిత్రియుఁజాచి రాముండు కలంధప్రోక్తమౌ శ్రీమతం  
గవిశేషోజ్జ్వలమౌ మహామహిమకుం గైమోడ్చు సందించుచున్.

322

- చ. అడవిఁ జరించు శిష్యుజను లంగములన్ జెమరించి స్వేదముల్  
పొడిమిన మిక్కిలిన్ బడలిపోదు రటంచు దయాతరంగముల్  
పొడిచినయట్టి మౌని యవుణ్ణో యమృతోదధి యింతమిన్నులో  
నడవిని వ్యాప్తమౌ మహిమ యయ్యది బ్రహ్మవదార్థకల్పమౌ.

- క. ప్రాకటమునిమహిమము తను దాఁకిన యల్లాచుఁ బులకితావళునుండై  
యీ కాశ్యపి నర్వశ్రీ చేకోముని మహిమముద్ర చెందినయట్లై.

- చ. తనవిరహానకున్ మునిశతారిమహత్తుకు సుంతభేదమై  
నను గనిపించరాక రఘునాథుండు చిత్రముగాఁ జరించుచున్  
మునియును తాను నిద్రఱును మోహితులై మునిరాజు శిష్యులం  
దునఁ బరిరక్షణామతియు నూల్కొని తానుగ సీతయందునన్.

325

- వ. మఱల శ్రీరామచంద్రుండు మునిశిష్యులవలె, దన జానకీయు సుభద్రగా నెంచి.

- గీ. వంప వడమటయెడ్డునఁబట్టి చనుచు నన్నదమ్ములు శేఖరాయాతశిశిరి  
తోరు వంపానమీరనంభారమునకు నుత్తరీయముల్ కప్పికొంచుఁగినడచి.



శా. చెట్టెచ్చోటిది యచ్చటంచు వచియించెం దాఁ గణంధుండు, నా  
చెట్టెచ్చోటను గుర్తుపెట్టుకొనుచున్ శ్రీరాఘవుల్ పుట్టులున్  
గుట్టల్ చూచుచు నేఁగి పుష్పిత లతాకుంజప్రతానంబువో  
పట్టున్ మంజుఫలానతామ్ర విటపివ్రాతంబునం దేఁగుచున్. 328

మ. ఎవరో వెన్నను రామయంచు బిలువన్ హీరాయితాక్షంబులన్  
జివురుంజ్ఞంపము గాలికిన్ మలఁగెనా శ్రీరాముఁ డీక్షించి యా  
యెవరింఁగానక నిర్భయుండ, ననుజుండేరాళమో నామ్రపుం  
జివురుంగుత్తుల వెన్నఁజూపి హనన్ శ్రీగల్లభాగంబులన్. 329

మ. ఇది వేదంబులలోని మాటయనె, దా నిక్ష్వాకురత్నంబు హృ  
త్పదమందుం బ్రయతాత్మ్యుడై, మఱి సుమిత్రానూతి యద్దేవరా  
డుదితంబై చనుత్రోవ తప్పము ప్రభూ! యున్నట్టి యమ్మాని పు  
ణ్యదమో దేశము రాకముందఱి శబర్యారామమే కావలెన్. 330

క. అపు నంతలో నవానిల నివహము వంపాతరంగీణీతటహంసీ  
ననగరుదాహతిపుష్పము విన్వతతరంగమ్ము వీచె విస్థారముగన్. 331

మధ్యాక్కృఱ.

మెడలోనఁ దులసివేరొకటి, మెత్తని మేని విభూతి,  
వడిఁ దియ్యవిల్లాని కుసుమబాణుండు బాణంబు చివర  
నడలు రేకుల తమ్మివూపు సంధించి, జ్ఞాసుతావిరహ  
జడుమీద రామునిమీద జ్యావల్లి సారించి విడిచె. 332

వ. అంత శ్రీరామచంద్రుండు సామిత్రితో నిట్లనియె.

క. తెలితమ్మివూపు బాణము వలెనయి నాయాత్మలోనఁ బడినట్లయ్యెన్  
వలిమేని ప్రన్ననగు ముదుతల శబరినిఁ చూచుకోర్చి తారాడుమదిన్. 334

సీ. కడుపులో మెఱుపులు గలవరించిన నిట్ట మొయిలు వెల్గులువోని వూలుకొన్ని  
బంగారమును రాగి పాళ్లుగాఁ గరంగించువన్నెయై యున్నట్టి వండ్లుకొన్ని  
కొన్నివూపులు లేత జన్ని యూపుపొదుగువలె గర్భమంథరోజ్జ్వల మధువులు  
కొన్నివండ్లు రసానుకూల వాంఛాపరిపాక ముగ్ధాకార వర్తులములు

గీ. విడివిడిగ మెట్టవల్లికబేర్చి శిరసువైని నిడికొని మెల్లగా వచ్చె శబరి  
తుట్టతుదదాక నెండిన చెట్టుకొమ్మ శేఖరంబున యందుఁ బుష్పించినట్లు.

గీ. శబరికమలయందు స్వామి తాఁ దన ప్రతిబింబ మరసి చారవిరహమూర్తి  
విరహబాధయెల్ల విడిచెను, గంటి నీరార శబరికమలు తేరుకొనియె. 336

- మ. తలపైఁ బూపులతట్ట దింపక 'యయోధ్యావీధుల విన్ను నా  
వలె గన్నోనగు వారలుండురె!' యనం బ్రాజేఘం డువ్వెత్తున  
వ్వుల 'నచ్చో వినువంటివారు కలరా! బూఁబళ్ళికం దింపుకో  
వలె'నన్నన్ జిఱునప్పుసన్, మఱచితిన్ స్వామీ! యటంచామెయున్. 337
- గీ. పూలతట్ట దించి పూలివి వెలుగులు నివ్వితేనె లేవి యెచట ననంగ  
పూలుచూచి స్వామిమునివ్రేళ్ళంగైకొంచుఁ జరణయుగమునందుఁ జల్లుకొనియె.
- శా. అయ్యో! స్వామియటంచునున్ శబరి తానైదోసిఘల్ గాఁగఁబూ  
లొయ్యన్ పాదములందుఁ జల్లి, కనులం దుల్లోలకల్లోలమై  
ముయ్యేరున్ జిఱు రెండువాగులుగ నంభోజాక్ష! నీకోసమే  
వయ్యా! తెచ్చితిం బండ్లటంచు, నతిరుచ్యంబుల్ ప్రదర్శించుచున్. 339
- శా. అకాశంబు సముద్రమున్ వనము లాహో చూచినట్లుండె నీ  
యాకారంబది, విస్మృతింబడితి నయ్యా! పూపులం బల్లగాన్  
నా కింతప్పటినుండిగాఁ మునిసంతానంబునందున్ సవ  
ర్యానిష్ఠామతి సాజ, మీదృశముగా నైతిన్ క్షమింపంగదే! 340
- గీ. రాముండనియె, నట్టడవిలో రామరామ! నన్నునిలఁబెట్టి యివితినుమన్ననెట్లు!  
కాళ్ళుకడిగికోవలయును, కనులుతుడిచికోనువలయు, స్నానముచేయఁగానువలయు.
- శా. కా దీ పాటుననే భుజింపుమనిసన్ గాదందునే, నే నను  
ర్యాదంజేయుట నీకు నేల యన, ఘర్మస్పృష్ట దృక్పక్ష్యయై  
యీ దేశంబునఁ జెట్టు చెట్టు గృహమే యీవాకు, మీకేమొ ప్పా  
వాదుల్! నిత్యపవిత్రమూర్తికిని మర్యాదామహాంభోధికిన్. 342
- గీ. చేతులునికికి బూలుతెచ్చితిని స్వామి చెట్లుకలవని పండ్లుతెచ్చితిని స్వామి  
సతనునగుటను నేనువచ్చితిని స్వామి చిత్తముండుట మాహాచేసితిని గాని.
- సీ. నేఁ బూలు తేలేదు నేఁ బండ్లుతేలేదు లీలామనోజ! రాలేదు నేను  
క్రొత్తగా నీవు మా కొండిక చోటికి రాలేదు బుద్ధిదారావ్రసన్న!  
పరిచారికాన్యభావకు నాకు మరియారచేయనక్కరలేదు చిత్తజన్మ!  
అల యగస్త్యాదిఘహర్షుల వనముల వలము రుచికావు ప్రాణవాధ!
- గీ. నాదు ప్రాణములను నీకు మీఁదుకట్టినాను నీవయి యిటు వచ్చినావు స్వామి!  
మొక్కు చెల్లింతు స్వీకరింపుము ప్రియాంగనా మహాయల్లకావలధూమదేహ!
- వ. అనిన శ్రీరామచంద్రుండు ముసీముసీ నవ్వుల నిట్లనియె. 345
- గీ. క్షోణీమత యందమును జూచిచూచి చువ్వనాక ననుజూచి కామించినది యనంగ  
క్షోణీతనయ పొందర్యంబు చూడనట్టిదాన వీ నన్నుకోరుట తప్పలేదు. 346

- శా. నీ యీడేమిటి! నీదుమేను భుజగీనిర్మోక మన్నట్లుగా  
నా యీడేమిటి! నాశరీరమును సంతానద్రుశాఖాకృతిన్  
బోయెందో? ననుఁ జిత్తజన్ముఁ డనుచుం బొల్లంబడన్ బ్రాణనా  
థా! యంచాడెడు, నాకు నీ యెడలఁ జిత్తం బట్టనే యున్నదిన్. 347
- క. ఆ కాంతావిరహోర్తుడ నాకును నీవిట్లు వలచిని విది భాగ్యం  
బే! కష్టంబును నచ్చమ్మై కష్టంబుగనె రాద యానందముతీ! 348
- సీ. అంగీకరించిన నస్మదావీతముల్ పండ్లారగింపవే ప్రాణనాథ!  
యన్నది శబరి, నృక్వాంతముల్ జరతసంధ్యా బాలచంద్ర శృంగాగ్రములుగ  
నవి నీవు తిని చూచి యతిరుచ్యము లటంచుతెలియక నే నెట్లు తినఁగలుగుదు  
నన్నాడు స్వామి, నేత్రాంతముల్ పూర్ణిమాచంద్రికావల్లికిసాలములుగ
- గీ. స్వామి! వ్రతివృక్షమందునఁ బ్రథమమందు నేను రుచిచూచియే తెచ్చివా ననంగ  
శబరి, శ్రీరామచంద్రుండు నిదిడమందమ్మదు సుహృసుండు చూచె సౌమిత్రివంక.
- ఉ. ఆ చిఱునవ్వులన్ శబరి యారసే యించుక సంవలించి స్వా  
మీ! చెడుసేత చేసితిని యే నన, కాదు మఱెట్లుగున్ రుచిం  
జూచుట యంచుస్వామి, మతిసుందరి! నేనొకడన్ భుజింపఁగాఁ  
దోచదు నాకు, నీవు మనతో ననుజుండును దిందమా యనన్. 350
- చ. ఒక యొక ముక్కుగానయిన మారకయేరుచిచూడఁ దిన్నవే  
యొకవదియో మఱిం బఱకయో మఱి పాతికయో యగున్ ఫల  
వ్రకరము, కుక్షినిండినది రామ! విరామములేదు ప్రాణనా  
యక! యకటా శ్రమంపడితి వా ఫలముల్ తినవే! దయామతీ! 351
- గీ. అంత రాముండు శబరివృత్తాంత మడుగు చొక్కాకఫలంబు కోయుచు, ముక్కులార  
గించుచును జిత్రముగఁ బ్రసంగించుచును, ధరాత్మజాప్యతి విస్మృతి వందినట్లు.
- సీ. కాళ్ళు కండెలుకట్టఁ గానలోఁ దిరిగిన దిది మౌనిపరిచర్య కెనఁగు ఫలము  
కుశలును దర్బులు కుసుమముల్ తెచ్చినదిది యగ్నిపరిచర్య కెనఁగు ఫలము  
నారబట్టలు గాలి కారగా బట్టినదిది వర్షముతుసేవ కెనఁగు ఫలము  
పిడకలు నునుక కప్పి నుభద్రవఱచినదిది యగ్నిపరిరక్ష కెనఁగు ఫలము
- గీ. ఇదియు దీర్ఘకాలపుశ్రద్ధ కెనఁగు ఫలము విదియుఁ బతిగాఁగఁ గోరి వన్నే వరించి  
నవప్రతీక్షాల్లివేలవై నయనవివృత తామరసములఁ జొచ్చినదాని ఫలము. 353
- క. వతి యిట్లు చెప్పఁచుండగఁ బతి చెప్పఁచుఁ దినుచునుండ బంధురశబరి  
నతనేత్రాంధోజమ్ముల నతను విధాతృలు ఫలించిరా! యన నుండెన్. 354
- ప. అంత శ్రీరామచంద్రుండు సౌమిత్రిసమాసీతలంబుల పంగునీవ్రక్షలనంబును  
నధరసమ్మూర్ణనంబును జేసి, శబరిరామచంద్రులు. 355

- గీ. అవ్వ! నివ్వరివెన్నుల యట్లు ముగ్గుబుట్టవలెనయ్యె నీశిరంబును వనంగఁ  
బ్రభువ! నీయాత్మవాకిట రంగవల్లినినుచుటకు వింతగాఁగఁబండినదటంచు.
- గీ. అవ్వ! యెంతోతపించి నీ యాయువెల్ల నార్చి నీవిట్లు లెండియేకైతి వనంగఁ  
బ్రభువ! స్నేహంబుచేతనార్ద్రంబుచేసి యింత దివ్యగావెలింగించవే! యటంచు.
- గీ. అవ్వ! నీ కిట్లు తీవ్రప్రతాభిషంగమునను బ్రాణాలు గూళ్లువట్టిన వనంగ  
బ్రభువ! నీయింత తీవ్రదయాభిషంగమునను బ్రాణమ్ము గూటఁజేరిన దటంచు.
- మ. మఱి సీమాటలు నూపాచేసినను సామాన్యార్థముల్ గావు, ని  
ర్భరదివ్యార్థములై కనంబడెడు నవావ్! యెవ్వరే నీవు! నీ  
పరమోదారఫలానుభూతిని శ్రమల్ వాసెన్, మఱేనింక నె  
వ్వరనం చాడెద వీవు, నాశ్వయుజసంబంధంబుదాంతాలకా! 359
- సీ. మునిమతంగుని తపోముద్రితంబైన దీయటవి రసార్ద్రఫలాభిషంగి  
చెలఁగి యమ్మునికి నా చేసిన పరిచర్య పేర్కొనొందినది నా పేరు శ్రమణీ  
చిత్రకూటము మీరు చేరినయప్పుడు గురుమూర్తి దివమున కరిగినాఁడు  
మఘవనమానీత మాణిక్యకింకిణీరవచల ద్రమణీయ రథముమీఁద
- గీ. మా వనానకు హీరేంద్రమణులు మీరలన్నదమ్ములు వత్తురం చాడి, మౌని  
మీకు సాగ్గతి నెఱపుట నాకు నవ్వఁజెప్పి, తనవెంట రమ్మని చెప్పి మౌని.
- మ. కర మేఁకారి న సేవయై ముని వియోగక్షేళ, మీ నీలసుం  
దరమేఘాకృతిసేవ బాసితిని దాతా! సుందరాపాంగముం  
ధరవిద్యుజ్జలదాభిరామతను! నా దైవం బగున్ మౌని, త  
త్పరమందైచను నాజ్ఞ చేసితి భవత్పావ్వుల్కూపాపుష్టిచే. 361
- మ. ■■■ వేదంబులలోని మాట యొకండయ్యా! చెట్టునం జెట్టునం  
జిలుకల్ నేర్చిన దమ్మహర్షి యువదేశించెన్ సమస్తాటవీ  
స్థలమం, దల్ల జపాక్షరోద్గతి వవిత్రస్వాదువౌ మూర్తియే  
తెలియంజేసెను నిన్ను నా, కదియ యే తేరన్ భవన్మూర్తియై. 362
- సీ. ఫలమమితృష్టసంభారంబు వేళకుందెచ్చి యందిచ్చెడు దిక్కులేక  
విరిసిన గుడ్డ తామరతూటిదారాన నతుకువెట్టి యొనంగు నాశలేక  
మొగుడుకన్నులఁ బొగపోయి యగ్నుల నూడి వెలయించివెట్టెడు వెనుకలేక  
యింద్రదరథంబుపై నేగిన యుత్తరాయణ మార్గదూరపర్యంతగామి
- గీ. ఆ మహాస్వామి యచ్చట నటమటించునో! తదాజ్ఞావిలంబన మోర్వలేను  
సిద్ధముగనున్న యగ్నిలోఁజేర్చిమేను చనియెదను, నన్ననుగ్రహించవే! కృపాళు.
- ఆ. అలఁతి యలఁతి నవ్వు లారఁబోసినకంటి వెలుంగు వెన్నెలలను బలికె స్వామి  
నీకు మౌనిమీఁద, సీమీఁద నాకును, వలవుఁబొంతనములు నలువిధములు. 364

అ. శబరి యిట్టులనియె జలధికి గొతమి మీద నెంతో శబరిమీద నంతె  
జలధిరాజు భర్త, శబరి లజ్జావతి గోదవెనుక దాచికోనియపొందు. 365

శా. రాముండిట్టనె, మౌని యవ్వెనుకనే రా! కాని, యమ్మౌనిను  
త్రాముంగూర్చి కబంధుఁడాడెను, మహత్వప్రౌఢవారాశి యం  
చా మౌనీశ్వర మోహనాశ్రమదిదృక్పాదీనుఁడన్ మౌనిరా  
జామేయాద్యుతముల్ విచిత్రములు పుణ్యంబుల్ కనంగోరెదన్. 366

గీ. అన శబరి దిక్కులంజాపి, యంబుజాక్ష! తన్మహాముని మహిమావదాతము లివి  
యనిన, శ్రీరామచంద్రునేత్రాంశువులను నిండుజాబిల్లి పండువెన్నెలలుతోఁచె.

గీ. మఱిశబరి వృక్షములుచూపి, మనుకులేశ! మునితపశ్శిష్టమహిమ సంభూతమాధున్  
రీనిగూఢగర్భములన, శ్రీవ్రభుండు భుక్తఫలరుచి జిహ్వలోఁబులకరించె.

వ. అంత సుంత వంగి నడుచుచుండియు రాఘవులకంటె నాయామదేహయు, నిత్య  
విభూతిలేవనమును వలీబహుళతయు చేత ధూనరవర్ణయు నిష్పత్రశుష్కవల్లికారజ్జు  
నిర్మిత బాహదండభూషయు సీమంతప్రదేశమాత్రమృదుశిరోజయు సితశక్త్యంత  
కేశధవళిత దృష్టియుఁ బగుళ్ళుచూపిన స్థూలాధరనవానందపాసితరేఖయు శబరి  
యిట్లనియె. 369

భద్రకము.

మౌని వేది యిది చూడవే! దీనఁ బుష్పతతి వాడవే  
మౌని నాండు విడి యేగనే సూనకాంతి యిటు సాగెనే. 370

జలోద్ధతగతి.

వయోధు లివి యేడు పాలితమునీంద్రయాగ వరిర్షక్షణార్థము వదా  
వయశ్శ్లథశరీరు వాంఛనుబడిన్ ప్రయాతములు మౌనిరాజననతీన్. 371

జలోద్ధతగతి.

వయోమిశనరమ్యవారిధి రయం బయో! పడియలయ్య నాగదు ధుతిన్  
ప్రయాతుడవు తత్సవర్యవిరతిన్ దయామతిని వీడి తాము చనవున్. 372

తరళ.

తరులకొమ్మల వల్కంబులు తాను మౌని బిగించుచున్  
పరముఁడా ముని దివ్యలోకమువట్టి యాగతిఁ బోవఁగా  
తరులకొమ్మలు గాలితాఁకుల తాఁచియూఁగవు బిట్టుగా  
పెరిమఁ గావులు వల్కంబుల వీడ వింతయు వన్నియల్. 373

తరళ.

పరముఁ డా ముని నా హృదంతరభావనామయుఁడై చనన్  
పరముఁ డీవును నా హృదంతరభావనామయుఁడై చనన్

వరముఁ డా మునివెంటఁ బోవఁగ భావమందున నెంచెదన్  
వరముఁ డీపు ననుగ్రహింపఁగ బండితిం ద్రిదివంబునన్.

374

విభూతి.

ఆయెడన్ మునీశ్వరుం డీయెడన్ రఘూత్తముం  
డాయెడన్ రఘూత్తముం డీయెడన్ మునీంద్రుఁడున్.

375

మ. అపు నీరాకయ మున్న మౌనివతి యేలా యేగె, నేనేల నా  
గవలెన్, నీకును స్వాగతి న్నైఋత వృక్షంబుల్ శుకంబుల్ మతం  
గవసీపుణ్యము బున్న, వేయఘమొ సంకల్పంబుగా నుండి నీ  
సవిశేషాకృతదర్శనంబున నపొస్తంబౌట, నాకెంచెనో!

376

ద్విపదలు.

రఘుకులౌంబుధిచంద్ర రాజీవనేత్ర! యఘవిదారణశీల యానందమూల!  
నాప్రాణనాథ! సంధ్యాపాన వృత్తికావ్రమా నానుషంగపాంగ రంగ!  
శంకృద్వినిశ్చలస్వాంతసయోధి నౌంకార శేషవర్ణంకంబునందు  
నిర్దురకానట్టి నిర్దురపోపు పెద్దపు పిన్నవై వేర్చిన పామి!

377

త్రిపద.

మౌనీంద్రయోగనంపన్నిరూపితమూర్తి నానాత్రయీశిఖావర్తి  
దానితాశ్రితజనతార్తి! ఉపవిష దుదిత చివ్వోపాసనాసాధ్య  
జవహోమశమదమారాధ్య కృపణాభియోగనేపథ్య.

378

చతుష్పద.

యజ్ఞాంత వైత్వా! అమృతకథా! వ్రజ్ఞాద్యాకారా! వ్రమాదథా!  
అజ్ఞేయాదినిధన! అచ్యుత! జ్ఞేయజ్ఞాత్మజ్ఞానాయనభూతా!

379

వితాళచతుష్పద.

పూర్వజన్మసంభూతసంస్కారార్చనీయమానాత్మలోకా!  
వర్వభూతనిర్వాణరూపా! శర్వధాత్మకేశవాతిసుఖా!

380

కర్ణాటచతుష్పద.

ఉషర్బుధధరానిలకృపీటవ్యోమానితరతనూభూమ!  
వృషపుణ్యతపోదాననియమ శ్రీ యోగరూపాత్మసీమ!  
దృషద్భూతామనంతాననిర్మిత లోకచయదుఃఖపుంఖ!  
ఝష కేతనమసోర్పిరూఢజంతువ్రతారణారింఖ!

381

వంచవద : వితాన.

మహాసురప్రాణవ్యాళా!  
విషాయసాపూర్ణారాళా!  
రహోజవన్మానీంద్రాళి!  
గుహాప్రదీప్యచ్ఛి హేళి!  
విహారవహ్నిద్యత్కేళి!

382

షట్పద.

మండీరగుంజచ్చి మన్ముక్తి కామినీ మాంజిష్ఠ నేత్రాంతకోభానిధి!  
సంజాతకింజల్క సంతానక లతాంత వంచరమ్మధుకరీసాహచర్య!

383

వ. ఇట్లు శబరగ్నిప్రవేశంబుతో వృద్ధిపొందిన షట్పదీనినాదంబు రాఘవు లాకా శంబున విమానవిస్ఫనంబుగాఁ జూచి.

384

గీ. భూమిమీదను భూతముల్ పుట్టి వృద్ధిపొందును, ద్యులోకమున వృద్ధిపొందిపుట్టు, కానిపించుచే శబరియుఁ గానిపించె, దివ్యమాల్యానులేపనాదినమూర్తి.

గీ. ఒక యనిర్వచనీయమౌ నూహచేత ఆమెయే యీమెయనిపించు టంతెకాని దేవతారూపమైన యీ దీధితికిని యోగినీరూప కామెకు నుద్దిలేదు.

386

మ. శ్రమజీసాధుజయాభినందనవినిస్సానంబు, లాకాశదూరములన్ విస్కరిదాఁటి చన్నపీదవన్, రాముండు వంపాపమీ రములం దున్నురటంచుఁ బోవఁగ, సుమిత్రాసూతి సేవానుయా నములన్ సాధుమ్మదుప్రియోక్తులను నన్నం జేరి తానిట్లనెన్.

387

ఉ. ఈమునిరాజు నాశ్రమమహాస్థలి యింత విచిత్రమైచనెన్ శ్రీమతియైన యీశబరీసేవ మఱిన్ మఱి చిత్రమైచనెన్ కోమలమల్లికా కుసుమకుట్మల చారుసువాసనానిల గ్రామములన్ మతంగమునిరాజమహామహిమల్ స్ఫురించెడున్.

388

మ. అనినన్ రాముండు, నేను నట్టులనె చిత్రాంభోజమందెంచుచుం టిన, యహ్మోనికి వెంతప్రేమ, శబరిన్ నిల్పెంగదా యిందు, పోయిన యీదారి సమస్తమున్ మనిసి జాడేలేక, మాటాడు క్కును లే, కూరక నేను నీకు మఱి నాకున్ నీవెగా! లేనిచో.

389

శా. నన్నుంజూచిన నాకె చిత్రమగునన్నా! యామెతో హాస్యముల్ కన్నన్ సాధువులైన పృథ్వుల, మనఃకంజాత మట్లయ్యెడిన్ నన్నుంజూచినవారి కట్లెయగు, నైవంగాని, యీయోగినిం గన్నానా! శబరిన్ బ్రమోదభరముం గన్నాను చిత్రంబుగన్.

390

- ఉ. అనమయంబునందున ధరాత్యజనైతము విస్మృతించడెన్  
మానఁడైన మౌనిమహిమంబును నట్టులె యెడువార్డులున్  
భాసురసేవకై యిటకు వచ్చిన విచ్చటయుండె జూడ, ౯  
క్షీ! సగరాత్యజాతుల విచిత్ర కథావళి గోచరింపగా. 391
- చ. వడియలుగాఁగ మన్నయవి వార్డులటంచనిపించె చిత్రమే  
ర్పడ, జగమంధునం గలుగు వస్తువు లేస్థితి యందు నుండి, మే  
ల్పడు విధివిర్మితంబగు స్వభావమునందు వికారమూన, వౌ  
క్కుండిదియుఁజిత్ర, మంబునిధిఁగాంచము, మున్ గనినట్లుగుర్తిడన్. 392
- గీ. ఇది మనుష్యసాధ్యంబుగానిది, వయోధు  
లేడిటను బిత్తుతర్పణం బెట్లుపొసంగు  
మునిదయాహేతువున నది పొసంగె మనకు  
ప్రేమమెయి వారివిధులం బంపించలేదు. 393
- గీ. ప్రాణములునాకుఁ దేలికవడియెనుంత ఋశ్యమూకాభిముఖమయి యెసంగెమనసు  
అల కబంధునిచే సంతయైన స్తోత్రపాత్రుడౌట సుగ్రీవుండే భావమెల్ల. 394
- చ. అతనిని జూచి నాముఖమె యద్దమునందునఁ గాంచినట్లుగున్  
మతి నతనిం దలంచినను మానసమంతయుఁ జల్లనయ్యెడున్  
క్షీతిజను బొందినట్లుగనె చిత్తమునందునఁ దృప్తికల్గెడున్  
వ్రతసుమనోమకూలమగు భావము సాగినయట్లు తోచెడున్. 395
- వ. మఱేది యగ్నిరిమహత్త్వం బేమిచెప్పె నన అక్ష్మణుండు. 396
- శా. కేళీతత్పరు లుందురంట! శిశునాగీనాగు లచ్చో శిశు  
వ్యాశీక్రందనముల్ వినంబడెడు రాత్ర్యంతంబులన్ దైత్యదం  
ప్రాశీక్రూరఘరట్ట ఘట్టతులుగా నానర్తితద్రాగస్య  
జ్ఞాశీనిర్గత నీలరక్తరుచి సంధ్యాశోణిమచ్చిన్నమై. 397
- శా. అరోహింపంగజాలరంట గిరి దుష్టాచారు, లక్ష్మిండవై  
నేరైనం గలకన్నచో నిదురలో నెంతేధనం బబ్బిన  
ట్లారన్ మేల్కొనికూడఁ గాంతురు ధనం బా వ్యవృద్ధుష్టంబు, త  
త్కూరానేకపపాదమర్దన భయార్తుల్ నిద్ర పోరచ్చటన్. 398
- వ. శిలాపిహిత ద్వారంబయినది యక్ష్మిండయొక్క ప్రాగ్విశాగుహలో ఋక్షరజసుని  
కుమారుండయిన సుగ్రీవుండు నివసించు నని చెప్పెననిన, శ్రీరామచంద్రుండు. 399
- క. తడిసిన విచార మొప్పుదు తడయుటయును జరిగినది, వదము! పోదము గు  
ప్పెడు వెచ్చగాలి వంపాకుడుంగ కుటజవ్రమాన కోలాహలమై. 400



- వ. అనిన లక్ష్మణుం డిచ్చో బెచ్చుగా వెచ్చనీటిగుండంబు లుండవలయు ననుచు బయలుదేరి పుణ్యయు నుదారజనసేవితయు నానాద్రుమలతాకీర్ణయు పానీయ వాహినియు సౌగంధికములైన వద్యములచేతఁ దామ్రయుఁ గుముదమండలము చేత నవదాతచ్చవియుఁ గువలయములచేత నీలవర్ణయునై రత్నకంబళమువలె నైన వంపాభిగమనంబుచేసి, యరవిందోత్పలవతియుఁ బద్మసౌగంధికాయు తయుఁబుష్పితామ్రవణోపేతయు బర్హిణోద్భువ్బనాదితయుఁ దిలకబీజపూరధవళుక్ల ద్రుమపుష్పితకరవీర పున్నాగ మాలతీ కుందగుల్మ భాండీర నిచులాశోకసప్తవర్ణ కేతకాది వృక్షములచేత భూషితయైన వ్రమదవలెనున్న దానియందు, మతంగ నరస్సునందు స్నానమాడి, పుష్పాద్యము సర్వతోవిపులద్రుమము కోయష్టిక శత వత్రకీరకార్జున కాది విహంగనాదితమైన మహావనముచూచి వంపాభిగమనంబుచేసి.
- క. తనయొడలు తనకుఁ దెలియని ఘనమోదాంబునిధి మునుకగా నలసటలున్ వెనుకఁగఁ జని రగ్రజండును ననుజండు, వంపాంబుశిరఃపాతతనులై. 402
- వ. శ్రీరామచంద్రుండు పుష్పితోపవనోపేతను సాలచంపకశోభితను షట్పదౌఘసమా విష్టను స్టటికోపను తోయాధ్యశ్శక్లవాలుకాసంతతను అతులవ్రభను శ్రీమతిని బద్మసౌగంధికానుషక్తను బంపను మఱలఁ జూచి తమ్మునితో నిట్లనియె.
- గీ. ఈ తటాకంబు నొడ్డుననే కదయ్య యున్నదని చెప్పె ఋశ్యమూకోన్నతగిరి యెందు నజ్జనరత్నంబు గృహి వసించు మిత్రలోక శిరోమణి మిత్రనూతి. 404
- క. సీతావియోగసాగరమాతఁ డొకఁడు మనల సేతువై దాఁటించున్, నాతో సధర్ముఁ డాతఁడు, ప్రీతి సధర్ములకు సహజవిస్తృతి పొందున్. 405
- క. ఛందోదక్షిణబాహు స్పందన మిది రెండు రెండుసార్లుగఁ గలుగున్ నందిపితమగు మైత్రియు నిందు ద్విధాభూత మగుచు వెనకెడునట్లై. 406
- మ. అతి నూక్ష్మంబుగఁ జూడ రెండవది పెల్లెనట్లు కన్పించు, స నృతి సుగ్రీవుండుకాక, వేటెవఁడో సమ్యగ్జ్ఞాత! యీ స్పందన ఘృతి చిత్రమ్ముగ నున్న దేమిఫలమో, పుష్పద్రుశాఖాసమా గతముల్ వాయుతతంగముల్ శిశిరముల్ గా గుమ్ములై తాఁకెడున్. 407

ఖం డాం త ము

- గీ. ఇది శబరిఖండ మయ్య యోగీంద్రసేవ్య! అల్ల ముక్త్యాలవతికి శ్రవ్యంబు శ్రావ్య మైనదియు, వినుకోర్కి నిన్నందుకొనిన విన్నచో నైనదే ముక్తివిభవ మనిన. 408
- మ. అమృతోక్త్యంచితమున్ గఢాకథనశిల్పానేకమార్గాభిరా మము నిద్దాని సరణ్యకాండము వ్రభూ! మన్నింపవే! దైత్యరూ

వముపెంపొందినవేల్పులన్ మనుచుటప్పా! యెట్టిదో, ప్లేచ్చ భా  
వము పెంపొందిన విప్రులన్ మనుచ టప్పా! యెట్టిదే, ధూర్జటి! 409

క. ఈ తినుటయు దిరుగుటయును ప్రీతింబడి వెట్టిమొట్టవీధములఁ జనుటల్  
చేతోభరముగ నయ్యె మమాతరుణీప్రాణనాథ! మన్నింపంగదే! 410

మ. కవితారూపతవస్సుచేపెదను, శ్రీకంఠా! మనస్సంయమా  
దివిధానంబులఁ జేతకానితన మైతిన్, మూర్తసంవిత్కళా  
యువతీభోగ! హరింపఁజేయుటకు మారోడ్డుంజమీ, యింద్రియా  
దివికారంబులు భావనావిమలవాక్తీర్థంబు లేపారంగన్. 411

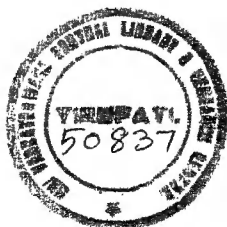
జలదము.

సంగతగాంగ వారిపరిష న్నటనాథంగురరంగభూత వినిబద్ధజటా!  
అంగికకంపనాల్పనయనాంతకృపా ప్రాంగణధూతభక్తజనపాపఘటా! 412

పారనర్తనము.

తత్రమాణకభూత వ్రత్న మహాపేటీ! తమసంపర  
స్తాత్రదీప్యదనంత నిశ్చలితజ్యోతి స్సతనుచ్ఛవీ!  
సత్రమాతృ ముద్రఘ తాశ్రయభాఃకోటీ! నదనీకృతో  
ద్యత్రదీపిత భావనాతరణాక్షిప్తోత్తమ సత్కవీ! 413

ఓం తత్సత్.





**SRIMAD RAMAYANA KALPAVRUKSHAMU**  
Jnanapith Award Book (Telugu) 6 Volumes  
**BALAKANDAMU 1st Volume**  
by **VISWANADHA SATYANARAYANA**



**1895 - 1976**

**VISWANADHA PUBLICATIONS**

Viswanadha Puram

Maruthinagar - VIJAYAWADA-520 004.